

**REPUBLIKA HRVATSKA
PRAVOBRANITELJICA
ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA**

IZVJEŠĆE

O RADU

ZA 2007. GODINU

Zagreb, ožujak 2008.

SADRŽAJ:

0. UVOD.....	3
I. POKAZATELJI O RADU PRAVOBRANITELJICE ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA U 2007. GODINI ...4	4
1. STRUKTURA PRITUŽBI	6
2. <i>STATISTIČKI PODACI</i>	8
3. STRUKTURA OSTALIH PRITUŽBI PO KOJIMA SE POSTUPALO U 2007. GODINI.....	9
II. ANALIZA PO PODRUČJIMA RADA.....	10
1. ZAPOSŁJAVANJE I RAD	10
1.1. <i>PRITUŽBE UPUĆENE PRAVOBRANITELJICI</i>	12
1.3. <i>NACIONALNI AKCIJSKI PLAN ZAPOSŁJAVANJA, ZA RAZDOBLJE 2005. DO 2008. GODINE, REZULTATI MJERA GODIŠNJEG PLANA ZA POTICANJE ZAPOSŁJAVANJA U 2007. GODINI</i>	27
1.3.1. REZULTATI MJERA GODIŠNJEG PLANA ZA POTICANJE ZAPOSŁJAVANJA U 2007. GODINI	27
1.3.2. NEZAPOSLENOST – STANJE I KRETANJA	34
1.3.3. GODIŠNJI PLAN ZA POTICANJE ZAPOSŁJAVANJA U 2007. GODINI - MJERA SUFINANCIRANJA ZAPOSŁJAVANJA POSEBNIH SKUPINA NEZAPOSLENIH OSOBA	36
1.3.4. NAKNADE PLAĆE ZA OBVEZATNI RODILJNI DOPUST	38
1.3.5. ČLANSTVO U UPRAVNIM ODBORIMA 20 NAJUSPJEŠNIJIH TVRTKI PO SPOLU	38
1.3.6. ROMKINJE.....	39
1.3.7. ANALIZE OGĻAŠAVANJA POTREBA ZA ZAPOSŁJAVANJEM	40
2. OBITELJ	55
2.1. <i>NASILJE U OBITELJI</i>	55
2.1.1. STATISTIČKI PODACI O NASILJU U OBITELJI.....	59
2.1.2. PRITUŽBE UPUĆENE PRAVOBRANITELJICI	62
2.1.3. KAMPANJA VIJEĆA EUROPE ZA BORBUN PROTIV NASILJA NAD ŽENAMA, UKLJUČUJUĆI I OBITELJSKO NASILJE	75
2.1.4. PROTOKOL O POSTUPANJU U SLUČAJU NASILJA U OBITELJI	79
2.2. <i>RODITELJSKA SKRB</i>	83
2.3. <i>OBITELJ - DRUGE PRITUŽBE UPUĆENE PRAVOBRANITELJICI</i>	91
3.1. <i>NASILJE - OSTALO</i>	92
3.2. <i>DISKRIMINACIJA SEKSUALNIH I RODNIH MANJINA</i>	93
3.3. <i>OSOBE S INVALIDITETOM</i>	96
4. <i>PODRUČJE OBRAZOVANJA</i>	98
4.1. <i>ZAKONI I PROPISI VEZANI UZ RODNO OSJETLJIVO OBRAZOVANJE</i>	98
4.2. <i>VISOKO OBRAZOVANJE - ANALIZA PRIHVACENIH ZNANSTVENIH PROGRAMA</i>	102
4.3. <i>UVOĐENJE EKSPERIMENTALNOG ZDRAVSTVENOG ODGOJA I OBRAZOVANJA U OSNOVNE I SREDNJE ŠKOLE</i>	106
4.4. <i>UVOĐENJE NACIONALNOG PROGRAMA MJERA ZA UVOĐENJE OBVEZNOG SREDNJOŠKOLSKOG OBRAZOVANJA</i>	110
4.5. <i>ANALIZA OSNOVNOŠKOLSKIH UDŽBENIKA HRVATSKOG JEZIKA I KNJIŽEVNOSTI IZ RODNE PERSPEKTIVE</i>	113
5. <i>POLITIČKE STRANKE</i>	136
6. <i>MEDIJI</i>	142
6.1. <i>ZAKON O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O ELEKTRONIČKIM MEDIJIMA</i>	143
6.2. <i>MEDIJSKI SADRŽAJI</i>	143
6.2.1. PRIMJERI JAVNIH PRIOPĆENJA.....	143
6.2.2. ANALIZA CRNE KRONIKE	145
6.2.3. ANALIZA DNEVNOG/TJEDNOG NACIONALNOG I REGIONALNOG TISKA	149
6.2.4. WWW.PRS.HR – NOVA INTERNETSKA STRANICA PRAVOBRANITELJA/ICE ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA	157
III. AKTIVNOSTI PRAVOBRANITELJICE NA PROMICANJU RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA.....	160
1. <i>OSTALE AKTIVNOSTI PRAVOBRANITELJICE NA ZAŠTITI I PROMICANJU RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA</i>	160
1.1. <i>OBILAZAK ŽUPANIJA</i>	160
1.2. <i>SUDJELOVANJE NA OKRUGLIM STOLOVIMA, SEMINARIMA, KONFERENCIJAMA</i>	163
1.3. <i>MEĐUNARODNA SURADNJA I AKTIVNOSTI</i>	164
1.4. <i>POSJETI STRANIH DELEGACIJA I PREDSTAVNIKA/CA UREDU PRAVOBRANITELJICE</i>	166
IV. FINACIJSKO POSLOVANJE.....	166
V. ZAKLJUČNO RAZMATRANJE.....	167
VI. PRILOZI	170

0. UVOD

Pravobranitelj/ica za ravnopravnost spolova, kao neovisno i samostalno tijelo, osnovan/a je Zakonom o ravnopravnosti spolova 30. srpnja 2003. (u daljem tekstu ZORS).

Prema ZORS-u (NN 116/03), pravobranitelj/ica za ravnopravnost spolova prati provođenje ZORS-a, kao i svih drugih propisa koji se tiču ravnopravnosti spolova.

Ravnopravnost spolova temeljna je vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske.

ZORS definira i uređuje način zaštite od diskriminacije na temelju spola i mehanizme stvaranja jednakih mogućnosti za žene i muškarce.

Sukladno članku 21. stavka 1. ZORS-a i članku 18. Poslovnika o radu pravobranitelja/ice za ravnopravnost spolova (NN 29/04), pravobranitelj/ica podnosi redovita godišnja izvješća o radu Hrvatskom saboru do 31. ožujka tekuće godine.

Ovo izvješće je peto godišnje izvješće, koje pravobraniteljica za ravnopravnost spolova u svom mandatu podnosi Hrvatskom saboru.

U Izvješću o radu za 2007. opisane su sve aktivnosti koje je Ured pravobraniteljice za ravnopravnost spolova poduzimao tijekom izvještajne godine u skladu sa ovlastima i djelokrugom rada određenim ZORS-om.

I. POKAZATELJI O RADU PRAVOBRANITELJICE ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA U 2007. GODINI

Građani/ke se obraćaju pravobraniteljici za ravnopravnost spolova osobno u Uredu, pisanim pritužbama i putem telefona.

Spisi predmeta se otvaraju po zahtjevu oštećenog/e građanina/ke, po zahtjevu drugih fizičkih i pravnih osoba (nevladinih organizacija, državnih tijela i ureda, odbora/povjerenstava za ravnopravnost spolova, drugih institucija ili pojedinaca/ki) ili po inicijativi pravobraniteljice. Po sadržaju se odnose na kršenje načela ravnopravnosti spolova ili diskriminaciju na temelju spola, bračnog ili obiteljskog statusa i spolne orijentacije, kao i na praćenje provođenja Zakona o ravnopravnosti spolova.

Stranke koje se obraćaju putem telefona vode se u evidenciji poziva, za koje se ne otvaraju spisi predmeta pa se ti podaci ne uključuju u statistički pregled (prosječno 30-tak tjedno).

Tijekom 2007. godine radilo se na ukupno **1196** predmeta, i to:

- a) **968** predmeta otvorenih u 2007. godini
- b) **228** predmeta prenesenih iz ranijih godina.

Navedenih 1196 predmeta odnosi se na:

- ukupno 303 predmeta zaprimljena po pritužbama građana/ki, od kojih je **268** novih predmeta iz 2007. godine i 35 iz ranijih razdoblja;
- ukupno **18** novih predmeta iz 2007. godine otvorenih na inicijativu pravobraniteljice za ravnopravnost spolova vezano za kršenje načela ravnopravnosti spolova ili diskriminaciju na temelju spola u odnosu na pojedince/ke;
- ukupno 875 predmeta, od kojih je **682** novih predmeta iz 2007. godine otvorenih po inicijativi pravobraniteljice radi praćenja primjene Zakona o ravnopravnosti spolova, odnosno temeljem dopisa drugih institucija, organizacija ili pravnih osoba, a 193 iz ranijih razdoblja.

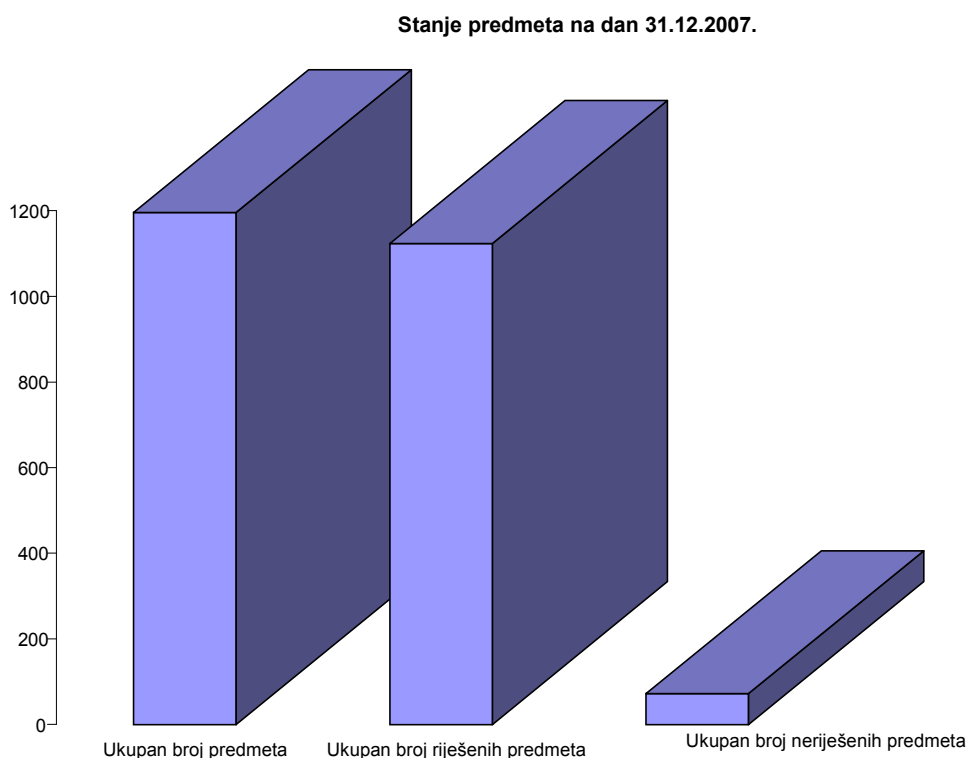
Tijekom 2007. godine dovršeno je 1124 predmeta od kojih je:

- 272 predmeta zaprimljenih po pritužbama građana/ki;
- 852 predmeta otvorenih po inicijativi pravobraniteljice, odnosno temeljem dopisa drugih institucija, organizacija ili pravnih osoba.

Nedovršenih predmeta koji se prenose u 2008. godinu ima 72 (31 se odnosi na pritužbe građana/ki).

Grafikon 1. Prikaz predmeta po kojima se postupalo u 2007. godini na dan 31.12.2007. g.

Grafikon 1.

U tablici 1. prikazano je 968 novootvorenih predmeta u 2007. godini po područjima po kojima je postupala pravobraniteljica za ravnopravnost spolova.

Tablica 1. Struktura 968 novootvorenih predmeta po područjima

Područja djelovanja u 2007.	Broj predmeta
8. Statistika	7
9. Diskriminacija ostalo	34
UKUPNO:	968
4. Obrazovanje	15
5. Mediji	29
6. Državna tijela, tijela JLP(R)S s pravnim osobama, pravne osobe s javnim ovlastima	281
7. Civilno društvo	19

1. STRUKTURA PRITUŽBI

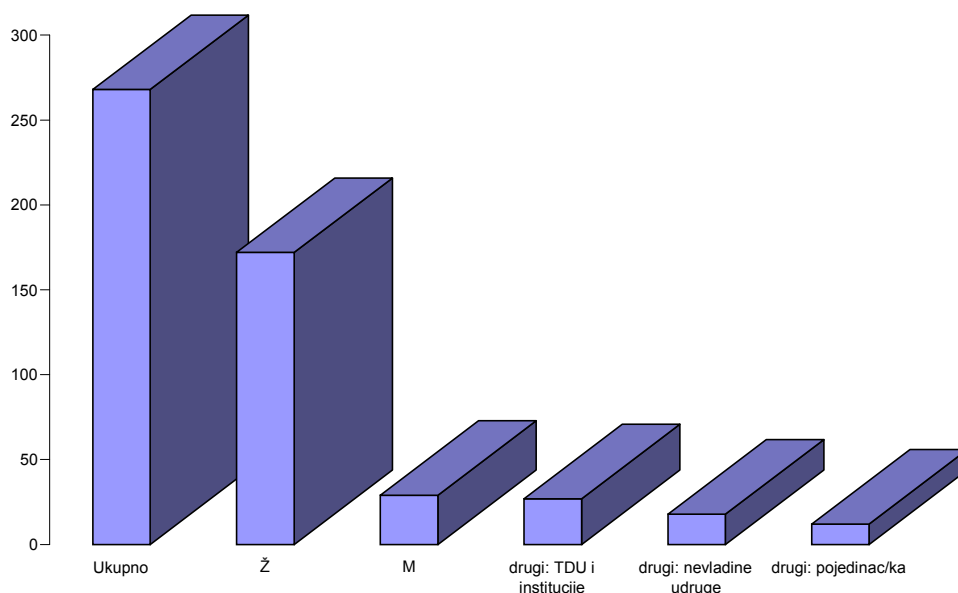
Podaci se odnose na **268** novih predmeta, zaprimljenih po pritužbama građana/ki u 2007. godini, kojih je 38,86 % više u odnosu na 2006. godinu.

U **268** slučajeva inicijativa za postupanje bila je po zahtjevu:

a) oštećene strane: žene u **172** slučaja (64,18 %), muškarci u **29** slučajeva (10,82 %);

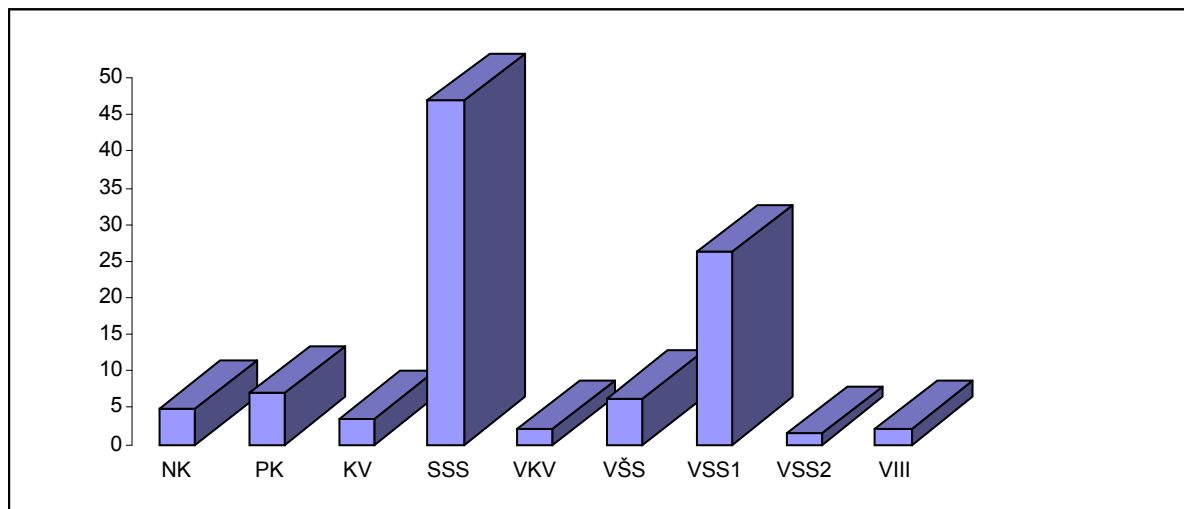
b) drugih u ime oštećene strane: državna tijela i druge institucije u **27** slučajeva (10,07 %), nevladine udruge u **18** slučajeva (6,72 %), pojedinac/ka u **12** slučajeva (4,48 %), po zahtjevu ostalih u **10** slučajeva (3,73 %).

Grafikon 2. Prikaz predmeta po podnositeljima/cama zahtjeva

Postoci oštećenih osoba po stručnoj spremi: 4,82 % NK, 6,90 % PK, 3,45 % KV, 46,90 % SSS, 2,07 % VKV, 6,21 % VŠS, 26,21 % VSS, 1,38 % osoba s magisterijem i 2,06 % s doktoratom. U 2007. godini po prvi put se pojavljuju osobe s magisterijem i doktoratom, te PK stručne spreme.

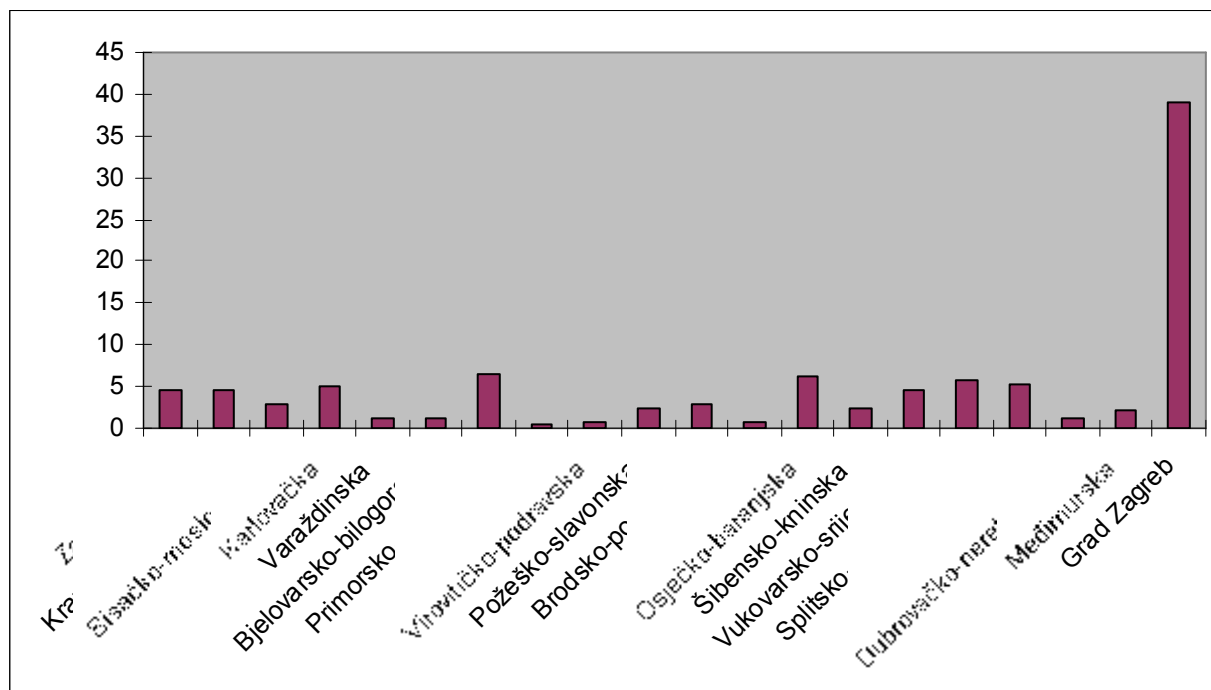
Grafikon 3. Prikaz pritužbi temeljem stručne spreme oštećene/ih osobe/a

Temeljem radnog statusa oštećeni/e su bili/e: 41,40 % zaposleni/e na neodređeno vrijeme, 14,18 % nezaposleni/e, u 5,20 % zaposleni/e na određeno vrijeme, u 3,40 % umirovljenici/ce, dok su u 35,82 % podaci ostali nepoznati.

Po starosnoj dobi oštećene osobe su bile: od 18-24 godine u 6,72 % slučajeva, od 25-34 godine u 30,60 % slučajeva, od 35-44 godine u 33,58 % slučajeva, od 45-54 godine u 17,91 % slučajeva, od 55-64 godine u 7,46 % slučajeva i iznad 65 godina u 3,73 % slučajeva.

Grafikon 4. Struktura novootvorenih predmeta u 2007. godini temeljem prebivališta/boravišta oštećenih osoba po županijama i Gradu Zagrebu

Kao i ranijih godina, pravobraniteljici za ravnopravnost spolova su se prituživale osobe sa područja cijele Republike Hrvatske, a najviše iz Grada Zagreba.

2. STATISTIČKI PODACI

Podaci se prikupljaju i analiziraju po: diskriminaciji na temelju spola, bračnom ili obiteljskom statusu i po spolnoj orijentaciji.

Temelj diskriminacije: spol 239 (89,18 %), obiteljski status 14 (5,22 %), bračni status 7 (2,61 %) i spolna orijentacija 8 (2,99 %).

U odnosu na 2006. godinu povećan je broj pritužbi diskriminacije na temelju obiteljskog statusa i spolne orijentacije, a smanjen na temelju spola i bračnog statusa.

Pritužbe su se odnosile na:

- nasilje u obitelji u **81** slučaju (30,22 %)
- uznemiravanje u **62** slučajeve (23,13 %)
- roditeljsku skrb u **47** slučajeve (17,00 %)
- spolno uznemiravanje u **12** slučajeve (4,48 %)
- ostalo (zapošljavanje, obrazovanje, drugo) u **66** slučajeve (24,63 %).

Diskriminacija na radu i zapošljavanju

Sagledavajući izdvojeno slučajeve koji se odnose na područje zapošljavanja i rada, oblik diskriminacije je bio: uznemiravanje u 39,71 % slučajeva, spolno uznemiravanje u 13,24 % slučajeva te ostali oblici diskriminacije u 47,05 % slučajeva.

Pritužitelji/ce su bili/e:

- radnici/e u 73,53 % slučajeva,
- službenici/e u 22,06 % slučajeva,
- ostale zaposlene osobe u 1,47 % slučajeva, te
- nezaposlene osobe u 2,94 % slučajeva.

Nakon postupanja po pritužbama pravobraniteljica je dala 51 upozorenje (4,1% više u odnosu na 2006. godinu), 43 preporuke (21,7% manje u odnosu na 2006. godinu) i 46 prijedloga (283,3 % više u odnosu na 2006. godinu).

3. STRUKTURA OSTALIH PRITUŽBI PO KOJIMA SE POSTUPALO U 2007. GODINI

Od 875 predmeta koji nisu bili pritužbe građana/ki :

- u **325** slučajeva otvorenih po inicijativi pravobraniteljice (u praćenju provedbe ZORS-a na području zapošljavanja), pravobraniteljica je dala isto toliko upozorenja (čl. 13. st. 2. ZORS);
- prateći provedbu Kampanje Vijeća Europe za borbu protiv nasilja nad ženama, uključujući i obiteljsko nasilje, pravobraniteljica je dala **140** preporuke za donošenje lokalnih programa.

II. ANALIZA PO PODRUČJIMA RADA

1. ZAPOŠLJAVANJE I RAD

Pravobraniteljica je u 2007. godini, u odnosu na prethodne godine, zaprimila i razmatrala veći broj pritužbi koje se odnose na diskriminaciju na području rada i zapošljavanja. Međutim, ni povećan broj pritužbi još uvijek ne odražava pravo stanje u odnosu na diskriminaciju na ovom području – što potvrđuju postojeća istraživanja, uključujući i znanstvena istraživanja, brojne ankete te statistički podaci. Naime, iz istraživanja, anketa i statističkih podataka te pritužbi upućenih pravobraniteljici proizlazi da u Republici Hrvatskoj postoji diskriminacija na temelju spola i na radu i kod zapošljavanja. Razloge za činjenicu da se ta diskriminacija još uvijek rijetko prijavljuje, što uključuje i sudske postupke, treba ponajviše pripisati strahu od gubitka posla ili pogoršanja položaja na poslu, osjećaju nelagode i stida u slučajevima spolnog uznemiravanja, nepoznavanju svojih prava i mogućnosti zaštite tih prava, te pomanjkanju sudske prakse u slučajevima diskriminacije.

Kao i u prethodnim izvještajnim razdobljima, najveći dio pritužbi se odnosio na diskriminaciju zaposlenih osoba. Prema zaprimljenim pritužbama, koje podnose većinom žene, diskriminacija je prisutna u javnom sektoru, uključujući i državna tijela, kao i u privatnom sektoru.

Od pojava oblika diskriminacije valja spomenuti uznemiravanje na radu. S tim su povezane i pritužbe koje se odnose na: nezakonito sklapanje ugovora o radu na određeno vrijeme, nezakoniti prekovremeni rad, nezakonite otkaze, sprječavanje napredovanja na poslu, sprečavanje pristupa stručnom usavršavanju i osposobljavanju, ukidanje radnih mjesta na kojima su radile pritužiteljice, premještanje na lošije plaćen posao, nezakonito zapošljavanje bez sklopljenog ugovora o radu (zasnivanja radnog odnosa) i druga kršenja odredbi Zakona o radu. Ako se radilo o kršenju odredbi Zakona o radu, pravobraniteljica se, osim što je tražila izvješće i dokumentaciju od poslodavaca, obraćala i Državnom inspektoratu tražeći provođenje nadzora.

Razmatranjem pritužbi zaposlenih vezano za uznemiravanje na radu i zakonom predviđeni postupak zaštite dostojanstva radnika/ca, pravobraniteljica je uočila sljedeće:

- pritužbe s tog osnova podnose isključivo žene;
- žene se rijetko odlučuju uputiti pritužbu poslodavcu za zaštitu svog dostojanstva zbog straha od mogućih štetnih posljedica koje bi nakon toga za njih mogle nastupiti, ili smatraju da poslodavac neće ili ne želi korektno provesti takav postupak;

- pritužbe poslodavcu za zaštitu dostojanstva su rijetke i iz razloga što radnici/ce nisu na odgovarajući način upoznate/i s tim postupkom, kao ni s postojanjem i ovlastima osobe koja je ovlaštena primati i rješavati pritužbe vezane za zaštitu dostojanstva radnika/ca, pa niti nemaju saznanja o svojim pravima i postupcima vezanima za zaštitu tih prava;
- u slučajevima kad su radnice uputile pritužbu za zaštitu svog dostojanstva, poslodavci su provodili postupke u kojima povreda njihovog dostojanstva najčešće nije utvrđena;
- poslodavci na koje se izravno primjenjuje Zakon o radu i koji su bili u obvezi urediti svojim aktima postupak i mjere zaštite dostojanstva radnika/ca i imenovati osobu koja je osim njih ovlaštena primati i rješavati takve pritužbe, u većini slučajeva to su i učinili;
- većina državnih tijela i tijela regionalne samouprave nije svojim aktima uredila postupak i mjere zaštite dostojanstva radnika/ca, sve dok Vlada Republike Hrvatske i sindikati državnih službi nisu dana 19. rujna 2007. godine zaključili Sporazum o zaštiti dostojanstva službenika i namještenika („Narodne novine“, br. 98/07.);
- nedostaju preventiva i više slučajeva dobre prakse.

Kao i u prethodnim i u ovom izvještajnom razdoblju pravobraniteljica je zaprimila pritužbe koje su se odnosile na povredu prava na zaštitu majčinstva. Razmatrajući te pritužbe, pravobraniteljica je uočila da poslodavci i dalje najčešće krše prava žena radnica na sljedeće načine: ne nude nove ugovore o radu na određeno vrijeme trudnicama kad saznaju za njihovu trudnoću; trudnicama nezakonito otkazuju ugovore o radu na neodređeno vrijeme; radnice premještaju na drugo radno mjesto nakon njihovog povratka s rodiljnog dopusta; općenito diskriminacijski postupaju prema radnicama koje se poslije rodiljnog dopusta vraćaju na posao.

Diskriminacija na temelju spola započinje već pri zapošljavanju, odnosno pri samom oglašavanju, i to na način da se pri oglašavanju zapošljavanja spol navodi kao jedan od uvjeta dobivanja posla ili se u oglasima ne navodi da se za radno mjesto mogu javiti osobe oba spola (o čemu se posebno izvješćuje u ovom izvješću).

Međutim, pravobraniteljici su u ovom izvještajnom razdoblju pritužbe koje se odnose na diskriminaciju pri zapošljavanju upućivali većinom muškarci.

Premda službeni statistički podaci i istraživanja u Republici Hrvatskoj pokazuju da su žene za svoj rad u prosjeku manje plaćene od muškaraca, u 2007. godini pravobraniteljica nije zaprimila niti jednu pritužbu koja se odnosi na nejednakost plaća iako je to svakako jedan od oblika diskriminacije na temelju spola. Neki od razloga mogu biti posebno teško dokazivanje takve diskriminacije i tajnost

plaća. U zemljama Europske unije takva diskriminacije je često predmet sudskih sporova, a u Hrvatskoj na to ukazuju sindikati.

Uočeno je da neki/e pritužitelji/ce, koji su u tijeku postupka upoznati s ovlastima pravobraniteljice, odustaju od pritužbe ili traže da se sačeka s daljnjim postupanjem dok ne pokušaju, u skladu s dobivenim informacijama o pravima i mogućnostima zaštite, problem riješiti mirnim putem. Naime, pravobraniteljica ne može provesti postupak bez obraćanja poslodavcu, a u tom slučaju pritužitelji/ce se boje mogućih posljedica kao što je nastavak diskriminacije ili gubitak posla. Daljnji su razlozi sporost pravosuđa, kao i to da ni u 2007. godini nije usvojen zakon kojim bi se omogućilo pružanje odgovarajuće besplatne pravne pomoći.

S obzirom na važnu ulogu koju bi sindikati trebali imati u obrani prava radnika/ca, poželjna je njihova povećana aktivnost oko pitanja diskriminacije, osobito oko angažiranja da se u kolektivne ugovore ugradi regulativa vezana za poboljšanje uvjeta rada žena odnosno olakšice s ciljem usklađivanja radnih i obiteljskih obveza.

Zaključno, iako postoji relativno zadovoljavajući zakonodavni okvir koji štiti od diskriminacije na radu, praksa pokazuje da važeći zakonodavni sustav s ugrađenim mehanizmima zaštite nije dovoljno snažan u prevenciji, kao ni u sprječavanju i zaustavljanju diskriminacije.

1.2. PRITUŽBE UPUĆENE PRAVOBRANITELJICI

1. OPIS SLUČAJA (PRS-01-03/07-09): Pritužiteljica K. P. G. iz Z. u pritužbi navodi da se naredni tjedan trebala vratiti na rad poslije korištenja rodiljnog dopusta, ali da joj je u kadrovskoj službi poslodavca A.M.d.o.o. iz Z. rečeno da oni ne znaju što će s njom, te da neće moći raditi na poslovima na kojima je radila prije korištenja rodiljnog dopusta, budući da su na njezino radno mjesto zaposlili neku drugu osobu na neodređeno vrijeme. S obzirom da pritužiteljicu poslodavac još nije premjestio na drugo radno mjesto, nego je samo najavio tu mogućnost, pritužiteljica je zamolila za savjetodavnu pomoć kako bi se znala postaviti u toj situaciji.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je upoznala pritužiteljicu s njezinim pravima, odnosno da se ima pravo vratiti na poslove koje je radila prije korištenja rodiljnog dopusta, kao i s mogućnostima zaštite svoga prava. Nakon toga pritužiteljica je izvijestila pravobraniteljicu da je razgovarala s poslodavcem i da se u tom razgovoru pozvala na svoje pravo. Razgovor je završio pozitivnim ishodom za nju, te je vraćena na radno mjesto na kojemu je radila prije korištenja rodiljnog dopusta.

2. OPIS SLUČAJA (PRS-01-03/07-14): Pravobraniteljici se pritužio B. K. iz S. zbog diskriminacije na temelju spola prilikom zapošljavanja. Navodi kako je dana 9. ožujka 2007. na internetskim stranicama Hrvatskog zavoda za zapošljavanje objavljen natječaj za zapošljavanje 6 viših fizioterapeuta u KB S., na koji se prijavio. S obzirom da od KB S. nije dobivao nikakav odgovor, osobno je otišao u njihovu Kadrovsku službu gdje mu je priopćeno da nije dobio posao. Uvidom u natječajnu dokumentaciju ustanovio je da su odlukom ravnatelja KB S. na svih 6 radnih mjesta viših fizioterapeuta/kinja u radni odnos primljene isključivo žene, iako je on, po vlastitoj tvrdnji, kvalitetniji kandidat za to radno mjesto od izabranih kandidatkinja. Poziva se i na odredbu iz čl. 2. Zakona o radu u kojoj je propisano da je poslodavac obavezan kod zapošljavanja radnika u slučaju jednakog ispunjavanja općih i posebnih uvjeta za zasnivanje radnog odnosa dati prednost spolu koji je podzastupljen (u KB S. među višim fizioterapeutima/kinjama to su muškarci).

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je, nakon pribavljanja i razmatranja izvješća i dokumentacije KB S. zaključila da prema pritužitelju nije počinjena diskriminacija na temelju spola na području zapošljavanja jer iz dokumentacije proizlazi da je šest kandidatkinja koje su primljene u radni odnos ispunjavalo uvjete iz oglasa, te da se prema pritužitelju nisu primjenjivali različiti uvjeti ili kriteriji za zapošljavanje u odnosu na primljene kandidatkinje. Iz izvješća KB S. također proizlazi da su obavijesti o izboru pisanim putem poslane svim kandidatima/kinjama. Međutim, pravobraniteljica je KB S. uputila upozorenje zbog činjenice da su svi kandidati prijavljeni na raspisani natječaj ispunjavali „Upitnik za kandidata koji se prijavio na oglas“, a u kojemu je sadržana i rubrika pod nazivom „Bračno stanje“, sugerirajući im da daju podatke o svom bračnom statusu, čime je prekršena odredba čl. 27. st. 1. Zakona o radu. Upravo takva situacija u kojoj poslodavac kod zapošljavanja traži podatke koji nisu u neposrednoj svezi s radnim odnosom može, pod određenim okolnostima, dovesti do zabranjene diskriminacije na temelju bračnog statusa iz čl. 6. st. 2. Zakona o ravnopravnosti spolova. Poslodavcu je također preporučeno da u svom budućem radu, prigodom zapošljavanja, vodi računa o ravnomjernoj zastupljenosti spolova kandidata/kinja prijavljenih na raspisane natječaje. Što se tiče odredbe iz čl. 2 Zakona o radu, ista je bila sadržana u Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o radu (NN 17/01.), ali je prestala važiti usvajanjem čl. 3. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o radu (NN 114/03.) koji je stupio na snagu 27. srpnja 2003., što znači da važeće odredbe Zakona o radu više ne propisuju navedenu obvezu poslodavcu.

3. OPIS SLUČAJA (PRS-01-02/07-03): Odbor za ravnopravnost spolova Hrvatskog sabora pravobraniteljici je proslijedio anonimnu pritužbu djelatnica zaposlenih u jednoj kaznionici, na Odjelu tretmana, a pritužba se odnosila na uznemiravanje i spolno uznemiravanje na radu. Prema navodima iz pritužbe, zaposlenice su već duže vrijeme od strane jednog kolege prisiljene trpjeti neukusne šale i viceve na račun nesposobnosti žena, kao i na račun njihova izgleda, odijevanja i ponašanja, a poniženja su svakim danom bivala sve veća. Naime, gotovo svi razgovori s istim

kolegom skreću na temu ženskog spola i na izrugivanje na račun njihovih tjelesnih atributa i nesposobnosti koja proizlazi samo iz toga što su žene. Kad je isti kolega stavio fotografije golih tijela i erotske tekstove na radni stol dviju djelatnica koje su spremale predavanje, slučaj je prijavljen načelniku Odjela i upravitelju. Oni, prema navodima iz pritužbe, nisu poduzeli ništa za zaštitu dostojanstva djelatnica. Naposljetku se navodi da pritužba nije potpisana radi straha od gubitka posla.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je, nakon pribavljanja i razmatranja izvješća i dokumentacije od resornog ministarstva, utvrdila da je isto nakon traženja pravobraniteljice poduzelo mjere s ciljem ispitivanja utemeljenosti anonimne pritužbe te su, nakon što je utvrđeno spolno uznemiravanje, protiv počinitelja poduzete odgovarajuće mjere. Naime, provedenim upravnim nadzorom utvrđeno je sljedeće: da je službenik protivno čl. 11. i 12. Etičkog kodeksa državnih službenika i Zakonu o ravnopravnosti spolova šalama i vicevima tijekom službe narušio dostojanstvo službenica, da je šalama i vicevima seksualnog sadržaja, kao i podjelom službenicama preslike crteža golog muškarca i pjesmom erotskog sadržaja spolno uznemirio službenice jer ih je izložio neugodi i uvredljivom okruženju, a što predstavlja ponašanje suprotno čl. 8. st. 3. Zakona o ravnopravnosti spolova, te je protiv njega podnesen Službeničkom sudu zahtjev za pokretanje postupka zbog teške povrede službene dužnosti.

4. OPIS SLUČAJA (PRS-01-02/07-06): Pritužiteljica J. K. iz K. u pritužbi zbog diskriminacije na području rada navodi da je od završetka srednje škole za prometnike vlakova 1989. godine pa do 1995. godine radila u struci na radnom mjestu prometnik vlakova u više različitih Prometnih postaja gdje nitko nikada nije radio razliku prema njoj zato jer je žena. Po otvaranju željezničke pruge Zagreb-Knin-Split 1995. radnici HŽ-a dragovoljno su tražili i dolazili raditi na to područje. Na taj način je i pritužiteljica u 8. mjesecu 1995. god. svojevolumeno došla raditi u K., gdje i počinju njezini problemi. Imala je rješenje za radno mjesto prometnice vlakova, međutim bila je prisiljena raditi posao blagajnice, te popisnog vlakovođe. Od svojih nadređenih često je znala čuti da kao žena nije sposobna obavljati poslove prometnice vlakova. Konačno nakon godinu dana počinje obavljati poslove predviđene za radno mjesto na koje je raspoređena (mjesto prometnika vlakova), međutim problemi se i dalje nastavljaju. Doživljava neugodnosti i od strane nadređenih, ali i od podređenih radnika. Instruktor prometa A. Š. jednom prilikom rekao joj je da se neće smiriti dok je ne makne iz K.. Rukovatelj manevre A. B. također joj je prijetio riječima: „Obratiš li mi se jednom riječju, slomit ću ti kičmu“, a 13. travnja 1997. god. u prometnom uredu udario ju je u glavu i počupao za kosu. Taj slučaj još je uvijek na sudu, a pritužiteljica navodi da je tužila i poslodavca. Nakon toga kreću još veći pritisci na pritužiteljicu poput neopravdanih prijava, prijetnje da neće više raditi, premještaja na kolodvor M. u L. (bez vode, struje i wc-a), pozivanja na raporte zbog „dužine suknje (bilo da je bila kratka ili dugačka), frizure, šminke, laka za nokte“, ponuda za seksualne odnose. Pritužiteljica je 2002. god. postala pomoćnica šefa kolodvora, a kao razlog promaknuća navodi odustajanje svih

muških kandidata, pa nadređenima nije ostao drugi izbor osim nje. Na tom mjestu ostala je od 19. siječnja 2002. do 31. siječnja 2007. Degradacija koja je tada uslijedila učinjena je njezinim ponovnim vraćanjem na radno mjesto prometnika vlakova. Njezin pretpostavljeni J. Š. osobno joj je rekao da je to učinjeno zbog toga što je 14. prosinca 2006. izabrana za sindikalnu povjerenicu podružnice, bez obzira na to što i on zna da za to ne postoji nikakva zakonska osnova. Pritužiteljica smatra da je diskriminirana temeljem spola, jer je njezin prethodnik u sindikatu bio na sličnom položaju kao i ona, ali nije imao nikakvih problema te vrste za razliku od nje. S cijelim slučajem upoznat je i Sindikat željezničara Hrvatske. Sekcija žena Sindikata željezničara Hrvatske u međuvremenu je izvijestila pravobraniteljicu o tome da je jedan primjerak dopisa pravobraniteljice (na kojem su dijelovi teksta obilježeni fluorescentnim markerom), upućen na direktora HŽ-I. d.o.o., dospio i do Prometnog ureda u K., gdje ga je sama pritužiteljica pronašla ovješeno za svoj ormar, zbog čega je zatražena i dopuna izvješća. U navedenom dopisu Sekcije žena upućen je upit želi li se takvim postupkom obilježiti pritužiteljicu među kolegama kao onu koja stvara probleme zbog toga jer se drznula tražiti zakonsku zaštitu.

PODUZETE MJERE: U odgovoru direktora HŽ-I. d.o.o. navodi se da je izvršena provjera svih navoda iz dobivene pritužbe J. K., te da je utvrđeno da isti nisu točni, a u dopuni izvješća navode da je zbog prometnosti prostorije u koju stižu faksovi nemoguće utvrditi tko je od radnika kopirao dopis i stavio ga na ormar pritužiteljice. Navode i da J. K. nije podnosila nikakve pismene ni usmene pritužbe zbog uznemiravanja na radu, odnosno diskriminacije na temelju spola, što je provjereno kroz dokumentaciju službene korespondencije.

Pravobraniteljica je dala upozorenje poslodavcu zbog činjenice (navedene u dopisu Sindikata) da je odmah nakon što je izabrana za povjerenicu Sindikata željezničara Hrvatske – podružnice K., bila pozvana na razgovor od strane voditelja prometa koji je od nje tražio da se odluči hoće li ostati pomoćnica šefa kolodvora ili sindikalna povjerenica. Takvo postupanje izravno je kršenje odredbe čl. 2., 4. i 190. ZOR-a te čl. 1. Pravilnika o mjerama i postupku zaštite dostojanstva radnika HŽ-a i čl.17. Ugovora o pravima i obvezama HŽ-a i Sindikata. Iako se navodi da je pritužiteljica vraćena na radno mjesto prometnice vlakova jer su prestale okolnosti koje su uvjetovale privremeni raspored na radno mjesto pomoćnice šefa kolodvora, situacija u kojoj bi ona bila premještena zbog toga jer je izabrana za sindikalnu djelatnicu bila bi ne samo diskriminacija prema ZOR-u, već bi to značilo i kršenje načela ravnopravnosti spolova iz Zakona, jer se pritužiteljici kao ženi nisu osigurale jednake mogućnosti u ostvarivanju njezinih prava, imajući pri tome u vidu da njezin prethodnik nije imao nikakvih problema u obavljanju te funkcije. Pravobraniteljica je upozorila i na to da zaprimivši pritužbu Sindikata poslodavac nije u odgovarajućem postupku i na način propisan čl. 30. st. 6. ZOR-a ispitao navode o diskriminaciji pritužiteljice.

Poslodavcu je izrečeno i upozorenje zbog činjenice da je pritužiteljica J.K. trpjela štetne posljedice zbog toga što se pritužbom zbog diskriminacije na temelju spola obratila pravobraniteljici, a nakon

čega je na svom ormaru zatekla obješen primjerak dopisa pravobraniteljice s vlastitim citatima obilježenim markerom. Takvo postupanje prema pritužiteljici predstavlja, u smislu čl. 4. ZOR-a, uznemiravanje kao neželjeno ponašanje koje ima za cilj ili stvarno predstavlja povredu dostojanstva osobe – radnice, a koje uzrokuje strah ili neprijateljsko, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje. U konkretnom slučaju poslodavac je bio dužan u skladu s čl. 30. ZOR-a zaštititi dostojanstvo pritužiteljice na radu poduzimanjem preventivnih mjera koje bi uključivale i činjenje poslanog dopisa nedostupnim većem broju radnika, osim onih ili onog radnika kojem je isti dopis upućen radi očitovanja, odnosno trebalo se poći od pretpostavke o mogućnosti eventualne zlouporabe navedenog dopisa jer je fax-aparat dostupan većem broju radnika.

U svojoj preporuci HŽ-I. d.o.o. pravobraniteljica traži da u svom budućem radu, ukoliko zaprime pritužbu zbog uznemiravanja radnika/ca i radi zaštite njihovog dostojanstva, istu razmotre na način i u postupku propisanom čl. 30. ZOR-a, uključujući i poduzimanje preventivnih mjera s ciljem zaštite dostojanstva radnika/ca, kao i da u skladu čl. 11. st. 2. Zakona donesu Plan djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova.

5. OPIS SLUČAJA (PRS-01-02/07-04): Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti prosljedilo je pravobraniteljici pritužbu D. Š. iz Z., u kojoj navodi da joj poslodavac MD-K d.o.o. namjerava raskinuti ugovor o radu zbog saznanja da je trudna. Tvrdi da joj je nadređena zaposlenica slala SMS poruke da će joj zbog trudnoće prestati radni odnos.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je, nakon razmatranja očitovanja poslodavca i uvida u cjelokupnu dokumentaciju, upozorila poslodavca da bi raskid ugovora o radu s pritužiteljicom za vrijeme trudnoće ili rođiljnog dopusta te 15 dana nakon trudnoće ili 15 dana nakon korištenja rođiljnog dopusta, predstavljalo ne samo kršenje odredbi čl. 77. Zakona o radu, već i diskriminaciju na temelju spola koja je zabranjena odredbom čl. 6. st. 2. Zakona o ravnopravnosti spolova. Osim toga, upozorila je da nije razmotreno pismo pritužiteljice upućeno direktorici iste tvrtke, u kojoj se pritužuje na ponašanje nadređene zaposlenice, te preporučila da u svom budućem radu, a s ciljem zaštite dostojanstva radnika/ca, razmatra pritužbe svojih zaposlenika/ca radi uznemiravanja ili diskriminacije na temelju spola, bez obzira što prema čl. 30. st. 5. Zakona o radu ta tvrtka koja ima svega 12 zaposlenih nije obvezna imenovati osobu koja bi, uz poslodavca, bila obvezna primati i rješavati pritužbe radi zaštite dostojanstva radnika/ca. Državni Inspektorat obavijestio je pravobraniteljicu da je podnio zahtjev za pokretanje prekršajnih postupka protiv poslodavca zbog više povreda radnih prava pritužiteljice, između ostalog i zbog toga što je 15 dana radila bez prijave na mirovinsko i zdravstveno osiguranje.

6. OPIS SLUČAJA: (PRS-01-02/07-07): Pritužiteljica Š. B. B. iz Z. obratila se pravobraniteljici radi diskriminacije na radu. Navodi da je kao dipl. inženjerka već 23 godine zaposlena u trgovačkom

društvu T.d.d. iz Z., a diskriminaciju vidi u sljedećem: kao ženi nije joj omogućeno napredovanje na poslu, kao samohrana majka dvoje djece nije imala odgovarajuću zaštitu, više puta je bila premješтана izmjenom ugovora o radu ili čak bez izmjene ugovora o radu. Neposredan razlog obraćanja pravobraniteljici je problem koji ima s kolegom s kojim radi u istom radnom prostoru, a koji je često na poslu u alkoholiziranom stanju, a u takvom stanju psuje, vrijeđa, više te je ometa u radu. Navodi da je u nekoliko navrata od svojih nadređenih zatražila zaštitu, no oni nisu poduzeli ništa konkretno. Pritužiteljica navodi da se boji premještanja, jer kolega koji je uznemirava ima zaštitu glavnog direktora (poznaju se još od studentskih dana).

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je obavijestila pritužiteljicu o svojoj nadležnosti i njezinim pravima uključujući i postupak radi zaštite dostojanstva. Nakon toga, pritužiteljica je podnijela poslodavcu pritužbu za zaštitu dostojanstva koju je dostavila i pravobraniteljici te ju obavijestila da je poslodavac premjestio kolegu koji ju je uznemiravao, tako da s njim više ne dolazi u kontakt.

7. OPIS SLUČAJA (PRS-01-02/07-11): Pritužiteljica B. Š. iz Z. podnijela je pravobraniteljici pritužbu u kojoj navodi da je kao državna službenica u ministarstvu uznemiravana na radu od strane nadređenih osoba te diskriminirana na temelju spola.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je nakon pribavljanja i razmatranja izvješća i odgovarajuće dokumentacije od resornog ministarstva, ocijenila da se u konkretnom slučaju ne radi o kršenju načela ravnopravnosti ili o diskriminaciji na temelju spola. Takav zaključak pravobraniteljica je utemeljila na činjenici koja proizlazi iz raspoložive dokumentacije – da je pritužiteljica upućivala svoje pritužbe i prigovore nadređenim osobama zbog toga što je, prema njezinim riječima, na svom radnom mjestu obavljala poslove za dva izvršitelja (nakon odlaska jednog službenika u mirovinu), zbog neravnomjerne preraspodjele poslova Odjela i Službe u kojima radi na ostale službenike, što sve upućuje na to da se u konkretnom slučaju radi o eventualno povrijeđenim pravima iz područja rada, a ne o diskriminaciji na temelju spola. Osim toga, iz raspoložive dokumentacije je vidljivo da je pritužiteljica, zbog odbijanja pisanog naloga nadređene osobe, od strane Službeničkog suda i Višeg službeničkog suda proglašena odgovornom zbog odbijanja izvršavanja radnih obveza tijekom 2005. i 2006. god.

8. OPIS SLUČAJA (PRS-01-02/07-19): Pritužiteljica N. P. iz Z. podnijela je pravobraniteljici pisanu pritužbu u kojoj navodi da je prema njoj počinjena diskriminacija na temelju spola od strane zaposlenika tvrtke H.P.d.d. u kojoj radi, i to na način da su isti zaposlenici, nakon obavljenog nadzora Službe korporativne sigurnosti u uredu čija je ona upraviteljica, u dopuni svog izvješća konstatirali da pritužiteljica "svojom pojavom i odijevanjem također ne daje sliku kako bi jedan upravitelj ureda tvrtke trebao izgledati". Pritužiteljica navodi da su zaposlenici u svom izvješću

napisali takvu konstataciju vjerojatno zbog njezine pretilosti, pa smatra da je kao žena diskriminirana jer se time aludiralo na njezin fizički izgled, a i zbog toga što je takva njihova konstatacija učinjena dostupnom javnosti.

PODUZETE MJERE: Nakon pribavljanja i razmatranja izvješća i dokumentacije od poslodavca, pravobraniteljica nije utvrdila da je prema pritužiteljici počinjena diskriminacija na temelju spola. Iz dokumentacije proizlazi da je u izvješću nakon obavljenog nadzora korporativne sigurnosti Ureda u kojem je pritužiteljica upraviteljica, pojašnjena konstatacija o neprimjerenosti izgleda pritužiteljice riječima "Pod tim se podrazumijeva da je na radno mjesto došla izuzetno neurednog i zapuštenog izgleda (vidljivo neoprane kose, u isflekanj majici, a službena košulja je bila toliko zgužvana da definitivno nije bila primjerena za nošenje). To je posebno bitno za istaknuti budući da je u pitanju Ured smješten u objektu u kojem se nalaze razne gradske i državne službe, a među njima i Ministarstvo kojem tvrtka pripada." Iz raspoložive dokumentacije proizlazi da su djelatnici Službe korporativne sigurnosti predmetne tvrtke imali obvezu da u sklopu vršenja nadzora u svim uredima tvrtke iznesu i opći dojam o uredima, djelatnicima/ama, uključujući i njihove upravitelje/ice. Osim toga, utvrđeno je da je poslodavac, odnosno osoba ovlaštena za primanje i rješavanje pritužbi za zaštitu dostojanstva predmetne tvrtke, po zaprimljenoj pritužbi pritužiteljice razmatrala istu i da je nakon provedenog postupka i uzimanja pisanih izjava od zaposlenih osoba u Uredu pritužiteljice, zaključeno da prema pritužiteljici nije počinjena diskriminacija na temelju spola. Pri tome je bila uzeta u obzir i činjenica da su djelatnici korporativne sigurnosti bili izuzetno korektni i profesionalni u vršenju nadzora te da nikakvim svojim verbalnim izražajem nisu vrijeđali pritužiteljicu, što je i ona sama potvrdila u svojoj pisanoj izjavi. Iz dostavljene dokumentacije je također vidljivo da dopuna izvješća djelatnika korporativne sigurnosti predmetne tvrtke, u kojoj je i sadržana sporna konstatacija, nije učinjena javnom, kako je pritužiteljica u svojoj pritužbi istaknula, jer je ista dostavljena samo pritužiteljici preporučenom poštanskom pošiljkom, te izvršnom direktoru tvrtke i njegovom pomoćniku, kao i da se to izvješće smatra povjerljivim u smislu njegovog sadržaja.

9. OPIS SLUČAJA (PRS-01-02/07-14): Pravobraniteljica je zaprimila pritužbu A. R. iz S. B., zaposlene na radnom mjestu čistačice u tvrtki R. d.o.o., zbog diskriminacije na radu. U pritužbi navodi da je pri obavljanju poslova ponižavana isključivo zato jer je žena. Tvrtka u kojoj radi u velikoj većini zapošljava muškarce. Upravo zbog takve situacije uvjete u kojima radi, bez osiguranih ženskih sanitarnih prostorija i ženske garderobe, smatra posebno ponižavajućima za sebe kao ženu.

PODUZETE MJERE: U izvješću pravobraniteljici poslodavac odlučno odbacuje sve navode pritužiteljice o diskriminaciji na radnom mjestu temeljem spola. Naglašava i dokazuje dokumentacijom (posebno zapisnicima o sastancima na kojima je prisustvovala i pritužiteljica) da je za pritužiteljicu uređen odgovarajući prostor sa ženskim WC-om i ženskom garderobom, da je pritužiteljica o tome obaviještena i usmeno i pismeno, te da je preuzela ključeve tih prostorija.

Napominju da još nisu donijeli plan djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova. Nakon uvida u svu raspoloživu dokumentaciju, pravobraniteljica nije utvrdila da je prema pritužiteljici počinjena diskriminacija utemeljena na spolu.

Međutim, pravobraniteljica je poslodavca upozorila da se diskriminacija na području rada može promatrati i kroz uvjete rada (što uključuje i sanitarne čvorove i svlačionice za žene) te preporučila donošenje plana djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova.

ISHOD: Tvrtka R. d.o.o. izvijestila je pravobraniteljicu o donošenju plana djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova, te dostavila primjerak na uvid.

10. OPIS SLUČAJA (PRS-01-02/07-08): Grupa radnica tvrtke P. d.d. iz K. anonimno se pritužila pravobraniteljici zbog problema koje imaju s poslodavcem, te kršenja radnih prava. Ogorčene su zbog situacije u kojoj se nalaze, te navode mnoge nepravilnosti u radu tvrtke za koje optužuju direktoricu. Prisiljene su na neplaćeni prekovremeni rad, ne dobivaju naknadu za prijevoz i ne dopušta im se korištenje godišnjeg odmora za 2006. god. Poslodavka na njih vrši stalni pritisak da se ne učlanjuju u sindikat. Ne preza ni od prijetnji otkazom ugovora o radu onima koje ipak pristupe određenom sindikatu, dok za odbijanje pristupanja tom sindikatu obećava bolju plaću. Radnice navode da je situacija neizdrživa te mole pomoć.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je pored izvješća i dokumentacije od sporne tvrtke zatražila i izvješće i zapisnik Državnog inspektorata o inspeksijskom nadzoru u toj tvrtki. U izvješću pravobraniteljici direktorica P. d.d. odbacila je sve navode iz pritužbe. U odgovoru Državnog inspektorata od 2. travnja 2007. god navodi se da tijekom 2006. i u 2007. god. kod navedenog poslodavca nije bilo prijava niti obavljenih inspeksijskih nadzora na okolnost prekovremenog rada radnica te onemogućavanja korištenja godišnjeg odmora za 2006. god. Vezano uz neisplaćivanje dodatka na plaću po osnovu prekovremenog rada Inspektorat je izvijestio pravobraniteljicu da nije ovlašten rješavati pojedinačna prava radnika iz radnog odnosa, pa tako ni isplatu dodatka na plaću po osnovu prekovremenog rada ili bilo koje drugo novčano potraživanje, jer je to u isključivoj nadležnosti suda. Također nisu nadležni ni postupati ni odlučivati u slučaju moguće diskriminacije. U provedenom inspeksijskom nadzoru koji je uslijedio nakon dopisa pravobraniteljice, utvrđeno je da poslodavac jednoj radnici nije omogućio korištenje godišnjeg odmora za 2006. god. u trajanju od najmanje 12 radnih dana neprekidno. Stoga je inspektorica protiv poslodavca i odgovorne osobe podnijela zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka nadležnom prekršajnom sudu. Pravobraniteljica je P. d.d. preporučila da u svom budućem radu radnicama u pogonu tvrtke osigura jednake mogućnosti za ostvarivanje svih njihovih prava iz rada i na temelju rada, čime bi se omogućila stvarna ravnopravnost spolova.

11. OPIS SLUČAJA (PRS-01-02/07-20): Pritužiteljica J. D. M. iz S. u pritužbi optužuje svog poslodavca Č. V. d.o.o. da se prema njoj kao ženi i samohranom majci odnosio diskriminirajuće, te je doveo do toga da ostane bez radnog mjesta. U tvrtki Č. V. d.o.o. zaposlena je od 1992. god., gdje je isprva radila na prodaji karata. Zbog teške bolesti bila je tri godine na bolovanju, a po povratku čekao ju je otkaz koji kao samohrana majka nije mogla prihvatiti, te je pristala prihvatiti ponuđeno radno mjesto spremačice autobusa. Učlanjenjem u sindikat šikaniranje prema pritužiteljici samo se pojačalo, te je uskoro premještena na novo radno mjesto gdje je obavljala isti posao, ali u znatno težim uvjetima za rad. Posebno ističe događaj od 24. svibnja 2007., kad je verbalno i fizički napadnuta pri obavljanju posla od strane vozača M. M., također zaposlenika tvrtke. Naglašava da je situacija u kojoj je ona napadnuta i zbog koje trpi zdravstvene probleme iskorištena protiv nje, te joj je izvanredno otkazan ugovor o radu. Šokirana je činjenicom da joj poslodavac, iako je kao žena napadnuta i pretučena na radnom mjestu od strane muškarca, nije pružio odgovarajuću zaštitu, već ju je dodatno diskriminirao kao žrtvu nasilja. Unatoč protivljenju sindikata otkazan joj je ugovor o radu. Pritužiteljici je na taj način ozbiljno ugroženo zdravlje i daljnja egzistencija, a obeshrabruje je i činjenica da joj, krivnjom poslodavca, nisu priznata prava iz obveznog zdravstvenog osiguranja na temelju ozljede na radu.

PODUZETE MJERE: U očitovanju poslodavca ističe se da je pritužiteljici otkazan Ugovor o radu jer je ona osobno svojim ponašanjem do te mjere poremetila međuljudske odnose u tvrtki tako da je proces rada u njezinoj nazočnosti postao nemoguć. Naglašavaju i kako je njihov stav potvrdio Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje koji je u upravnom postupku riješio da se odbija prijava pritužiteljice o ozljedi na radu. Poslodavac smatra bitnim istaknuti da je pritužiteljica neposredno nakon navedenog događaja sklopila drugi brak, te da je netočno da je samohrana majka. Nakon uvida u svu dokumentaciju pravobraniteljica je tvrtki Č. V. d.o.o. izrekla upozorenje. Naime, iz cjelokupnog izvješća i dokumentacije (posebno one medicinske i policijske) vidljivo je da je pritužiteljica tjelesno ozlijeđena za vrijeme obavljanja rada. Za razliku od nje radnik M. M., kojemu je upravo zbog činjenice da je istukao pritužiteljicu otkazan ugovor o radu, vraćen je na posao do pravomoćnosti odluke u drugom postupku. Pravobraniteljica je izrekla upozorenje poslodavcu i zbog činjenice da je pritužiteljica kao žena tjelesno ozlijeđena na radu od strane drugog zaposlenika – muškarca, a da je poslodavac to propustio utvrditi u posebnom postupku zaštite dostojanstva radnika temeljem Zakona o radu i poduzeti odgovarajuće radnje i mjere radi njezine zaštite. Iz izvješća i dokumentacije poslodavca očito je da on pritužiteljicu smatra odgovornom za nanesene joj ozljede jer je navodno sama izazvala napadača, a to zapravo znači da žrtvu nasilja poslodavac smatra odgovornom za nasilje. Kako se prema odredbi čl. 5. st. 1. t. 1. ozljedom na radu ne smatra ozljeda do koje je došlo zbog skrivljenog, nesavjesnog ili neodgovornog ponašanja na radnom mjestu, takav stav poslodavca doveo je do za pritužiteljicu negativne odluke HZZO-a. Međutim, tome proturječi medicinska dokumentacija iz koje je vidljivo da je pritužiteljica fizički napadnuta, ali i prijava

Općinskom državnom odvjetništvu protiv M. M. zbog nanošenja teških tjelesnih ozljeda. Ujedno se odluka HZZO-a, na koju se poslodavac poziva, temelji na naknadno preinačenim navodima tog istog poslodavca koji joj je dao otkaz, i koji njezinu ozljedu tumači kao skrivljeno ponašanje. Prva prijava poslodavca ukazivala je na ozljedu na radu. Pritužiteljica je bila samohrana majka, a to što se nedavno udala drugi put (što poslodavac smatra bitnim istaknuti) ne mijenja činjenicu da su njezina djeca ostala bez oca, da je ona sama bila teško bolesna te je zbog toga provela 3 godine na bolovanju, kao i da je u trenutku otkaza imala 34 godine radnog staža i nalazila se na bolovanju zbog tjelesnih ozljeda zadobivenih na radnom mjestu. Poslodavac je upozoren da je osoba koja je od strane policije prijavljena kao počinitelj nasilja nad pritužiteljicom još uvijek u radnom odnosu kod Č. V. d.o.o., a žrtva nasilja ostala je bez posla. Dužnost poslodavca bila je da provede zakonom predviđen postupak za zaštitu dostojanstva radi utvrđivanja činjenica, što nije učinjeno. Pravobraniteljica je posebno upozorila poslodavca da nije na jasan i primjeren način u svojim aktima uredio postupak zaštite dostojanstva radnika/ca, posebno što se tiče načina vođenja postupka.

12. OPIS SLUČAJA (PRS 01-02/07-17): Pritužiteljica M. P. iz Z., zaposlena u obiteljskom obrtu na tržnici D., obratila se pravobraniteljici radi uznemiravanja i spolnog uznemiravanja na radu. Pritužiteljica navodi da je na radnom mjestu svakodnevno ometa K.C., zakupac na tržnici koji je zakupio prodajni prostor do njezinog. Kao žena svakodnevno je izložena njegovom vrijeđanju i ponižavanju, ali i prijetnjama. Navodi kako je K.C. vrijeđa govoreći joj da je „ološ“, da je „trula“, da nema „onu stvar“, da „se seksala na kiosku“, naziva je i „Milojka-Srpkinja“, a vrijeđa i njezinu kćer govoreći joj da je „kurva, četnik“ i da će „platit“. Pritužiteljica također navodi da se sve to događa pred kupcima, te da se više puta obraćala za pomoć kontakt-policajcu i Tržnici. Tržnica D. nije poduzela nikakve učinkovite mjere, a pritužiteljica smatra da su dužni zakupcima omogućiti mirnu prodaju na zakupljenom mjestu.

PODUZETE MJERE: Uvidom u pribavljenu dokumentaciju pravobraniteljica je ustanovila da u izvješću Ravnateljstva policije stoji da su se pismeno obratili Podružnici tržnice Z. kako bi zbog evidentnog kršenja kodeksa ponašanja i tržnog reda propisanog od strane Tržnice poduzeli postupke poput razmještaja prodajnih mjesta, otkazivanja najma ili druge postupke koji bi mogli pridonijeti poboljšanju javnog reda i mira na tržnici. U odgovoru Podružnice tržnice Z. istaknuto je da su oni registrirani za davanje u zakup poslovno-prodajnih prostora po tržnicama, a ne za rješavanje međusobnih sukoba između zakupnika. Pravobraniteljica je stoga Podružnici tržnice Z. uputila upozorenje i preporuku. U upozorenju se navodi kako je pritužiteljica kao žena trpjela verbalno nasilje od strane drugog zakupca, s čime je Podružnica tržnice Z. bila upoznata, ali je propustila poduzeti odgovarajuće radnje i mjere radi njezine zaštite. Postupak navedenog zakupca može se smatrati jednim od oblika nasilja nad ženama u smislu Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, čija je Republika Hrvatska stranka. Toleriranjem nasilja na Tržnici krše se akti

Tržnice i veletržnice Z. d.o.o, te dovodi do uznemiravanja kupaca, što je nedopustivo. Pravobraniteljica im je stoga preporučila slanje pisanog upozorenja svim osobama koje se ponašaju na nedopustiv način, kao i podnošenje odgovarajuće prijave u cilju uspostavljanja reda, te zaštite od bilo kakvog nasilja. Naglašeno je i kako zakupnina i propisi ne stvaraju samo prihode nego i obveze koje se ne mogu prebaciti na druge, a što je i navedeno u izvješću Ravnateljstva policije.

13. OPIS SLUČAJA (PRS-01-03/07-04): Udruga MMP iz Z. podnijela je pravobraniteljici pritužbu u kojoj navode da je umirovljena fakultetska profesorica, zbog neupućivanja njezine kandidature Rektoratu Sveučilišta za počasno zvanje *professor emeritus* od strane njezinog Fakulteta, uskraćena u ostvarivanju jednakosti u šansama, tim prije što je jedina žena-profesor koja je na svom Fakultetu te godine otišla u mirovinu.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je od Udruge zatražila pisanu suglasnost profesorice za postupanje prema Fakultetu. S obzirom da dopisi pravobraniteljice dva puta nisu mogli biti uručeni Udruzi na adresu iz pritužbe, pravobraniteljica nije mogla dalje postupati u konkretnom slučaju.

14. OPIS SLUČAJA (PRS-01-03/07-07): Pritužiteljica Dr. V. S. S. iz O. podnijela je pravobraniteljici pritužbu radi diskriminacije na radu u zdravstvenoj ustanovi u O. U pritužbi iznosi svoje probleme s voditeljem odjela koji traju već osam godina, a započeli su nakon njezinog dolaska na odjel, kad je od istog voditelja odjela bila spolno uznemiravana. Nakon što je prigovorila da je takvo ponašanje neprimjereno, bila je prebačena u Odjel intenzivne njege, te je od strane iste osobe bila vrijeđana, ponižavana, izložena pritisku i prijetnjama, što je sve kulminiralo kad ju je isti nakon vrijeđanja i prijetnji fizički napao i ozlijedio. Osim toga, pritužiteljica navodi da je zbog cjelokupnog odnosa prema njoj, odnosno diskriminacije, bila spriječena u napredovanju u službi.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je uvidom u dokumentaciju zaključila da poslodavac u konkretnom slučaju nije postupio sukladno važećim propisima, pa ga je stoga upozorila da nije proveo postupak radi zaštite dostojanstva pritužiteljice, da uopće nije uredio postupak i mjere zaštite dostojanstva radnika/ca, kao i da nije imenovao osobu koja je ovlaštena primati i rješavati pritužbe vezane za zaštitu dostojanstva radnika/ca. Poslodavac nije pravobraniteljicu izvijestio o poduzetim mjerama u odnosu na sve navode iz pritužbe, a osobito na moguće spolno uznemiravanje pritužiteljice i sprječavanje njezinog napredovanja u službi, koji su se dogodili prije fizičkog napada na pritužiteljicu. Stoga je pravobraniteljica preporučila da bez obzira na to što je Upravno vijeće razriješilo voditelja odjela i da mu je izdano upozorenje na kršenje obveze iz radnog odnosa ispita je li pritužiteljica i prije fizičkog napada bila uznemiravana i spolno uznemiravana od strane bivšeg nadređenog voditelja odjela, da uredi postupak i mjere zaštite dostojanstva radnika/ca, te da

obavijesti pravobraniteljicu o poduzetim mjerama sukladno preporukama. Poslodavac do kraja izvještajnog razdoblja nije obavijestio pravobraniteljicu o poduzetim mjerama.

15. OPIS SLUČAJA (PRS-01-03/07-08): Pritužiteljica Z. S. iz S., profesorica, zaposlena u obrazovnoj ustanovi u Z. podnijela je pravobraniteljici pritužbu zbog diskriminacije na radu od strane poslodavca, u kojoj navodi da joj je poslodavac neutemeljeno otkazao ugovor o radu. Otkazivanju ugovora o radu prethodilo je dugotrajno uznemiravanje na radu, i to sve s ciljem njezinog osobnog diskreditiranja kao stručnjakinje i žene. Pritužiteljica navodi da su se problemi počeli pojavljivati unazad nekoliko godina, te da su povezani sa sprječavanjem njezinog napredovanja na poslu. Pritužiteljica navodi da je sustavnim uznemiravanjem na radnom mjestu i otkazivanjem ugovora o radu ponovno dovedena u stanje teške traume i privremene spriječenosti za rad.

PODUZETE MJERE: Uvidom u dokumentaciju pravobraniteljica je zaključila da u konkretnom slučaju prema pritužiteljici nije počinjena diskriminacija na temelju spola. Naime, pritužiteljici je ugovor o radu je otkazan nakon zaprimljene prijave roditelja o zlostavljanju njihovog mlt. djeteta, te nekorektnom odnosu pritužiteljice prema drugoj djeci i ostalim zaposlenicima. U odnosu na navode pritužiteljice da je bila sprječavana u napredovanju, poslodavac je naveo da pritužiteljica nije ispunjavala tražene stručne uvjete za napredovanje, te je u prilogu svoje tvrdnje dostavio presliku dopisa Zavoda za školstvo Republike Hrvatske, koji potvrđuje navode poslodavca.

16. OPIS SLUČAJA (PRS-01-01/07-05): Pritužiteljica M. K. iz R. obratila se pravobraniteljici pisanom pritužbom radi uznemiravanja na temelju spola od strane nadređenog direktora tvrtke C.O.d.d. u R.. Naime, iznoseći ujutro uobičajenu radnu problematiku, isti joj se iznenada obratio riječima: „Je li te muž sinoć j.... ?“ Pritužiteljica navodi da se to dogodilo pred novoimenovanim šefom prodaje kojega je pritužiteljica, po nalogu nadređenog direktora, trebala uvesti u posao. Pritužiteljica je ostala zatečena i posramljena, te je na pitanje odgovorila niječno, a zatim nakon potpisivanja poslovne dokumentacije izašla iz ureda. Napominje da se opisano ponašanje njezinog nadređenog direktora nije dogodilo prvi put, već se periodično događa već 14 godina koliko i radi kod istog poslodavca. Navodi da ne želi izgubiti posao koji voli, a situacija je za nju neizdrživa jer ugrožava njezin posao i njezino zdravlje.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je obavijestila pritužiteljicu o svojoj nadležnosti i njezinim pravima uključujući i postupak radi zaštite dostojanstva. Pritužiteljica je problem riješila u razgovoru s nadređenim direktorom, koji joj se ispričao i obećao da se više neće neprimjereno ponašati prema njoj, te navela da stoga daljnje postupanje pravobraniteljice nije potrebno.

17. OPIS SLUČAJA (PRS-01-03/07-10): Pritužiteljica M. K. iz V. podnijela je pravobraniteljici pritužbu radi diskriminacije od strane poslodavca B. d.o.o. u V., u kojoj navodi da je, temeljem više sklopljenih ugovora o radu na određeno vrijeme, radila kod poslodavca te da joj je radni odnos nezakonito prestao dana 28. veljače 2007. godine za vrijeme trudnoće, kad je objavljena s mirovinskog osiguranja. Pritužiteljica navodi da joj je radi komplikacija u trudnoći liječnik odredio strogo mirovanje. Kad je pritužiteljica željela saznati razloge prestanka radnog odnosa, obratila se svojim nadređenima, uključujući i glavnog direktora, ali oni nisu imali razumijevanja i nije dobila nikakav konkretan odgovor. Stoga smatra da joj ugovor o radu nije produžen zbog toga što je poslodavac saznao za njezinu trudnoću.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je poslodavca upozorila da je pritužiteljici prestao radni odnos za vrijeme trudnoće, odnosno korištenja bolovanja radi komplikacija u čuvanju trudnoće iz razloga da se ne bi moglo smatrati da je s pritužiteljicom sklopljen ugovor na neodređeno vrijeme, odnosno samo 8 dana prije nego što bi zadnji ugovor o radu na određeno vrijeme trebao „prerasti“ u ugovor o radu na neodređeno vrijeme. U odnosu na tvrdnju poslodavca da nije znao da je pritužiteljica trudna kad joj nije ponuđen novi ugovor o radu na određeno vrijeme, pravobraniteljica je zaključila da je poslodavac imao saznanja da je pritužiteljica trudna, jer iz dostavljene dokumentacije proizlazi da se nalazila na popisu radnica koje koriste bolovanje radi komplikacija u trudnoći. Stoga je preporučila poslodavcu da preispita svoje postupanje prema pritužiteljici u cilju ostvarenja ravnopravnosti spolova i sprječavanja diskriminacije na temelju spola.

ISHOD SLUČAJA: Na upozorenje i preporuku poslodavac je uputio pravobraniteljici dopis u kojemu navodi da iako su u potpunosti prihvatili upozorenje i preporuku pravobraniteljice, pritužiteljicu nisu uspjeli ponovno zaposliti. Naime, pritužiteljica je od dana 1. ožujka 2007. godine do 12. lipnja 2007. godine primala naknadu za komplikacije u trudnoći preko Fonda djelatnika, nakon čega su je htjeli ponovno prijaviti u radni odnos, međutim, u tome nisu uspjeli budući da je pritužiteljici određen termin poroda početkom kolovoza, a oni ne mogu zaposliti osobu koja se nalazi 45 dana pred porodom, odnosno radno je nesposobna. U ime poslodavca glavni direktor je osobno ponudio pritužiteljici posao nakon isteka roditeljnog dopusta.

18. OPIS SLUČAJA (PRS-01-03/07-03): Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti pravobraniteljici je prosljedilo predstavku M. S. iz D. S. koja se odnosi na diskriminaciju na radu. Pritužiteljica navodi da je radila temeljem ugovora na određeno vrijeme na radnom mjestu spremačice u osnovnoj školi B. K. u Z., te da joj je pred kraj roditeljnog dopusta prestao radni odnos, a na njezino radno mjesto primljena je druga osoba, Z. V.

PODUZETE MJERE : U izvješću Osnovne škole B. K. iz Z. navedeno je da s pritužiteljicom M. S. nije sklopljen novi ugovor o radu ne zbog toga što je bila na roditeljnem dopustu i ima malo dijete, već zbog toga što se Z. V. činila boljim rješenjem za školu. Također se navodi da je Uprava za

inspekcijske poslove i upravni nadzor Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa potvrdila da je škola u navedenom slučaju postupila zakonito. Nakon zaprimljenog izvješća i dokumentacije pravobraniteljica je upozorila Osnovnu školu B. K. da je razvidno da je pritužiteljici prestao radni odnos za vrijeme trajanja roditeljnog dopusta, te da se može pretpostaviti da bi s pritužiteljicom bio sklopljen ugovor o radu na neodređeno vrijeme da nije koristila roditeljni dopust. Posebno je istaknula da škola u konkretnom slučaju nije pridala dovoljno pozornosti odredbama o zaštiti majčinstva, kao ni činjenici da se žene često zbog korištenja roditeljnog dopusta i drugih prava stavljaju u nepovoljan položaj. Stoga je preporučila da škola preispita svoje postupanje prema pritužiteljici.

19. OPIS SLUČAJA (PRS-01-03/07-22): Sindikat državnih i lokalnih službenika i namještenika obratio se pravobraniteljici u ime svoje članice T. M. iz K., te prosljedio njezinu pritužbu koja se odnosi na diskriminaciju na području zapošljavanja i rada. Pritužiteljica je KV-trgovkinja, zaposlena kao državna službenica u ministarstvu na radnom mjestu rukovoditeljice skladišta hrane u B. Živi u K. sa suprugom i dvoje malodobne djece. Problemi započinju nakon njezinog povratka s korištenja obveznog roditeljnog dopusta. Do odlaska na roditeljni dopust bila je raspoređena na službeničko mjesto III. vrste SSS, kao administrativna referentica u K. Nedugo nakon povratka s roditeljnog dopusta uručeno joj je rješenje o stavljanju na raspolaganje. Tražila je objašnjenje takvog čina i dobila odgovor da su svi djelatnici koji se nalaze na dugotrajnom bolovanju riješeni na takav način. Napomena pritužiteljice kako ona nije bila na bolovanju već na roditeljnom dopustu ignorirana je uz komentar da je to sve isto. Takvo ponašanje smatra diskriminacijskim prema sebi kao ženi i majci. Nakon žalbe poništeno joj je rješenje o raspolaganju, te se obratila prvonadređenom radi pronalazjenja odgovarajućeg radnog mjesta. Njegov jedini komentar bio je: „Vaša je najveća greška što ste rodili u krivo vrijeme.“ Ponuđeno joj je novo radno mjesto, koje se ne nalazi u mjestu njezina prebivališta već u više od 100 km udaljenom B., a koje je prihvatila jer nije imala drugog izbora. Zbog nemogućnosti usklađivanja obiteljskih obveza, prvenstveno brige za dvoje malodobne djece, bila je prisiljena često koristiti bolovanje. Takva bezizlazna situacija kod nje je prouzročila depresivna stanja koja su liječnički potvrđena, te ona prima terapiju. Ne razumije zašto za nju nije pronađena mogućnost premještanja ili novog rasporeda na odgovarajuće radno mjesto, a što je u više navrata tražila.

PODUZETE MJERE: U očitovanju nadležnog tijela navodi se da je u postupku raspoređivanja provedeno bodovanje službenika i namještenika, te da pritužiteljica nije ostvarila rezultat koji bi joj omogućio raspored u postrojbu u K. Naglašavaju i da se pritužiteljica u trenutku stavljanja na raspolaganje (koje je kasnije poništeno) nije nalazila na roditeljnom dopustu. Svim djelatnicima s neriješenim statusom ponuđeno je slobodno radno mjesto na koje bi se mogli rasporediti u skladu sa svojom stručnom spremom i strukom, te je tako i T. M. ponuđeno radno mjesto rukovoditeljice skladišta hrane u B, na što je ona i pristala. U odgovoru se navodi i da se planira novi odabir i

raspoređivanje službenika i namještenika u skladu s novim kriterijima i bodovanjima, pa će se moći razmotriti i mogućnost rasporeda pritužiteljice bliže mjestu stanovanja. Nakon razmatranja izvješća i dokumentacije pravobraniteljica je uputila upozorenje i preporuku resornom ministarstvu. Pravobraniteljica je u upozorenju navela da smatra kako Ministarstvo nije iskoristilo mogućnosti predviđene čl. 79. st. 2/b Zakona o državnim službenicima (NN 92/05, 142/06, 77/07 i 107/07) te pritužiteljicu premjestilo na drugo radno mjesto iz obiteljskih razloga. Nije moguće postići ravnopravnost spolova ako žene nisu u mogućnosti uskladiti poslovne i obiteljske obveze. Stoga je pravobraniteljica uputila i preporuku Ministarstvu da što hitnije razmotri mogućnost rasporeda pritužiteljice bliže mjestu njezinog stanovanja, odnosno u mjestu službe K., te o istom izvijesti pravobraniteljicu.

ISHOD: T. M. privremeno je premještena u K. kao zamjena djelatnice kojoj je prestala služba zbog odlaska u mirovinu, te će tamo i ostati dok se ne rasporedi po novom ustroju koji će se temeljiti na pronalaženju zakonskih mogućnosti koje bi značile najbolje rješenje za pritužiteljicu.

1.3. NACIONALNI AKCIJSKI PLAN ZAPOŠLJAVANJA, ZA RAZDOBLJE 2005. DO 2008. GODINE, REZULTATI MJERA GODIŠNJEG PLANA ZA POTICANJE ZAPOŠLJAVANJA U 2007. GODINI

1.3.1. REZULTATI MJERA GODIŠNJEG PLANA ZA POTICANJE ZAPOŠLJAVANJA U 2007. GODINI

Na temelju Nacionalnog akcijskog plana zapošljavanja za razdoblje od 2005. do 2008. godine, usvojenog Zaključkom Vlade Republike Hrvatske od 2. prosinca 2004. godine, međuresorna radna skupina izradila je plan za poticanje zapošljavanja za 2007. godinu, a Vlada Republike Hrvatske, na sjednici održanoj 16. ožujka 2007. godine, donijela je Godišnji plan poticanja zapošljavanja za 2007. godinu s provedbenim mjerama (u nastavku: Godišnji plan).

Iako se donošenje provedbenih mjera u Godišnjem planu temelji na Nacionalnom akcijskom planu zapošljavanja, odnosno i na smjernicama i preporukama Europske strategije zapošljavanja, za 2007. godinu nisu bile planirane provedbene mjere po svim smjernicama¹, među kojima je smjernica 6. koja se odnosi na jednakost spolova (EU smjernica 6.).

Glavni cilj Godišnjeg plana je smanjenje stope nezaposlenosti, a poticanje zapošljavanja predstavlja jedan od osnovnih ciljeva ekonomske i socijalne politike Republike Hrvatske. Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, s ciljem praćenja provođenja ključnih mjera iz Godišnjeg plana, zatražila je od Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, Ministarstva gospodarstva rada i poduzetništva i Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti podatke u vezi odobrenih i provedenih operativnih mjera za zapošljavanje razvrstano po županijama temeljem spola korisnika/ce (radi analize korisnika/ca potpora po spolu).

---

¹ Za 2007. godinu nisu planirane mjere po smjernicama 5., 6. i 8. iz navedenog Nacionalnog akcijskog plana zapošljavanja.

Hrvatski zavod za zapošljavanje - mjere iz Godišnjeg plana

Mjere u nadležnosti Hrvatskog zavoda za zapošljavanje bile su usmjerene na **poticanje zapošljavanja** mladih osoba, dugotrajno nezaposlenih osoba, osoba starije životne dobi, te posebnih skupina nezaposlenih osoba **iz evidencije nezaposlenih** na otvorenom tržištu rada, uz uvjet da poticajno zapošljavanje kod potpora za zapošljavanje i obrazovanje bude dostupno poslodavcima koji udovoljavaju kriterijima za primjenu prema broju zaposlenih i ukupnom godišnjem prometu podijeljenima u tri kategorije (mali, srednji i veliki).

Rezultati provedbe mjera aktivne politike u nadležnosti Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, od 16. ožujka do 31. prosinca 2007. godine, jesu **8494** zaposlenih osoba (odnosno uključenih u obrazovanje), a od toga **4346 žena ili 51,2 %**, i to:

- Temeljem smjernice 1., Aktivne i preventivne mjere za nezaposlene i neaktivne:

Mjera 1. - Sufinanciranje zapošljavanja mladih osoba bez radnog iskustva: 1226 ili 14,4 % (od toga 588 žena ili 47,96 %).

Mjera 2. - Sufinanciranje zapošljavanja dugotrajno nezaposlenih osoba: 1693 ili 19,9 % (od toga 1083 žena ili 63,96 %).

Mjera 3. - Sufinanciranje zapošljavanja ženskih osoba iznad 45 i muških osoba iznad 50 godina starosti: 837 ili 9,9 % (od toga 515 žena ili 61,52 %).

- Temeljem smjernice 7., Promoviranje integracije i borba protiv diskriminacije osoba koje se nalaze u nepovoljnom položaju na tržištu rada:

Mjera 4. - Sufinanciranje zapošljavanja posebnih skupina nezaposlenih osoba: 455 ili 5,4 % (od toga 69 žena ili 15,16 %).

- Temeljem smjernice 4., Promoviranje razvoja ljudskog kapitala i cjeloživotnog učenja:

Mjera 5. - Sufinanciranje obrazovanja za poznatog poslodavca: 792 ili 9,3 % (od toga 269 žena ili 33,96 %).

Mjera 6. - Sufinanciranje obrazovanja za nepoznatog poslodavca: 2960 ili 34,8 % (od toga 1713 žena ili 57,87 %)

- *Temeljem smjernice 7., Promoviranje integracije i borba protiv diskriminacije osoba koje se nalaze u nepovoljnom položaju na tržištu rada:*

Mjera 7. - Javni radovi: 531 ili 6,3 % (od toga 109 žena ili 20,52 %)

U tablici 2. Zaposleni i uključeni u obrazovanje po mjerama aktivne politike iz Godišnjeg plana za poticanje zapošljavanja za 2007. godinu (do 31. prosinca 2007.)² podaci o provedbi mjera aktivne politike razvrstani su po županijama temeljem spola korisnika/ce.

Najviše zaposlenih i uključenih u obrazovanje temeljem Godišnjeg plana bilo je u Gradu Zagrebu: 1214 (od toga 718 žena ili 59,14), zatim u Splitsko-dalmatinskoj županiji: 992 (od toga 484 žena ili 48,79 %), a najmanje u Ličko-senjskoj županiji: 34 (od toga 22 žene ili 64,71 %) i Istarskoj županiji: 94 (od toga 62 žene ili 65,96 %).

U tablici 3. podaci se dodatno analiziraju za **Mjeru 4. Sufinanciranje zapošljavanja posebnih skupina nezaposlenih** (Smjernica 7. – promoviranje integracije i borbe protiv diskriminacije osoba koje se nalaze u nepovoljnom položaju na tržištu rada), a razvrstani su temeljem spola zaposlenih osoba po ciljanim skupinama.

Tablica 3. Prikaz broja zaposlenih osoba po Mjeri 4. – Sufinanciranje zapošljavanja posebnih skupina nezaposlenih osoba temeljem Godišnjeg plana poticanja zapošljavanja za 2007. godinu (31. prosinca 2007.)

Prikaz broja zaposlenih osoba po Mjeri 4. - Sufinanciranje zapošljavanja posebnih skupina nezaposlenih osoba Godišnjeg plana poticanja zapošljavanja za 2007. godinu (do 31.prosinca 2007.)		
Status sufinancirane osobe	Mjera 4 - sufinanciranje zapošljavanja posebnih skupina nezaposlenih osoba	
	Ukupno	Žene
hrvatski branitelji i supružnici i djeca poginulih i nestalih hrvatskih branitelja	303	15
liječeni ovisnici	11	0
osobe s invaliditetom	74	21
samohrani roditelji	10	10
roditelji sa četvero i više malodobne djece	18	5
žene žrtve nasilja	6	6
žrtve trgovanja ljudima	0	0
bivši zatvorenici	2	0
Ostalo	31	12
Ukupno:	455	69

² Tablica 2. Zaposleni i uključeni u obrazovanje po mjerama aktivne politike iz Godišnjeg plana za poticanje zapošljavanja za 2007. godinu (do 31. prosinca 2007.), str. 176

Naime, sufinanciranjem zapošljavanja svih onih osoba koje zbog bolesti ili drugih osobina nisu u mogućnosti ravnopravno se natjecati na tržištu rada, obuhvaćene su dvije ciljane skupine u kojoj se nalaze:

- u *prvoj skupini*: nezaposleni hrvatski branitelji, djeca i supružnici poginulih i nestalih hrvatskih branitelja, osobe s otežanim faktorom zapošljivosti prema procjeni profesionalne orijentacije, **nezaposleni samohrani roditelji malodobne djece**, nezaposlene ženske osobe koje su prije nego su postale nezaposlene koristile prava roditeljnog dopusta za treće i svako sljedeće dijete, roditelji s četvero ili više malodobne djece uz uvjet da su najmanje šest mjeseci prijavljeni u evidenciji HZZ;
- u *drugoj skupini*: osobe s invaliditetom, liječeni ovisnici, **žene žrtve nasilja**, žene žrtve trgovanja ljudima, azilanti, bivši zatvorenici bez obzira na dužinu prijave u evidenciji nezaposlenih.

U ciljanim skupinama: nezaposleni samohrani roditelji malodobne djece i žene žrtve nasilja zaposlene su samo žene.

Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva - mjere iz Godišnjeg plana

Vlada Republike Hrvatske donijela je 22. ožujka 2007. Zaključak kojim je prihvaćen Operativni plan poticanja malog i srednjeg poduzetništva za 2007. godinu (u nastavku: Operativni plan) kojeg je izradilo Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva. Mjere u nadležnosti Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva bile su usmjerene na **poticanje nastavka rasta zaposlenosti i samozapošljavanja, jačanje konkurentnosti, rast izvoza te ravnomjerni razvoj Hrvatske**, a odnose se na *smjernicu 2. Otvaranje radnih mjesta i razvoj poduzetništva*.

Operativni plan sadržavao je 9 programa, odnosno ukupno 30 projekata. Ministarstvo je pravobraniteljici dostavilo podatke za: 4 projekta iz Programa "Konkurentnost" i 1 projekt iz Programa "Poduzetništvo ciljnih skupina". Rezultati provedbe mjera aktivne politike u nadležnosti Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva, prema broju podnijetih³ i broju odobrenih zahtjeva razvrstani su po programima i projektima gdje je ministarstvo korisnike/ce istih moglo razvrstati po spolu, i to po županijama:

- Program "Konkurentnost" - Projekt "Marketinške aktivnosti": 770 odobrenih zahtjeva, 578 muškarci (75,06 %), 192 žene (24,94 %).

---

³ Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva je podatak o broju podnijetih zahtjeva dostavilo pravobraniteljici samo za Projekt Konkurentna proizvodnja (Tablica 9., str. 193)
PRAVOBRANITELJICA ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA – IZVJEŠĆE O RADU ZA 2007. GODINU

Zahtjevi su odobreni muškarcima u svim županijama i Gradu Zagrebu, ženama u 17 županija⁴ i Gradu Zagrebu.

U tablici 5. *Projekt Marketinške aktivnosti za 2007. godinu, žene*⁵ i tablici 6. *Projekt Marketinške aktivnosti za 2007. godinu, muškarci*⁶, navedeni podaci su razvrstani po županijama temeljem spola korisnika/ce.

- **Program "Konkurentnost" - Projekt "Tehničko usklađivanje"**: 437 odobrenih zahtjeva, 344 muškarci (78,72 %), 93 žene (21,28%).

Zahtjevi su odobreni muškarcima u svim županijama i Gradu Zagrebu, ženama u 16 županija⁷ i Gradu Zagrebu.

U tablici 7. *Tehničko usklađivanje za 2007.*⁸ navedeni podaci su razvrstani po županijama temeljem spola korisnika/ce.

- **Program "Konkurentnost" - Projekt "Inovacije i inovacijsko proizvodni klaster"**: 155 odobrenih zahtjeva, 138 muškarci (89,03 %), 17 žene (10,97 %).

Projekt je provelo 18 županija i Grad Zagreb (nije proveden u Ličko-senjskoj i Zadarskoj županiji), odobravani su zahtjevi muškarcima, dok su ženama odobravani samo u 7 županija i Gradu Zagrebu⁹.

U tablici 8. *"Inovacije i inovacijsko proizvodni klaster"*¹⁰ navedeni podaci su razvrstani po županijama temeljem spola korisnika/ce.

- **Program "Konkurentnost" - Projekt "Konkurentna proizvodnja"**: 1055 odobrenih zahtjeva, 893 muškarci (84,64 %), 162 žene (15,36 %).

Iako su zahtjevi odobreni muškarcima i ženama u svim županijama i Gradu Zagrebu, ženama je odobren samo po 1 zahtjev u 6 županija. Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva je pravobraniteljici za ravnopravnost spolova samo za ovaj projekt dostavilo potpune podatke, među kojima su i podaci o zaprimljenom broju zahtjeva:

---

⁴ Za program "Konkurentnost", projekt "Marketinške aktivnosti" niti jednoj ženi zahtjev nije odobren u županijama: Ličko - senjskoj, Virovitičko - podravskoj i Šibensko - kninskoj (Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva).

⁵ Tablica 5. Projekt Marketinške aktivnosti za 2007. godinu, žene (Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva), str.174

⁶ Tablica 6. Projekt Marketinške aktivnosti za 2007. godinu, muškarci (Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva), str. 174

⁷ Za program "Konkurentnost", projekt "Tehničko usklađivanje" niti jednoj ženi zahtjev nije odobren u županijama: Sisačko-moslavačkoj, Bjelovarsko-bilogorskoj, Ličko-senjskoj i Vukovarsko-srijemskoj (Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva).

⁸ Tablica 7. Tehničko usklađivanje za 2007., broj dodijeljenih potpora po spolu u županijama, (Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva) str. 192

⁹ Za program "Konkurentnost", projekt "Inovacije i inovacijsko proizvodni klaster", str. 175., niti jednoj ženi zahtjev nije odobren u županijama: Sisačko-moslavačkoj, Varaždinskoj, Koprivničko-križevačkoj, Bjelovarsko-bilogorskoj, Primorsko-goranskoj, Virovitičko-podravskoj, Osječko-baranjskoj, Šibensko-kninskoj, Istarskoj, Dubrovačko-neretvanskoj i Međimurskoj, pored Ličko-senjske i Zadarske županije u kojima se projekt niti nije provodio (Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva).

¹⁰ Tablica 8. Projekt "Inovacije i inovacijski klaster" - za 2007. godinu (Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva) PRAVOBRANITELJICA ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA – IZVJEŠĆE O RADU ZA 2007. GODINU 31/195

- Ukupno 1605 zahtjeva: 1328 muškarci (82,74 %), žene 277 (17,26 %).
- Muškarcima je odbijeno 435 zahtjeva ili 32,75 %.
- Ženama je odbijeno 115 zahtjeva ili 41,52 %.

U tablici 9. "Projekt Konkurentna proizvodnja" navedeni podaci su razvrstani po županijama temeljem spola korisnika/ce"¹¹.

Ukupno u Programu "Konkurentnost" (u 4 projekta: "Marketinške aktivnosti", "Tehničko usklađivanje", "Inovacije i inovacijsko proizvodni klaster" i "Konkurentna proizvodnja") odobreno je **2417 zahtjeva, 1953 muškarcima (80,80 %) i 464 ženama (19,20 %).**

Po projektima zahtjevi su odobravani muškarcima po svim županijama, a ženama nisu i to u:

- 3 županije u prosjeku: "Marketinške aktivnosti",
- 4 županije u projektu "Tehničko usklađivanje",
- 1 županija u projektu "Inovacije i inovacijsko proizvodni klaster".

Istovremeno jedino u Ličko-senjskoj županiji nije odobren niti jednoj ženi zahtjev po navedenim projektima.

- Program "Poduzetništvo ciljnih skupina" - Projekt "Poduzetništvo žena"

Ova mjera je usmjerena većem uključivanju žena u poduzetništvo, korisnici projekta su mala i srednja trgovačka društva, obrti i zadruge u većinskom (51 % i više) privatnom vlasništvu žena državljanke Republike Hrvatske. Podaci nisu dostavljeni razvrstano po županijama, već po godinama:

- 2004. g. , 353 zahtjeva, iznos 3.500.000,00 kn
- 2005. g., 217 zahtjeva, iznos 2.893.788,00 kn
- 2006. g., 210 zahtjeva, iznos 2.221.483,00 kn
- 2007. g., 877 zahtjeva 4.509.958,00 kn.

¹¹ Tablici 9. "Projekt Konkurentna proizvodnja" (Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva), str. 193
PRAVOBRANITELJICA ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA – IZVJEŠĆE O RADU ZA 2007. GODINU

Ministarstvo obitelji, branitelja, i međugeneracijske solidarnosti - mjere iz Godišnjeg plana

Mjere u nadležnosti Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti odnosile su se na smjernicu 2. *Otvaranje novih radnih mjesta i razvoj poduzetništva* i smjernicu 4. *Promoviranje razvoja ljudskog kapitala i cjeloživotnog učenja*

Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti provodilo je programe stručnog osposobljavanja i samozapošljavanja hrvatskih branitelja iz domovinskog rata i djece poginulih, zatočenih ili nestalih hrvatskih branitelja iz domovinskog rata, za koje su podaci razvrstani u *tablici 10. Broj žena - korisnica mjera Programa u 2007. godini*, a usporedba s podacima iz prethodnih godina u *tablici 11. Broj žena - korisnica mjera Programa u usporedbi s prethodnim godinama*.

Tablica 10. BROJ ŽENA-KORISNICA MJERA PROGRAMA U 2007. GODINI

	UKUPAN BROJ ODOBRENIH	ŽENE-KORISNICE POTICAJA
<i>Mjera stručnog osposobljavanja za nepoznatog poslodavca</i>	355	44
<i>Mjera samozapošljavanja</i>	348	9
<i>Mjera poticanja osnivanja zadruga hrvatskih branitelja</i>	71	5
<i>Mjera potpore pojedinačnim projektima</i>	6	0
UKUPNO:	780	58

Tablica 11. BROJ ŽENA-KORISNICA MJERA PROGRAMA U USPOREDBI S PRETHODNIM GODINAMA

	2005.	2006.	2007.
<i>Mjera stručnog osposobljavanja za poznatog poslodavca</i>	5	(nije se provodila)	(nije se provodila)
<i>Mjera stručnog osposobljavanja za nepoznatog poslodavca</i>	101	55	44
<i>Mjera samozapošljavanja</i>	123	18	9
<i>Mjera kreditiranja malog i srednjeg poduzetništva</i>	0	5	(ne zaprimaju se novi zahtjevi, prate se obveze preuzete prethodnih godina)
<i>Mjera poticanja osnivanja zadruga hrvatskih branitelja</i>	3	4 (upraviteljice zadruge)	5 (upraviteljice zadruge)
<i>Mjera potpore pojedinačnim projektima</i>	7	2	0
UKUPNO:	239	84	58

1.3.2. NEZAPOSLENOST – STANJE I KRETANJA

Potkraj prosinca 2007. u Hrvatskom zavodu za zapošljavanje bile su evidentirane 254.484 nezaposlene osobe, što je 38.669 osoba manje nego u prosincu 2006. ili za 13,2 %.

Od ukupnog broja nezaposlenih u prosincu 2007. bilo je **156.708 nezaposlenih žena**, što je za **11,8 % manje** nego u prosincu **2006. godine**.

Međutim, **udio žena** u evidentiranoj zaposlenosti u promatranom razdoblju **povećao se od 60,6 % na 61,6 %**.

U tablici 12. *Nezaposlene osoba po dobi i spolu krajem prosinca 2007.*¹², podaci su razvrstani po županijama temeljem spola nezaposlenih osoba. Navedene podatke objavio je Hrvatski zavod za zapošljavanje u Mjesečnom statističkom biltenu broj 12/2007. Ured pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, koristeći podatke iz naprijed navedene tablice, izračunao je postotak nezaposlenih žena po dobnim razredima u odnosu na ukupan broj nezaposlenih.

156798 nezaposlenih žena (61,6 %) ima po dobnim skupinama:

Tablica 12.

7078 od 15 do 19 godina ili 2,78 %
20166 od 20 do 24 godine ili 7,92 %
21148 od 25 do 29 godina ili 8,31 %
18301 od 30 do 34 godine ili 7,19 %
17297 od 35 do 39 godina 6,80 %
17654 od 40 do 44 godine 6,94 %
18754 od 45 do 49 godina 7,37 %
25454 od 50 do 54 godine 10,00 %
9975 od 55 do 59 godina 3,92 %
881 žena od 60 i više 0,35.

Potkraj prosinca 2007., prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje i podacima iz analize koju je izradio Ured pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, **najveći postotak nezaposlenih žena nalazi se u dobnoj skupini od 50 do 54 godine ili 10,00 %.**

Pored navedenih podataka u *tablici 13. Nezaposlenost i zapošljavanje od 1987. do 2007. godine*¹³ podaci su razvrstani po spolu.

¹² Tablica 12. Nezaposlene osoba po dobi i spolu krajem prosinca 2007., str. 191

¹³ Tablica 13. Nezaposlenost i zapošljavanje od 1987. do 2007. godine, str. 194

1.3.3. GODIŠNJI PLAN ZA POTICANJE ZAPOŠLJAVANJA U 2007. GODINI - MJERA SUFINANCIRANJA ZAPOŠLJAVANJA POSEBNIH SKUPINA NEZAPOSLENIH OSOBA

U sklopu mjera koje se smatraju državnim potporama za zapošljavanje i usavršavanje prema Godišnjem planu za poticanje zapošljavanja za 2007. je i mjera sufinanciranja zapošljavanja posebnih skupina nezaposlenih osoba (mjera br. 4), u koju su uključene **i žene žrtve nasilja**.

Prema podacima nositelja mjere, Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, od 351 osobe obuhvaćene mjerom br. 4 u 2007. sufinancirano je zapošljavanje 54 žene, dakle svega 15%. Budući da je bilo nepoznato koliko je žena žrtava nasilja bilo obuhvaćeno mjerom br. 4, pravobraniteljica je uputila zahtjev svim Područnim uredima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (21) da joj dostave podatke koliko je žena žrtava nasilja, po godinama, do sada zaposleno pomoću ove mjere, a koliko preko svake od pripadajućih ispostava, te na koji način su, među poslodavcima sa svog područja, promovirali mjeru sufinanciranja zapošljavanja **žena žrtava nasilja** kao posebne skupine nezaposlenih osoba.

Na temelju dobivenih podataka, utvrđeno je da je prema mjeri sufinanciranja zapošljavanja posebnih skupina nezaposlenih osoba, u 2007. bilo zaposleno ukupno 6 žena žrtava nasilja, i to dvije žene na području Područne službe Varaždin, jedna žena na području Područne službe Sisak i tri žene na području Područne službe Osijek.

Od načina na koji Područni uredi promoviraju sufinanciranje zapošljavanja žena žrtava nasilja, najčešće se koriste medijske prezentacije, informiranje poslodavaca u direktnim kontaktima, te kroz promidžbene materijale. Vrlo rijetka je suradnja s centrima za socijalnu skrb i skloništima za žene žrtve nasilja u promociji ove mjere zapošljavanja žena žrtava nasilja. Jedan od problema koje su istakle područne službe leži u činjenici da prilikom zapošljavanja žene se ne žele identificirati kao žrtve nasilja, a ovom mjerom mogu biti obuhvaćene i kao nezaposlene samohrane majke malodobne djece.

Budući da mjera sufinanciranja zapošljavanja posebnih skupina nezaposlenih osoba obuhvaća i nezaposlene hrvatske branitelje, djecu i suprugu poginulih i nestalih hrvatskih branitelja, osobe s otežanim faktorom zapošljavanja prema procjeni profesionalne orijentacije, nezaposlene samohrane roditelji malodobne djece, nezaposlene ženske osobe koje su prije ulaska u nezaposlenost koristile prava porodnog dopusta za treće i svako sljedeće dijete, roditelje s 4 i više malodobne djece, osobe s invaliditetom, liječene ovisnike, žene žrtve nasilja, žrtve trgovanja ljudima, azilante, bivše

zatvorenike, broj zaposlenih prema ovoj mjeri trebalo bi iskazivati po grupama, čime bi se dobili detaljniji podaci o zaposlenim osobama prema spolu iz svake od navedenih kategorija.

1.3.4. NAKNADE PLAĆE ZA OBVEZATNI RODILJNI DOPUST

Posebno valja istaći da je Zakonom o dopuni Zakona o obveznom zdravstvenom osiguranju (Nar.nov., br. 111/07), koji je stupio na snagu 1. siječnja 2008., izmijenjen je stavak 3. u članku 46. Zakona o obveznom zdravstvenom osiguranju (Nar.nov., br. 85/06, 105/06 – ispr., 118/06 i 77/07 – u nastavku teksta: Zakon), tako da se na naknadu plaće **za obvezatni rodiljni dopust** do šestog mjeseca života djeteta više ne odnosi ograničenje iz članka 46. stavka 3. Zakona. Sada je skinuto ograničenje naknade plaće kod korištenja obvezatnog rodiljnog dopusta kod kojeg je osnovica za naknadu utvrđena u mjesečnom iznosu većem od 4.257,28 kuna. Realno je očekivati da će delimitirane naknade imati utjecaja na planiranje obitelji i doprinijeti uspjehu Nacionalne populacijske politike (Nar. nov., br. 132/06).

1.3.5. ČLANSTVO U UPRAVNIM ODBORIMA 20 NAJUSPJEŠNIJIH TVRTKI PO SPOLU

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku u upravnim odborima 20 najuspješnijih tvrtki prema ostvarenom prometu na Zagrebačkoj burzi u prvoj polovici 2007. godine bilo je 87 % muškarca (62) i 13 % žena (9).

Postotak je izračunao Državni zavod za statistiku na osnovu evidencija financijskih izvješća tih tvrtki, a u svrhu popunjavanja upitnika rodne statistike Ujedinjenih naroda.

Bez potrebnih podataka koji se evidentiraju po spolu, otežan je rad i samog Državnog zavoda za statistiku kao i drugih tijela.

1.3.6. ROMKINJE

1.3.6.1. Hrvatski zavod za zapošljavanje - mjere iz Godišnjeg plana prema Nacionalnom programu za Rome i Akcijskom planu desetljeća za uključivanje Roma 2005. - 2015.

Provedbom mjera iz Nacionalnog programa za Rome / Akcijskog plana desetljeća za uključivanje Roma 2005. – 2015. za 2007. godinu obuhvaćeno je ukupno 216 osoba romske nacionalnosti, od čega 50 žena ili 23,1 % (*smjernica 7., Promoviranje integracije i borba protiv diskriminacije osoba koje se nalaze u nepovoljnom položaju na tržištu rada*).

Mjere su se provodile u Gradu Zagrebu, i 8 županija: Sisačko-moslavačkoj, Varaždinskoj, Koprivničko-križevačkoj, Bjelovarsko-bilogorskoj, Virovitičko-podravskoj, Brodsko-posavskoj, Osječko-baranjskoj i Međimurskoj.

U tablici 4. *Zaposleni i uključeni u obrazovanje po mjerama iz Nacionalnog programa za Rome / Akcijskog plana desetljeća za uključivanje Roma 2005.-2015. za 2007. godinu*¹⁴ podaci o provedbi mjera aktivne politike za 2007. godinu razvrstani su po županijama temeljem spola korisnika/ce.

1.3.6.2. Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova 2006. - 2010 (NN, 114/06)

U provedbi mjera koje se tiču unapređivanja položaja žena pripadnica nacionalnih manjina i **uklanjanja diskriminacije Romkinja** Ured za ravnopravnost spolova i Ured za nacionalne manjine Vlade Republike Hrvatske pristupit će osnivanju radne skupine za prikupljanje podataka o ženama pripadnicama nacionalnih manjina i izrade programa djelovanja o unapređivanju njihova položaja (mjera 1.4.4.).

Ured za nacionalne manjine podržao je istraživački projekt pod nazivom "Zapošljavanje pripadnika romske nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj, s posebnim osvrtom na zapošljavanje Romkinja: utvrđivanje postojećeg stanja, procjena potreba i preporuka (mjera 1. 4. 2.) . Prema njihovim podacima rezultati istraživačkog projekta pokazuju pozitivan pomak u pristupu romskoj problematici, životnim problemima Roma i njihovom uključivanju u društvene procese u Republici Hrvatskoj.

---

¹⁴ Tablica 4. Zaposleni i uključeni u obrazovanje po mjerama iz Nacionalnog programa za Rome / Akcijskog plana desetljeća za uključivanje Roma 2005.-2015., za 2007. godinu, 178
PRAVOBRANITELJICA ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA – IZVJEŠĆE O RADU ZA 2007. GODINU

1.3.7. ANALIZE OGLAŠAVANJA POTREBA ZA ZAPOŠLJAVANJEM

U svrhu praćenja primjene odredbe čl. 13. st. 2. Zakona o ravnopravnosti spolova (NN 116/03), u nastavku ZORS, koji propisuje da „*prilikom oglašavanja potrebe za zapošljavanjem radnika u oglasu mora biti jasno istaknuto da se za oglašeno radno mjesto mogu javiti osobe oba spola*“, pravobraniteljica je tijekom 2007. pratila i analizirala oglašavanje potreba za zapošljavanjem u natječajima objavljenima u dnevnom tisku i Službenom listu „Narodne novine“.

Smatrajući da diskriminacija po spolu na tržištu rada počinje od diskriminacije na prvom koraku, prilikom oglašavanja potreba za zapošljavanjem radnika/ca, pravobraniteljica koristi svoju zakonsku ovlast i obvezu upozoravanja kako bi oglašivačima skrenula pozornost na odredbu čl. 13. st. 2 ZORS-a.

Tijekom 2007. Pravobraniteljica je uputila ukupno 325 upozorenja državnim tijelima, tijelima lokalne i područne (regionalne) uprave i samouprave, obrazovnim i zdravstvenim ustanovama te drugim pravnim i fizičkim osobama koje nisu poštovale gore navedenu odredbu ZORS-a.

Analiza za razdoblje travanj - lipanj 2007.

Pravobraniteljica je analizirala oglašavanje slobodnih radnih mjesta objavljenih u Službenom listu „Narodne novine“ u razdoblju od 4. travnja do 4. lipnja 2007. Analiziran je ukupno 431 natječaj za zapošljavanje u 17 brojeva Službenog lista „Narodne novine“.

Pravobraniteljica je u ovom razdoblju dostavila 119 pisanih upozorenja zbog kršenja čl. 13. st. 2. Zakona o ravnopravnosti spolova.

Većina oglašivača s kojima je Ured pravobraniteljice kontaktirao nakon što su primili upozorenje, navodi da to što u natječaju nisu istaknuli da se na oglašena radna mjesta mogu javiti osobe oba spola ne ukazuje na diskriminaciju po spolu, a kao dokaz su navodili: veći broj žena koji se prijavio na natječaj u odnosu na muškarce, veći broj žena koje su već zaposlene kod njih i sl. U telefonskim razgovorima nekoliko oglašivača je čak istaknulo kako žene smatraju vrijednijim djelatnicama, koje se više trude i znaju.

U odnosu na razdoblje od prije godinu dana, postotak onih koji u svojim natjecajima ističu da se na oglašena radna mjesta mogu ravnopravno javiti muškarci i žene, veći je od onih koji to ne čine.

Budući da je izuzetno malen broj onih koji na upozorenja Ureda pravobraniteljice reagiraju grubo ili negativno, uporno ostajući pri stajalištu da ne krše zakon ukoliko ne istaknu da se na oglašena radna mjesta mogu javiti osobe oba spola, Ured ih smatra iznimkama koje svoje posljednje uporište nalaze još samo u važećoj rodno nesenzibilnoj Nacionalnoj klasifikaciji zanimanja.

Međutim, Zakon o službi u oružanim snagama Republike Hrvatske (NN, 33/02) u članku 15. navodi da se "naziv činova za žene upotrebljava u ženskom rodu".

Zaključak

1. Postotak oglašivača u ukupnom broju objavljenih natjecaja, koji su kršili odredbu Zakona o ravnopravnosti spolova o oglašavanju potreba za radnicima/ama u praćenom razdoblju i u praćenim službenim novinama, iznosio je 27,61%.

2. Iz izravnih kontakata nakon poslanog upozorenja Ureda pravobraniteljice, može se zaključiti da postoji još dosta onih koji ne znaju za ovu odredbu Zakona o ravnopravnosti spolova i koji, nakon upozorenja pravobraniteljice, izjavljuju da će se pridržavati odredbe u budućim natjecajima.

3. Neophodno je što prije donijeti Nacionalnu klasifikaciju zanimanja u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti spolova. Naime, važeća Nacionalna klasifikacija zanimanja (NN 111/98) za većinu naziva radnih mjesta predviđa uglavnom samo muški rod. Zanimanja poput medicinske sestre, primalje, tajnice, zrakoplovne domaćice, vezilje, kućne pomoćnice, pralje i glačarice, primalje, tajnice, brodske sobarice, hotelske sobarice, dadilje, čistačice i spremačice navedena su isključivo u ženskom rodu.

Iako Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova 2006. – 2010. u poglavlju 2. *Jednake mogućnosti na tržištu rada* u točki 2.2.2. predviđa mjeru usklađivanja Nacionalne klasifikacije zanimanja s Ustavom RH i Zakonom o ravnopravnosti spolova tako da sva zanimanja budu iskazana ženskom i muškom inačicom naziva, **mjera nije provedena** iako je rok provedbe bio 2007. god.

Točka 2.2.4 Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova predviđa donošenje **Uredbe Vlade Republike Hrvatske o klasifikaciji radnih mjesta državnih službenika/službenica** kojom će se propisati uporaba i ženskog i muškog roda u nazivlju državnih službenika/službenica i njihovih zanimanja. **Uredba je donesena u srpnju 2007.** (NN 77/07). Napisana je rodno neosjetljivim jezikom, u nazivlju državnih službenika/ca i njihovih zanimanja koristi isključivo muški rod, i ne sadrži članak koji bi propisivao uporabu ženskog i muškog roda u nazivlju državnih službenika. Takvu odredbu, međutim, donosi **Pravilnik o jedinstvenim standardima i mjerilima za**

određivanje naziva i opisa radnih mjesta u državnoj službi (NN 116/07) koji u čl. 4. navodi: „Kod donošenja rješenja o rasporedu na radno mjesto i drugih rješenja o pravima i obvezama državnih službenika koristi se naziv radnog mjesta u muškom ili ženskom rodu (npr. načelnik odjela/načelnica odjela, savjetnik/savjetnica).“

4. Poštivanje odredbi Zakona o ravnopravnosti spolova ovisi o poznavanju istih, ali i o volji da se određene odredbe postavе kao princip djelovanja. Na primjer, niti rodno nesenzibilna Nacionalna klasifikacija zanimanja, niti ostali zakoni i pravilnici na koje su se neki oglašivači pozivali, ne sprječavaju niti Ured predsjednika RH, niti Ured za opće poslove Hrvatskoga sabora i Vlade RH, niti sva ministarstva, a niti mnoge druge pravne osobe, da u svakom objavljenom natječaju za zapošljavanje naglase da se na oglašena radna mjesta mogu javiti osobe oba spola, poštujući odredbu ZORS-a. I Ustavni sud je, prilikom raspisivanja natječaja u br. 45 „Narodnih novina“ na stranici 15 naveo da traži – *ustavnosudskog savjetnika/savjetnicu i nižeg ustavnosudskog savjetnika/nižu savjetnicu u Ustavnom sudu.*

Analiza za razdoblje od 1. do 30. rujna 2007.

U razdoblju od 1. do 30. rujna 2007. Pravobraniteljica je pratila oglašavanje potreba za zapošljavanjem u dnevnom tisku – Vjesnik, Večernji list i Jutarnji list. Ukupan broj objavljenih natječaja bio je: **444**.

Od tog broja:

1. U 131 natječaju **nije bilo jasno istaknuto** da se na oglašeno radno mjesto mogu javiti osobe oba spola (30%). Pravobraniteljica je svima uputila upozorenje u skladu sa čl. 13. st. 2. Zakona o ravnopravnosti spolova.
  2. 313 natječaja **primijenilo je odredbu o jasnom isticanju** da se za oglašeno radno mjesto mogu javiti osobe oba spola (70%).
- **131 natječaj za zapošljavanje u kojem se nije poštovala odredba čl. 13. st. 2. Zakona o ravnopravnosti spolova** podijeljeni po grupama oglašivača:

Tablica 14. 131 natječaj za zapošljavanje u kojem se nije poštovala odredba čl. 13. st. 2. ZORS-a

Grupa	Broj oglasa	Postotak
Pravne i fizičke osobe (d.d., d.o.o., banke, odvjetnički uredi, obrti)	74	56 %
Državna tijela i institucije i lokalna (regionalna) uprava i samouprava (ministarstva, zavodi, agencije, instituti, nacionalni parkovi, turističke zajednice, zavodi za javno zdravstvo, gradovi, županije, centri za socijalnu skrb, kazališta)	23	18 %
Obrazovne ustanove I. grupe (osnovne, srednje škole,	22	17 %

centri za odgoj, strukovne škole, glazbene škole, dječji vrtići)		
Zdravstvene ustanove (bolnice, poliklinike, domovi zdravlja)	10	8 %
Obrazovne ustanove II. grupe (visoka učilišta, sveučilišta, fakulteti)	2	1 %
Ukupno	131	100 %

- **313 natječaja za zapošljavanje koji su bili u skladu s čl. 13. st. 2. Zakona o ravnopravnosti spolova** i jasno istaknuli da se na oglašena radna mjesta mogu javiti osobe oba spola, podijeljeni po grupama oglašivača:

Tablica 15. 313 natječaja za zapošljavanje koji su bili u skladu s čl. 13. st. 2. ZORS-a

Grupa	Broj oglasa	Postotak
Pravne i fizičke osobe (d.d., d.o.o., banke, odvjetnički uredi, obrti)	180	58 %
Obrazovne ustanove I. grupe (osnovne, srednje škole, centri za odgoj, strukovne škole, glazbene škole, dječji vrtići)	63	20 %
Državna tijela i institucije i lokalna (regionalna) uprava i samouprava (ministarstva, zavodi, agencije, instituti, nacionalni parkovi, turističke zajednice, zavodi za javno zdravstvo, gradovi, županije, centri za socijalnu skrb, kazališta)	39	12 %
Obrazovne ustanove II. grupe (visoka učilišta, sveučilišta, fakulteti)	26	8 %
Zdravstvene ustanove (bolnice, poliklinike, domovi zdravlja)	5	2 %
Ukupno	313	100 %

- **Poredak prema postotcima u kojima su oglašivači, koji pripadaju pojedinim grupama, poštovali tj. kršili čl. 13. st. 2. Zakona o ravnopravnosti spolova (Tablica 16).**

Tablica 16.

Grupa oglašivača	Ukupan broj Natječaja	Kršili Zakon (Tablica 1)	U skladu sa Zakonom (Tablica 2)
Zdravstvene ustanove (bolnice, poliklinike, domovi zdravlja)	15	67%	33 %
Državna tijela i institucije i lokalna (regionalna) uprava i samouprava (ministarstva, zavodi, agencije, instituti, nacionalni parkovi, turističke zajednice, zavodi za javno zdravstvo, gradovi, županije, centri za socijalnu skrb, kazališta)	62	37 %	63 %
Pravne i fizičke osobe (d.d., d.o.o., banke, odvjetnički uredi, obrti)	254	29 %	71 %
Obrazovne ustanove I. grupe (osnovne, srednje škole, centri za odgoj, glazbene škole, dječji vrtići)	85	26 %	74 %
Obrazovne ustanove II. grupe (visoka učilišta, sveučilišta, fakulteti)	28	7 %	93 %
Ukupno	444		

Rezultati analize 444 natječaja pokazuju da je u čak 70% natječaja bilo jasno istaknuto da se na oglašena radna mjesta mogu javiti osobe oba spola. U analizi natječaja u istim javnim glasilima u rujnu 2006. takvih je natječaja bilo svega 40%.

U ukupnom broju objavljenih natječaja za zapošljavanje koji su bili u skladu sa ZORS-om i onih koji to nisu bili, najveći broj oglašivača pripada skupini pravnih i fizičkih osoba, pa ta skupina vodi i na rang-listi onih koji poštuju odnosno krše Zakon, dok su zdravstvene ustanove na samom dnu ljestvice. Međutim, ako pogledamo postotke koji se odnose na kršenje odnosno poštivanje Zakona u ukupnom broju natječaja koje je objavila svaka pojedina skupina, onda vidimo da prva dva mjesta zauzimaju upravo zdravstvene ustanove koje zakon krše u 67% oglasa i državna tijela i institucije i lokalna (regionalna) uprava i samouprava koje ga krše u 37%. Zdravstvene ustanove su i 2006. bile jedna od dvije skupine koje su najviše kršile ZORS vezano za natječaje za zapošljavanje. Dok su zdravstvene ustanove ove godine na prvom mjestu rang-liste onih koji u najvećem postotku krše odredbu ZORS-a o zapošljavanju, II. obrazovna skupina, koja je s njima prošle godine dijelila sam vrh onih koji su kršili ZORS, ove godine je na vrhu liste onih koji su je poštovali.

Do značajnog pozitivnog pomaka, u odnosu na isto razdoblje prošle godine, došlo je u skupini obrazovnih ustanova I. i II. grupe.

U 2006. obrazovne ustanove I. grupe kršile su Zakon u 63% od svih natječaja koje su objavile, a obrazovne ustanove II. grupe u čak 96% natječaja. U rujnu 2007. obje ove grupe nalaze se na samom vrhu onih koji poštuju zakonsku odredbu o jasnom isticanju da se na oglašena radna mjesta mogu javiti osobe oba spola, pa tako I. obrazovna grupa (u kojoj se nalaze osnovne škole, dječji vrtići, strukovne škole, gimnazije, učenički domovi) objavljuje natječaje za zapošljavanje u skladu sa Zakonom u 74%, a II. obrazovna grupa (u kojoj se nalaze fakulteti, sveučilišta, visoka učilišta) u 93% natječaja. Mogli bismo reći da u gotovo jednakom postotku ove dvije skupine sada poštuju zakonsku odredbu Zakona o ravnopravnosti, u kojem su je u istom razdoblju prošle godine kršile.

Tablica 17.

Grupa	2006.		2007.	
	„ - „	„ + “	„ - „	„ + “
Obrazovne ustanove I. grupe (osnovne, srednje škole, centri za odgoj, glazbene škole, dječji vrtići)	63 %	37 %	26 %	74 %
Obrazovne ustanove II. grupe (visoka učilišta, sveučilišta, fakulteti)	96 %	4 %	7 %	93 %
Zdravstvene ustanove (bolnice, poliklinike, domovi zdravlja)	92 %	8 %	67%	33 %
Državna tijela i institucije (ministarstva, zavodi, agencije, instituti, nacionalni parkovi, turističke zajednice, zavodi za javno zdravstvo)	44 %	56 %	37 %	63 %

U tablici su prikazani **komparativni postoci** grupa oglašivača u kojima je došlo do promjene u **odnosu na isto razdoblje prošle godine**. „-“, stupac odnosi se na nepoštivanje st. 2. čl. 13. Zakona o ravnopravnosti spolova o jasnom isticanju da se na oglašena radna mjesta mogu javiti osobe oba spola, a „+“ oznaka znači da su natječaji bili u skladu s ovom zakonskom odredbom.

U mjesec dana praćenja oglasa samo se u dva oglasa ističe da se traže **isključivo muške, odnosno isključivo ženske osobe**. U jednom se slučaju radilo o fizikalnom mjeriteljskom laboratoriju u Zagrebu koji je istaknuo da za oglašena radna mjesta zamjenika voditelja laboratorija i mjeritelja u laboratoriju traži *muške osobe do 30 godina starosti*.

Isto tako, osim što nisu u skladu sa ZORS-om, zbunjujuća su i dva oglasa u kojima se traže muške, odnosno ženske osobe za radna mjesta koja ni po čemu ne zahtijevaju potragu za djelatnicima/djelatnicama određenog spola. U dotičnim oglasima se ne navodi o kojem se poslodavcu radi, a zainteresirani/e su se mogli/e prijaviti samo na brojeve telefona. Prema objavljenim oglasima možemo zaključiti da oglašivač smatra da su isključivo muškarci podobni ili kvalificirani, citiramo: *„za skupljanje potrošačkih kolica“* u jednom trgovačkom centru, a samo žene, citiramo: *„za pranje tacni u restoranima“* drugog trgovačkog centra.

Među natjecajima za zapošljavanje koji su donedavno oglašavali radno mjesto *„poslovne tajnice“* sve češće se pojavljuju natječaji koji oglašavaju radno mjesto *„poslovni tajnik/tajnica“*.

Nakon prošlogodišnjeg upozorenja pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, jedna od najvećih građevinskih tvrtki u svom novom natjecaju za prijam radnika za rad u Njemačkoj uz oglašena radna mjesta *građevinski poslovođa, kranist, tesar i zidar* stavila je oznaku m/ž.

Na svakih 100 upozorenja vezanih za natječaje za zapošljavanje, Ured pravobraniteljice samoinicijativno nazove u prosjeku 10-ak oglašivača natječaja za prijam u radni odnos. Od komentara na upozorenje pravobraniteljice najčešći su: *„u natjecaju nismo naveli da tražimo muškarca što znači da se podrazumijeva da se oglas odnosi i na žene“*; *„u našoj firmi, ili uredu, radi puno više žena od muškaraca“* i *„ionako smo tražili i zaposlili ženu“*.

Što se tiče navedenih opravdanja, izraz „ravnopravnost spolova“ uglavnom se izjednačava s pravima žena, a ne s uravnoteženom zastupljenošću oba spola na bilo kojem području. Kad pravobraniteljica daje upozorenja oglašivačima natječaja za radna mjesta navedena isključivo u ženskom rodu, javljaju se s pitanjima zašto su uopće dobili upozorenje kad u oglasu piše da traže *ženu*. Jednako tako kad se, na primjer, dječjem vrtiću uputi upozorenje jer su u oglasu tražili *„odgajatelja“*, a nisu naveli da se

moгу javiti osobe oba spola, komentar je da je upozorenje bilo nepotrebno kad se zna da će ionako primiti „tetu“. Upozorenja pravobraniteljice za ravnopravnost spolova pogrešno se smatraju intervencijom radi isključive zaštite ženskih prava.

Zaključak

1. Postotak natječaja u kojima je jasno istaknuto da se na natječaj za radna mjesta mogu javiti osobe oba spola, gotovo je udvostručen u odnosu na isto razdoblje prošle godine:

U čak 70% oglasa objavljenih u razdoblju od 1. do 30. rujna 2007. jasno je istaknuto da se na oglašena mjesta mogu javiti osobe oba spola. Rezultati analize za isto razdoblje 2006. godine pokazali su da je takvih natječaja bilo svega 40%.

2. Do značajnog pozitivnog pomaka u odnosu na isto razdoblje prošle godine, došlo je u skupini obrazovnih ustanova I. i II. grupe.

U 2006. Obrazovne ustanove I. grupe kršile su Zakon u 63% od svih natječaja koje su objavile, a obrazovne ustanove II. grupe u čak 96% natječaja.

U rujnu 2007. I. obrazovna grupa (u kojoj se nalaze osnovne škole, dječji vrtići, strukovne škole, gimnazije, učenički domovi) objavljuje natječaje za zapošljavanje u skladu sa Zakonom u 74%, a II. obrazovna grupa (u kojoj se nalaze fakulteti, sveučilišta, visoka učilišta) u 93% natječaja.

3. Zdravstvene ustanove (bolnice, poliklinike, domovi zdravlja) na vrhu su rang-liste onih koji krše Zakon (67% oglasa) vezan uz oglašavanje radnih mjesta. Njihova se pozicija pogoršala u odnosu na 2006. kad su bile druge na rang-listi onih koji nisu poštovali Zakon (92%).

4. Od ukupno 190 oglašivača koji su objavili natječaje za slobodna radna mjesta u skladu sa ZORS-om, čak 40% čine oglašivači kojima je pravobraniteljica za ravnopravnost spolova u proteklih godinu dana dostavila upozorenja jer u prethodnim natječajima nisu poštovali odredbu ZORS-a. Svi fakulteti i sveučilišta kojima su u prethodnom razdoblju bila poslana upozorenja, a koja su u rujnu 2007. ponovo objavila natječaje za zapošljavanje, poštovali su odredbu ZORS-a, kao i instituti i 22 osnovne, srednje škole, strukovne i glazbene škole iz cijele Hrvatske.

Pravne i fizičke osobe kojima je pravobraniteljica uputila upozorenja zbog neisticanja da se na oglašena radna mjesta mogu javiti osobe oba spola, također su u natječajima objavljenima u rujnu 2007. uveli oznake m/ž uz naziv radnog mjesta ili su u tekstu naveli „kandidati/kandidatkinje za radno mjesto“.

Svi oglašivači kojima je pravobraniteljica već ranije uputila upozorenje zbog nepoštivanja odredbe čl. 13. st. 2 ZORS-a, u analiziranom razdoblju su objavili natječaje za zapošljavanje uz jasno isticanje da se na oglašena radna mjesta mogu javiti osobe oba spola.

Sve navedeno svjedoči o učinkovitosti mjere upozorenja kojima se zahtijeva poštivanje načela ravnopravnosti spolova propisanih ZORS-om.

Analiza za razdoblje od 1. do 31. prosinca 2007.

Od 1. do 31. prosinca 2007. Pravobraniteljica je pratila oglašavanja potreba za zapošljavanjem objavljena u Službenom listu RH „Narodne novine“ br. 125, 126, 127, 129, 130, 132, 133 i 134.

Natječaji za zapošljavanje u brojkama

Ukupan broj natječaja za zapošljavanje u razdoblju od 1. do 31. prosinca 2007. u Službenom listu RH „Narodne novine“ bio je: **235**.

Od tog broja:

3. U 73 natječaja (31%) nije bilo jasno istaknuto da se na oglašeno radno mjesto mogu javiti osobe oba spola.
4. 162 natječaja (69%) objavljena su u skladu s odredbom ZORS-a o jasnom isticanju da se za oglašeno radno mjesto mogu javiti osobe oba spola.

Za usporedbu s istim razdobljem prošle godine, u „Narodnim novinama“ za prosinac 2006. bilo je objavljeno ukupno 197 natječaja od kojih se odredba ZORS-a nije poštovala u 101 natječaju (51%), dok je 96 natječaja (49%) bilo u skladu sa ZORS-om. Stoga možemo zaključiti da se postotak onih koji u natječajima jasno ističu da se na oglašena radna mjesta mogu javiti osobe oba spola povećao za 20% u odnosu na isto razdoblje prošle godine.

- **73 natječaja za zapošljavanje koji nisu poštovali** odredbu čl. 13. st. 2. ZORS-a podijeljeni po grupama oglašivača:

Tablica 18. 73 natječaja za zapošljavanje koji nisu poštovali odredbu čl. 13. st. 2. ZORS-a

Grupa	Broj oglasa	Postotak
Državna tijela i institucije i tijela lokalne (regionalne) uprave i samouprave (ministarstva, zavodi, agencije, instituti, zavodi za javno zdravstvo, gradovi, županije, centri za socijalnu skrb) i općinski sudovi	49	67%
Obrazovne ustanove II. grupe (visoka učilišta, sveučilišta, fakulteti, akademije)	12	17%
Zdravstvene ustanove (bolnice, poliklinike, domovi zdravlja)	6	8%
Obrazovne ustanove I. grupe (osnovne i srednje škole, centri za odgoj, strukovne škole, glazbene škole, dječji vrtići)	6	8%
Pravne i fizičke osobe	0	0
Ukupno	73	100%

Od ukupnog broja oglašivača, u najvećem postotku odredbu ZORS-a su kršila državna tijela i institucije i tijela lokalna (regionalna) uprave i samouprave te općinski sudovi.

- **162 natječaja za zapošljavanje koji su bili u skladu** s čl. 13. st. 2. ZORS-a i jasno istaknuli da se na oglašena radna mjesta mogu javiti osobe oba spola.

Tablica 19. 162 natječaja za zapošljavanje koji su bili u skladu s čl. 13. st. 2. ZORS-a

Grupa	Broj oglasa	Postotak
Državna tijela i institucije i tijela lokalne (regionalne) uprave i samouprave (ministarstva, zavodi, agencije, instituti, zavodi za javno zdravstvo, gradovi, županije, centri za socijalnu skrb) i općinski sudovi	94	58%
Obrazovne ustanove II. grupe (visoka učilišta, sveučilišta, fakulteti, akademije)	59	36%
Obrazovne ustanove I. grupe (osnovne i srednje škole, centri za odgoj, strukovne škole, glazbene škole, dječji vrtići)	4	3%
Zdravstvene ustanove (bolnice, poliklinike, domovi zdravlja)	3	2%
Pravne i fizičke osobe	2	1%
Ukupno	162	100%

Oglašivači potreba za zapošljavanjem koji pripadaju grupi državnih tijela i institucija i tijela lokalne (regionalne) uprave i samouprave te općinskim sudovima u najvećem su postotku oni koji poštuju odredbu ZORS-a.

- **Grupe oglašivača prema broju objavljenih oglasa za zapošljavanje i postoci u kojima su poštovali tj. kršili čl. 13. st. 2. ZORS-a.**

Tablica 20. Grupe oglašivača prema broju objavljenih oglasa za zapošljavanje

Grupe oglašivača	Ukupan broj Natječaja	Kršili Zakon (Tablica 1)	U skladu sa Zakonom (Tablica 2)
Državna tijela i institucije i tijela lokalne (regionalne) uprave i samouprave (ministarstva, zavodi, agencije, instituti, nacionalni parkovi, zavodi za javno zdravstvo, gradovi, županije, centri za socijalnu skrb) i općinski sudovi	143	34%	66%
Obrazovne ustanove II. grupe (visoka učilišta, sveučilišta, fakulteti, akademije)	71	17%	83%
Obrazovne ustanove I. grupe (osnovne i srednje škole, centri za odgoj, strukovne škole, glazbene škole, dječji vrtići)	10	60%	40%
Zdravstvene ustanove (bolnice, poliklinike, domovi zdravlja)	9	66%	33%
Pravne i fizičke osobe	2	0	100%
Ukupno	235	31%	69%

Vidljivo je da su državna tijela i institucije i tijela lokalne (regionalne) uprave i samouprave u navedenom razdoblju oglasile najveći broj natječaja – 143 od kojih je 66% natječaja bilo u skladu sa ZORS-om, a 34% nije. U istom razdoblju prošle godine ova je grupa oglašivača u potpuno jednakom omjeru kršila i poštovala odredbu ZORS-a (50% : 50%).

Najveći pozitivni pomak vidljiv je u II. grupi obrazovnih ustanova (visoka učilišta, sveučilišta, fakulteti, akademije) koji su u prosincu 2006. u ukupnom broju od 70 natječaja u samo 30% poštovali, a u 70% kršili odredbu ZORS-a o oglašavanju potrebe za zapošljavanjem. Sada je situacija gotovo potpuno suprotna, pa ista grupa oglašivača poštuje odredbu ZORS-a u 83% slučajeva, a krši je u 17%.

Upozorenja pravobraniteljice

Kao što je pokazala analiza Ureda pravobraniteljice za ravnopravnost spolova u rujnu 2007., postotak natječaja u kojima je jasno istaknuto da se na natječaj za radna mjesta mogu javiti osobe oba spola, gotovo je udvostručen u odnosu na isto razdoblje prošle godine – u rujnu 2006. bilo ih je 40%, a godinu dana kasnije 70%.

Primijećeno je da su svi oglašivači kojima je pravobraniteljica uputila upozorenje zbog nepoštivanja odredbe čl. 13. st. 2 ZORS-a, u analiziranom razdoblju objavili natječaje za zapošljavanje uz jasno isticanje da se na oglašena radna mjesta mogu javiti osobe oba spola.

Većina onih kojima je pravobraniteljica tijekom cijele 2007. slala upozorenja – ukupno 325 – ne kontaktira Ured pravobraniteljice nakon što dobije upozorenje, ali primijećeno je da u natječajima koje objavljuju nakon pravobraniteljičinog upozorenja jasno ističu da se na oglašena radna mjesta mogu javiti osobe oba spola. To je upravo slučaj sa sveučilištima i fakultetima koji su danas među onim oglašivačima koji samo u rijetkim slučajevima krše odredbu ZORS-a.

Iako većina oglašivača nakon upozorenja pravobraniteljice u svakom sljedećem natječaju koji objavljuje za popunu radnih mjesta, poštuje odredbu ZORS-a, postoji određeni broj onih koji se pozivaju na Nacionalnu klasifikaciju zanimanja (NN 111/98).

S druge strane, **usvojen je Zakon o akademskim i stručnim nazivima i akademskom stupnju** (NN 107/07) koji obvezuje na korištenje rodno senzibilnih akademskih i stručnih naziva i predviđa sankcije za one koji to ne čine, no još uvijek ima natječaja u kojima se koriste akademski nazivi isključivo u muškom rodu – npr. doktor znanosti. Neki od njih uporno odbijaju poštovati zakonsku odredbu o oglašavanju potreba za zapošljavanjem. Jedna od njih je i znanstvena ustanova iz S. koju je pravobraniteljica četiri puta upozoravala zbog nepoštivanja odredbe ZORS-a o oglašavanju potreba za zapošljavanjem radnika/ca. Ravnateljica te ustanove nakon svakog upozorenja dostavi pravobraniteljici odgovor istog sadržaja: *„u tekstu natječaja nedvosmislenom formulacijom smo omogućili natjecanje svim zainteresiranim kandidatima bez obzira na spol, a u protivnom da je formulacija drugačija tada bi se moglo raditi o diskriminaciji“*. Činjenica je, međutim, da u svojim oglasima *nedvosmisleno* navode isključivo muški rod: „znanstveni novak na radnom mjestu asistenta“, „pristupnici“, „znanstveni suradnik“, „diploma akademskog stupnja doktora znanosti“, što ne smatraju ni diskriminacijom po spolu niti kršenjem dva zakona, Zakona o ravnopravnosti spolova i Zakona o akademskim i stručnim nazivima i akademskom stupnju.

U regionalnom tisku objavljen je u studenome 2007. članak pod naslovom *„Na funkciju ravnatelja Muzeja stakla pozvane osobe - `oba spola`!? s podnaslovom „Skandalozan natječaj Ministarstva kulture RH“*. Novinar ili novinarka (iz objavljenog imena uz članak nije bilo moguće odrediti spol) zgranut/a je što je u tekstu natječaja navedena rečenica „na natječaj se mogu javiti oba spola“, koju je smatrala sramotnom, iako je to zakonska obveza već četiri godine i iako upravo tu rečenicu koristi većina državnih tijela i ustanova kao i tijela lokalne i područne (regionalne) uprave i samouprave, obrazovne i zdravstvene ustanove, sudovi. Novinar/ka se pozvao/la na nepostojanje jasnog isticanja da se na oglašena radna mjesta mogu javiti osobe oba spola u drugim natječajima, što je u suprotnosti s pomnim praćenjem i analizama koje je proveo Ured pravobraniteljice, a koje svjedoče upravo suprotno, tj. da oko 70% oglašivača natječaja za zapošljavanje danas jasno ističe da se na oglašena radna mjesta mogu javiti osobe oba spola, bilo spomenutom rečenicom, bilo oznakom M/Ž,

bilo ženskim i muškim rodnom naziva radnog mjesta, bilo ženskim i muškim rodnom poziva *kandidatima i kandidatkinjama*.

Novinar/ka je smatrao/la da se „*pretpostavlja da je normalna stvar da se na natječajima mogu javljati osobe oba spola*“ te „*da u današnje vrijeme nije potrebno posebno naglašavati da se i žene mogu prijaviti na natječaj*“.

Budući da je većina radnih mjesta u Nacionalnoj klasifikaciji radnih mjesta još uvijek napisana isključivo u muškom rodu te budući da u praksi većina žena svoju profesiju/zanimanje i naziv radnog mjesta također izgovara u muškom rodu, ne čudi što takvu praksu i u natječajima za zapošljavanje dotični/a novinar/ka smatra *normalnom*. Činjenica je da se žene javljaju na natječajima u kojima je radno mjesto navedeno samo u muškom rodu, jer im je posao potreban i prelaze preko očite, i nepotrebne, diskriminacije po spolu koja u natječajima za zapošljavanje ignorira ženski rod imenica inače imanentan hrvatskom jeziku.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je uputila urednici regionalnog tjednika dopis u kojem je upozorila na zakonske odredbe o oglašavanju potreba za zapošljavanjem radnika/ca te istaknula da su mediji dužni promicati razvoj svijesti o ravnopravnosti žena i muškaraca te da upravo zato što „ne živimo u doba kad žene nisu imale pravo glasa“, kao što je novinar/ka konstatirao/la, ravnopravnost spolova nije stvar pretpostavke već jasno određenih i zakonom zaštićenih prava. Budući da su upravo na tržištu rada žene još uvijek diskriminirane na temelju spola, počevši od trenutka zapošljavanja, u najmanju je ruku nerazumljivo da medijski djelatnik/ca skandaloznim ili sramotnim smatra zakonsku zaštitu jednakih mogućnosti.

Zaključak

1.) Postotak onih koji prilikom oglašavanja potreba za zapošljavanjem radnika/ca jasno ističu da se na oglašena radna mjesta mogu javiti osobe oba spola, povećao se u natječajima objavljenim u Službenom listu „Narodne novine“ za 20% u odnosu na isto razdoblje prošle godine.

2.) Najveći pozitivni pomak postignut je u II. grupi obrazovnih ustanova (visoka učilišta, sveučilišta, fakulteti, akademije). U prosincu 2006. u ukupnom broju od 70 natječajima u samo 30% su poštovali, a u 70% kršili odredbu ZORS-a o oglašavanju potrebe za zapošljavanjem. Sada ista grupa oglašivača poštuje odredbu ZORS-a u 83% slučajeva, a krši je u 17%.

Zaključak pravobraniteljice temeljen na svim analizama oglašavanja potreba za zapošljavanjem radnika/ca

Budući da u Zakonu o ravnopravnosti spolova ne postoje sankcije za one koji ne poštuju čl. 13. st. 2. o oglašavanju potreba za zapošljavanjem, pravobraniteljica smatra da je do značajni pomak u postotku oglašivača koji jasno ističu da se na oglašeno radno mjesto mogu javiti osobe oba spola, sa 40% u 2006. na 70% u 2007., rezultat učinkovitosti dostavljenih upozorenja pravobraniteljice.

Preporuka Pravobraniteljice

Hitno provesti mjeru 2.2.2. predviđenu Nacionalnom politikom za promicanje ravnopravnosti spolova za razdoblje 2006. – 2010., čiji je rok provedbe bio 2007. godina, a koja se odnosi na izmjenu Nacionalne klasifikacije zanimanja.

1.3.5. ŽENE I ZDRAVLJE

Prema međunarodnim dokumentima koje je Republika Hrvatska ratificirala i koji je pravno i politički obvezuju (UN Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, Pekinška platforma i Plan akcije), kao i prema nacionalnim dokumentima koji se odnose na ravnopravnost spolova, država je dužna *„promicati i osigurati prava žena na najviše standarde tjelesnog i duševnog zdravlja žena“*, te *„promicati i poticati kao i provoditi programe i to uz potporu medija, usmjerene na sprječavanje, rano otkrivanje i liječenje raka dojke, maternice i drugih vrsta zloćudnih bolesti reproduktivnog sustava žena“*.

Pravobraniteljica prati primjenu UN Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena u Republici Hrvatskoj kao i druge propise koji se odnose na zdravlje žena.

U Nacionalnoj politici za promicanje ravnopravnosti spolova za razdoblje od 2006.-2010. godine (NN 114/06), Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi navedeno je kao nositelj mjera s rokom provedbe u 2007. u poglavlju 6. Žene i zdravlje:

Mjera 6.2.3. Izradit će se program trijaže (probira/screeninga) i registra rizičnih skupina u ženskoj populaciji te na osnovi podataka omogućiti praćenje i redovite besplatne preglede.

Mjera 6.2.6. Organizirat će se tiskanje i distribuiranje revidirane publikacije „Rano otkrivanje raka dojke“, u okviru Nacionalnog programa za suzbijanje raka dojke

Mjera 6.3.2. Izradit će se sveobuhvatan program humanizacije rađanja, koji će uključiti izradu i usvajanje smjernica za prirodan porođaj, promociju fiziološkog porođaja te edukaciju žena i zdravstvenih radnika o pravima pacijenata radi većeg sudjelovanja žena u odlučivanju o porođaju.

Mjera 6.2.3. se provodi kroz Nacionalni program ranog otkrivanja raka dojke. Tijekom 2007. nastavljeno je provođenje Programa ranog otkrivanja raka dojke (u daljem tekstu: Program) u skladu s odrednicama Nacionalne strategije prevencije i ranog otkrivanja raka, koje su sastavni dio Nacionalne strategije razvoja zdravstva 2006.-2011. godine (NN 72/06). Nositelj Programa je Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi RH. Prema podacima iz Hrvatskog časopisa za javno zdravstvo (Vol 3, Broj 13, 7. siječanj 2008.) za praćenje Programa zaduženo je Povjerenstvo za organizaciju, stručno praćenje i kontrolu kvalitete programa mamografskog probira (screening) Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi, sastavljeno od istaknutih radiologa pošto se, kao test za probir (screening), prema preporuci EU¹⁵, koristi mamografija i to svake druge godine za žene u dobi 50 - 69 godina.

Ukupan broj žena u dobi od 50-69 godina u Hrvatskoj iznosi oko 560.000. Rezultati prve godine provođenja programa do 11. prosinca 2007. pozvano je na besplatni mamografski pregled ukupno 339.011 žena rizične skupine. Udio žena koje su se odazvale na mamografiju za Hrvatsku je prosječno 52,5% za godišta koja su do navedenog datuma kompletno obrađena (1937., 1954. i 1955.). Broj sumnjivih mamografskih nalaza iznosi 1.409 ili 1,16%. Broj do sada otkrivenih karcinoma je 414 i svaki dan se mijenja.

Mjera 6.2.6. je provedena. Prema podacima s web stranice Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi, ministarstvo je u cilju prevencije i ranog otkrivanja raka izradilo i tiskalo edukativne brošure namijenjene općoj populaciji. Brošure o ranom otkrivanju raka dojke distribuirane su na primarnu razinu zdravstvene zaštite putem Županijskih Zavoda za javno zdravstvo i Zavoda za javno zdravstvo grada Zagreba.

Mjera 6.3.2. nije provedena, ali prema informacijama koje je Pravobraniteljici dostavilo Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi u planu je provedba aktivnosti predviđenih ovom mjerom.

OPIS SLUČAJA (PRS 03-05/07-08): 17. 4. 2007. u jednom nacionalnom tjedniku izlazi članak u kojem su navedene informacije da pacijentice kojima je dijagnosticiran rak dojke, (zbog kojeg se dojka mora odstraniti), moraju same kupiti implantat za rekonstrukciju dojke, a prije same operacije potpisati izjavu da su inzistirale da ga same plate i doniraju KBC-u u R. Na temelju takve izjave izgubile su pravo na povrat novca od HZZO-a jer im HZZO ne može pokriti trošak donacije.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je uputila dopis nadležnom područnom uredu HZZO-a (10.5.2007.) i tražila očitovanje jesu li im se obraćale pacijentice oboljele od raka dojke sa zahtjevima za povrat novca za implantate koje su same nabavile i uz koji su priložile potpisanu izjavu o doniranju implantata za dojku/dojke KBC-u u R. Od KBC-a u R. traženo je očitovanje jesu

---

¹⁵ Preporuka Vijeća 2003/878/EZ od 2. prosinca 2003. o probiru raka.
PRAVOBRANITELJICA ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA – IZVJEŠĆE O RADU ZA 2007. GODINU

li pacijentice oboljele od raka dojke bile dužne same nabavljati implantate i potpisati izjavu o doniranju implantata za dojku/e KBC-u, te na temelju čega je takva izjava donesena i provedena. 21.5.2007. KBC odgovara da liječnici specijalisti imaju točne upute o tome da ne smiju upućivati pacijente na kupnju bilo lijeka bilo pomagala, a pogotovo ne u određenim ljekarnama te da se odlukom Stručnog vijeća zabranjuje ugradnja implantata koje pacijenti sami kupe ili nabave na neki drugi način i donesu liječniku specijalisti. Prema dopisu KBC-a oni nisu davali pacijenticama izjave o donacijama, niti su im sugerirali da same nabavljaju implantate. Međutim, iz dokumentacije koju je Pravobraniteljica prikupila od područnog ureda HZZO-a u R. bila je i kopija izjave jedne od pacijentica koja je sama kupila protezu za rekonstrukciju dojke, a koja je bila naslovljena na KBC, te dopis iz kojeg je vidljivo da je dotična pacijentica u dogovoru s liječnicima KBC-a u R. potpisala izjavu o nabavci i donaciji proteze KBC-u. Pregledom cjelokupne pristigle dokumentacije iz područnog ureda HZZO-a i KBC-a, Pravobraniteljica je utvrdila da su u slučaju na koji se dokumentacija odnosila, liječnici u KBC-u znali i dogovorili s pacijenticom samostalno kupovanje proteze i potpisivanje izjave o donaciji proteze KBC-u. Stoga je Pravobraniteljica izdala upozorenje KBC-u zbog prakse koja je, na temelju raspoložive dokumentacije, postojala u KBC 2006. godine, ali je istovremeno pozdravila i korake koje je Stručno vijeće KBC poduzelo u 2007. upozoravajući medicinsko osoblje na striktno pridržavanje članka 10. Ugovora sklopljenog između HZZO i KBC-a u R. o provođenju bolničke i specijalističko-konzilijarne zdravstvene zaštite bolesnika oboljelih od akutnih bolesti za razdoblje od 2007. do 2009. godine, kojim se takva praksa sankcionira.

19. rujna 2007. Agencija za lijekove i medicinske proizvode RH odobrila je primjenu cjepiva protiv četiri tipa humanog papiloma virusa (u daljem tekstu: HPV cjepivo), kako bi se spriječio nastanak teških predstupnjeva raka vrata maternice. Preporuka je da se cijepe osobe ženskog spola u dobi od 9 do 26 godina. Cjepivo se plaća i aplicira u tri doze. Cijepljenje je počelo 1. listopada 2007., a svi zainteresirani za cijepljenje mogu se obratiti županijskim zavodima za javno zdravstvo. Prema najavi pročelnika zagrebačkog Gradskog ureda za zdravstvo Grad Zagreb bi trebao svim zainteresiranim adolescenticama iz socijalno ugroženih obitelji subvencionirati sve tri doze cjepiva. Cjepivo za sada nije predloženo za uključivanje u Program besplatnih cjepiva. Do kraja izvještajnog razdoblja nisu objavljeni statistički podaci o cijepljenima HPV cjepivom.

U svrhu senzibiliziranja javnosti i poticanja žena u skrbi za rano otkrivanje bolesti, Vlada RH je na sjednici 30. ožujka 2007. donijela odluku o proglašenju 7. listopada Nacionalnim danom borbe protiv raka dojke (NN 37/07).

2. OBITELJ

2.1. NASILJE U OBITELJI

U 2007. godini pravobraniteljica je zaprimila veći broj pritužbi koje se odnose na nasilje u obitelji nego u proteklim godinama. Podnositeljice pritužbi su u najvećem broju slučajeva žene, koje u pritužbama navode da su kao žrtve nasilja izložene nasilju u obitelji od strane sadašnjih ili bivših bračnih ili izvanbračnih drugova. Osim toga, u nekim pritužbama žene navode da su izložene nasilju od strane partnera s kojim su bile u kraćoj vezi od tri godine a to se po Obiteljskom zakonu ne smatra izvanbračnom zajednicom ukoliko u njoj nisu bila rođena djeca (a zaštita po Zakonu o zaštiti od obiteljskog nasilja pruža se samo izvanbračnim partnerima a ne i onima koji to nisu u smislu Obiteljskog zakona).

U velikom broju pritužbi žene navode da su osim njih nasilju bila izložena i djeca, ili da su djeca svjedočila nasilju, a u nešto manjem dijelu pritužbi iznose da su nasilju bili izloženi i neki drugi članovi/ce obitelji.

U velikom broju slučajeva nasilje traje duže vremensko razdoblje; najčešće se radi o dugogodišnjem kontinuiranom nasilju, jačeg ili slabijeg intenziteta. Na temelju pritužbi može se zaključiti da nasilje u obitelji u većini slučajeva predstavlja model ponašanja bračnog ili izvanbračnog partnera, a ne izolirani nasilni incident. U velikom broju slučajeva do prve prijave nasilja protekne mnogo vremena, tijekom kojega su počinjeni teži oblici nasilja, kao što je fizičko nasilje uz nanošenje tjelesnih ozljeda. Međutim, promatrajući zaprimljene pritužbe, odnosno konkretne slučajeve, može se zaključiti da se žene odlučuju prijaviti policiji izloženost nasilju u obitelji češće nego proteklih godina. U slučajevima kad je obitelj već u tretmanu nadležnog centra za socijalnu skrb, izloženost nasilju u obitelji prijavljuje se tom centru.

Ipak, nekim obraćanjima pravobraniteljici žene iznose da su bile izložene dugogodišnjem nasilju u obitelji, ali zbog straha za vlastitu sigurnost nisu ga prijavljivale, te se još uvijek ne mogu odlučiti prijaviti nasilje nadležnim tijelima.

Kao i u ranijim razdobljima, u znatno manjem dijelu pritužbi žene iznose da su izložene nasilju u obitelji od strane nekih drugih članova/nica obitelji. Kao podnositelji pritužbi, u ime žena, pojavljuju se udruge za zaštitu prava žena, te neki drugi članovi/ce obitelji.

U pritužbama se u odnosu na rad policije i/ili centara za socijalnu skrb iznose tvrdnje da navedena tijela nisu pružila konkretnu zaštitu žrtvama nasilja, da nisu radila na prevenciji novog nasilja, te da nisu žrtvama nasilja pružala obavijesti o poduzetim mjerama.

Pored navedenog, u dijelu pritužbi se izražava i nezadovoljstvo radom pravosudnih tijela, posebno odlukama prekršajnih sudova, kao i tretmanom žrtve nasilja u postupcima pred sudovima.

Ocjena pravobraniteljice o postupanju policije i centara za socijalnu skrb temelji se isključivo na zaprimljenim pritužbama u 2007. godini, kao i na pribavljenim izvješćima i uvidu u dokumentaciju povodom svakog konkretnog slučaja. Pravobraniteljica je prvenstveno pratila kako se u praksi provodi Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji (dalje u tekstu: Protokol) budući da je osnovna svrha i cilj Protokola osigurati uvjete za djelotvoran i cjelovit rad nadležnih tijela radi unapređenja zaštite i pomoći žrtvi nasilja u obitelji.

Kao i u proteklim izvještajnim razdobljima, ocjena postupanja policije i centara za socijalnu skrb proizlazi iz razmatranih pritužbi, odnosno konkretnih slučajeva.

I. Ocjena glede postupanja policije u slučajevima pritužbi pravobraniteljici

Općenito se može uočiti daljnji napredak u inače dobrom postupanju policije, jer je i u ovom izvještajnom razdoblju policija žurno pružila intervenciju na svaku dojavu o nasilju, te u najvećem broju slučajeva postupala sukladno Protokolu.

Valja istaknuti i pozitivne rezultate koji nastaju postupanjem pravobraniteljice. Naime, kad se osoba koja je nezadovoljna postupanjem policije ili rezultatima policijskih postupanja, ili osoba koja nije obaviještena o ishodu policijskih postupanja, obrati pravobraniteljici pritužbom, tada se pravobraniteljica obrati Ravnateljstvu policije – Upravi kriminalističke policije (dalje u tekstu: Ravnateljstvo policije) tražeći izvješće vezano za konkretni slučaj. Postupajući po zahtjevu pravobraniteljice, Ravnateljstvo policije, kao nadzorno tijelo koje nadzire rad nižih ustrojstvenih jedinica, kao što su policijske uprave i policijske postaje, postupa na način da razmatra sva prethodna policijska postupanja, posebno ona postupanja s kojima su pritužitelji/ce nezadovoljni/e. U slučaju da Ravnateljstvo policije uoči nedostatke, nejasnoće ili nepravilnosti u policijskom postupanju, odmah reagira i poduzima određene mjere ili daje upute nadležnoj policijskoj upravi ili nadležnoj policijskoj postaji, kako bi se naknadnim postupanjem otklonili uočeni nedostaci, nejasnoće ili nepravilnosti. Uz to, često se nalaže provođenje edukacije svih policijskih službenika/ca nadležne policijske postaje. Za napomenuti je da naknadna policijska postupanja najčešće dovode do rezultata ili ishoda s kojima su pritužitelji/ce zadovoljni/e.

U slučajevima kad Ravnateljstvo policije zauzme stav da su policijski/e službenici/e nadležne policijske uprave ili nadležne policijske postaje poduzeli sve mjere sukladno propisima i postojećoj praksi policijskih postupanja, a pravobraniteljica, naprotiv, smatra da je bilo propusta u policijskom postupanju, odnosno da policijsko postupanje nije obavljeno sukladno Protokolu, pravobraniteljica putem Ravnateljstva policije daje upozorenje i preporuku nadležnoj policijskoj upravi ili nadležnoj policijskoj postaji.

Uočeno je, međutim, da policijski službenici u nekim slučajevima prikupljaju samo obavijesti u odnosu na konkretan događaj radi kojega je zatražena intervencija, umjesto da sukladno Protokolu ispituju i uzmu u obzir sve činjenice vezane za trajanje i učestalost nasilja, ukupan odnos počinitelja nasilja i žrtve nasilja, te povijest obiteljskog nasilja. Kako je već ranije navedeno, u velikom broju slučaja radi se o dugogodišnjem nasilju tijekom kojeg su počinjeni teži oblici zlostavljanja, ali koji nisu ranije bili prijavljeni.

Žrtve nasilja se često pritužuju da nisu u mogućnosti saznati što ih čeka u prekršajnom ili kaznenom postupku, kako će se odvijati ti postupci, te kakva sankcija može biti izrečena počinitelju nasilja, kao ni što će se dogoditi kad osuđeni počinitelj nasilja nakon izdržane kazne zatvora bude na slobodi.

Policijski službenici, kad podnesu zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka, ne sudjeluju aktivno u prekršajnom postupku, osim što počinitelja nasilja privedu prekršajnom sudu, na način da kao predstavnici podnositelja zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka sudjeluju na glavnoj raspravi i zastupaju svoj zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka. Naime, ukoliko žrtva nasilja na glavnoj raspravi nema svojeg/u odvjetnika/cu, žrtva nasilja se nalazi u vrlo nezavidnom položaju jer je svjedočenje žrtve nasilja traumatično iskustvo i često pridonosi sekundarnoj viktimizaciji žrtve. Stoga bi prisutnost policijskog službenika na glavnoj raspravi znatno ublažila uznemirenost i stres žrtve nasilja. Daljnja posljedica neprisustvovanja policije na glavnoj raspravi može biti da žrtva ne uspije dokazati nasilje. Po primitku odluke prekršajnog suda policija vrlo rijetko ulože žalbu na odluku prekršajnog suda. Sve to može dovesti do posljedice da žrtve nasilja, ne žele više prijaviti nasilje u obitelji.

II. Ocjena glede postupanja centara za socijalnu skrb u konkretnim slučajevima:

Iako su centri za socijalnu skrb u ovom izvještajnom razdoblju više prijavljivali nasilje u obitelji, odnosno počinjeno nasilje za koje su saznali u obavljanju svoje dužnosti, još ima slučajeva da, iz različitih razloga, ne prijavljuju dosljedno policiji ili nadležnom državnom odvjetništvu svako svoje saznanje ili sumnju da je počinjeno nasilje u obitelji. Neujednačena praksa u postupanju pojedinih

centara za socijalnu skrb svakako pridonosi da njihova saznanju o nasilju ili dojave o nasilju u obitelji ne postanu prijave u pisanom obliku. Može se primijetiti da se žene žrtve nasilja u obitelji, kad prijave svoju izloženost nasilju stručnim radnicima/ama centra za socijalnu skrb, upućuje da same žrtve nasilje u obitelj prijave policiji, što je suprotno Protokolu.

U odnosu na postupanje centara za socijalnu skrb koje se odnosi na unaprjeđenje zaštite žrtava nasilja u obitelji, te prevencije novog nasilja u obitelji, nisu uočeni pomaci. Naime, ne razvija se dovoljno svijest o nasilju u obitelji i ne omogućuje se odgovarajuća podrška i zaštita žrtava nasilja. Žrtve nasilja ne dobivaju odgovarajuće informacije i podršku tijekom sudskih postupaka, smještaja i boravka u sklonište kako bi zadobile povjerenje u sebe i u sustav, a sve s ciljem njihova osnaživanja i uvažavanja njihovih odluka. Ne vodi se računa o činjenici da je pristup mjerama zaštite težak za mnoge žrtve nasilja i da im je od strane stručnih radnika/ca centra za socijalnu skrb potrebna široka podrška za suprotstavljanje nasilnom suprugu ili odvajanje od njega. Mora se imati na umu da je bez elemenata podrške žrtva nasilja ostavljena da sama snosi posljedice poduzetih pravnih koraka.

Posebno je uočljiv problem žena žrtava nasilja koje su smještene u sklonište za žrtve nasilja, a koje ne dobivaju potrebnu podršku jer poneki/e stručni/e radnici/e centra za socijalnu skrb smatraju da žrtve nasilja nisu bile toliko ugrožene i da im nije prijetila opasnost od počinitelja nasilja da bi trebali biti smješteni u skloništu. U nekim težim slučajevima nasilja u obitelji centri za socijalnu skrb nisu postupali dovoljno oprezno, pa su počinitelji nasilja saznali gdje su smještene žrtve nasilja. Stoga je potrebno uložiti dodatne napore radi povećanja sigurnosti žrtava nasilja, te uspostaviti standarde za zaštitu podataka žrtava nasilja. Potrebno je sustavno raditi na prevenciji nasilja u obitelji te je, osim rada sa žrtvama nasilja, uključujući i djecu, potreban i rad s počiniteljima nasilja.

I dalje se može uočiti da neki centri za socijalnu skrb u poduzimanju mjera iz svoje nadležnosti ne vode računa o tome tko je žrtva, a tko počinitelj nasilja u obitelji. Osim toga, ne vodi se računa da je ženama žrtvama nasilja potrebna i financijska pomoć u slučajevima kad nemaju svoj prihod i kad su financijski ovisne o počinitelju nasilja (ekonomsko nasilje).

Važno je istaknuti da je, između ostalog, i radi preveniranja nasilja donesen novi Zakon o oružju koji je stupio na snagu 1. rujna 2007. godine (NN 63/07.)

U novom Zakonu o oružju pooštreni su uvjeti koje mora ispunjavati vlasnik oružja, a propisani su člankom 10. Zakona. Sada odobrenje za nabavu oružja, između ostalog, ne može dobiti osoba koja je osuđena za kaznena djela koja u sebi sadrže elemente nasilja, a sadržani su i u kaznenim djelima protiv braka, obitelji i mladeži, te protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa, ili ako je za takvo kazneno djelo pokrenut postupak. Taj uvjet također se odnosi i na sve one koji su pravomoćno

kažnjeni za prekršaj odnosno protiv kojih se vodi postupak za prekršaj iz područja nasilja u obitelji, kao i na one kojima je izrečena zaštitna mjera radi nasilja u obitelji.

2.1.1. STATISTIČKI PODACI O NASILJU U OBITELJI

Ravnateljstvo policije dostavilo je pravobraniteljici podatke prekršajima i kaznenim djelima koji se odnose na nasilje u obitelji, za vremensko razdoblje od 1. siječnja do 31. prosinca 2007. godine:

a) Prikaz stanja i kretanja broja zaprimljenih intervencija i poduzetih mjera i radnji

- u razdoblju od 1. siječnja do 31. prosinca 2007. godine policija je zaprimila 17848 zahtjeva građana za pružanjem policijske intervencije radi zaštite od nasilja u obitelji, što je za 8,61% više nego u 2006. godini, kada je zatraženo 16433 intervencija policije;
- tražena intervencija policije pružena je u 17848 slučajeva;
- u cilju zaštite žrtve, zbog postojanja bojazni od nastavljanja nasilja, protiv 6131 osoba izrečena je i provedena mjera zadržavanja u prostoru policije, što je za 2,54% slučajeva više nego u 2006. godini, kada je izrečeno 5979 mjera zadržavanja;
- zbog počinjenog prekršaja iz čl. 18. u vezi čl.4. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji prekršajno je prijavljeno 17391 osoba, što je za 13,84% više nego u 2006. godini, kada je prekršajno prijavljeno 15277 osoba;
- u 2007. godini policija je sucima za prekršaje predložila izricanje sveukupno 11099 zaštitnih mjera što je za 12,25% više u odnosu na 2006. godinu, kada je predloženo 9888 zaštitnih mjera;
- tijekom 2007. godine evidentirano je 1798 kaznenih djela Nasilničko ponašanje u obitelji iz čl. 215.a KZ-a, što je za 9,42% manje nego u 2006. godini, kada je evidentirano 1985 kaznenih djela;
- od 11099 predloženih zaštitnih mjera, policija je tijekom 2007. godine provela 609

zaštitnih mjera, koje su joj sukladno Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji stavljene u djelokrug rada, što predstavlja porast od 79,65% u odnosu na 2006. godinu, kada je policija provela 339 takvih zaštitnih mjera;

- prekršajem nasilničkog ponašanja u obitelji oštećeno je 22158 osoba, od čega je 2940 djece, 1247 maloljetnika, 12171 odraslih žena i 5800 odraslih muškaraca.

b) Primjena odredbe članka 18. u vezi čl. 4. Zakona o zaštiti nasilja u obitelji

Raščlambom podataka koji se odnose isključivo na prekršaj nasilničkog ponašanja u obitelji, razvidno je da je policija u razdoblju od 01.01. do 31.12.2007. godine u Republici Hrvatskoj prekršajno prijavila 17391 počinitelja nasilničkog ponašanja u obitelji, od kojih je 7032 ili 40,43% privedeno prekršajnom sucu, dok je sukladno članku 145. i 147. Zakona o prekršajima, 6161 ili 35,25% počinitelja zadržano u prostorima redarstvenih vlasti.

Od strane redarstvenih vlasti podneseno je 120 žalbi na doneseno rješenje suca za prekršaje, što predstavlja porast od 140% u odnosu na 2006. godinu kada je podneseno 50 žalbi.

Počinjnim prekršajem nasilja u obitelji zbog kojeg je počinitelj prekršajno prijavljen, oštećeno je ukupno 22158 osoba (unutar ukupnog broja oštećenih – 4187 ili 18,90% su maloljetne osobe, od čega je 2940 djece te 17971 punoljetna osoba od čega su 12171 ili 67,72% odrasle žene).

Prema spolu oštećenih, 14409 oštećenih osoba je ženskog spola (maloljetnih osoba ženskog spola i punoljetnih žena) ili 65,03% od ukupnog broja osoba oštećenih nasilničkim ponašanjem u obitelji.

Ukoliko promatramo odnos počinitelj – žrtva, u 2007. godini najčešći počinitelji nasilničkog ponašanja u obitelji bili su: u 6261 ili 28,26% slučajeva suprug nad suprugom, u 4185 ili 18,89% slučajeva otac, u 2889 ili 13,04% slučajeva sin nad roditeljem, u 1160 ili 5,24% slučajeva izvanbračni muž nad ženom, u 1258 ili 5,68% slučajeva žena nad mužem itd.

c) Primjena odredbi Zakona o prekršajima i Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji

U razdoblju od 1. siječnja do 31. prosinca 2007. godine, povodom počinjenog prekršaja nasilja u obitelji, policija je predložila Prekršajnim sudovima izricanje 11099 zaštitnih mjera i to:

- 4936 – ZM obveznog psihosocijalnog tretmana,
- 1128 – ZM zabrane približavanja žrtvi nasilja,
- 402 – ZM zabrane uznemiravanja ili uhođenja osobe izložene nasilju,
- 583 – ZM udaljenja iz stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora,
- 15 – ZM osiguranja zaštite osoba izložene nasilju,
- 3618 – ZM obveznog liječenja od ovisnosti,
- 417 – ZM oduzimanja predmeta koji je namijenjen ili uporabljen u počinjenju prekršaja.

Od 11099 predloženih zaštitnih mjera, policija je provela 609 zaštitnih mjera koje su joj sukladno Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji stavljene u djelokrug rada i to:

- 379 – ZM zabrane približavanja žrtvi nasilja,
- 102 – ZM zabrane uznemiravanja ili uhođenja osobe izložene nasilju,
- 128 – ZM udaljenja iz stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora

d) Primjena odredbe članka 215 a. Kaznenog zakona „Nasilničko ponašanje u obitelji“

Analizom podataka koji se odnose na počinjeno kazneno djelo „Nasilničko ponašanje u obitelji“ iz čl. 215 a. Kaznenog zakona u razdoblju od 1. siječnja do 31. prosinca 2007. godine, policija je otkrila i kazneno prijavila 612 osoba zbog počinjenja 1798 kaznenih djela. Navedenim kaznenim djelima ukupno je oštećeno 1914 osoba, od čega su 1482 oštećene osobe ženskog spola, što predstavlja udio od 77,43% u ukupnom broju oštećenih osoba. S obzirom na dob oštećenih, 51 ili 2,66% svih oštećenih ovim kaznenim djelom su djeca i maloljetne osobe.

Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske dostavio je podatke o provedbi mjere 5.2.2. Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova 2.006. - 2010. (NN, 114/06) koja se odnosi osnivanje Radne skupine za izradu analize i plana djelovanja za suzbijanje svih oblika nasilja nad ženama. U srpnju 2007. Ured za ravnopravnost spolova osnovao je navedenu Radnu skupinu koja je izradila Nacrt prijedloga Protokola o postupanju u slučaju seksualnog nasilja.

2.1.2. PRITUŽBE UPUĆENE PRAVOBRANITELJICI

1. OPIS SLUČAJA (PRS-03-01/07-02): Pritužiteljica N.Đ. iz P. podnijela je pritužbu u kojoj navodi da je žrtva obiteljskog nasilja od strane bivšeg supruga, da joj on prijeti pištoljem koji nelegalno posjeduje, da je stalno uznemirava na radnom mjestu govoreći da on nije otac njihove mlt. kćeri, da ne plaća uzdržavanje za dijete, da se zbog toga obraćala za pomoć policiji i nadležnom Centru, ali da s njihove strane ništa nije poduzeto da se to nasilje spriječi.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je nakon pribavljanja izvješća i odgovarajuće dokumentacije Ravnateljstva policije – Uprave kriminalističke policije, te nadležnog Centra zaključila da policijski službenici nadležne PP prigodom intervencije nisu postupili u skladu sa svojim obvezama iz Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, odnosno nisu uhođenje i uznemiravanje pritužiteljice u njezinoj krojačkoj radionici od strane njezinog bivšeg supruga tretirali kao nasilje u obitelji, nego su u svom izvješću o izvršenoj intervenciji utvrdili da nema elemenata prekršaja ili kaznenog djela. Stoga je pravobraniteljica nadležnoj PP, putem Ravnateljstva policije – Uprave kriminalističke policije, dala upozorenje o nepostupanju u skladu s Protokolom o postupanju u slučaju nasilja u obitelji jer se u konkretnom slučaju radilo o nasilju u obitelji (uhođenje i uznemiravanje). Pravobraniteljica je nadležnoj PP također uputila preporuku da u konkretnom slučaju, ali i u svim drugim sličnim slučajevima, uhođenje i sve druge načine uznemiravanja u obitelji tretira kao nasilje u obitelji.

Nakon toga Ravnateljstvo policije, Uprava kriminalističke policije obavijestila je pravobraniteljicu da je analizom predmeta utvrđeno da policijski službenici PP ZB u ovom slučaju nisu prepoznali uznemiravanje i uhođenje kao nasilničko ponašanje u obitelji te je sukladno tome nadležna PU pisanim putem uputila nadležne PP na dosljedno postupanje i provođenje Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji i Protokola o postupanju u slučajevima nasilja u obitelji, kao i da je o svim postupanjima policije izvijestila Općinskog državnog odvjetnika za mladež u Z. radi donošenja državno odvjetničke odluke.

2. OPIS SLUČAJA (PRS-03-02/07-01): Pritužiteljica B. P. M. iz Z. podnijela je pravobraniteljici pritužbu u kojoj navodi da je izložena psihičkom zlostavljanju od strane supruga i da je u više navrata prijavljivala nasilje u obitelji. Pritužiteljica posebno izdvaja događaj od 19. travnja 2006., kad je pozvala policiju jer je suprug izbacio radioprijemnik iz kuće i agresivno je gnjavio dok je gledala emisiju na TV. Pritužiteljica navodi da policija i Centar nisu protiv supruga podnijeli prekršajnu prijavu zbog nasilja u obitelji, te da im se ona u više navrata obraćala prijavljujući psihološko i ekonomsko maltretiranje. Osim navedenog, pritužiteljica navodi da se pred nadležnim općinskim sudom vodi postupak radi razvoda braka, koji je ona pokrenula krajem 2005. godine. Pritužiteljica navodi da su navedenom postupku održana samo dva ročišta, i to prvo 13. siječnja

2006., te drugo 6. lipnja 2006., a treće ročište nije uopće zakazano. Pritužiteljica smatra da sud neopravdano odugovlači s postupkom te navodi da je sudu uputila požurnicu.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je na temelju izvješća Ravnateljstva policije i izvješća i dokumentacije Centra zaključila da su policijski službenici i djelatnici/e Centra poduzeli sve radnje i mjere sukladno Protokolu o postupanju u slučaju nasilja u obitelji. Naime, policijski službenici su pribavili podatke i prikupili obavijesti potrebne za razjašnjavanje i dokazivanje prekršaja ili kaznenog djela, te ih dostavili nadležnom općinskom državnom odvjetniku na odluku. U odnosu na postupanje djelatnika/ca Centra, vidljivo je, između ostaloga, da su pritužiteljica i suprug upućeni u obiteljsko savjetovalište. Osim navedenog, pravobraniteljica je o dijelu pritužbe koja se odnosi na trajanje postupka obavijestila Ministarstvo pravosuđa.

3. OPIS SLUČAJA (PRS-03-02/07-02): Pritužiteljica A. P. iz N. podnijela je pritužbu pravobraniteljici radi izloženosti dugogodišnjem nasilju u obitelji od strane supruga, kao i njegovog oca, koji su vršili i vrše nasilje prijetnjama i vrijeđanjem. Pritužiteljica navodi da se u listopadu 2005. obratila policiji i zatražila zaštitu, a nakon toga se još u nekoliko navrata obraćala policiji, ali smatra da nije bilo konkretnih rezultata ili ona nije na odgovarajući način bila upoznata s rezultatima policijskih intervencija. Pritužiteljica navodi da o nasilju u obitelji imaju saznanje i djelatnici Centra, a nasilju u obitelji izložena su i mlt. djeca. Zbog izloženosti nasilju u obitelji pritužiteljica stalno živi u strahu i nesigurnosti.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je uvidom u dokumentaciju zaključila da su policijski službenici i djelatnici/e Centra poduzeli sve radnje i mjere sukladno Protokolu o postupanju u slučaju nasilja u obitelji. Naime, policijski službenici PP poduzeli su sljedeće: Protiv supruga i njegova oca je zbog događaja od 5. studenoga 2005., kojom prilikom je utvrđeno nasilje u obitelji, podnesen Zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka nadležnom prekršajnom sudu. Protiv supruga je zbog događaja od 18. siječnja 2007., kojom prigodom je također utvrđeno nasilje u obitelji, podnesen Zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka nadležnom prekršajnom sudu, a nakon što je utvrđeno da je suprug tada počinio i kazneno djelo prijetnje, ponudili su pritužiteljici da na zapisnik podnese prijedlog za progon za navedeno kazneno djelo, što je ista odbila. Osim toga, pritužiteljici je ponuđeno da na zapisnik podnese kaznenu prijavu na okolnost nasilničkog ponašanja u obitelji za razdoblje od 13. kolovoza 2005. do 18. siječnja 2007., što je također odbila navodeći da je bilo obostrane netrpeljivosti. S druge strane, djelatnici/e Centra su pritužiteljicu savjetovali u prevladavanju bračnih problema, te je upoznali s njezinim pravima, posebno s mogućnostima stambenog zbrinjavanja, uključujući i smještaj u odgovarajuće sklonište za žrtve obiteljskog nasilja.

4. OPIS SLUČAJA (Pov. PRS-03-02/07-03): Pritužiteljica D. N. iz Z. – privremeno smještena u skloništu za žrtve obiteljskog nasilja – podnijela je pritužbu pravobraniteljici, u kojoj navodi da je

četiri godine izložena fizičkom i psihičkom nasilju koje prema njoj, kao i zajedničkoj mlt. djeci, provodi njezin suprug. Kao oblike nasilja navodi fizičke napade (udaranje po svim dijelovima tijela) uz nanošenje tjelesnih ozljeda, seksualno zlostavljanje, verbalne napade, vrijeđanje, psovanje, ponižavanje, prijetnje ubojstvom, oštećenje i uništavanje imovine, ekonomsko nasilje, zlostavljanje u trudnoći, uznemiravanje te druge oblike nasilja. Iz straha za svoj život i život djece nije se usuđivala ranije prijaviti nasilje u obitelji, a prijavila ga je 22. siječnja 2007. nadležnoj PP i nadležnom Centru, te zatražila smještaj u Sigurnu kuću za sebe i mlt. djecu. Pritužiteljica navodi da je policijski službenici i djelatnici/e Centra nisu upoznali s daljnjim mjerama koje će poduzeti, zaštitnim mjerama, rezultatima njezine prijave, te ishodu sudskog postupka.

PODUZETE MJERE: Na temelju pribavljenih izvješća i dokumentacije Centra i Ravnateljstva policije, pravobraniteljica je zaključila da su policijski službenici i djelatnici/e Centra poduzeli radnje i mjere sukladno Protokolu o postupanju u slučaju nasilja u obitelji. Naime, čim su policijski službenici PP zaprimili dojavu (od strane socijalne radnice Centra) o nasilju u obitelji prema pritužiteljici, pružili su intervenciju na adresi pritužiteljice, obavili potrebne obavijesne razgovore, uhitili supruga, utvrdili da je isti počinio nasilje u obitelji, podnijeli zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka, te ga priveli sucu nadležnog prekršajnog suda. Također je vidljivo da je od strane nadležne PP dovršena kriminalistička obrada nad suprugom zbog osnovane sumnje da je isti na štetu pritužiteljice počinio kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji iz članka 215.a Kaznenog zakona, te da je na štetu zajedničke mlt. djece počinio kazneno djelo zapuštanja i zlostavljanja djeteta ili maloljetne osobe iz članka 213. Kaznenog zakona. Iz dokumentacije je vidljivo da je Centar, čim je pritužiteljica pomoć, obavijestio policiju o nasilju u obitelji, te je pritužiteljicu na njezin zahtjev, zajedno s mlt. djecom, istog dana smjestio u dom za žrtve obiteljskog nasilja.

5. OPIS SLUČAJA (PRS-03-02/07-04): Pritužiteljica N. F. iz P. podnijela je pritužbu pravobraniteljici radi izostanka zaštite od izloženosti dugogodišnjem nasilju u obitelji i zlostavljanju od strane supruga. Pritužiteljica navodi da je izložena ili bila izložena fizičkom nasilju (batinama), psihičkom nasilju (psihičkom maltretiranju i prijetnjama), ekonomskom nasilju (suprug koristi svu bračnu stečevinu i zabranjuje joj ulaz u novosagrađenu kuću), prisiljavanju na seks i drugim oblicima nasilja i zlostavljanja. Pritužiteljica navodi da su njezina djeca, kad je zlostavljanje postalo neizdrživo i gotovo svakodnevno, (a znalo se ponavljati i više puta dnevno) bez njezinog znanja nazvala policiju, a od tada je, u posljednje dvije godine, sve češće tražena intervencija policije jer je pritužiteljica bila prisiljena zaštititi sebe i svoju djecu. Pritužiteljica navodi da nije zadovoljna onim što je poduzeto od strane policije za njezinu zaštitu.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica iz izvješća Ravnateljstva policije zaključila da su policijski službenici poduzeli sve radnje i mjere sukladno Protokolu o postupanju u slučaju nasilja u obitelji.

Naime, nakon što je utvrđeno da je suprug u razdoblju od 12. travnja 2003. do 16. veljače 2007. u pet navrata počinio nasilje u obitelji na štetu pritužiteljice, policijski službenici su podnijeli Zahtjeve za pokretanje prekršajnog postupka nadležnom prekršajnom sudu. Dana 29. lipnja 2006. podnesene su kaznene prijave nadležnom općinskom državnom odvjetništvu protiv supruga zbog kaznenog djela nasilničkog ponašanja u obitelji počinjenog na štetu pritužiteljice, te kaznenog djela zapuštanja i zlostavljanja djeteta ili maloljetne osobe, počinjenog na štetu mlt. djece. Također, provedene su izvidne mjere i radnje u pravcu utvrđivanja osnovane sumnje da je suprug počinio kazneno djelo prijetnje na štetu pritužiteljice. Osim navedenog, iz izvješća proizlazi da su policijski službenici PP i protiv pritužiteljice podnosili kaznene prijave zbog kaznenih djela prijetnje i oštećenja i uništenja tuđih stvari, te zahtjeve za pokretanje prekršajnog postupka.

6. OPIS SLUČAJA (PRS-03-02/07-08): Pritužiteljica S. V. iz Z. obratila se pravobraniteljici kao žrtva obiteljskog nasilja i zlostavljanja od strane supruga. Pritužiteljica navodi da joj policija, a osobito djelatnici/e nadležnog Centra, nisu pružili odgovarajuću pomoć kako bi nju i njenu mlt. djecu zaštitili od nasilja u obitelji kojemu su bili izloženi od 2004. godine. Navodi da se prvi put obratila Centru poslije policijske intervencije, te da je od djelatnika/ca Centra, kao i od osobe koje je vršila nadzor nad roditeljskom skrbi, zatražila da je smjeste u sklonište za žrtve nasilja. Umjesto očekivanog smještaja, oduzeta su joj djeca i povjerena su na čuvanje i odgoj baki po očevoj strani.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je pribavila izvješće Ravnateljstva policije, izvješće i dokumentaciju, te naknadno dodatnu dokumentaciju Centra, te je zaključila da su poduzeli sve radnje i mjere sukladno Protokolu o postupanju u slučaju nasilja u obitelji. Naime, iz izvješća Centra proizlazi da je pred nadležnim općinskim sudom u tijeku brakorazvodni postupak u kojemu je sud svojim rješenjem mlt. djecu povjerio na čuvanje i odgoj baki, a ta odluka je snazi do pravomoćnog okončanja brakorazvodnog postupka ili do drukčije odluke suda. Međutim, imajući u vidu navode iz pritužbe i činjenicu da pritužiteljica ne živi sa svojom mlt. djecom, pravobraniteljica je Centru preporučila da poduzimaju sve mjere koje će pritužiteljici, žrtvi nasilja, omogućiti da ponovno uspostavi obiteljsku zajednicu sa svojom mlt. djecom, te da nadalje prate obitelj pritužiteljice i poduzimaju mjere za zaštitu obitelji.

7. OPIS SLUČAJA (PRS 03-02/07-14): Pritužiteljica G. M. iz O. podnijela je pritužbu pravobraniteljici radi postupanja policije odnosno nepružanja zaštite pritužiteljici kao žrtvi nasilja u obitelji. Pritužiteljica navodi da se radi o dugogodišnjem nasilju u obitelji, da je bivši suprug od ljeta i jeseni 2005. godine postao agresivniji i nasilan prema njoj, ali da su problemi nastali puno ranije, jer je bivši suprug konzumirao alkohol, zapustio je obitelj, u vojnoj je mirovini i dijagnosticiran mu je PTSP. Pritužiteljica posebno ističe intervenciju policije iz svibnja 2006. godine, kad je bivši suprug zbog fizičkog nasilja i prijetnji bio zadržan 48 sati i kažnjen samo novčanom kaznom;

intervenciju policije iz prosinca 2006. godine, kad je bivši suprug zbog fizičkog nasilja, tjeranja iz kuće, vrijeđanja i prijetnji ubojstvom bio zadržan 24 sata uz pretres kuće i kažnjen samo novčanom kaznom; intervenciju policije od 5. ožujka 2007. godine, kad je bivši suprug zbog fizičkog nasilja, vrijeđanja i prijetnji ubojstvom, te nasilja prema djeci bio ponovno zadržan i kažnjen samo novčanom kaznom. Kako izrečene novčane kazne nisu bile učinkovite, pritužiteljica je zadnji put na sudu inzistirala da se bivšem suprugu izreknu zaštitne mjere zabrane približavanja i obveznog liječenja od ovisnosti, ali to nije bilo prihvaćeno od strane nadležnog prekršajnog suda.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je uvidom u dokumentaciju zaključila da su policijski službenici i djelatnici/e Centra poduzeli sve radnje i mjere sukladno Protokolu o postupanju u slučaju nasilja u obitelji. Naime, policijski službenici su protiv bivšeg supruga poduzeli sljedeće: tri puta podnijeli su zbog utvrđenog nasilja u obitelji nadležnom prekršajnom sudu Zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka. U dva slučaja primijenjena je mjera privođenja prekršajnom sucu/sutkinji. U jednom slučaju predložena je nadležnom prekršajnom sudu Zaštitna mjera obveznog liječenja od ovisnosti, a u drugom slučaju predložena je nadležnom prekršajnom sudu Zaštitna mjera obveznog psihosocijalnog tretmana. Dva puta podnijeli su nadležnom državnom odvjetništvu kaznenu prijavu zbog nasilničkog ponašanja u obitelji i dva puta kaznenu prijavu zbog zapuštanja i zlostavljanja djeteta ili maloljetne osobe, a temeljem kojih je 21. ožujka 2007. nadležni općinski sud donio rješenje kojim se bivšem suprugu određuje mjera opreza zabrane približavanja pritužiteljici (na razdaljinu od dva metra) i zabrana uspostavljanja ili održavanja veze s pritužiteljicom (putem mobitela, Interneta, pošte i ostalih komunikacijskih sredstava).

ISHOD SLUČAJA: Pritužiteljica je obavijestila pravobraniteljicu da se obiteljska situacija popravila na način da je obiteljsko nasilje prestalo i da je postignut sporazum s bivšim suprugom u pisanom obliku, kojim su uredili svoje odnose u vezi bračne stečevine i kojim se njoj omogućuje neometano korištenje uređenog tavanškog stana sve dok se u parnici ne utvrdi suvlasnički omjer ulaganja u izgradnji tavanškog stana. Navodi da se bivši suprug u potpunosti pridržava tog sporazuma, te da ona živi na katu kuće s potpuno odvojenim ulazom, a suprug živi u prizemlju kuće, poštujući točku sporazuma koja glasi da ne smije dolaziti na kat i uznemiravati je.

8. OPIS SLUČAJA (PRS-03-02/07-23): Pritužiteljica J. V. iz V. G. podnijela je pravobraniteljici pritužbu u kojoj navodi da je izložena dugogodišnjem nasilju u obitelji od strane bivšeg supruga. Zbog nasilničkog ponašanja supruga njihov brak je razveden u prosincu 2006. godine, a nakon razvoda braka ona i bivši suprug žive u istoj kući – suprug u prizemlju kuće, a pritužiteljica sa zajedničkom djecom u potkrovlju kuće, s tim da bivši suprug koristi i potkrovlje. Nasilje se nastavilo i nakon razvoda braka, a pritužiteljica nije to nasilje prijavljivala policiji ili drugim nadležnim tijelima sve do 7. lipnja 2007., kad je bivši suprug u potkrovlju kuće verbalno napao i vrijeđao njihovo zajedničko mlt. dijete, a zatim je porazbijao sve šalice, čaše i tanjure koji su se nalazili na

sudoperu. Kad se pritužiteljica vratila kući s posla, upitala je bivšeg supruga, zašto je razbijao po kući, a on je odgovorio da je to njegova kuća i da može raditi što hoće. Kad mu je rekla da to ne može raditi i da se ne može tako ponašati, bivši suprug ju je uz vrijeđanje nekoliko puta ošamario. Pritužiteljica je pozvala policiju, a nakon davanja iskaza bivši suprug i pritužiteljica su privedeni u policijsku postaju, a zatim na prekršajni sud, gdje su oboje osuđeni. Pritužiteljica ističe da je nezadovoljna ukupnim postupanjem policije i smatra da djelatnici PP nisu kvalitetno proveli obradu, a niti zaštitili nju i djecu. Naime, iako je pritužiteljica to isticala policijskim službenicima, a isto tako i na prekršajnom sudu, policijski službenici nisu uzeli u obzir sve okolnosti tog događaja – razbijanje od strane supruga, vrijeđanje od strane supruga, nasilje prema mlt. djetetu, kao i sve okolnosti vezane za trajanje i kontinuitet obiteljskog nasilja. Osim toga, pritužiteljica navodi da je policijski službenici nisu upoznali s daljnjim mjerama koje će poduzeti, zaštitnim mjerama, kao i mjerama koje su važne za njezinu sigurnost i sigurnost djece, npr. što će se dogoditi kad bivši suprug odsluži zatvorsku kaznu.

PODUZETE MJERE: Iz izvješća i dokumentacije Ravnateljstva policije proizlazi da su policijski službenici nadležne policijske uprave uočili određene nedostatke u postupanju policijskih službenika nadležne PP. u ovom slučaju. Stoga je radi uočenih propusta policijskim službenicima nadležne PP naloženo provođenje kriminalističke obrade nad bivšim suprugom zbog osnovane sumnje da je počinio kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji iz članka 215.a Kaznenog zakona na štetu pritužiteljice i kazneno djelo zapuštanja i zlostavljanja djeteta ili maloljetne osobe iz članka 213. Kaznenog zakona na štetu zajedničke djece. Dakle, odgovarajuća zaštita odnosno odgovarajuće radnje i mjere od strane policijskih službenika poduzete su tek kad se pravobraniteljica obratila Ravnateljstvu policije i kad je izvršen temeljit uvid u prethodno postupanje policijskih službenika.

9. OPIS SLUČAJA (PRS 03-02/07-26): Pritužiteljica M. G. iz S. podnijela je pritužbu pravobraniteljici kao žrtva obiteljskog nasilja i zlostavljanja od strane supruga. Navodi da je žrtva dugogodišnjeg nasilja u obitelji koje prema njoj provodi suprug, te da je niz puta prijavljivala policiji nasilje u obitelji, ali policija nije poduzela mjere za njezinu zaštitu. Pritužiteljica navodi da je prvi put prijavila nasilje u obitelji 2000. godine, kad je zbog fizičkog napada od strane supruga završila u bolnici. Tijekom 2006. i 2007. godine bilo je oko desetak policijskih intervencija, prigodom čega je suprugu u dva navrata oduzimano vatreno oružje, ali niti jednom nije bio priveden u policijsku postaju. Suprugu je zbog nasilja u obitelji u više navrata bila izrečena novčana kazna, ali nikad zatvorska. U zadnje vrijeme, uz više oblika nasilja u obitelji, suprug vrši i ekonomsko nasilje i to na način da pritužiteljici ne dopušta rad u zajedničkom ugostiteljskom objektu, koji se vodi na supruga, već je pritužiteljicu dva puta izbacio iz tog ugostiteljskog objekta, odnosno s njezinog radnog mjesta.

PODUZETE MJERE: U izvješću Ravnateljstva policije navodi se da je nadležna policijska uprava utvrdila propuste policijskih službenika nadležne PP u vidu nepotpunog kvalificiranja kažnjivih

ponašanja pojedinaca, s čim u vezi je provedena edukacija cjelokupnog operativnog sustava te ustrojstvene jedinice. Međutim, nakon podnošenja pritužbe pravobraniteljici, pritužiteljica je, tijekom obavijesnog razgovora u prostorijama nadležne policijske uprave, izjavila da ne želi nikakvo daljnje postupanje od strane policije, pravobraniteljice ili drugih nadležnih tijela te da se pomirila sa suprugom.

10. OPIS SLUČAJA (PRS-03-02/07-29): Pritužiteljica H. B. iz P. podnijela je pravobraniteljici pritužbu u kojoj navodi da je žrtva nasilja u obitelji od strane svog bivšeg supruga i njegovog brata, da se zbog toga obraćala za pomoć nadležnoj PP, ali i nadležnom Centru u kojem joj je savjetovano da se za pomoć sama obrati policiji.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je uvidom u dokumentaciju zaključila da je u konkretnom slučaju policija u cijelosti postupila u skladu sa svojim obvezama iz Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, a da Centar nije po saznanju za nasilje u obitelji pritužiteljice žurno i bez odgode o tome obavijestio policiju, bez obzira je li to već učinilo neko drugo tijelo, tj. nije postupao u skladu sa svojim obvezama iz Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji. Naime, iz raspoložive dokumentacije je vidljivo da je Centar tijekom postupka posredovanja između pritužiteljice i njezinog supruga radi razvoda braka, a i nakon osobnog obraćanja pritužiteljice Centru, raspolagao saznanjima o nasilju u obitelji prema pritužiteljici, kao i da o tome nije obavještavao policiju. Stoga je pravobraniteljica Centru dala upozorenje i preporuku da ubuduće, u konkretnom slučaju, ali i u svim drugim sličnim slučajevima, postupa sukladno svojim obvezama iz Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, tj. da o nasilju u obitelji žurno i bez odgode obavijesti policiju, o tome napravi službenu bilješku, oformi spis i poduzme druge radnje iz svoje nadležnosti s ciljem zaštite žrtve nasilja u obitelji.

11. OPIS SLUČAJA (PRS- 03-02/07-31): Pritužiteljica D. T. iz V. podnijela je pravobraniteljici pritužbu kao žrtva nasilja u obitelji jer je ugrožena njezina sigurnost. Pritužiteljica navodi da je za vrijeme trajanja bračne zajednice prebivala u mjestu L., a nakon prijetnji smrću i počinjenog obiteljskog nasilja od strane supruga pritužiteljica prebiva kod svojih roditelja u V. U svojoj pritužbi pritužiteljica ukazuje na nedjelotvornost sustava zaštite od nasilja u obitelji. Naime, iako su poduzete određene mjere protiv njezinog supruga, uključujući i izricanje više zaštitnih mjera prema Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji, pritužiteljica je u strahu za sebe i svoju obitelj jer je i nadalje izložena prijetnjama, uznemiravanju, uhođenju i ograničavanju slobode kretanja. Posebno ukazuje na problem neprovođenja zaštitnih mjera koje je protiv njezinog supruga 30. svibnja 2007. izrekao Prekršajni sud u N.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je pribavila izvješće Ravnateljstva policije, te izvješće i dokumentaciju Centra N. i Centra V., iz kojih je vidljivo sljedeće: Prekršajni sud u N. 30. svibnja

2007., te Prekršajni sud u V. izrekli su suprugu više zaštitnih mjera prema Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji, ali zaštitne mjere se ne provode jer rješenja prekršajnih sudova nisu pravomoćna. Međutim, kako se Ravnateljstvo policije u svom izvješću nije posebno očitovalo na navode pritužiteljice (cit.: „da on (suprug) ima pravo biti s djetetom jer rješenje nije pravomoćno“) koji se odnose na intervenciju policijskih službenika PP R. od 21. srpnja 2007., pravobraniteljica je zatražila od Ravnateljstva policije dodatno očitovanje, i to posebno na okolnost da je 18. srpnja 2007. Općinski sud u V. donio rješenje kojim se određuje privremena mjera tako što se mlt. dijete povjerava na čuvanje i odgoj pritužiteljici, kao i da žalba protiv istog rješenja ne odgađa provedbu privremene mjere. Osim navedenog, pravobraniteljica je zatražila od Ravnateljstva policije da je obavijeste o pravomoćnosti zaštitnih mjera, odnosno odlukama Visokog prekršajnog suda. Ravnateljstvo policije je dostavilo pravobraniteljici dopunu svog izvješća, u kojoj se navodi da policijski službenici PP R. 21. srpnja 2007., odnosno u trenutku pružanja intervencije, nisu imali u posjedu rješenje Općinskog suda u V. od 18. srpnja 2007. jer rješenje nije bilo dostavljeno pritužiteljici pa ga ona nije ni mogla predložiti policijskim službenicima, već im je predložila rješenje Prekršajnog suda u N. od 30. svibnja 2007., kojim je suprugu određena zaštitna mjera zabrana približavanja, ali koje još uvijek nije bilo pravomoćno. Međutim, kako se dalje navodi u dopuni izvješća, u Policijskoj postaji V. zaprimljeno je 20. rujna 2007. pravomoćno rješenje Prekršajnog suda u V. kojim je suprugu izrečena zaštitna mjera zabrane približavanja pritužiteljici kao žrtvi nasilja na udaljenost od 150 metara, te je u tijeku provedba ove zaštitne mjere.

12. OPIS SLUČAJA (PRS-03-02/07-38): Pritužiteljica S. M. iz K. – privremeno smještena u skloništu za žrtve obiteljskog nasilja – podnijela je pravobraniteljici pritužbu jer joj policija i nadležni Centar nisu pružili odgovarajuću zaštitu od nasilja u obitelji. Pritužiteljica navodi da je prije i za vrijeme braka bila izložena nasilju u obitelji od strane svog supruga zaposlenog u PP K., kao i njegovih roditelja, te da je kao žrtva nasilja zajedno sa zajedničkim djetetom smještena u sklonište. Kao oblike nasilja navodi fizičko nasilje, prijetnje ubojstvom, vrijeđanje, psovanje, ponižavanje, zlostavljanje u trudnoći, protupravnu izolaciju, ograničavanje slobode kretanja i uznemiravanje. Pritužiteljica navodi da se prvi put obratila policiji za pomoć u 2005. godini, i to za vrijeme trudnoće, kad joj je suprugov otac prijetio smrću, vrijeđao je po nacionalnoj osnovi i psovao. Tom prigodom je u policijskoj postaji prijavila nasilje i detaljno opisala na koji je način izložena nasilju u obitelji. Zbog nasilničkog ponašanja supruga i njegove obitelji i prijetnji ubojstvom upućenih 31. srpnja 2007. od strane supruga pritužiteljica se 1. kolovoza 2007. obratila policiji za pomoć, te sa svim oblicima nasilja detaljno izravno upoznala načelnika nadležne PP, koji joj je rekao da, cit.: „... moram s mužem razgovarati, to su bračni problem, to je normalno.“ Nakon obavljenog razgovora sa suprugom, koji je pred načelnikom priznao da ju je udario, načelnik joj je rekao, cit.: „... da idem kući da o tome još kod kuće pričamo. Preklinjala sam ga da me ne šalje kući jer on ne zna što će biti

kad odem. Nije se obazirao na to.“ Kod kuće je ponovno doživjela nasilje te su policijski službenici pružili intervenciju na način da su joj predložili da svoju izjavu da u policijskoj postaji. Dok je pritužiteljica u policijskoj postaji davala izjavu o nasilju u obitelji, pristupila joj je socijalna radnica nadležnog Centra koja joj je rekla, cit.: „...da imaju ženske kuće, ali da je to bez veze. Rekla mi je da nađem stan i posao i da mi neće moći uzeti dijete, da se ne brinem, neće mi ništa. Rekla mi je da ne podnosim prijavu zbog prijetnje smrću jer će on (suprug) ostati bez posla, a dijete mora i on hraniti.“ Pritužiteljica dalje navodi, cit.: „Ujutro sam nazvala D. (socijalnu radnicu) i rekla da nemam stana, da ga ne mogu naći. Rekla mi je da više nemam pravo na kuću, da je to vrijedilo samo sinoć, 1.8.2007. Još mi je rekla da zašto ne bih pitala svekra da mi iznajmi kat pošto tamo imam uvjete, a suprug neka spava u prizemlju.“ Naposljetku pritužiteljica navodi da ju je brat odvezao u N. kod rođakinje, te da je smještena u sklonište 6. kolovoza 2007.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je nakon razmatranja dokumentacije zaključila da pritužiteljici nije pružena zaštita od nasilja u obitelji kad se 1. kolovoza 2007. izravno obratila načelniku policijske postaje, nego tek naknadno, po prijavi njezinog oca, koji je kasnije istog dana prijavio da pritužiteljicu suprug zlostavlja. Naime, povodom izvršene prijave od strane pritužiteljice nije ni utvrđivano je li počinjeno nasilje u obitelji, odnosno nisu pribavljeni podaci i prikupljene obavijesti potrebne za razjašnjavanje i dokazivanje prekršaja ili kaznenog djela. Razvidno je da je nasilje u obitelji utvrđeno isti dan, nekoliko sati kasnije, ali povodom nove prijave koja je zaprimljena od oca pritužiteljice. Iako su naknadnim postupanjem povodom nove prijave poduzete odgovarajuće radnje i mjere, pravobraniteljica je upozorila nadležnu policijsku postaju da u konkretnom slučaju nisu pravodobno postupali sukladno svojim dužnostima koje su predviđene Protokolom o postupanju u slučaju nasilja u obitelji. S druge strane, iz izvješća Centra vidljivo je, kad je Centar od strane policijskih službenika bio obaviješten o nasilju u obitelji, djelatnice Centra obavile su razgovor s pritužiteljicom radi smještaja u sklonište, ali je tada pritužiteljica izjavila na zapisnik da se želi iseliti kod svoje rođakinje, te da je upoznata s mogućnošću smještaja u dom za žrtve nasilja u obitelji. U pribavljenom očitovanju socijalne radnice se navodi da je ista s osobitim senzibilitetom pristupila pritužiteljici i iskazala razumijevanje prema nastalim problemima u obitelji, te ako je pritužiteljicu kroz razgovor uvrijedila, izražava žaljenje zbog toga.

13. OPIS SLUČAJA (PRS-03-02/07-43): Pritužiteljica M. L. iz R. podnijela je pravobraniteljici pritužbu u kojoj navodi da se kao žrtva nasilja u obitelji obraćala za pomoć raznim institucijama, uključujući Centar K. (nadležan prema mjestu gdje pritužiteljica ima prijavljeno prebivalište) i Centar R. (nadležan prema mjestu boravišta pritužiteljice), ali joj nije pružena odgovarajuća pomoć. Naime, kad se pritužiteljica obratila za pomoć Centru K., rečeno joj je da mora boraviti na području mjesne nadležnosti tog Centra da bi dobila pomoć, odnosno ostvarila svoja prava. Pritužiteljica stjecajem složenih okolnosti privremeno boravi s četvero ml. djece (najmlađa kći pohađa vrtić,

dvoje djece su učenici, a najstarija kći je na kao dijabetičarka na inzulinu) u jednoj sobi na području grada R. iz koje moraju uskoro iseliti. Prije toga, odlukom Centra N. od 18. lipnja 2007. prestalo joj je pravo na skrb izvan obitelji i prekinut joj je smještaj u Domu za zlostavljane djecu i odrasle osobe „R. s.“ u R. Pritužiteljica se za pomoć obratila Centru R., međutim, rečeno joj je, s obzirom da nema prijavljeno prebivalište na području grada R. ne može ostvariti nikakva prava. Pritužiteljica dalje navodi da je podnijela zahtjev za razvod braka od supruga zlostavljača, kojemu je određen pritvor zbog prijetnji upućenih njoj.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je uvidom u dokumentaciju oba Centra zaključila da su oba Centra poduzimala i poduzimaju mjere za zaštitu obitelji pritužiteljice. Međutim, imajući u vidu da je Centar R. uputio Centru K. zahtjev za hitno postupanje glede priznavanja prava iz sustava socijalne skrbi obitelji pritužiteljice, pravobraniteljica je uputila Centru K. preporuku da nadalje prate obitelj pritužiteljice i poduzimaju mjere za zaštitu te obitelji, te da ju žurno izvijeste o svojem postupanju glede priznavanja prava iz sustava socijalne skrbi obitelji pritužiteljice, posebice imajući u vidu da je pritužiteljica žrtva nasilja u obitelji, te da nepoduzimanje ili nedovoljno poduzimanje mjera za zaštitu žrtava ima za posljedicu da su žrtve nasilja, koje su prema svim podacima pretežito žene, diskriminirane na temelju spola u ostvarivanju svojih prava u raznim područjima života. Sukladno preporuci Centar K. je izvijestio pravobraniteljicu o poduzetim mjerama za zaštitu obitelji pritužiteljice.

14. OPIS SLUČAJA (PRS-03-02/07-48): Pritužiteljica R. K. iz Z. podnijela je pravobraniteljici pritužbu u kojoj navodi da je 9. kolovoza 2007. prijavila policiji fizički napad od strane supruga, ali smatra da policija tom prigodom nije poduzela odgovarajuće radnje i mjere za njezinu zaštitu. Pritužiteljica navodi da policija nije poduzela mjere protiv supruga, odnosno nije ga privela na obavijesni razgovor, jer su naveli da suprug nisu pronašli, te da im nije dostupan. Tek nakon što se sestra pritužiteljice obratila Ravnateljstvu policije, suprug je bio priveden policiji. Pritužiteljica navodi da je, osim fizičkog nasilja, bila izložena psihičkom nasilju od samog sklapanja braka, najčešće u nazočnosti njihovog zajedničkog djeteta, i to na način da je suprug vrijeđa, psuje, vrši psihičku prisilu, ponižava i sl. Pritužiteljica navodi da ju je suprug u rujnu 2007. izbacio iz zajedničkog podstanarskog stana, te se zajedno s djetetom vratila živjeti kod svoje majke.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je uvidom u dokumentaciju zaključila da su policijski službenici poduzeli sve radnje i mjere sukladno Protokolu o postupanju u slučaju nasilja u obitelji. Naime, policijski službenici su 9. kolovoza 2007. pružili intervenciju u stanu roditelja pritužiteljice, te su utvrdili da je suprug verbalno i fizički napao pritužiteljicu, ali kako suprug na mjestu događaja nije zatečen, niti je kasnije pronađen, za njim je raspisana potraga. Suprug je pronađen i uhićen 9. studenoga 2007., te je doveden prekršajnom sucu, gdje mu je zbog nasilja u obitelji izrečena kazna zatvora u trajanju od 15 dana. Pored toga, policijski službenici su nad njim proveli i kriminalističku

obradu radi osnovne sumnje da je isti počinio kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji iz članka 215.a Kaznenog zakona i kazneno djelo zapaštanja i zlostavljanja djeteta iz članka 213. Kaznenog zakona, a nakon završene kriminalističke obrade sve obavijesti i dokumentacija dostavljeni su nadležnom općinskom državnom odvjetništvu na uvid i odluku. Osim toga, s obzirom da je pritužiteljica u pritužbi navela da ju je suprug u rujnu 2007. izbacio iz zajedničkog stana, policijski službenici su naknadno obavili obavijesni razgovor s pritužiteljicom o okolnostima njezinog odlaska iz stana. Službenu bilješku o obavljenom razgovoru dostavili su, uz ostale prikupljene obavijesti, nadležnom općinskom državnom odvjetniku na uvid i odluku.

15. OPIS SLUČAJA (Pov PRS-03-02/07-15): Pravobraniteljici se pritužila B. G. iz K. koja je s maloljetnim sinom, koji pohađa specijalnu školu za djecu s posebnim potrebama, smještena u sklonište za zlostavljane žene i djecu u K. Pritužiteljica je nezaposlena i bez primanja, te korisnica socijalne pomoći. S obzirom da joj uskoro istječe pravo na boravak u skloništu, moli pravobraniteljicu da joj pomogne u rješavanju stambenog pitanja. Njezin stariji sin već je podnio zahtjev za stambeno zbrinjavanje 2005. u APN-u, koji do danas nije riješen.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je uputila preporuku Upravi za prognanike, povratnike i izbjeglice za stambeno zbrinjavanje B. G., žrtve obiteljskog nasilja, na području posebne državne skrbi jer pritužiteljica nema druge mogućnosti za stambeno zbrinjavanje, a upravo joj istječe pravo na boravak u skloništu.

ISHOD: U očitovanju Ministarstva mora, turizma, prometa i razvitka, Uprave za prognanike, povratnike i izbjeglice navodi se da je utvrđeno da B. G. ispunjava uvjete za stambeno zbrinjavanje sukladno pravnim propisima o nadležnosti rada Uprave. Stoga je Uprava uputila prijedlog Regionalnom uredu K. da se u okviru zakonskih mogućnosti i u skladu s raspoloživim stambenim objektima pronađe adekvatna stambena jedinica na području V. za obitelj pritužiteljice.

16. OPIS SLUČAJA (Pov PRS-03-02/07-13): Pravobraniteljici se pritužila N. L., smještena u skloništu za zlostavljane žene i djecu u K., s molbom za pomoć. U postupku je razvoda braka, a u skloništu je s svoje mlt. djece od 6. kolovoza 2007. Nezaposlena je, nema riješeno stambeno pitanje, te povremena korisnica socijalne pomoći. U siječnju 2008. ističe joj rodiljni dopust, te se boji da će potpuno ostati bez sredstava za život. Uputila je molbu pravobraniteljici da urgira kod Zavoda za zapošljavanje kako bi joj se pronašao posao uz koji bi bila u mogućnosti adekvatno brinuti o djeci.

PODUZETE MJERE: Hrvatski zavod za zapošljavanje jedan je od nositelja provedbe mjera koje se smatraju državnim potporama za zapošljavanje i usavršavanje prema Godišnjem planu za poticanje zapošljavanja za 2007. god. U sklopu tih mjera nalazi se i mjera sufinanciranja zapošljavanja posebnih skupina nezaposlenih osoba (mjera br. 4), u koje spadaju i žene žrtve nasilja i nezaposleni

samohrani roditelji malodobne djece. Pravobraniteljica je obavijestila Hrvatski zavod za zapošljavanje, Područnu službu K., o problemima s kojima se susrela pritužiteljica, te dala preporuku Zavodu da, u skladu sa svojim ovlastima, pomogne u posredovanju kod zapošljavanja gđe N.L.

ISHOD: Zavod je izvijestio pravobraniteljicu da je gđa. N.L. od 3. prosinca 2007. zaposlena u tvrtki D. d.d.

17. OPIS SLUČAJA (PRS-03-02/06-27): Pritužiteljica S. S. iz Z. podnijela je pravobraniteljici pritužbu u kojoj navodi da od strane policije nije imala ravnopravni tretman u odnosu na supruga. Pritužiteljica navodi da je policija nije zaštitila od nasilja u obitelji kojemu je bila izložena 21. svibnja 2006. od strane supruga, koji je tog dana bio nasilan, lupao je sobnim vratima, vikao da se ona gubi iz prostorije, govorio joj da će s njom „riješiti“. Kako je suprug protiv njezine volje uzeo njihovo mlt. dijete u dobi od dvije godine i četiri mjeseca, pritužiteljica je zatražila intervenciju policije, ali zbog lažne suprugove prijave, i pritužiteljica je privedena u PP, gdje je zadržana do jutra, a zatim privedena sucu za prekršaje. Pritužiteljica je nadopunila svoju pritužbu u odnosu na događaj od 22. svibnja 2006. te je navela, cit.: „Iste večeri kad je policija došla tek iza 23,30, dijete se probudilo od buke, ali je ubrzo i natrag zaspalo. Negdje oko ponoći dijete je počelo povraćati, a meni je policajac rekao da moram s njim u postaju na što sam ga upitala moram li stvarno ići jer je dijete bolesno i povraća (povraćalo je pred njim), a on je rekao da moram i da nazovem svoje roditelje da preuzmu dijete. I to me je posebno potreslo jer sam se morala odvojiti od svog bolesnog djeteta i molim da se taj dio posebno istraži. To znači da ja nisam imala izbora i nije točno da sam dobrovoljno išla sa njima, kao što oni navode.“

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je uvidom u dokumentaciju zaključila da se prema pritužiteljici, kao osobi radi koje je i u čiju zaštitu je pružena intervencija, nije odgovarajuće postupilo. Naime, pritužiteljica je mogla priopćiti sve obavijesti relevantne za utvrđivanje počinjenog nasilja na daleko prikladniji način (u svom stanu ili pristupanjem u PP narednog ili nekog drugog dana), umjesto da joj se uvjetuje kako odmah mora pristupiti u PP, i to na način da se odvaja od bolesnog mlt. djeteta. Stoga je pravobraniteljica upozorila PP da tijekom postupanja nisu pritužiteljicu na primjeren i jasan način upoznali s njezinim zakonskim pravima, odnosno da nije dužna po usmenom pozivu odmah pristupiti u PP radi priopćavanja obavijesti relevantnih za utvrđivanje počinjenog nasilja, da kod pozivanja nisu uzeli u obzir vrijeme pozivanja i zdravstveno stanje mlt. djeteta, kao i posljedice koje bi mogle nastupiti za isto dijete radi njegovog odvajanja od majke, da nisu upoznali pritužiteljicu s mjerama i radnjama koje su osobito važne za zaštitu njezine sigurnosti (npr. o privođenju počinitelja u prostor policije, o važnosti samozaštitnog ponašanja i suradnog odnosa žrtve na način kojim će pridonijeti postizanju svoje sigurnosti). Osim toga, pravobraniteljica je preporučila da ubuduće tijekom postupanja imaju rodno osjetljiv pristup žrtvama nasilja u obitelji.

18. OPIS SLUČAJA (Pov PRS-03-02/07-20): Prilikom posjeta Udruzi za zaštitu obitelji – R. koja brine o Skloništu za žrtve obiteljskog nasilja, a koje je u 2007. god. otvorio Grad R., pravobraniteljici se pritužila L. M. iz L. Pritužiteljica je majka dvoje maloljetne djece, žrtva obiteljskog nasilja od strane izvanbračnog supruga R. P. te traži pomoć oko stambenog zbrinjavanja na području posebne državne skrbi. 21 lipnja 2007. zajedno s djecom smještena je u Sklonište za žrtve obiteljskog nasilja u R. Pritužiteljica navodi da je 5. veljače 2003. Uprava za prognanike, povratnike i izbjeglice izdala suglasnost za stambeno zbrinjavanje njezine obitelji davanjem privremeno u najam obiteljske kuće u državnom vlasništvu na području posebne državne skrbi u L., u kojoj su ona i njena maloljetna djeca i živjeli sve do odlaska u tajno sklonište. Također navodi da je njezina nova zamolba za stambenim zbrinjavanjem upućena Upravi odbijena.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je uputila preporuku Ministarstvu mora, turizma, prometa i razvitka, Upravi za prognanike, povratnike i izbjeglice za novim stambenim zbrinjavanjem L. M. na području posebne državne skrbi. U preporuci izražava stajalište da treba preispitati postoje li i dalje okolnosti na kojima se temeljila prethodna suglasnost za stambeno zbrinjavanje obitelji L. M. na području posebne državne skrbi, ako su tri člana obitelji u opasnosti za život i zdravlje zbog nasilničkog ponašanja I. P. kuću 2007. napustila, odnosno da treba sagledati novonastalu situaciju. Trenutno je stambeno zbrinut jedino nasilni I. P., protiv kojega se vodi više kaznenih postupaka, dok se ostatak njegove obitelji nalazi u Skloništu.

2.1.3. KAMPANJA VIJEĆA EUROPE ZA BORBU PROTIV NASILJA NAD ŽENAMA, UKLJUČUJUĆI I OBITELJSKO NASILJE

Republika Hrvatska priključila se kao članica Vijeća Europe Kampanji Vijeća Europe za borbu protiv nasilja nad ženama, uključujući i obiteljsko nasilje, koja je sukladno planu Vijeća Europe započela 27. studenoga 2006. u Madridu, a provodila se tijekom cijele 2007. i trajala do završnih događanja na Međunarodni dan žena 2008. (u daljnjem tekstu: Kampanja Vijeća Europe).

Slijedom planova i preporuka Vijeća Europe, radi senzibilizacije javnosti za problematiku nasilja, osnovan je Nacionalni odbor za provedbu Kampanje Vijeća Europe na čelu s potpredsjednicom Vlade i ministricom obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, gospođom Jadrankom Kosor, a 2007. proglašena je Godinom borbe protiv nasilja nad ženama, uključujući i obiteljsko nasilje.

Slogan Kampanje borbe protiv nasilja nad ženama, uključujući i obiteljsko nasilje, u Republici Hrvatskoj (u daljnjem tekstu: Nacionalna kampanja) glasio je: „Za nasilje nema opravdanja“. Jedan od glavnih ciljeva Nacionalne kampanje je uključivanje muškaraca koji obavljaju odgovorne državne dužnosti ili svojim imenom, životnim stavovima i načelima mogu pomoći u borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji te se Kampanji Vijeća Europe priključio premijer dr. Ivo Sanader prilikom predstavljanja Nacionalne kampanje 25. studenoga 2006.

Kampanja je nastavljena tijekom cijele 2007. godine sukladno kalendaru aktivnosti Nacionalne kampanje (<http://www.mobms.hr/>).

Pravobraniteljica je sudjelovala u posjetu članova/ica Nacionalnog odbora:

- o predsjedniku Vrhovnog suda Branku Hrvatinu (10. siječnja 2007.)
- o predsjedniku Upravnog suda Ivici Kujundžiću (10. siječnja 2007.)
- o predsjedniku Stjepanu Mesiću (26. siječnja 2007.)
- o predsjedniku Hrvatskog sabora Vladimiru Šeksu (8. veljače 2007.)
- o predsjedniku Ustavnog suda RH, prof. dr. sc. Petru Klariću (9. ožujka 2007.);

kao i u drugim aktivnostima vezanima uz Nacionalnu kampanju u organizaciji Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, i to:

- o na okruglim stolovima: o izmjenama Obiteljskog zakona, 20. veljače 2007., i „Sustavnom financiranju organizacija civilnog društva koje pružaju izravnu zaštitu žrtvama nasilja u obitelji“ u povodu obilježavanja Međunarodnog dana žena, 7. ožujka 2007.;
- o na obilježavanju Međunarodnog dana žena 8. ožujka 2007., koje je za članove Nacionalnog odbora za provedbu Kampanje Vijeća Europe za borbu protiv nasilja nad ženama, uključujući i obiteljsko nasilje, zastupnice u Hrvatskom saboru, županice, gradonačelnice, akreditirane veleposlanice i predstavnice nevladinih ženskih udruga koje pružaju pomoć i podršku žrtvama nasilja organizirala Vlada RH;
- o na javnom predstavljanju Nacionalne kampanje za prevenciju rodno uvjetovanog nasilja (suorganizator je bio Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje i O.M.G. - Otvorene medijske grupacije), 15. ožujka 2007.;
- o na međunarodnom seminaru „Aktivno sudjelovanje muškaraca u borbi protiv obiteljskog nasilja“ (organiziranog zajedno s Glavnom upravom za ljudska prava Vijeća Europe – Odjela za ravnopravnost spolova), 9. – 10. svibnja 2007.;
- o na promoviranju Priručnika za medijsko izvještavanje o nasilju u obitelji, 15. svibnja 2007.

Lokalni programi obilježavanja Kampanje Vijeća Europe

Jedan od strateških ciljeva Nacionalne kampanje bio je aktivno uključiti i koordinirati aktivnosti državne te lokalne i područne (regionalne) samouprave u provedbi Nacionalne kampanje te poticati na izradu lokalnih programa obilježavanja Kampanje za borbu protiv nasilja nad ženama, uključujući i obiteljsko nasilje (u daljnjem tekstu: Lokalni programi). Stoga je još prije službenog početka Kampanje Vijeća Europe potpredsjednica Vlade i ministrica obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, gospođa Jadranka Kosor, dana 14. rujna 2006. godine uputila dopis svim tijelima lokalne uprave i samouprave sa zahtjevom da izrade svoje Lokalne programe.

Prateći provedbu Nacionalne kampanje na razini lokalne samouprave pravobraniteljica je tijekom lipnja/srpnja i rujna/listopada 2007. višekratnim upitima provjeravala kod svih relevantnih subjekata na lokalnoj razini (20 županija i 126 gradova) jesu li donijeli Lokalne programe obilježavanja Nacionalne kampanje i nakon toga onima koji ih nisu donijeli dala ukupno 140 preporuka da se isti donesu, i to:

- 17 preporuka županijskim odborima/povjerenstvima za ravnopravnost spolova,
- 15 preporuka županima/cama,
- 108 preporuka gradonačelnicima/ama.

Analiza o sudjelovanju županija i gradova u obilježavanju Nacionalne kampanje pomoći će evaluaciji ostvarenja ciljeva Nacionalne kampanje te se u nastavku daje izvješće i analiza Lokalnih programa pristiglih pravobraniteljici do 31. prosinca 2007.

Do kraja 2007. godine pravobraniteljici je Lokalne programe dostavilo: 45 gradova, Grad Zagreb i 12 županija. Na području 12 županija koje su donijele Lokalne programe, iste je donijelo i 30 gradova, na području 6 županija koje ih nisu donijele, donijelo ih je 15 gradova te su izuzetak 2 županije bez Lokalnih programa na županijskoj i gradskoj razini.

Analizom 58 Lokalnih programa grupirane su sljedeće planirane aktivnosti na prevenciji i suzbijanju obiteljskog nasilja nad ženama:

1. U 49 Lokalnih programa (12 županija i 37 gradova) planirano je informiranje šire javnosti o problemima nasilja i senzibiliziranje zajednice organiziranjem okruglih stolova, javnih tribina, lokalnih medijskih kampanja i uličnih akcija.
2. U 34 Lokalna programa (4 županije i 30 gradova) planirana je suradnja s udrugama civilnog društva koje pružaju pomoć ženama žrtvama nasilja.
3. U 30 Lokalnih programa (5 županija i 25 gradova) planirane su obrazovne aktivnosti (za djelatnike/ce u nadležnim državnim i lokalnim tijelima, za građane/ke) u vidu seminara, radionica i javnih predavanja.
4. U 29 Lokalnih programa (7 županija i 22 grada) planirano je (su)osnivanje obiteljskih centara, savjetovališta, skloništa za žene i djecu žrtve obiteljskog nasilja ili SOS telefona, odnosno davanje financijske potpore ukoliko su već osnovani.
5. U 25 Lokalnih programa (8 županija i 17 gradova) planirana je suradnja s domovima zdravlja, centrima za socijalnu skrb i policijskim postajama, razmjena iskustava i stvaranje dobre prakse, prikupljanje i praćenje statistike nasilja u obitelji tijekom i nakon kampanje.
6. U 20 Lokalnih programa navodi se kako su sredstva za njegovu provedbu osigurana u lokalnom proračunu, dok je u svega 3 slučaja sastavni dio Lokalnog programa i prikaz troškova za planirane aktivnosti .

7. U 12 Lokalnih programa planira se osnivanje odbora/povjerenstva za ravnopravnost spolova kojima će se moći obraćati i žrtve obiteljskog nasilja. 2 županije planiraju poticanje osnivanja odbora/povjerenstava za ravnopravnost spolova u gradovima i općinama na njihovom području, a 10 gradova planira osnivanje svojih odbora/povjerenstava za ravnopravnost spolova.

8. Grad Zagreb je, pored drugih planiranih aktivnosti vezanih za Nacionalnu kampanju, donio Zagrebačku strategiju jedinstvene politike za zaštitu od nasilja u obitelji u razdoblju od 2008. do 2011. (Službeni glasnik Grada Zagreba, broj 16 od 20. studenoga 2007.).

Povodom obilježavanja Nacionalnog dana borbe protiv nasilja nad ženama, pravobraniteljica je 20. rujna 2007. godine u Varaždinu sudjelovala u radu 6. sjednice Povjerenstva za ravnopravnost spolova Varaždinske županije, na kojoj je podneseno "Izvješće o provedbi Programa obilježavanja Nacionalne kampanje za borbu protiv nasilja nad ženama u Varaždinskoj županiji" te su razmijenjena iskustva o ovom pitanju s predstavnicima Međimurske i Krapinsko-zagorske županije.

Pravobraniteljica je boraveći u Vukovarsko-srijemskoj županiji 26. listopada 2007. godine održala sastanak s članicama Povjerenstva za ravnopravnost spolova Vukovarsko-srijemske županije i upoznala se s aktivnostima županije u provedbi projekta "Sklonište za žene i djecu žrtve obiteljskog nasilja", kao i s ciljevima provedbe Lokalne kampanje.

Zbirni i pojedinačni prikaz naprijed navedenih podataka prikazan je u Tablici 21. "Donošenje Lokalnih programa u svrhu provođenja Kampanje Vijeća Europe za borbu protiv nasilja nad ženama, uključujući i obiteljsko nasilje", str. 180.

2.1.4. PROTOKOL O POSTUPANJU U SLUČAJU NASILJA U OBITELJI

U cilju praćenja provedbe Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, pravobraniteljica je uputila upit koordinatorima/cama u uredima državne uprave i odborima/povjerenstvima za ravnopravnost spolova u županijama kako bi utvrdila je li uspostavljena suradnja i razmjena podataka između koordinatora/ica u uredima državne uprave, odbora/povjerenstava u županijama, gradovima i općinama i nevladinih organizacija koje programski djeluju u cilju zaštite žrtava nasilja, tko je inicijator suradnje, te jesu li koordinatori/ce izrađivali/e izvješća vezana uz nasilje u obitelji, a sve sukladno točkama glave 2. Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji.

Upit je poslan svim koordinatorima/cama u Uredima državne uprave po županijama (20), i svim županijskim odborima/povjerenstvima za ravnopravnost spolova i povjerenstvu Grada Zagreba (21).

Odgovorilo je 16 koordinatora/ica i 9 županijskih odbora/povjerenstava.

Na temelju dobivenih podataka, pravobraniteljica je izradila tabele u kojima su prikazani usporedni podaci za 2006. i 2007. o načinima postupanja koordinatora/ica za ravnopravnost spolova u uredima državne uprave (tablica br. 22., str 182), te županijskih odbora/povjerenstava za ravnopravnost spolova (tablica br. 23, str 184) prema Protokolu o postupanju u slučaju nasilja u obitelji.

Utvrđeno je da koordinatori/ce za ravnopravnost spolova u Uredima državne uprave češće od odbora/povjerenstava u županijama, iniciraju suradnju i razmjenjuju podatke te vode evidencije podataka do kojih su došli/e u toj razmjeni.

Kako su prema članku 3. Zakona o ravnopravnosti spolova državna tijela dužna u svim fazama planiranja, donošenja i provedbe neke odluke ili akcije ocjenjivati i vrednovati učinke te odluke ili akcije na položaj žena, odnosno muškaraca, radi postizanja stvarne ravnopravnosti žena i muškaraca, zadaća koordinatora/ica je utjecati na provedbu te zakonske odredbe, kao i na provedbu drugih zakonskih odredbi kao što su one o oglašavanju, statistici ili obrazovanju, jer su za provedbu i zakonski odgovorni.

Iz prakse Ureda pravobraniteljice proizlazi da koordinatori/ce ili nemaju utjecaja ili iz drugih razloga ne obavljaju posao koordinacije. Ti razlozi mogu biti različiti; od nezainteresiranosti, do pomanjkanja vremena ili sredstava kao i zbog toga što im nije jasna njihova uloga.

2.1.5. PSIHOSOCIJALNI TRETMAN

Pregled rada Stručnog povjerenstva za provođenje psihosocijalnog tretmana počinitelja nasilja u obitelji Ministarstva pravosuđa u razdoblju 2006-2007. godine

Pregled rada dostavio je pravobraniteljici predsjednik Stručnog povjerenstva Dr. sc. Dean Ajduković a u pregledu se, između ostalog, navodi sljedeće:

Stručno povjerenstvo za provođenje psihosocijalnog tretmana za počinitelje nasilja u obitelji Ministarstva pravosuđa, koje čini 7 članova/nica, a predviđeno je Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji, počelo je raditi u ožujku 2006. godine.

Stručno povjerenstvo je radilo na pripremi materijala koji su nužni za razvijanje i uvođenje sustava za provedbu psihosocijalnog tretmana počinitelja nasilja u obitelji kao zaštitne mjere (definirane *Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji*) i sigurnosne mjere (definirane *Kaznenim zakonom*). Održano je pet sjednica, a postignuto je sljedeće:

1. Objavljen je javni poziv pravnim i fizičkim osobama koje smatraju da ispunjavaju uvjete za dobivanje odobrenja Ministarstva pravosuđa za provedbu psihosocijalnog tretmana da se prijave Ministarstvu.

Prijave je razmotrila za to formirana radna skupina za provjeru uvjeta kandidata za obavljanje psihosocijalnog tretmana u sastavu a prijedlog za davanje odobrenja za rad tretmanskim centrima koji ispunjavaju uvjete je proslijeđen ministrici pravosuđa u listopadu 2007. ali odobrenja do kraja izvještajnog razdoblja nisu bila potpisana.

2. Izrađen je plan petogodišnjeg razvoja mreže tretmanskih centara kako bi se osigurali preduvjeti za provođenje psihosocijalnog tretmana u svim županijama Republike Hrvatske u razdoblju od 2007 do 2011. godine prema standardima EU. Kao dio plana razvoja mreže utvrđena je potreba za izobrazbom stručnjaka u navedenom razdoblju kako bi nakon razvoja mreže oko 1.200 počinitelja nasilja u obitelji mogli godišnje dobiti psihosocijalni tretman.

Plan razvoja je proslijeđen ministrici pravosuđa u studenom 2007. ali odluka o planu do kraja izvještajnog razdoblja nije donesena.

Stručno povjerenstvo je podržalo održavanje izobrazbe u kojima se radilo na razumijevanju ciljeva, sadržaja, načina rada i očekivanim koristima provedbe psihosocijalnog tretmana počinitelja nasilja u obitelji. Pravosudna akademija je provela niz dvodnevnih seminara za oko 120 polaznika o temi obiteljskog nasilja, a program je sadržavao i modul o psihosocijalnom tretmanu. Društvo za

psihološku pomoć je provelo četiri jednodnevne radionice za suce prekršajnih i općinskih sudova, općinska državna odvjetništva i centre za socijalnu skrb na kojima je bilo oko 150 polaznika.

Uprava za kazneno pravo Ministarstva pravosuđa je, zalaganjem Stručnog povjerenstva, uputila zahtjev Upravi za financijsko gospodarske poslove da se odobre sredstava u okviru Državnog proračuna Republike Hrvatske za 2008. godinu za provedbu psihosocijalnog tretmana.

Zahtjev je prihvaćen, te je u proračunu za skupinu prekršajnih sudova unesena nova stavka rashoda pod glavom 75. pod nazivom zdravstvene usluge, u utvrđenom novčanom iznosu od 300.000,00 kuna. Time su po prvi puta planirana sredstva za provedbu psihosocijalnog tretmana.

Pravobraniteljica je pribavila i podatke Društva za psihološku pomoć iz Zagreba

Prema podacima Društva za psihološku pomoć iz Zagreba u njihovom Centru za djecu, mlade i obitelj MODUS provodi se pilot-projekt "Psihosocijalni tretman počinitelja obiteljskog nasilja" od kraja 2003. godine. Tijekom 2004. godine tretman je bio individualni, jer nije bilo dovoljno klijenata za formiranje grupa. Od 2005. godine provodili su grupni i individualni tretman. Grupni tretman se radi s muškim počiniteljima obiteljskog nasilja, a individualni sa ženama - počiniteljicama nasilja.

Od kraja 2003. pa do kraja 2007. godine sudovi i CZSS uputili su im ukupno 140 klijenata (121 muškarac i 19 žena). Prekršajni sudovi (iz Zagreba i Zagrebačke županije) uputili su 111 klijenata, CZSS 19 i Općinsko državno odvjetništvo 12.

Od 140 upućenih klijenata 16 njih je odustalo, 27 klijenata su odbijeni u postupku procjene (zbog postojanja kontraindikacija za provedbu tretmana, kao što je alkoholizam ili duševna bolest), 53 klijenta je završilo tretman (22 grupni i 31 individualni).

U travnju 2007. su morali obustaviti provedbu tretmana zbog nedostatka financijskih sredstava za njegovu provedbu. Od Ministarstva pravosuđa koje je trebalo financirati tretman još nisu primili nikakva sredstva, a nemaju više sredstava ni iz drugih izvora. Naime, od 2004. do 2006. godine tretman smo financirali zahvaljujući sredstvima koja smo dobili na 2 natječaja za udruge (Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi i Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva). Na ta dva natječaja su prikupili samo dio potrebnih sredstava (za 20-tak klijenata), a ostalo je bio njihov volonterski rad.

U 2007. godini (do travnja kada su obustavili tretman) bilo je 12 klijenata. Nakon prekida provedbe tretmana Prekršajni sudovi su im uputili 48 novih klijenata pa se nadaju da će sredstva uskoro biti osigurana i da će nastaviti s provedbom tretmana.

Tretman poput njihovog (isti sadržaj, metoda i trajanje) provodi se još samo u Rijeci gdje je dvoje kolega radilo tretman u Savjetovalištu CZSS Rijeka, od 2005. godine od 1. travnja 2007. godine kada su prešli u Udrugu za zaštitu obitelji - Rijeka i tamo nastavili provoditi tretman koji financira grad Rijeka.

DPP je, također, krajem 2006. i početkom 2007. godine realizirao 4 poludnevne radionice (Pula, Osijek, Rijeka i Zadar) o psihosocijalnom tretmanu počinitelja nasilja za 150 polaznika (68 predstavnika prekršajnih i općinskih sudova i 82 predstavnika centara za socijalnu skrb).

2.2. RODITELJSKA SKRB

Uvodno treba naglasiti da **Zakonom o izmjenama i dopunama Obiteljskog zakona** („Narodne novine“, broj 107/07.), koji je Hrvatski sabor donio na sjednici 3. listopada 2007. godine, a stupio je na snagu 1. siječnja ove godine, dolazi do daljnje afirmacije načela ravnopravnosti spolova u obiteljskim odnosima. Kako jednakost žena i muškaraca podrazumijeva i njihovu jednakost u pravima i dužnostima, tim izmjenama i dopunama u praksi će se poboljšati položaj ne samo djece, nego posredno i onog roditelja koji živi s mlt. djecom. Najčešće se radi o ženama, koje se često, zbog neispunjavanja roditeljskih obveza (neplaćanja uzdržavanja) od strane drugog roditelja, nalaze u teškom ekonomskom položaju. Posebno se to odnosi na žene koje pripadaju ranjivoj skupini žena žrtava nasilja u obitelji. Pravobraniteljici su tijekom 2007. godine, kao i ranijih godina, žene često upućivale pitanja vezana za ostvarenje prava na uzdržavanje djece od strane bivšeg partnera, osobito žene smještene u skloništima za žene. S obzirom na veliki broj obveznika uzdržavanja koji ne plaćaju uzdržavanje za djecu, i koji na taj način dovode u teški položaj onog roditelja koji mora sam uzdržavati zajedničku djecu, može se zaključiti da, osim loše provedbe u praksi (nedostupnost podataka o imovini, dugotrajnost sudskih postupaka, nemogućnost naplate u ovršnom postupku), postojeća zakonska rješenja nisu bila zadovoljavajuća.

Novim odredbama značajno je postrožen odnos prema roditeljima koji, iako formalno postoji jednaka odgovornost oba roditelja u odgoju i podizanju djece, izbjegavaju plaćanje uzdržavanja za djecu s kojom ne žive. Određen je minimalni iznos za mjesečno uzdržavanje djece i povećana uloga i centara za socijalnu skrb.

Kako je dosadašnja sudska praksa u određivanju visine uzdržavanja bila neujednačena, a u nekim slučajevima dosuđivani su posve neprimjereni iznosi za uzdržavanje djece, po prvi put je određen minimalni iznos za mjesečno uzdržavanje koje je radno sposoban roditelj koji ne živi s djetetom dužan platiti. Osim toga, sudovi će u određivanju visine uzdržavanja uzimati u obzir cjelokupno imovinsko stanje obveznika uzdržavanja, a ne samo njegovu plaću.

Od roditelja koji ne podmiruju svoje obveze uzdržavanja, dijete zaostatke može potraživati od dana nastanka obveze, a ne od trenutka podnošenja tužbe, kako je bilo do sada.

Predviđena je znatno aktivnija uloga centara za socijalnu skrb, koji su dužni u ime djeteta pokretati i voditi parnicu za naplatu uzdržavanja, ako to ne učini njihov roditelj, podnijeti kaznene prijave protiv roditelja, te pronalaziti mogućnosti izvanparničnog rješavanja spora. Nakon šest mjeseci

neplaćanja uzdržavanja za mlt. dijete, centri će isplaćivati naknade za privremeno uzdržavanje u iznosu od 50% minimalnog uzdržavanja koje sud određuje za jedno dijete određene dobne skupine.

Treba se nadati da će sada centri za socijalnu skrb doista i koristiti ovlasti koje imaju (a velike ovlasti vezane uz uzdržavanje imali su i ranije) jer su izmjenama Obiteljskog zakona iz 2006. rasterećeni dijela poslova koji su prešli u sudsku nadležnost.

Po prvi je put predviđena i mogućnost susreta, tj. druženja djeteta ili posvojenika s roditeljevim bivšim/bivšom izvanbračnim partnerom/icom, bivšom maćehom ili očuhom.

Što se tiče pritužbi upućenih pravobraniteljici u odnosu na nejednako tretiranje očeva i majki u izvršavanju roditeljske skrbi valja naglasiti da iz mnogih pritužbi proizlazi da se radi o sudskim postupcima za koje ne postoji nadležnost pravobraniteljice za ravnopravnost spolova.

Kako se u mnogim takvim pritužbama ujedno ukazuje i na obiteljsko nasilje provjeravano je postupanje nadležnih tijela i u odnosu na te dijelove pritužbe.

U svim opisanim slučajevima pravobraniteljica je, sukladno svojim zakonskim ovlastima, pribavila izvješća i dokumentaciju od poslodavaca i od svih institucija i tijela nadležnih za svaki pojedini slučaj, te prije razmatranja izvršila uvid u postojeću dokumentaciju.

Radi sažetosti i bolje preglednosti teksta, u opisima pojedinačnih slučajeva izostavljeni su puni nazivi nadležnih ustanova s kojima je pravobraniteljica kontaktirala radi pribavljanja izvješća i dokumentacije vezane za predmetne slučajeve. Stoga u opisima pojedinačnih slučajeva umjesto punih naziva „Centar za socijalnu skrb“ stoji „Centar“, a umjesto „Policajska postaja“ stoji skraćena „PP“.

1. OPIS SLUČAJA (PRS-03-01/07-08): Pritužiteljica S. E. iz B. podnijela je pritužbu koja se odnosi na neravnopravnost u izvršavanju sadržaja roditeljske skrbi. Pritužiteljica navodi da je ona majka troje mlt. djece, od kojih je jedno dijete s posebnim potrebama, te da djelatnici nadležnog Centra diskriminacijski tretiraju nju kao ženu i majku u odnosu na oca djece. Pritužiteljica navodi da je subjektivnost i naklonost Centra ocu djece posebno vidljiva kod osobe koja vrši nadzor nad roditeljskom skrbi, a koji je kao muškarac u prijateljskim odnosima s ocem djece i neobjektivno prikazuje skrb roditelja o mlt. djeci. Pritužiteljica tvrdi da su kod imenovanja osobe koja vrši nadzor nad roditeljskom skrbi prekršena pravila, jer svaki voditelj nadzora ima određeno područje koje pokriva. Osim toga, pritužiteljica je u svojim bilješkama dostavljenim uz pritužbu navela da je dana

5. prosinca 2006. godine u 20,15 sati pozvala policiju, te ih obavijestila o psihičkom i fizičkom zlostavljanju djeteta od strane oca.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je na temelju izvješća i dokumentacije Centra i Ravnateljstva policije - Uprave kriminalističke policije zaključila da nadležni Centar svojim postupanjem nije pritužiteljicu doveo u neravnopravan položaj. Naime, iz izvješća i dokumentacije proizlazi da je provođenje mjere nadzora nad izvršavanjem roditeljske skrbi povjereno socijalnom pedagogu i da pri imenovanju nisu povrijeđena pravila o izboru voditelja jer pri tome nije važno gdje stanuju roditelji, kao što proizlazi iz prigovora pritužiteljice. U izvješću Ravnateljstva policije navodi se da su policijski službenici nadležne PP izvršili provjeru navoda pritužiteljice, koji se odnose na postupke djelatnika/ca Centra, te su u tu svrhu prikupili obavijesti, uključujući i izvješća o provođenju mjere nadzora. U postupku nisu utvrdili elemente prekršaja ili kažnjivih radnji.

2. OPIS SLUČAJA (PRS-03-01/07-22): Koordinacija žena Hrvatske udruge sindikata podnijela je pravobraniteljici pritužbu u ime svoje članice B. D. iz V., koja kao samohrana majka nije mogla provesti ovrhu – radi naplate uzdržavanja za svoju mlt. kćerku – na plaći bivšeg supruga, i to iz razloga što policijska uprava, gdje je bivši suprug zaposlen, ne provodi sudska rješenja o ovrsi. Podnositeljice pritužbe smatraju da stručne službe policijske uprave pogoduju bivšem suprugu – obvezniku uzdržavanja, koji već devet godina uspješno izbjegava plaćanje uzdržavanja za mlt. dijete, i to na način da mu dopuštaju kreditna zaduživanja odnosno da na plaći ima administrativnu zabranu u korist privatnih kredita, iako bi zabrane na plaći za uzdržavanje mlt. djeteta trebale imati prednost pred svim ostalim ustegama na plaći. Stoga, podnositeljice pritužbe smatraju da nadležna policijska uprava na opisani način krši načelo ravnopravnosti spolova.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je uvidom u izvješće resornog ministarstva ustanovila da nadležna policijska uprava nije pravovremeno počela postupati po rješenju o ovrsi Općinskog suda u V. od 20. siječnja 2003. godine, budući da navedeno rješenje navodno omaškom nije odmah dostavljeno Odsjeku materijalno-financijskih poslova na postupanje. Kako Odsjek materijalno-financijskih poslova nije imao saznanja o navedenom rješenju o ovrsi, ovršenik je u svibnju 2003. godine podignuo kredit kod jedne poslovne banke.

U navedenom izvješću se zaključno ističe kako se u konkretnom slučaju ne radi o namjeri pogodovanja obvezniku uzdržavanja, niti o bilo kakvom ugrožavanju načela ravnopravnosti spolova, s obzirom da je razvidno da je B. D. kao ovrhovoditeljica imala na raspolaganju redovni pravni put za ostvarivanje svojih prava, kao i da ministarstvo u skladu sa zakonom uredno provodi dostavljene sudske odluke. Međutim, tijekom razmatranja slučaja, osobito dostavljene dokumentacije, pravobraniteljica je zaključila da nadležna policijska uprava, kao poslodavac ovršenika, nije po zaprimanju rješenja o ovrsi (rješenje je zaprimljeno 30. siječnja 2003. godine) vršila zapljene s ovršenikove plaće sukladno rješenju o ovrsi i nije novčane iznose uplaćivala na poseban račun do

obavijesti o pravomoćnosti. Pravobraniteljica je stoga uputila resornom ministarstvu sljedeće upozorenje: Nepravovremenim postupanjem po rješenju o ovrsi Općinskog suda u V. od 20. siječnja 2003. godine, odnosno nepravovremenim provođenjem sudske odluke, nadležna policijska uprava je B. D. kao roditelja i ženu dovela u neravnopravan ekonomski i socijalni položaj. Naime, prema članku 2. Obiteljskog zakona uređenje obiteljskih odnosa temelji se na načelu ravnopravnosti žene i muškarca i odgovornosti obaju roditelja za podizanje i odgoj djeteta. Kršenja načela ravnopravnosti žene i muškarca, te kršenja načela odgovornosti obaju roditelja za podizanje i odgoj djeteta mogu se dogoditi putem namjernih i nenamjernih propusta od strane državnih tijela, uključujući i neuredno provođenje sudskih odluka. Nakon toga, Koordinacija žena Hrvatske udruge sindikata obavijestila je pravobraniteljicu da su nadležna državna tijela, nakon njezine intervencije žurno pristupila rješavanju problema.

3. OPIS SLUČAJA (PRS-03-01/07-13): Pritužiteljica S. U. iz Z. podnijela je pravobraniteljici pritužbu u kojoj navodi da je kao žena bila izložena nasilju u obitelji, te je kao takva diskriminirana u postupanjima Centra, što se nastavilo i u postupku pred sudom. Pritužiteljica u svojoj pritužbi navodi da je u postupcima Centra bilo sljedećih propusta: nisu u podlozi svog mišljenja o roditeljskoj skrbi dovoljno vrednovali i isticali činjenicu nasilja u obitelji kojemu je pritužiteljica bila izložena, bez razloga se odugovlačilo s donošenjem privremene odluke o skrbi za dijete u postupku koji je započet u siječnju 2005. godine, te je nekritički prihvaćen nalaz i mišljenje vještačenja, na koje je pritužiteljica argumentirano dala mnoge primjedbe, osobito na stereotipno mišljenje: „... i na činjenicu da se radi o muškom djetetu kojem će identifikacija s ocem u predstojećim razvojnim godinama biti vrlo važna ... ali u sadašnjoj razvojnoj fazi dječaka, intenzivnije prisustvo oca bilo bi potrebnije.“ U nadopuni svoje pritužbe, pritužiteljica navodi i daljnju posljedicu propusta nadležnog Centra, a ta je da je nadležni općinski sud donio odluku o skrbi o mlt. djetetu koja u cijelosti diskriminira pritužiteljicu kao ženu i majku.

PODUZETE MJERE: Tijekom razmatranja slučaja pravobraniteljica nije utvrdila da je Centar za socijalnu skrb svojim radnjama i postupanjima, u odnosu na bivšeg supruga, nejednako postupao prema pritužiteljici na način da joj nije bila osigurana jednaka mogućnost za ostvarivanje prava na ravnopravnu roditeljsku skrb. Osim toga, pravobraniteljica nije utvrdila da Centar nije poduzeo mjere vezano za zaštitu od nasilja u obitelji. Naime, iz izvješća i raspoložive dokumentacija je razvidno, a uzimajući složenost postupka u kojemu je provedena psihosocijalna obrada, vještačenje te obiteljski tretmani, da Centar nije neopravdano odugovlačio s donošenjem odluke o skrbi za mlt. dijete prije nego što je za donošenje odluke postao stvarno nadležan općinski sud. U odnosu na moguću diskriminaciju pritužiteljice pred sudom, pravobraniteljica je istaknula da sukladno svojim nadležnostima i ovlastima ne može razmatrati ili dovoditi u pitanje stavove prvostupanjskog i drugostupanjskog suda na kojima su utemeljili svoju presudu, pa tako i stav drugostupanjskog suda:

„a imajući pri tome u vidu ključnu ulogu oca u odrastanju muškog djeteta, prvostupanjski sud je pravilno primijenio materijalno pravo kad je odlučio da zajedničko maloljetno dijete stranka živi s ocem“.

4. OPIS SLUČAJA (PRS- 03-01/07-16): Pritužitelj G. B. iz R. G. podnio je pravobraniteljici pritužbu u kojoj se pritužuje na postupanje djelatnika/ca nadležnog Centra, te smatra da je kao muškarac imao neravnopravan tretman. Pritužitelj navodi da je njegova supruga uz pomoć djelatnica Centra dana 30. travnja 2007. godine smještena u sklonište, te da je sa sobom odvela i njihovo zajedničko 12-godišnje dijete. Pritužitelj navodi da nije nikada bio nasilan prema mlt. djeci, a prije samog odlaska u sklonište supruga ga je prijavila policiji za nasilničko ponašanje u obitelji. Pritužitelj tvrdi da od smještaja djeteta u sklonište nije dobio nikakvu informaciju o svom djetetu od djelatnika/ca Centra, niti su mu djelatnici/ce Centra omogućili/e bilo kakav kontakt s djetetom.

PODUZETE MJERE: Iz izvješća i dokumentacije je vidljivo da je supruga zajedno s mlt. djetetom smještena u sklonište za žrtve nasilja nakon počinjenog nasilja u obitelji prema supruzi od strane pritužitelja. Pritužitelj je prigodom dolazaka u Centar bio informiran o postupku razvoda braka i mogućnostima ostvarivanja susreta i druženja s kćerkom putem suda, o pravilima ustanove u kojoj su smještene supruga i kći i radi čega nisu mogući susreti i druženja s kćeri, a niti sa suprugom, te o tome kako se kći snašla i prilagodila u školi.

5. OPIS SLUČAJA (PRS-03-01/07-17): Pritužitelj I. K. iz Z. podnio je pravobraniteljici pritužbu u kojoj navodi da je nezadovoljan postupanjem i pasivnošću nadležnog Centra, a što dovodi do njegove neravnopravnosti kao oca djeteta u odnosu na djetetovu majku. Pritužitelj navodi kako mu majka njihovog zajedničkog mlt. djeteta (u dobi od 7 mjeseci) ne želi omogućiti nikakve kontakte s djetetom. U travnju 2007. godine podnio je nadležnom općinskom sudu tužbu radi donošenja odluke s kim će živjeti mlt. dijete. Kad je zaprimio prvi poziv od Centra (pozvan je za dan 15. lipnja 2007. godine, odnosno za mjesec dana), a kako mu je bilo dugo čekati do navedenog datuma, nazvao je isti Centar te je dogovoreno da se on može odazvati pozivu nešto ranije, tj. dana 31. svibnja 2007. godine. Po pristupu u Centar, i nakon što je objasnio da mu majka djeteta ne želi omogućiti kontakt s djetetom, zamolio je za pomoć od djelatnika Centra na način da se postupak ubrza, na što su mu djelatnici Centra rekli da oni ne mogu ništa učiniti i da će se držati procedure. Nakon što je pritužitelj postavio pitanje što bi učinili u situaciji da se dijete bez rješenja o skrbi nalazi kod njega, od strane djelatnika odgovoreno mu je da bi ta situacija bila izuzetno brzo riješena. Pritužitelj zaključuje da je iz njegovog slučaja vidljivo da djelatnici Centra nejednako postupaju prema majkama i očevima, ovisno o tome kod kojega se roditelja dijete nalazi.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je uz požurnicu pribavila izvješće i dokumentaciju Centra. Tijekom razmatranja slučaja pravobraniteljica je zaključila da Centar svojim radnjama i postupanjem

nije doveo pritužitelja u neravnopravan položaj. Naime, iz dokumentacije proizlazi da je Centar, a u vezi zakazanog ročišta na sudu za dan 24. srpnja 2007. godine, u razumnom roku pozvao pritužitelja i majku djeteta, da je Centar u potpunosti prihvatio sve prijedloge pritužitelja, te da je shodno tome odmah podnio nadležnom općinskom sudu prijedlog za izricanje privremene mjere u dijelu odvijanja susreta i druženja pritužitelja s mlt. djetetom.

6. OPIS SLUČAJA (PRS-03-01/07-32): Pritužitelj D. Č. iz S. B. podnio je pravobraniteljici pritužbu u kojoj se pritužuje na postupanje djelatnika/ca nadležnog Centra, te smatra da je kao muškarac imao neravnopravan tretman. Svoju neravnopravnost vidi u tome što je njegova supruga zajedno s njihovom mlt. djecom otišla u sklonište za žrtve nasilja, ali za to nije bilo nikakve potrebe jer, kako tvrdi, supruga nije bila izložena nasilju u obitelji s njegove strane. Naime, supruga je prijavila nasilje u obitelji policiji istoga dana kad je otišla u sklonište, ali policija nije utvrdila da je on počinio nasilje u obitelji, te stoga smatra da je boravak supruge, osobito sa zajedničkom mlt. djecom, u skloništu neopravdan. Najveći problem vidi u tome što mu od boravka zajedničke mlt. djece u skloništu nije omogućen nikakav kontakt s njima. Naime, od djelatnika/ca Centra nije dobio nikakve informacije o mlt. djeci, niti su mu omogućili bilo kakav, pa ni telefonski kontakt s djecom. Zabrinjava ga i činjenica što svi govore da mlt. djeca nakon razvoda braka idu uvijek majci.

PODUZETE MJERE: Na temelju prikupljene dokumentacije pravobraniteljica je zaključila da Centar svojim radnjama i postupanjem nije, a u odnosu na njegovu suprugu, nejednako postupao prema pritužitelju na način da mu nije bila osigurana jednaka mogućnost za ostvarivanje prava na ravnopravnu roditeljsku skrb. Naime, iz dokumentacije proizlazi sljedeće: da je od pritužitelja, kad je pristupio istom Centru, uzeta izjava na zapisnik, u kojoj je iznio svoje viđenje situacije oko odlaska supruge u sklonište; da je u Centru savjetovan na koji način će se rješavati pitanje s kim će zajednička mlt. djeca živjeti, odnosno da je donošenje odluke o roditeljskoj skrbi i susretima i druženju s mlt. djecom u isključivoj sudskoj nadležnosti; da je pritužitelj nadležnom općinskom sudu podnio prijedlog radi donošenja odluke o roditeljskoj skrbi, a zatim je povukao svoj prijedlog, da bi ponovno istom sudu podnio prijedlog radi donošenja odluke o roditeljskoj skrbi; te da je pritužitelj pristupao Centru u više navrata i da je uvijek bio primljen, saslušan i savjetovan.

7. OPIS SLUČAJA (PRS-03-01/07-19): Pravobraniteljica je zaprimila pritužbu E. Z. iz B. koja se pritužuje na A. P., djelatnicu Centra za socijalnu skrb iz B. S navedenom djelatnicom pritužiteljica se susretala u prostorijama Centra, prilikom viđanja mlt. djeteta koje živi s ocem do konačne odluke suda. Navodi da djelatnica Centra nije ništa poduzimala niti je sastavljala bilo kakvu službenu zabilješku o tome da je pritužiteljica žrtva nasilja od strane supruge S. P., iako joj se upravo zbog toga prituživala. Navodi i to da joj suprug uz fizičko zlostavljanje stalno upućuje prijetnje i uvrede na račun nje i njezine obitelji. Tvrdi da je djelatnica Centra nikad nije pozvala u svoj ured na razgovor,

već je s njom razgovarala isključivo na hodniku ili u prisutnosti supruga s kojim se, naprotiv, uvijek ophodila u prijateljskom tonu. Navodi i da je dana 4. lipnja 2007., došavši u termin određen za druženje s mlt. kćeri, bila verbalno napadnuta od strane A. P., koja joj je prijetila i policijom, zbog toga što je s djetetom, navodno, provela više vremena od određenog.

PODUZETE MJERE: Temeljem izvješća Uprave kriminalističke policije, pravobraniteljica je ustvrdila da su policijski službenici PP U. postupali sukladno Protokolu o postupanju u slučaju nasilja u obitelji. Međutim, na temelju uvida u dokumentaciju, pravobraniteljica je Centru B. uputila upozorenje da u konkretnom slučaju nije postupio u skladu s točkom B) Obveze nadležnih tijela koje se odnose na centre za socijalnu skrb Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, tj. da nakon što je stekao saznanje o nasilju u obitelji prema pritužiteljici od strane njezinog bivšeg supruga nije žurno oformio spis, nije izvršio prijavu policiji, bez obzira je li to već učinilo neko drugo tijelo, niti je policiji dostavio sve zaprimljene obavijesti o slučaju i o tome izradio službenu bilješku.

8. OPIS SLUČAJA (PRS-03-01/07-28): N. Š. iz Z. obratila se pravobraniteljici s pisanom pritužbom u kojoj navodi da postoji sudsko rješenje kojim joj se odobravaju susreti i druženja s djecom, a također i da postoji rješenje Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi po kojem je nadležni Centar dužan omogućiti joj susrete i druženja i sa mlt. kćerkom, ali da se isto tijelo oglušilo na tu svoje obvezu, kao i da to njezino pravo kao majke nikad nije ostvareno.

PODUZETE MJERE: Postupajući po pritužbi pravobraniteljica je zaključila da u konkretnom slučaju ne postoje činjenice koje bi upućivale na zaključak da je prema pritužiteljici počinjena diskriminacija na temelju spola, odnosno da je kršeno načelo ravnopravnosti spolova, jer je iz raspoložive dokumentacije vidljivo da su pritužiteljici rješenjem nadležnog Centra zabranjeni susreti i druženja, kao i neovlašteno približavanje mlt. djetetu, da je tu odluku potvrdio i Upravni sud Republike Hrvatske, kao i da je pritužiteljčina ustavna tužba odbijena i od strane Ustavnog suda RH. Iz dokumentacije proizlazi da su navedene odluke utemeljene na vrlo ozbiljnim razlozima. Prema tome, ranije odluke kojim joj se odobravaju susreti i druženja s djetetom kasnijim su odlukama stavljene van snage.

9. OPIS SLUČAJA (Pov PRS-03-02/07-17): Pravobraniteljici se pritužila gđa. S. J. iz G. S. koja navodi da je kao žena i majka diskriminirana u postupanjima Centra za socijalnu skrb K. Smatra da Centar nije poduzeo mjere iz svoje nadležnosti s ciljem omogućavanja njezinih susreta i druženja s kćeri L. P., koja živi s ocem. Pritužiteljica navodi da uopće ne viđa svoje dijete, te da se godinama ne provodi odluka Županijskog suda u K. kojom su određeni susreti majke s djetetom, te da je sam Centar sa svime dobro upoznat jer mu se više puta upravo zbog toga prituživala.

PODUZETE MJERE: Nakon zaprimljenog izvješća i dokumentacije pravobraniteljica je Centru uputila upozorenje i preporuku. U upozorenju ističe da iako je Centar utvrdio da pravo i potreba

majke i djeteta za redovnim susretima postoje, iz cjelokupne dokumentacije proizlazi da nije poduzeo sve što mu stoji na raspolaganju da se susreti majke i djeteta određeni pravomoćnom presudom Županijskog suda u K. i ostvaruju.

Naime, iz mišljenja psihologa posredno proizlazi da su točni navodi pritužiteljice da i rodbina bivšeg supruga otežava kontakte s djetetom i da dijete baku po ocu zove mamom. Činjenica da majka zbog komplikacija u trudnoći, a živeći izvan K., nije mogla održavati susrete i druženja s djetetom opravdan je razlog da se ti susreti neko vrijeme nisu mogli održavati na predviđeni način, ali se to ni na koji način ne može pripisati manjku majčine volje. U mišljenjima dostavljenim sudu Centar je davao prednost ocu a da istovremeno nije od njega tražio da u skladu s čl. 109. Obiteljskog zakona ispunjava svoje obveze u vezi sa susretima djeteta s majkom, a u slučaju ogluhe na to upozorenje nije koristio ovlast iz čl. 110. Obiteljskog zakona. Načelo ravnopravnosti spolova je jedno od osnovnih načela Obiteljskog zakona (čl. 2, čl. 87. st. 3., čl. 99. st. 1, pa i čl. 93. st. 1.). Stoga je pravobraniteljica preporučila Centru da u kontaktu s majkom poduzme sve potrebno radi ostvarenja susreta majke i ml.t.djeteta.

2.3. OBITELJ - DRUGE PRITUŽBE UPUĆENE PRAVOBRANITELJICI

1. OPIS SLUČAJA (PRS-03-03/07-05): Pritužiteljica D. T. iz V. je zbog nemogućnosti dolaska u Zagreb i hitnosti slučaja telefonom zatražila postupanje pravobraniteljice. U razgovoru je navela da je zbog nasilja u obitelji od strane supruga prestala bračna zajednica i ona je zajedno s djetetom napustila supruga i vratila se roditeljima. Suprug je već osuđivan zbog nasilja u obitelji te mu je od nadležnog prekršajnog suda izrečena mjera zabrana približavanja pritužiteljici. Pritužiteljica je na nagovor supruga pristala da njihovo zajedničko mlt. dijete, u dobi od 3,5 godine, provede nekoliko dana s njim i njegovim roditeljima, najviše zbog njegovih roditelja. Problem je uslijedio kad je pritužiteljica trebala preuzeti dijete. Suprug je u razgovoru oko vraćanja djeteta vrijeđao pritužiteljicu i postavljao joj uvjete oko predaje djeteta (da pritužiteljica osobno dođe po dijete, da prije preuzimanja djeteta preda njegovoj majci putovnicu za dijete i dr.). Pritužiteljica je pristala na te uvjete, odnosno da određenog dana u određeno vrijeme preuzme dijete na željezničkom kolodvoru u N. od suprugove majke. S obzirom da je procijenila da joj i dalje prijete opasnost od supruga i da osjeća strah od mogućeg fizičkog napada, zatražila je pomoć od policijskih službenika nadležne PP, odnosno da budu prisutni prilikom preuzimanja djeteta. Službenik policije s kojim je telefonski razgovarala rekao joj je da joj policija ne može dati zaštitu po njezinom dolasku u mjesto N., da policija nije dužna nju čuvati, te neka ih pozove ako dođe do njezinog ugrožavanja – oni će tada doći za dvije minute i pružiti joj pomoć. Zbog nerazumijevanja od strane policijskog službenika pritužiteljica se obratila pravobraniteljici.

PODUZETE MJERE: Pritužiteljici je pružena pomoć na način da je pravobraniteljica obavila razgovor s načelnikom nadležne PP, koji do tog razgovora nije ni bio upoznat s činjenicom da je pritužiteljica tražila pomoć od policije i koji je obećao da će policija pružiti pomoć pritužiteljici kod preuzimanja djeteta. U ponovnom kontaktu pritužiteljica je obavijestila pravobraniteljicu da su policijski službenici bili na željezničkom kolodvoru kako bi eventualno poduzeli mjere radi njezine zaštite.

3. OSTALA PODRUČJA

3.1. NASILJE - OSTALO

OPIS SLUČAJA (PRS 03-02/07-04): Pravobraniteljica je zaprimila dopis Odbora za ravnopravnost spolova Hrvatskog Sabora u kojemu se traži ispitivanje svih okolnosti događaja u dvorištu srednje škole u Z. od 14.03. 2007. godine. U prilogu je dostavljen i članak iz Jutarnjeg lista od 16.03.2007., a koji se odnosi na navedeni događaj. U tekstu se navodi da je nepoznati alkoholizirani mladić napao učenicu ispred škole, te je pritom nasilno počeo dirati po intimnim dijelovima tijela. U tekstu se navodi i to da je pedagog škole g. M. G. izjavio da se oko cijelog događaja ne treba raditi velika halabuka, da se današnji mladi stalno pipaju i zezaju, a sada kada se desilo nešto slično to se proglašava silovanjem.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je zatražila izvješće Ravnateljstva policije, Uprave kriminalističke policije o intervenciji policije i poduzetim mjerama policijskih službenika vezanim uz opisani slučaj. Zatraženo je i cjelovito izvješće škole o svim okolnostima vezanim za navedeni slučaj, uz posebno očitovanje o izjavama g. M. G., pedagoga škole, koje su objavljene u tisku, te nadalje, ako su utvrđeni propusti koje su mjere poduzete. Od škole je zatražena i sva dokumentacija vezana za navedeni slučaj. U izvješću ravnatelj škole navodi da su poduzete sve potrebite radnje, da su na razgovor pozvani svi sudionici događaja, te da su zatražene i dobivene njihove pisane izjave. Navodi, također, da je nakon razgovora policije sa učenicima škole otkriven identitet napadača koji je sve demantirao na obavijesnom razgovoru, a kriminalistička obrada se nastavila u policijskoj postaji. Pravobraniteljica je zaprimila i izvješće Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, Uprave za inspekcijske poslove i upravni nadzor u kojem se navodi da je utvrđeno da Škola u svojem Godišnjem planu i programu za tekuću godinu nije razradila način postupanja u slučaju nasilja, što je prema Protokolu o postupanju bila obvezna. Također se navodi da nije imenovala osobu za koordinaciju, a nije ni obavijestila roditelje učenice, jer je ocijenjeno da se ne radi o pokušaju silovanja, već o grubom, nasilničkom ponašanju nepoznatog mladića. Škola također nije dostavila tiskanice popunjene podacima o nasilju institucijama propisanim spomenutim protokolom. Zbog navedenih propusta inspektor je rješenjem izrekao odgovarajuće mjere. U izvješću Ravnateljstva policije, Uprave kriminalističke policije navodi se da je temeljem prikupljenih obavijesti utvrđeno da je navedenog dana u prostoru dvorišta škole od strane nepoznate muške osobe na štetu ml. N. H. počinjeno kazneno djelo protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa, Bludne radnje, opisano u čl. 193. KZ-a. Nadalje, policijski službenici su identificirali mladića M. G. koji je doveden istražnom sucu Županijskog suda u Z. zbog osnovane sumnje da je počinio navedeno kazneno djelo. Nakon zaprimljenog izvješća i dokumentacije pravobraniteljica je uputila školi upozorenje i preporuku. U

upozorenju se ističe da nisu poduzete potrebite mjere i radnje za zaštitu učenice koja je u dvorištu škole bila izložena teškom obliku spolnog (seksualnog) uznemiravanja i nasilju. Navodi se i da Škola u konkretnom slučaju nije prepoznala, posebice se to odnosi na pedagoga škole, da se radi o rodno uvjetovanom nasilju, iako to proizlazi iz prijave učenice, prikupljenih izjava učenica škole koje su imale saznanje o događaju, novinskog teksta, kriminalističke obrade, te svih okolnosti slučaja. Stoga je preporučila školi da u programe prevencije nasilja obavezno uključe i rodnu komponentu, te da pravobraniteljicu obavijeste o poduzetim mjerama sukladno preporuci.

3.2. DISKRIMINACIJA SEKSUALNIH I RODNIH MANJINA

U svrhu zaštite prava seksualnih i rodni manjina, Republika Hrvatska je do sada donijela Zakon o ravnopravnosti spolova (NN 116/03.), kojim se zabranjuje diskriminacija na temelju spolne orijentacije, Zakon o istospolnim zajednicama (NN 116/03.), kojim se uređuje istospolna zajednica i pravni učinci postojanja te zajednice, dok je 2006. u Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, (NN 71/06.), unesena odredba prema kojoj zločin iz mržnje uključuje i spolnu orijentaciju kao jednu od osnova po kojoj se sankcionira kao kazneno djelo.

I u 2007. su učinjeni određeni pomaci u zakonodavstvu vezani za zaštitu prava seksualnih manjina.

U 2007. donesen je novi **Zakon o volonterstvu** (NN 58/07.), usklađen sa Zakonom o ravnopravnosti spolova i Zakonom o istospolnim zajednicama. U Zakonu o volonterstvu kao načelo zabrane diskriminacije volontera i korisnika volontiranja u članku 9. st. 1. i 2. navodi se obveza postupanja prema volonterima/kama te prema fizičkim osobama korisnicima/korisnicama volontiranja prema načelu jednakih mogućnosti za sve bez obzira na „*dob, rasu, boju kože, jezik, vjeru, spol, spolnu orijentaciju, rod i rodno izražavanje, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, imovinsko stanje, naobrazbu, društveni položaj, bračno stanje, obiteljske obveze, članstvo ili ne članstvo u političkoj stranci, udruzi ili sindikatu, tjelesne ili duševne poteškoće ili oboljenja i druge osobne karakteristike ako drukčije ne proizlazi iz prirode volonterske aktivnosti, mogućnosti same volonterke ili volontera ili ako nije drukčije uređeno ovim Zakonom.*“

3. listopada 2007. Hrvatski sabor je donio novi **Prekršajni zakon** (NN, 107/07.) koji u članku 130. st. 3. navodi „Mjerama opreza ne može se ograničiti pravo okrivljenika na vlastiti stan, te pravo na nesmetane veze s ukućanima, bračnim, izvanbračnim ili bivšim bračnim drugom, s djecom svakog od njih, roditeljima, posvojenikom, posvojiteljem i osobom s kojom ima zajedničku djecu, s **istospolnim partnerom** s kojim živi u životnoj zajednici i s **bivšim istospolnim partnerom** s kojim

je živio u životnoj zajednici, osim ako se postupak vodi zbog prekršaja povezanih s nasiljem u obitelji.“

Nasilje nad pripadnicima/cama seksualnih manjina

Pravobraniteljica smatra da antidiskriminacijsko zakonodavstvo nije dovoljno, već da je neophodna šira društvena osuda netolerantnog i homofobičnog ponašanja pojedinaca/pojedinki. Stoga je pravobraniteljica javnim priopćenjem osudila fizički napad na austrijskog izvođača A. A., dvije članice austrijske grupe i organizatoricu ciklusa urbanih klupskih večeri i zagrebačku pjevačicu i voditeljicu I. P. koji se dogodio 25. travnja 2007. u blizini jednog zagrebačkog kluba, kao i diskriminacijske i neprimjerene poruke neprijateljskog sadržaja ostavljene ispred ureda Lezbijske grupe „Kontra“ 23. travnja 2007.

Podsjetivši da važeći zakoni Republike Hrvatske već zabranjuju diskriminaciju na temelju spolne orijentacije, pravobraniteljica je istaknula da je neophodna društvena osuda nasilja nad pripadnicima/ama seksualnih i rodničkih manjina. S tim u vezi pravobraniteljica je skrenula pozornost i na rezoluciju koju je donio Europski parlament 26. travnja 2007., kao nastavak prethodnih rezolucija o homofobiji¹⁶, kojom je zatražio dekriminalizaciju homoseksualnosti diljem svijeta i apelirao na zemlje članice EU da donesu zakone koji će suzbiti diskriminaciju protiv parova istoga spola.

Pravobraniteljica je 5. srpnja 2007. sudjelovala na tematskoj sjednici Odbora za ravnopravnost spolova Hrvatskog sabora pod nazivom „Analiza prava istospolnih zajednica u Republici Hrvatskoj“ tijekom koje su iznesene primjedbe na postojeći Zakon o istospolnim zajednicama i njegove primjene u praksi, a govorilo se i o još uvijek nedostatnom stupnju tolerancije prema seksualnim manjinama te o potrebi edukacije o promicanju tolerancije i jednakosti osoba istospolne orijentacije u kojoj mediji igraju važnu ulogu.

Pravobraniteljica se odazvala pozivu organizacijskog odbora Zagreb Pridea 2007. (u daljnjem tekstu Povorka) koji je uputio pravobraniteljici poziv da iskaže podršku LGBTIQ pokretu u Hrvatskoj.

Za vrijeme održavanja Povorke, i nakon nje, zabilježeno je nekoliko slučajeva nasilničkog ponašanja na sudionike/ce same povorke, a zabilježeni su i drugi delikti, od strane policije okvalificirani kao prekršaji.

---

¹⁶ Rezolucija o homofobiji od 18.1.2006. i Rezolucija o porastu rasnog i homofobnog nasilja u Europi od 15. lipnja 2006.

Na traženje pravobraniteljice, Policijska uprava Zagrebačka je izvijestila o slučajevima nasilja vezanih za održavanje Povorke. Prema tom izvješću na prekršajnu obradu dovedeno je 14 osoba (od toga 9 maloljetnih) koji nisu bili sudionici parade. Protiv jedne osobe, za koju je postojala osnovana sumnja da je svojim postupcima (pripremom tzv. „molotovljevih“ koktela za napad na sudionike javnog okupljanja) ostvarila obilježja kaznenog djela teškog ugrožavanja opće sigurnosti iz čl. 271. st. 1. KZ-a i kaznenog djela dovođenja u opasnost života i imovine opće opasnom radnjom ili sredstvom iz čl. 263. st. 1. i 3. KZ-a u vezi s člankom 33. KZ-a te kaznenog djela zločina iz mržnje iz čl. 89. st. 36. KZ-a, podnesena je kaznena prijava.

U ukupno 3835 napisa vezanih uz ravnopravnost spolova koje je Ured pravobraniteljice analizirao tijekom 2007., problematika LQGBT zajednica sa 461 napisom (12%) bila je druga po učestalosti pojavljivanja u tiskanim medijima, odmah iza tematike obiteljskog nasilja i nasilja nad ženama (818 ili 21%). Osim o nasilničkom napadu na austrijskog umjetnika u travnju 2007. i događanjima vezanim uz Zagreb Pride 2007., najveći broj članaka vezan uz LQGBT zajednicu odnosio se na: kontroverze oko plakata Queer festivala i samih događanja vezanih uz festival u svibnju 2007., kampanju „Nismo homofobični, ali...“ u organizaciji udruga „Kontra“ i „Iskorak“, prvog javno deklariranog homoseksualca, sudionika televizijskog reality showa; okrugli stol o pravima seksualnih i rodni manjina u kontekstu nadolazećih izbora.

U tisku su u prosjeku jednom mjesečno objavljivani i članci o osobnim iskustvima i svjedočanstvima pripadnika/ca LQGBT zajednica i problemima na koje nailaze u svom privatnom životu, unutar obitelji, i javnom životu. Pojedine javne osobe se i dalje daju izjave kojima vrijeđaju pripadnike/ce seksualnih manjina.

U 2007. Lezbijska organizacija LORI iz Rijeke u okviru Kampanje za smanjenje diskriminacije i prihvaćanje pripadnika/ca seksualnih i rodni manjina u Hrvatskoj pokrenula je edukativnu i interaktivnu web stranicu “Obitelj bez predrasuda”¹⁷ namijenjenu poticanju boljeg prihvaćanja LGBTIQ osoba u obitelji, a u povodu Međunarodnog dana žena 2007., Ženska mreža je dodijelila nagradu “Maja Miles” novinarki Ireni Frlan iz Novog lista zbog redovitog i korektnog izvješćivanja o pravima seksualnih manjina.

Pravobraniteljica smatra da udruge civilnog društva za zaštitu prava seksualnih manjina značajno doprinose senzibiliziranju javnosti te da njihove aktivnosti utječu na izmjene zakonodavstva kao neophodan temelj zaštite svakog ljudskog prava.

---

¹⁷ www.obitelj-bez-predrasuda.info

3.3. OSOBE S INVALIDITETOM

30. ožujka 2007. u sjedištu UN-a, zajedno s predstavnicima 80 drugih zemalja, potpredsjednica Vlade RH i ministrica obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, Jadranka Kosor, potpisala je u ime Vlade Republike Hrvatske Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom. Uvažavajući specifične potrebe osoba s invaliditetom, Konvencija svojim odredbama obvezuje države potpisnice na praktičnu provedbu temeljnih ljudskih prava. Konvencija UN-a u članku 6. st. 1. navodi da **države potpisnice priznaju da su žene i djevojke s invaliditetom izložene višestrukoj diskriminaciji** te će u tom smislu poduzeti mjere radi osiguranja punog i ravnopravnog uživanja svih njihovih ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Stoga pravobraniteljica pozdravlja donošenje i provedbu više važnih dokumenata i zakona, kao i ostvarenje projekata i mjera nacionalne politike na području zaštite prava osoba s invaliditetom.

Prema Nacionalnoj politici za promicanje ravnopravnosti spolova, u okviru strateškog okvira za provedbu politike ravnopravnosti spolova i akcijskog plana djelovanja, u poglavlju 1., Ljudska prava žena, predviđena je sljedeća mjera u svrhu zaštite prava žena s invaliditetom i s rokom provedbe u 2007.

1.3.5. - Izradit će se program djelovanja za informiranje žena s invaliditetom o njihovim ljudskim pravima te provesti upoznavanje i edukacija državnih službi, servisa i šire javnosti o problemima s kojima se susreću žene s invaliditetom.

Mjera 1.3.5. je provedena. Prema informacijama glavnog nositelja mjere, Ureda za ljudska prava Vlade RH, isti je za provedbu navedene mjere objavio *Natječaj za prijavu projekata udruga u Republici Hrvatskoj za financijsku potporu u okviru raspoloživih sredstava Državnog proračuna za 2007. godinu* u području zaštite i promicanja prava žena s invaliditetom. Odobreno je 10 projekata sa svrhom informiranja žena s invaliditetom o njihovim ljudskim pravima, upoznavanja javnosti o problemima s kojima se susreću žene s invaliditetom te njihovog osnaživanja za aktivnu ulogu u obitelji i društvu.

U skladu s Konvencijom UN-a o pravima osoba s invaliditetom, Vlada RH je na sjednici 5. lipnja 2007. donijela Nacionalnu strategiju izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine (NN 63/2007), a Hrvatski sabor je 3. listopada 2007. donio Zakon o pravobranitelju za osobe s invaliditetom (NN 107/07).

U lipnju 2007. donesen je Zakon o potvrđivanju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom (NN, Međunarodni ugovori 06/07).

Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti je i u 2007. nastavilo s pilot-programom „Uvođenje osobnog asistenta za osobe s najtežom vrstom i stupnjem invaliditeta“ započetim 2006., kojem je cilj uključivanje osoba s najtežim invaliditetom u normalan život osiguravanjem osobnih pomoćnika/ca. U 2007. Ministarstvo je osiguralo sredstva za ukupno 176 korisnika/ca, od čega je 78 korisnika/ca koji/e su koristili/e usluge osobnog asistenta/ice u 2006. i 98 novih korisnika/ca.¹⁸

U Zagrebu je 20. i 21. rujna 2007. održana Europska konferencija visoke razine o Akcijskom planu Vijeća Europe za promicanje prava i potpunog sudjelovanja u društvu osoba s invaliditetom te poboljšanja kvalitete života osoba s invaliditetom u Europi od 2006. do 2015. na temu „Nacionalna primjena – od politike prema praksi“. Konferenciju je organiziralo Vijeće Europe i Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti.

Povjerenstvo Grada Zagreba za osobe s invaliditetom i Gradski ured za zdravstvo, rad, socijalnu zaštitu i branitelje izradili su „Zagrebačku strategiju izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom u razdoblju 2007. do 2010.“ koja je donesena na sjednici Skupštine Grada Zagreba 19. travnja 2007. i postala obvezujući dokument za sve gradske urede, ustanove i trgovačka društva Grada Zagreba.

20. prosinca 2007. strategiju izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom donijelo je i gradsko vijeće Grada Križevaca, čime su Križevci postali drugi grad koji je prihvatio takav dokument.

15. svibnja 2007. pušten je u rad prvi SOS telefon za žene s invaliditetom žrtve nasilja. Projekt SOS telefona, kao dio provedbe Kampanje Vijeća Europe za borbu protiv nasilja nad ženama, uključujući i obiteljsko nasilje, pod pokroviteljstvom potpredsjednice Vlade, ministrice obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti te predsjednice Povjerenstva za osobe s invaliditetom Vlade RH, Jadranke Kosor, rezultat je suradnje Zajednice saveza osoba s invaliditetom i Mreže žena s invaliditetom.

---

¹⁸ Informacija s web stranice Vlade RH - www.vlada.hr

4. PODRUČJE OBRAZOVANJA

4.1. ZAKONI I PROPISI VEZANI UZ RODNO OSJETLJIVO OBRAZOVANJE

Pravobraniteljica redovito prati primjenu relevantnih međunarodnih dokumenata i nacionalnih zakona i propisa vezanih uz zaštitu i provedbu načela ravnopravnosti spolova u području obrazovanja.

UN Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena – CEDAW (u daljnjem tekstu: Konvencija), koja je pravno obvezujući međunarodni dokument za sve zemlje potpisnice, među kojima je i Republika Hrvatska od 1991., člankom 10., koji se odnosi na obrazovanje, obvezuje države stranke na poduzimanje svih odgovarajućih mjera kako bi se uklonila diskriminacija žena u obrazovanju.

Zakon o ravnopravnosti spolova (NN 116/03.), u čl. 14. st. 3. navodi da je sustavno obrazovanje i osvješćivanje o ravnopravnosti spolova obvezujuće za sva državna tijela, pravne osobe s javnim ovlastima, osobito obrazovne ustanove, te druge pravne osobe koje sudjeluju u provedbi promicanja i uspostavljanja ravnopravnosti spolova, te da obrazovanje o pitanjima ravnopravnosti spolova predstavlja integralni dio sustava osnovnog, srednjoškolskog i visokoškolskog obrazovanja, kao i cjeloživotnog učenja, koji uključuje pripremu oba spola za aktivno i ravnopravno sudjelovanje na svim područjima života (čl. 14. st. 1). Državna tijela, pravne osobe s javnim ovlastima, te pravne osobe u pretežitom vlasništvu države i jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave dužni su u svim fazama planiranja, donošenja i provedbe neke odluke ili akcije ocjenjivati i vrednovati učinke te odluke ili akcije na položaj žena, odnosno muškaraca, radi postizanja stvarne ravnopravnosti žena i muškaraca (čl. 3.).

Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova 2006. - 2010.

Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova za razdoblje od 2006. do 2010. (NN 114/06.)¹⁹ (u daljnjem tekstu Nacionalna politika), kao jedno od područja u poglavlju *V. Strateški okvir za provedbu politike ravnopravnosti spolova i akcijski plan djelovanja*, navodi rodno osjetljivo obrazovanje (točka 3.) s mjerama provedbe.

Rok provedbe u 2007. za područje rodno osjetljivog obrazovanja određen je za mjere:

- 3.1.1.** izrada Udžbeničkog standarda koja slijedi zahtjeve iz Zakona o ravnopravnosti spolova;
- 3.1.2.** sukladno Zakonu o udžbenicima za osnovnu i srednju školu, izradit će se dokumenti za primjenu Udžbeničkog standarda, a u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti spolova;
- 3.1.3.** osnovat će se stručna radna skupina radi izrade programa usavršavanja i osposobljavanja iz područja ravnopravnosti spolova za nositelje/nositeljice odgojno-obrazovne djelatnosti;
- 3.3.4.** uvest će se izvannastavni (rodni) edukacijski programi za osnovne i srednje škole.

Prateći provedbu mjera iz Nacionalne politike vezane za rodno osjetljivo obrazovanje s rokom provedbe u 2007., pravobraniteljica je utvrdila sljedeće:

Mjera 3.1.1. je provedena. Donesen je novi Udžbenički standard (NN 07/07.) s kojim se moraju uskladiti svi udžbenici. Prema *2.4. Etičkim zahtjevima* udžbenik „podržava ravnopravnost spolova na prikladan način služeći se imenicama obaju rodova, osobito u spominjanju zvanja i zanimanja, ne narušavajući pritom komunikacijsku razinu i prirodnost hrvatskoga jezika te priprema oba spola za djelatno i ravnopravno sudjelovanje u svim područjima života“ (stavak 5.). U stavku 4. Etičkih zahtjeva, udžbenik „omogućuje stjecanje znanja o ravnopravnosti pojedinaca i društvenih skupina te promiče pravo na različitost“.

U poglavlju *2.6. Likovno-grafički zahtjevi i standardi*, stavkom 7. uvedena je odredba: „likovna rješenja u udžbeniku trebaju promicati ravnopravnosti spolova“.

Međutim, dok je stari Udžbenički standard (NN 63/03.) neujednačeno, ali ipak koristio rodno osjetljiv jezik (učenik/učenica, učenici/učenice), novi Udžbenički standard (NN 07/07.) niti u jednom

---

¹⁹ Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova za razdoblje od 2006. do 2010. (NN 114/06.) navodi da je „nacionalni prioritet u području obrazovanja detektiran u potrebi uvođenja rodno osjetljivog obrazovanja u nastavne planove i programe, uz otklanjanje spolnih stereotipa i edukaciju odgajatelja/odgajateljica i nastavnog osoblja o ravnopravnosti spolova“ te da u tu svrhu treba „ubrzati uvođenje konkretnih mjera radi postizanja navedenih ciljeva“ (str. 27).

primjeru se ne služi imenicama obaju rodova, već navodi isključivo imenice u muškom rodu (učenik, učenici).

Mjera 3.1.2 nije provedena, tj. nisu izrađeni dokumenti za primjenu Udžbeničkog standarda u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti spolova. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, koje je bilo nositelj ove mjere, dostavilo je pravobraniteljici objašnjenje da posebni dokumenti za primjenu Udžbeničkog standarda u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti spolova nisu izrađeni jer su ocijenili „*kako to nije nužno jer smo postojećim instrumentima osigurali postizanje zadanoga cilja - usklađivanje udžbenika s postulatima rodno osjetljivog obrazovanja*“ te da su „*članovi i članice povjerenstva koji su odobravali udžbenike, upozoreni kako udžbenik mora zadovoljiti sve uvjete propisane Udžbeničkim standardom da bi mogao dobiti rješenje o odobrenju, a udžbenici koji te zahtjeve nisu ispunjavali poslani su na doradu ili su odbijeni tako da su u škole došli samo udžbenici koji zadovoljavaju sve etičke zahtjeve te podržavaju ravnopravnost spolova*“.

Pravobraniteljica, međutim, smatra da je resorno ministarstvo trebalo izraditi dokumente za primjenu Udžbeničkog standarda u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti spolova i prema mjeri 3.1.2. Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova 2006. – 2010.

Mjera 3.1.3. je provedena. Prema podacima Agencije za odgoj i obrazovanje, glavne nositeljice ove mjere, deveteročlana stručna radna skupina za izradu programa usavršavanja i osposobljavanja iz područja ravnopravnosti spolova za nositelje/ice odgojno-obrazovne djelatnosti osnovana je u prosincu 2007.

U tijeku je izrada programa stručnog usavršavanja iz područja ravnopravnosti spolova za nositelje/nositeljice odgojno-obrazovne djelatnosti u 2008. i to za voditelje/ice županijskih stručnih vijeća u koji će se uključiti i nositelji/nositeljice odgojno-obrazovne djelatnosti koji provode u školama edukacijske programe vezano za ravnopravnost spolova što je u skladu s mjerom 3.1.4. Nacionalne politike s rokom provedbe od 2006.-2010.²⁰

Agencija za odgoj i obrazovanje navodi da za provođenje programa stručnog usavršavanja iz područja ravnopravnosti spolova Agenciji za odgoj i obrazovanje nisu iz proračuna osigurana sredstva za troškove izrade programa, organizacije stručnih skupova i tiskanja potrebnog materijala za rad učitelja/učiteljica.

---

²⁰ 3.1.4. Organizirat će se i provesti sustavna edukacija i stručno usavršavanje iz područja ravnopravnosti spolova za sve nositelje/nositeljice odgojno-obrazovne djelatnosti.

Mjera 3.3.4. Mjera je provedena. Osim što su u Nastavni plan i program za osnovnu školu (MZOŠ,2006.) uključeni i sadržaji koji se odnose na ravnopravnost spolova, provode se i izvannastavni (rodni) edukacijski programi za osnovne i srednje škole u suradnji sa udrugama civilnog društva, a uz odobrenje Ministarstva znanosti obrazovanja i športa.

Zakon o akademskim i stručnim nazivima i akademskom stupnju (NN 107/07)

U 2007. donesen je Zakon o akademskim i stručnim nazivima i akademskom stupnju (NN 107/07. u daljnjem tekstu: Zakon) kojim se uređuju akademski i stručni nazivi i akademski stupanj te njihovo stjecanje i korištenje. Zakon propisuje korištenje akademskih naziva u ženskom i muškom rodu (sveučilišni prvostupnik, sveučilišna provostupnica, inženjer/inženjerka, magistar, magistra, doktor znanosti/doktorica znanosti itd.).

Zakon o obrazovanju odraslih (NN 17/07.)

Zakon o obrazovanju odraslih (u daljnjem tekstu Zakon) Hrvatski sabor je donio 2. veljače 2007. Iako je pravobraniteljica još 13. travnja 2006. dostavila Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa (u daljnjem tekstu MZOŠ) prijedlog da se u Nacrt prijedloga Zakona o obrazovanju odraslih uvede načelo „ravnopravnosti spolova“, jer bi se time zadovoljile međunarodne i ustavne odredbe o ravnopravnosti spolova te odredbe Zakona o ravnopravnosti spolova, prijedlog nije prihvaćen niti uvršten u doneseni Zakon. Da je usvojen, takva bi odredba sve kasnije sastavljala i nositelje programa obrazovanja odraslih obvezivala na pridržavanje tog načela i time bi se izbjegla moguća kršenja protudiskriminacijskih odredbi relevantnih zakona i drugih propisa.

Zakon o obrazovanju odraslih ne koristi rodno osjetljiv jezik.

Zakon o studentskom zboru i drugim studentskim organizacijama (NN 71/07)

Zakon o studentskom zboru i drugim studentskim organizacijama (u daljnjem tekstu Zakon) predviđa studentskog pravobranitelja/icu kojeg/koju imenuje studentski zbor na vrijeme od jedne godine (najviše dvije), a jedna od ovlasti mu/joj je da prima pritužbe studenata/ica i djeluje kao posrednik/ica između pritužitelja/ica i nadležnih tijela visokog učilišta.

Zakon ne koristi rodno osjetljiv jezik. Definiirajući pojmove u čl. 1. st. 2. alineja 1. Zakon navodi: „*Studenti - svi studenti i studentice sveučilišnih i stručnih studija u RH...*“, čime se određuje da muški rod u prvom licu množine *podrazumijeva* oba roda, međutim u ostalim člancima i bez takvog

objašnjenja u definicijama, Zakon navodi isključivo muški rod za druge pojmove kao na primjer: čelnici visokih učilišta (čl. 3. st. 2.), studentski pravobranitelj (čl. 1., čl. 2., čl. 17.).

Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o predškolskom odgoju i naobrazbi (NN 107/07.) donio je uglavnom pojmovne izmjene, a u tekstu zakona koristi se isključivo muški rod imenica.

4.2. VISOKO OBRAZOVANJE - ANALIZA PRIHVAĆENIH ZNANSTVENIH PROGRAMA

Na području visokoškolskog obrazovanja i znanosti, pravobraniteljica, između ostalog, prati i poštivanje čl. 5. Zakona o ravnopravnosti spolova koji određuje da „ravnopravnost spolova znači da su žene i muškarci jednako prisutni u svim područjima javnog i privatnog života, da imaju jednak status, jednake mogućnosti za ostvarivanje svih prava, kao i jednaku korist od ostvarenih rezultata“.

Pravobraniteljica je aktivno sudjelovala na okruglom stolu koji je 15.3.2007. na temu institucionalizacije ženskih studija organizirao Centar za ženske studije s predstavnicama iz Slovenije, Srbije, Bosne i Hercegovine i Hrvatske, budući da je institucionalizacija ženskih studija jedna od predviđenih mjera (3.3.3.) u poglavlju 3. Rodno osjetljivo obrazovanje Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova od 2006. – 2010.

Analiza prihvaćenih znanstvenih programa u 2007. po spolu voditelja/voditeljica

13. srpnja 2007. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa je na svojim internetskim stranicama objavilo listu prihvaćenih znanstvenih programa²¹.

Od ukupno 441 prijavljenog znanstvenog programa, za ugovaranje je prihvaćeno 318.

Želeći provjeriti jesu li žene i muškarci jednako prisutni u ovom segmentu znanosti, pravobraniteljica je analizirala objavljenu listu prihvaćenih znanstvenih programa po spolu voditelja/ica.

Od ukupno 318 prihvaćenih znanstvenih programa, žene su voditeljice 81 programa (25%), a muškarci 237 (75%) programa.

REZULTATI

²¹ <http://zprojekti.mzos.hr/public/c-prosudbene2.asp>
PRAVOBRANITELJICA ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA – IZVJEŠĆE O RADU ZA 2007. GODINU

I. Broj znanstvenih programa prema prosudbenim skupinama i postotak u ukupnom broju odobrenih znanstvenih programa:

Prirodne znanosti: 49 programa (15%);

Tehničke znanosti: 65 (20%);

Biomedicinske znanosti: 66 (21%);

Biotehničke znanosti: 39 (13%);

Društvene znanosti: 49 (15%)

Humanističke znanosti: 50 (16%)

II. Znanstveni programi po prosudbenim skupinama i po spolu voditelja/ica znanstvenih programa:

Prirodne znanosti

9 žena (11% od 81) – 40 muškaraca (17% od 237)

Tehničke znanosti

9 žena (11% od 81) – 56 muškaraca (24% od 237)

Biomedicinske znanosti

19 žena (23% od 81) – 47 muškaraca (20% od 237)

Biotehničke znanosti

10 žena (12% od 81) – 29 muškaraca (12% od 237)

Društvene znanosti

19 žena (23% od 81) – 30 muškaraca (13% od 237)

Humanističke znanosti

15 žena (19% od 81) – 35 (15% od 237)

Ne postoji niti jedna prosudbena skupina znanstvenih programa u kojoj je broj žena i muškaraca voditelja/voditeljica jednak, približan ili u kojoj ima više voditeljica od voditelja znanstvenih programa.

Voditeljice programa su u velikoj mjeri podzastupljene kao voditeljice znanstvenih programa. Vrlo sličan rezultat dobiven je i analizom odobrenih znanstvenih projekata 2006.

Najveći broj (i postotak) muškaraca od ukupnog broja muškaraca voditelja znanstvenih programa je u skupini tehničkih znanosti (56 ili 24% od 237). Najmanji broj i najmanji postotak muškaraca je u skupini društvenih znanosti (30 i 13% od 237). Žena je najmanje u skupinama prirodnih (9 ili 11% od 81) i tehničkih znanosti (9 ili 11% od 81), a najviše u biomedicinskim znanostima i društvenim znanostima (19 ili 23% od 81).

Dobiveni rezultati ukazuju na to da se na području znanosti gotovo ništa značajno ne mijenja u pogledu ravnopravne zastupljenosti spolova. Tehničko znanstveno područje je ono u kojem su žene najslabije zastupljene i kao znanstvenice i kao studentice. Iako od ukupnog broja upisanih studentica 27% njih upisuje tehničke fakultete te iako diplomiraju na njima u gotovo jednakom postotku (26% od ukupnog broja diplomiranih u ak. god. 2005./2006. – podaci Državnog zavoda za statistiku), broj studentica na tehničkim fakultetima još uvijek je premali, što se odražava i u najvećoj podzastupljenosti žena u tehničkim znanostima.

Uspjeh tj. neuspjeh studiranja na tehničkim fakultetima nije razlog zašto studentice u toliko manjem broju upisuju te fakultete. Za uspostavu ravnopravnosti spolova u svim segmentima obrazovanja i znanosti neophodno će biti sustavno poticanje i usmjeravanje djevojčica od najranije dobi prema tehničkim grupama predmeta. Upravo o tome govori jedan od zaključaka koje je nakon 2. i 3. periodičnog izvješća Republike Hrvatske o primjeni Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena donio Odbor za uklanjanje diskriminacije žena (u daljnjem tekstu: Odbor), koji nadzire primjenu Konvencije u državama strankama:

„Odbor je zabrinut (...) što djevojčice i žene u srednjim školama i na fakultetima nastavljaju s izborom područja obrazovanja na koja se tradicionalno gleda kao na „ženska područja“ te što su premalo zastupljene u znanosti.“ (mjera 33)

„Odbor (...) poziva državu stranku da dalje potiče unošenje raznolikosti u izbor obrazovanja dječaka i djevojčica, te u visokom obrazovanju, pa i putem privremenih posebnih mjera u skladu s člankom 4. i stavkom 1.²² u svrhu privlačenja više žena u područje znanosti i tehnologije.“ (mjera 34)

---

²² Usvajanje od država stranaka privremenih posebnih mjera usmjerenih na ubrzavanje de facto jednakosti između muškaraca i žena, ne smatra se diskriminacijom kako je definirana u ovoj Konvenciji, ali ne smije ni na koji način imati za posljedicu zadržavanje nejednakih ili posebnih mjerila; ove mjere prestaju se provoditi kada se ostvare ciljevi jednakosti u pogledu mogućnosti i tretmana. (Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, čl. 4. st. 1. PRAVOBRANITELJICA ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA – IZVJEŠĆE O RADU ZA 2007. GODINU

4.3. UVOĐENJE EKSPERIMENTALNOG ZDRAVSTVENOG ODGOJA I OBRAZOVANJA U OSNOVNE I SREDNJE ŠKOLE

(PRS 02-02/07-01) Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova je po dobivanju na uvid Eksperimentalnih programa zdravstvenog odgoja i obrazovanja za srednje škole (Konačni prijedlog), čiji su nositelji Udruga GROZD – Glas roditelja za djecu te Forum za slobodu odgoja, ocjenjivala dijelove iz sadržaja Programa koji bi mogli dovesti u pitanje ustavno načelo ravnopravnosti spolova i ukazivati na diskriminaciju na temelju spola, bračnog ili obiteljskog statusa te spolne orijentacije. Svoju ocjenu dostavila je ministru Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa dopisom od 12. veljače 2007. godine u kojem je istaknula sljedeće:

- Ravnopravnost spolova i izvanbračna zajednica su ustavnopravne kategorije. Prema Zakonu o ravnopravnosti spolova nije zabranjena samo diskriminacija na temelju spola, već se izrijeком zabranjuje i diskriminacija na temelju bračnog ili obiteljskog statusa i spolne orijentacije (čl. 6.).
- Djeca se ne rađaju samo u braku nego i izvan braka i izvan izvanbračne zajednice (što može činiti, a nerijetko i čini, jedan od oblika jednoroditeljskih obitelji).
- Rastava braka je zakonski dopuštena.
- Prema Obiteljskom zakonu (NN 116/03.) uređenje obiteljskih odnosa temelji se i na načelu ravnopravnosti spolova. Ravnopravnost bračnih drugova jedno je od osobnih prava i dužnosti bračnih drugova i kad u braku nema djece, brak je zakonit i kad u njemu nema djece, kao i izvanbračna zajednica kad u njoj nisu rođena djeca, a zakon upućuje i na ravnopravnost roditelja.

U takvim ustavnopravnim i zakonskim okvirima i takvom realitetu neprihvatljivo je, smatra pravobraniteljica, u okviru zdravstvenog odgoja „*razvijati svijest*“ da spolni odnos dobiva svoj stvarni smisao samo u braku (str. 49.): „... *razvijati svijest o tome da je spolni odnos fizička oznaka predanja jedne osobe drugoj i da on dobiva svoj stvarni smisao samo u cjelovitom odnosu utemeljenom na ljubavi između muškarca i žene u trajnoj vjernoј zajednici (braku)*“, kao što je nedopustivo da se u Programu niti jednom jedinom riječju ne spominje ravnopravnost spolova (Program Udruge Grozd).

Takav kriterij, kao i eventualna praksa (ukoliko bi se Program Grozda provodio u školama), su netolerantni i diskriminacijski prema osobama koja ne žive i ne žele živjeti u braku, kao i prema djeci rođenoј van braka, prema razvedenim osobama, te vodi socijalnoj isključenosti tih osoba (uključujući i djecu), suprotno navedenim ustavnim i zakonskim normama.

Nadalje, istospolna zajednica, u smislu Zakona o istospolnim zajednicama koji priznaje i pravne učinke postojanja te zajednice, je životna zajednica dviju osoba istog spola (u daljnjem tekstu: partnera/ica). Zakonom o istospolnim zajednicama zabranjuje se „... svaka diskriminacija, izravna i neizravna, na osnovi istospolne zajednice, kao i činjenice homoseksualne orijentacije.“ (članak 21. st. 1.) i ističe kako neizravna diskriminacija „... postoji kada (...) kriterij ili praksa osobu koja je član istospolne zajednice na temelju te činjenice stavlja ili bi stavila u nepovoljniji položaj u odnosu na druge osobe.“ (članak 21. st. 4.)

Polazeći, dakle, od činjenice da je Hrvatski sabor donio zakon koji priznaje istospolne zajednice, teza iz Programa Udruge Grozd da će se „... razvijati svijest o tome da se homoseksualni čin protivu samoj prirodi spolnog čina“ (str. 46.) je diskriminacijska i protivna nacionalnom zakonodavstvu. Upravo obrnuto, u smislu nacionalnog zakonodavstva dužni smo u školama razvijati svijest o potrebi tolerancije drugog i drukčijeg seksualnog identiteta u sklopu razvijanja svijesti o ljudskim pravima.

Odredbom članka 14. Zakona o ravnopravnosti spolova određeno je da je sustavno obrazovanje i osvješćivanje o ravnopravnosti spolova obvezujuće za sva državna tijela, te druge pravne osobe koje sudjeluju u provedbi promicanja i uspostavljanja ravnopravnosti spolova (stavak 3.), te da će nadležno državno tijelo za obrazovanje i institucije na području obrazovanja provoditi posebne mjere, osobito u odnosu na, između ostalog, pripremu, usvajanje i provedbu programa obrazovanja (st. 4.).

Program ne razlikuje spolne od rodni uloga žena i muškaraca, što otežava uklanjanje rodni i spolni stereotipa. Prema Zakonu o ravnopravnosti spolova treba poticati nova – nediskriminacijska znanja o ženama i muškarcima, uklanjanje spolne/rodne nejednakosti i rodni stereotipa u obrazovanju na svim razinama te uvažavanje rodni aspekata u svim obrazovno-nastavnim područjima (čl. 14.).

Program nije ni u suglasju s Nacionalnom politikom za promicanje ravnopravnosti spolova 2006. – 2010. u kojoj stoji: „*Budući da je nacionalni prioritet u području obrazovanja detektiran u potrebi uvođenja rodno osjetljivog obrazovanja u nastavne planove i programe, uz otklanjanje spolni stereotipa i edukaciju odgojitelja/odgojiteljica i nastavnog osoblja o ravnopravnosti spolova, potrebno je ubrzati uvođenje konkretni mjera radi postizanja navedeni ciljeva.*“

Slijedom izloženoga, a temeljem čl. 22. st. 1. Zakona o ravnopravnosti spolova, pravobraniteljica je upozorila da Eksperimentalni program zdravstvenog odgoja i obrazovanja za srednje škole (Konačni prijedlog), čiji je nositelj Udruga GROZD – Glas roditelja za djecu, a u dijelu koji se odnosi na

ljudsku spolnost i spolni odgoj, krši odredbe o načelu ravnopravnosti spolova i zabrane diskriminacije na temelju spola, zabrane diskriminaciju na temelju bračnog ili obiteljskog statusa te spolne orijentacije.

Analizom Programa Foruma za slobodu odgoja nisu nađeni diskriminacijski sadržaji u odnosu na nacionalno zakonodavstvo, a upućuju i na ravnopravnost spolova.

Pravobraniteljica nije ocjenjivala ostale aspekte tih programa držeći se isključivo područja ravnopravnosti spolova i uvodno navedene diskriminacije.

21. ožujka 2007. pravobraniteljica je, imajući u vidu nacionalno zakonodavstvo iz djelokruga svoga rada, dostavila Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa svoje mišljenje vezano i uz Eksperimentalni program zdravstvenog odgoja i obrazovanja za osnovne škole (konačni prijedlog) Udruge Grozd – Glas roditelja za djecu te eksperimentalnog programa zdravstvenog odgoja i obrazovanja za trogodišnje srednje škole Udruge Grozd i Udruge Forum za slobodu odgoja.

Nakon detaljne analize uvodnih polazišta Programa Udruge Grozd, osobito poglavlja 1.3.2. Ljudska spolnost i razrade programa za osnovnu školu s popisom modula po razredima iz poglavlja 7., pravobraniteljica je mišljenja da Program ne promovira ravnopravnost spolova – temeljnu vrednotu ustavnog poretka Republike Hrvatske – te da isti nije usklađen sa Zakonom o ravnopravnosti spolova (NN 116/03. – u daljnjem tekstu: Zakon), koji zabranjuje diskriminaciju na temelju bračnog ili obiteljskog statusa (čl. 6).

Stoga je upozorila da Eksperimentalni program zdravstvenog odgoja i obrazovanja za osnovne škole (Konačni prijedlog), čiji je nositelj Udruga GROZD – Glas roditelja za djecu, a u dijelu koji se odnosi na ljudsku spolnost i spolni odgoj, ne promovira načelo ravnopravnosti spolova i zabrane diskriminacije na temelju bračnog ili obiteljskog statusa te dala preporuku da se Eksperimentalni program zdravstvenog odgoja i obrazovanja za osnovne škole (Konačni prijedlog), u dijelu koji se odnosi na ljudsku spolnost i spolni odgoj, uskladi s odredbama Zakona i drugim antidiskriminacijskim propisima te da je se izvijesti o poduzetome u odnosu na upozorenje i preporuku.

Vezano za Eksperimentalni program zdravstvenog odgoja i obrazovanja za trogodišnje srednje škole (konačni prijedlog), Udruge Grozd i Foruma za slobodu odgoja, pravobraniteljica je dala svoje mišljenje 21. ožujka 2007. Nakon detaljno provedene analize, pravobraniteljica je Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa dostavila svoje mišljenje da Konačni prijedlog eksperimentalnog programa zdravstvenog odgoja i obrazovanja za trogodišnje srednje škole (u daljnjem tekstu:

Program), čiji je nositelj Udruga GROZD – Glas roditelja za djecu, također nije usklađen sa Zakonom o ravnopravnosti spolova, koji zabranjuje diskriminaciju na temelju spola, bračnog ili obiteljskog statusa i spolne orijentacije (čl. 6).

Osim primjedbi na program Udruge Grozd koje su bile iskazane i u mišljenjima vezanima za eksperimentalni program zdravstvenog odgoja i obrazovanja za srednje i osnovne škole, pravobraniteljica je imala i dodatnih primjedbi. Ne baveći se analizom značenja „*fascinantno skladne*“ biti prirode odnosa žene i muškarca, pravobraniteljica je upozorila da 5. modul Programa za 3. razred trogodišnje srednje škole kao odgojni zadatak navodi da će: „*razvijati svijest o tome kako kontraceptivna sredstva mijenjaju bit spolnog čina jer ne respektiraju cjelovitu prirodu odnosa žene i muškarca, koja je u svojoj biti složena, ali i fascinantno skladna*“ (str. 59.)

S tim u vezi, napomenula je da su člankom 12. Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena Ujedinjenih naroda (u daljnjem tekstu: Konvencija), države obvezne poduzeti “sve odgovarajuće mjere” radi uklanjanja diskriminacije žena u području zdravstvene zaštite i osigurati dostupnost zdravstvenih usluga na osnovi jednakosti muškaraca i žena, uključujući one koje se odnose na planiranje obitelji.“

Odbor UN-a za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena daje pojašnjenje te odredbe pa su neke od mogućih mjera: obrazovanje o spolnom i reproduktivnom zdravlju, dostupnost kontracepcije i savjetovanja o planiranju obitelji kao obveze oba partnera. Reproductivno zdravlje je u interesu kako mladih tako i cijelog društva. Stoga dio Programa u kojem se kao odgojni zadatak navodi „*razvijanje svijesti da kontraceptivna sredstva mijenjaju bit spolnog čina*“ (str. 59), bez obzira što se vrijednosno odnosi na spolni čin i što će se u sklopu Programa govoriti i o metodama kontracepcije, ipak može sugerirati nepoželjnost korištenja kontracepcije.

Stoga je pravobraniteljica i u ovom mišljenju upozorila da Eksperimentalni program zdravstvenog odgoja i obrazovanja za trogodišnje srednje škole (Konačni prijedlog), čiji je nositelj Udruga GROZD – Glas roditelja za djecu, a u dijelu koji se odnosi na ljudsku spolnost i spolni odgoj, ne promovira načelo ravnopravnosti spolova i krši odredbu zabrane diskriminacije na temelju bračnog ili obiteljskog statusa te spolne orijentacije, te dala preporuku da se Eksperimentalni program zdravstvenog odgoja i obrazovanja za trogodišnje srednje škole (Konačni prijedlog), u dijelu koji se odnosi na ljudsku spolnost i spolni odgoj, uskladi s odredbama Zakona i drugim antidiskriminacijskim propisima te da je se izvijesti o poduzetome u odnosu na upozorenje i preporuku.

Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi je 30. listopada 2007., nakon uvida u dopune programa, podržalo uvođenje tih eksperimentalnih programa u škole.

Pravobraniteljica je dopisom Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa od 14. rujna 2007. tražila dostavu doradenih programa kako bi mogla dati svoje mišljenje jesu li unesene promjene u skladu s načelima ravnopravnosti spolova. Budući da je u dnevnom tisku 3. studenoga 2007. objavljeno da su u programe unesene izmjene prema preporukama Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi te da je MZOŠ u fazi potpisivanja ugovora o otkupu programa, pravobraniteljica je požurnicama 7. studenoga i 11. prosinca 2007. tražila da joj se na uvid dostave prerađeni programi. MZOŠ je 2. studenoga 2007. potpisalo Odluke o odabiru prijedloga eksperimentalnih programa zdravstvenog odgoja i obrazovanja u osnovnim i srednjim školama, 9. studenoga 2007. ugovor o otkupu tri programa udruge GROZD (za osnovne škole te četverogodišnje i trogodišnje srednje škole), a 26. studenoga 2007. ugovor s udrugom Forum za slobodu odgoja o otkupu dva eksperimentalna programa zdravstvenog odgoja i obrazovanja (za četverogodišnje i trogodišnje srednje škole).

Do kraja 2007. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa nije pravobraniteljici dostavilo na uvid niti jedan od, navodno, doradenih i otkupljenih programa eksperimentalnog zdravstvenog odgoja i obrazovanja za osnovne i srednje škole.

4.4. UVOĐENJE NACIONALNOG PROGRAMA MJERA ZA UVOĐENJE OBVEZNOG SREDNJOŠKOLSKOG OBRAZOVANJA

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa dostavilo je pravobraniteljici na uvid i mišljenje Nacionalni program mjera za uvođenje obveznog srednjoškolskog obrazovanja (u daljnjem tekstu Nacionalni program) 16. travnja 2007. U izradi prijedloga Nacionalnog programa sudjelovali su Institut društvenih znanosti „Ivo Pilar“ i Institut za javne financije. Proučivši sve navedene mjere i aktivnosti predviđene Nacionalnim programom, pravobraniteljica je Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa uputila svoje primjedbe i prijedloge (7. svibnja 2007.).

Pravobraniteljica je pozitivnim ocijenila korištenje rodno osjetljivog jezika u cijelom Nacionalnom programu, te mjere uvođenja besplatnih udžbenika za učenike/ce prvih razreda srednjih škola, besplatnog prijevoza i smještaja u učeničkim domovima (1.1.1), smatrajući da će se tim mjerama ukloniti prepreke srednjoškolskom obrazovanju učenika/učenica slabijeg imovinskog stanja, koji/e imaju interes i sposobnosti nastaviti školovanje nakon obveznog osmogodišnjeg školovanja, a njihovi roditelji za to nemaju materijalnih mogućnosti. Pravobraniteljica je pozitivnima ocijenila i mjere koje će se provoditi u svrhu sprječavanja odustajanja od srednjoškolskoga obrazovanja (1.3), kao i mjere osuvremenjivanja načina poučavanja (2.2.).

Međutim, kako se ne bi dogodilo da se mlade potiče na srednjoškolsko obrazovanje, a da nakon završene srednje škole ne mogu pronaći zaposlenje u struci za koju su obučeni, između ostaloga i zbog prezasićenosti tržišta tom strukom, pravobraniteljica je smatrala da je neophodno osigurati sustavnu suradnju s partnerima u obrazovanju i pravovremena istraživanja i višegodišnje projekcije potreba i kretanja na tržištu rada. Da završena srednja škola ne jamči i zapošljavanje, govore podaci Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (ožujak 2007.) iz kojih je vidljivo da su u obrazovnoj strukturi nezaposlenih osoba najbrojnije bile upravo osobe sa završenom srednjom školom za zanimanja u trajanju do 3 godine i školom za KV i VKV radnike (103.505 ili 35,5 %), a iza njih osobe sa završenom srednjom školom za zanimanja u trajanju od 4 i više godina i gimnazijom (75.707 ili 26,0 %). Zbrojimo li ove dvije kategorije izlazi da 61,5 % nezaposlenih čine upravo osobe sa srednjoškolskim obrazovanjem, dok osobe sa završenom osnovnom školom među nezaposlenima čine 24,7%.

U prijedlogu mjera za provedbu Nacionalnog programa **nedostaje mjera** za postizanje uravnotežene zastupljenosti oba spola pri upisima u srednje strukovne škole. Te bi mjere trebale učinkovito poticati i motivirati uključivanje učenika u tradicionalno „muška područja“ – na primjer informatiku/računarstvo, matematiku, građevinarstvo, fiziku, a učenika u tradicionalno „ženska područja“ – na primjer materinske i strane jezike, pedagogiju i sl. Jedan od načina motiviranja je i putem mjera kojima bi se uklonili rodni stereotipi iz udžbenika i nastavnih planova i programa te sustavna edukacija o ravnopravnosti spolova. Provedbom ove mjere sustavno će se mijenjati i postojeća neravnoteža na tržištu rada i podjela na „ženska“ i „muška“ zanimanja, tj. profesije u kojima prevladava jedan spol.

U razmišljanjima o uvođenju obveznog srednjoškolskog obrazovanja pravobraniteljica je također skrenula pozornost na činjenicu da **još uvijek nije riješeno ni zaustavljeno odustajanje mladih od postojećeg obveznog osnovnoškolskog obrazovanja**, što znači da nepismenost i dalje ostaje veliki problem koji će biti neophodno djelotvorno riješiti kao pretpostavku svim drugim programima prilagodbe učenika/ca tržištu rada, socijalnim i gospodarskim potrebama te usklađivanju hrvatskog srednjeg školstva s europskim obrazovnim sustavima.

Prema podacima iz publikacije Državnog zavoda za statistiku „Žene i muškarci u Hrvatskoj 2006.“, uzetima iz Popisa stanovništva iz 2001., nepismenih osoba u dobnoj skupini kojoj pripadaju učenici/učenice obveznog osnovnoškolskog obrazovanja, od 10-14 godina, bilo je 49,2% djevojčica i 41,2% dječaka, a u skupini onih koji su završili obveznu osnovnu školu od 15-19 godina, 40% djevojaka i 26,7% dječaka (ostatak postotka po spolu čine osobe s invaliditetom koje ovdje nisu ubrojene zbog različitosti razloga napuštanja školovanja u odnosu na zdrave osobe). Razlozi ovako

visokih postotaka nepismenih u Hrvatskoj u 21. stoljeću mogu biti prijevremeno napuštanje osnovnoškolskog obrazovanja ili neuspješnost ispunjenja osnovne funkcije osnovnoškolskog obrazovanja – opismenjavanja.

28. svibnja 2007. Vlada RH predstavila je Nacionalni program mjera za uvođenje obveznoga srednjoškolskog obrazovanja (NN 71/07.) i kampanju „Srednja škola za sve“. Komentari i prijedlozi pravobraniteljice nisu uključeni u konačni dokument Nacionalnog programa.

4.5. ANALIZA OSNOVNOŠKOLSKIH UDŽBENIKA HRVATSKOG JEZIKA I KNJIŽEVNOSTI IZ RODNE PERSPEKTIVE

Imajući u vidu Nastavni plan i program za osnovne škole, koji je Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa donijelo 2006., a koji navodi da „učenike i učenice treba osposobiti za razumijevanje i otkrivanje svijeta u kojemu žive, razumijevanje prošlosti i sadašnjosti u svijetu prirode i društva, čovjekovom odnosu prema prirodi i društvu, ljudskom stvaralaštvu, materijalnim i duhovnim vrijednostima, te međuljudskim odnosima“ (str. 10) te da „nastava hrvatskoga jezika omogućuje učenicima i učenicama stjecanje znanja, vještina, sposobnosti, stajališta, vrijednosti i navika koje pridonose njihovom osobnom razvoju i omogućuju im aktivno sudjelovanje u društvu“ (str. 25), pravobraniteljica je provela analizu iz rodne perspektive na temelju sljedećih međunarodnih i nacionalnih dokumenata i zakona.

UN Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena - CEDAW (u daljnjem tekstu: Konvencija), koja je pravno obvezujući međunarodni dokument za sve zemlje potpisnice, među kojima je i Republika Hrvatska od 1991., člankom 10., koji se odnosi na obrazovanje, obvezuje države stranke na poduzimanje svih odgovarajućih mjera kako bi se uklonila diskriminacija žena u obrazovanju. Jedna od mjera koje se pojedinačno navode je mjera uklanjanja stereotipnog shvaćanja uloga muškaraca i žena „*revizijom udžbenika i školskih programa te prilagođavanjem nastavnih metoda*“²³.

Nakon 2. i 3. periodičnog izvješća Republike Hrvatske o primjeni Konvencije, Odbor za uklanjanje diskriminacije žena (u daljnjem tekstu: Odbor), koji nadzire primjenu Konvencije u državama strankama, donio je sljedeće zaključke²⁴ za Republiku Hrvatsku:

Zaključak br. 33. „Odbor je zabrinut zbog postojanosti spolnih stereotipa u obrazovnim nastavnim planovima i udžbenicima. Također je zabrinut što djevojčice i žene u srednjim školama i na fakultetima nastavljaju s izborom područja obrazovanja na koja se tradicionalno gleda kao na 'ženska područja' te što su premalo zastupljene u znanosti.“

---

²³ Države stranke poduzimaju sve odgovarajuće mjere radi uklanjanja diskriminacije žena kako bi im osigurale jednaka prava kao i muškarcima u području obrazovanja, a posebice kako bi na osnovi jednakosti muškaraca i žena, osigurale: c) uklanjanje stereotipnog shvaćanja uloga muškaraca i žena na svim stupnjevima i u svim oblicima obrazovanja kroz poticanje zajedničkog obrazovanja i drugih vrsta obrazovanja koje pomažu postizanju tog cilja, a posebice, revizijom udžbenika i školskih programa te prilagođavanjem nastavnih metoda; („Kratki vodič kroz CEDAW“, Biblioteka ONA, Zagreb 2004., str. 40).

²⁴ Committee on the Elimination of Discrimination against Women, Thirty-second session, 10-28 January 2005, CEDAW /C/CRO/CC/2-3

Zaključak br. 34. „Odbor potiče državu stranku da pojača napore za uklanjanje stereotipa o spolnim ulogama i pojača *mainstreaming* ravnopravnosti spolova u nastavne planove i udžbenike. On također traži da država stranka potakne obuku obrazovnog osoblja o pitanjima ravnopravnosti spolova.“

Prema **Zakonu o ravnopravnosti spolova** (NN 116/03.), sustavno obrazovanje i osvješćivanje o ravnopravnosti spolova obvezujuće je za sva državna tijela, pravne osobe s javnim ovlastima, osobito obrazovne ustanove, te druge pravne osobe koje sudjeluju u provedbi promicanja i uspostavljanja ravnopravnosti spolova (čl. 14. st. 3), a obrazovanje o pitanjima ravnopravnosti spolova predstavlja integralni dio sustava osnovnog, srednjoškolskog i visokoškolskog obrazovanja, kao i cjeloživotnog učenja, koji uključuje pripremu oba spola za aktivno i ravnopravno sudjelovanje na svim područjima života (čl. 14. st. 1).

Državna tijela, pravne osobe s javnim ovlastima, te pravne osobe u pretežitom vlasništvu države i jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave dužni su u svim fazama planiranja, donošenja i provedbe neke odluke ili akcije ocjenjivati i vrednovati učinke te odluke ili akcije na položaj žena, odnosno muškaraca, radi postizanja stvarne ravnopravnosti žena i muškaraca (čl. 3. Zakona o ravnopravnosti spolova).

Ministarstvo nadležno za obrazovanje, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, kao državno tijelo dužno je postupati u skladu s čl. 3. Zakona o ravnopravnosti spolova.

Zakon o ravnopravnosti spolova u čl. 5. definira da ravnopravnost spolova znači da su žene i muškarci jednako prisutni u svim područjima javnog i privatnog života, da imaju jednak status, jednake mogućnosti za ostvarivanje svih prava, kao i jednaku korist od ostvarenih rezultata.

Prema **Zakonu o udžbenicima za osnovnu i srednju školu** (NN 36/06.), udžbenik „mora ispunjavati znanstvene, pedagoške, psihološke, didaktičko-metodičke, etičke, jezične, likovno-grafičke i tehničke zahtjeve utvrđene udžbeničkim standardom“ (čl. 3. st. 2.), dok je prema istom članku st. 3. propisano da se neće odobriti uporaba udžbenika čiji je sadržaj protivan Ustavu Republike Hrvatske i koji je neprimjeren u pogledu ljudskih i manjinskih prava, temeljnih sloboda i odnosa među spolovima te odgoju za demokratsko društvo.

Prema članku 7. ministar imenuje stručno povjerenstvo koje izrađuje pisano mišljenje o udžbeniku te predlaže ministru znanosti, obrazovanja i športa za odobravanje udžbenik o kojem je izradilo pozitivno mišljenje.

Udžbenički standard (NN 07/07.), s kojim moraju biti usklađeni svi udžbenici, u točki 5. poglavlja 2.4. Etički zahtjevi propisuje da udžbenik podržava ravnopravnost spolova na prikladan način služeći se imenicama obaju rodova, osobito u spominjanju zvanja i zanimanja, ne narušavajući pri tome komunikacijsku razinu i prirodnost hrvatskoga jezika, te priprema oba spola za djelatno i ravnopravno sudjelovanje u svim područjima života. U poglavlju 2.6. Likovno-grafički zahtjevi i standardi propisano je da likovna rješenja u udžbeniku trebaju promicati ravnopravnost spolova (st. 7.)

Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova od 2006. – 2010. (NN 114/06.) u poglavlju 3. Rodno osjetljivo obrazovanje navodi da je nacionalni prioritet uvođenje rodno osjetljivog obrazovanja na svim razinama i provedba odredbi Zakona o ravnopravnosti spolova.

Strategija razvitka službene statistike Republike Hrvatske 2004. – 2012. (NN 28/05. – u daljnjem tekstu: Strategija), koju je Hrvatski sabor donio 11. veljače 2005., u poglavlju 7.10 Rodna statistika navodi da se rodna statistika odnosi na statističke podatke koji odražavaju realnost žena i muškaraca u svim sferama života, uključujući odnose između spolova, te da takva statistika jasno ukazuje na stupanj ravnopravnosti spolova u društvu.

„Vođenje rodne statistike omogućuje praćenje stanja ravnopravnosti spolova u Republici Hrvatskoj potrebnih radi donošenja odluka, poduzimanja mjera i vođenja politike za ostvarivanje te ravnopravnosti. Za to je nužna mogućnost uspoređivanja podataka o ženama i muškarcima u svim područjima društvenog života.“

Stoga je pravobraniteljica u 2007. pokrenula i provela **projekt analize udžbenika hrvatskog jezika i književnosti za osnovne škole od 5. do 8. razreda iz rodne perspektive**. Ured pravobraniteljice je analizirao sve udžbenike hrvatskog jezika i književnosti od 5. do 8. razreda s Popisa odobrenih udžbenika koji mogu biti u uporabi u osnovnim školama u školskoj godini 2007./2008. Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa (u daljnjem tekstu: MZOŠ).

Na temelju Zakona o udžbenicima za osnovnu i srednju školu, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa objavilo je Popis odobrenih udžbenika koji mogu biti u uporabi u osnovnim školama, gimnazijama i srednjim strukovnim školama u školskoj godini 2007./2008. i Katalog odobrenih udžbenika za osnovnu školu, gimnazije i srednje strukovne škole u školskoj godini 2007./2008.

Cilj projekta, koji nije znanstveno istraživanje, bila je izrada analize postojećeg stanja u primjeni mjera iz Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, odredbi Zakona o ravnopravnosti spolova (NN 116/03.), Zakona o udžbenicima za osnovnu i srednju školu (NN 36/06.; 141/06.), i Udžbeničkog standarda (07/07.) te mjera Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova 2006. – 2010. (NN 114/06.), u udžbenicima hrvatskog jezika i književnosti za više razrede osnovne škole.

U tu svrhu analiza se fokusirala na:

Statističke pokazatelje prema spolu za:

1. autorstvo udžbenika i radnih bilježnica
2. autorstvo tekstova i likovno-grafičke opreme udžbenika, radnih bilježnica i svakog teksta pojedinačno
3. zastupljenost muških i ženskih likova u likovno-grafičkoj opremi tekstova
4. zastupljenost muških i ženskih likova u tekstovima

Statističke pokazatelje za:

1. korištenje rodno senzitivnog jezika u uputama, zadacima i primjerima
2. vrste tekstova i tematike
3. obiteljsko stanje odraslih likova
4. način prikazivanja muškaraca i žena.

Analizirano je ukupno 36 udžbenika i 34 pripadajuće radne bilježnice hrvatskog jezika i književnosti, 5 nakladničkih kuća, namijenjenih osnovnim školama za uzrast učenika/učenica od 5. do 8. razreda osnovne škole.

Metodologija

Izrađene su i popunjene tri vrste upitnika:

1. **U1** - upitnik o udžbeniku - **ukupno 36**
2. **U2** - upitnik s 19 pitanja za svaki pojedinačni tekst u udžbeniku uključujući i likovno-grafičku opremu teksta - **ukupno 2.091**
3. **RB 2** - upitnik o radnoj bilježnici - **ukupno 34**

I. ANALIZA

Autorstvo udžbenika prema spolu²⁵

36 udžbenika za 5., 6., 7., i 8. razrede osnovnih škola iz hrvatskog jezika i književnosti potpisuje ukupno 59 autora/ica²⁶ od čega:

- **49 autorica (83%)**
- **10 autora (17%)**

Autorstvo naslovnice i likovno-grafičke opreme udžbenika prema spolu

Ilustracije u svih 36 udžbenika potpisuje **13 muškaraca i 3 žene**, a **naslovnice** udžbenika **11 muškaraca, 3 žene** i jedan grafički studio. Na udžbenicima je bilo angažirano²⁷:

- 12 likovno-grafičkih urednika
- 7 likovno-grafičkih urednica
- 5 urednica udžbenika
- 4 urednika udžbenika

Nakon identifikacije teksta (I.), u upitniku U2 koji se odnosio na svaki pojedinačni tekst u svakom od 36 udžbenika, kodirani su odgovori na pitanja vezana za:

- II. Likovno-grafičku opremu teksta
- III. Tekstualnu opremu – upute, objašnjenja, zadatke vezane uz glavni tekst
- IV. Tekst – vrstu, autorstvo po spolu, temu
- V. Likove u tekstu – spol i dob glavnog lika i zanimanje
- VI. Sporedne likove u tekstu – broj, spol i dob
- VII. Obiteljsko stanje glavnih likova
- VIII. Obiteljske uloge u kojima se pojavljuju glavni likovi.

---

²⁵ Simptomatično je da u udžbeniku koji se pod istim naslovom pojavljuje u 5., 6., 7. i 8. razredu, koji potpisuju tri autorice i jedan autor samo u udžbeniku za 8. razred, od ukupno 302 navedena/e autora/ice u 4 udžbenika 88% su autori, a četiri puta manje - tj. 12% su autorice tekstova.

²⁶ Većina autora i autorica potpisuje udžbenike istog naslova za sve razrede od 5. do 8. osnovne škole tako da ovdje nismo naveli ukupan broj autora i autorica za sva 36 udžbenika, već ukupan broj različitih autora/ica.

²⁷ Budući da svi udžbenici ne navode sve podatke koji su bili dio analize, gore navedene brojke rezultat su analize onih podataka koji su bili dostupni u samom udžbeniku.

II. LIKOVNO-GRAFIČKA OPREMA TEKSTA

U 36 udžbenika pronađeno je **ukupno 3.604 likovno-grafičkih priloga** i to:

Vrsta	Broj	Postotak
crtež	1291	(36%)
fotografija	1098	(30%)
reprodukcija	613	(17%)
Strip	230	(6%)
Kolaž	139	(4%)
karikatura	59	(2%)
Ostalo	174	(5%)
Ukupno:	3604	100%

Uz fotografije, reprodukcije, crteže, kolaže, karikature i stripove, u udžbenicima je potpisano 1396 autora i 257 autorica. Za 1181 likovno-grafički prilog nepoznat je spol autora/ice. Pojedini/e autori/ce potpisuju više likovno-grafičkih priloga.

Od 1653 imena autora/ica koja su navedena uz 3604 likovno-grafička priloga:

84% su muškarci (1396)	16% žene (257)
------------------------	----------------

Tko ili što je prikazan/o na fotografijama, crtežima, reprodukcijama itd.?

Kodirano je najviše tri likovno-grafička priloga uz tekst. Rezultati prema spolu, ukoliko je prikazan samo jedan lik:

muškarac	žena	Dječak	djevojčica	beba	Ukupno
775	236	213	107	10	1341
58%	17%	16%	8%	1%	100%

Rezultati o prevladavajućem spolu likova ukoliko ih ima više:

prevladavaju M likovi	M/Ž ravnopravno	prevladavaju Ž likovi	Ukupno
423	320	113	856
49%	38%	13%	100%

III. RODNA OSJETLJIVOST JEZIKA U TEKSTUALNOJ OPREMI GLAVNOG TEKSTA (upute, vježbe, primjeri, sažeci i sl.)

Uz glavni tekst u udžbenicima se koriste i popratni kraći tekstovi, upute za vježbe, sažeci, prijedlozi za dodatni rad i razmišljanje, primjeri koji ilustriraju temu glavnog teksta i sl. koji su grupirani u cjeline poput: *književni pojam, izražavanje i stvaranje, ponovi i upamti, upoznaj autora, interpretacija, razgovarajmo o tekstu, uradite sami, za one koji žele više* itd.

Analizirano je korištenje rodno osjetljivog jezika tekstova koji se obraćaju izravno učenicima i učenicama kako bi se ustanovilo obraćaju li se i jednima i drugima korištenjem ženskog i muškog roda (rodno osjetljivim jezikom), isključivo u muškom rodu (rodno neosjetljivim jezikom) ili neutralnim glagolskim oblicima poput: *napiši, razmisli, pokušaj* i sl. (rodno neutralnim jezikom).

Primjeri radi ilustracije uzeti iz udžbenika Darovi riječi VIII., Joža Skok, Zvonimir Diklić, Zagreb, 2007.:

- rodno osjetljivog jezika u popratnoj opremi teksta: „Prisustvovao/prisustvovala si jednoj komičnoj situaciji. Ispričaj.“ (str. 96)
- rodno neosjetljivog jezika: „Ako si gledao na televizijskom ekranu Sinjsku alku ili joj prisustvovao, opiši je.“ (str. 69)
- rodno neutralnog jezika: „Imaš li i ti nekog kućnog ljubimca? Ispričaj kako se odnosiš prema njemu.“ (str. 56)

Rezultati analize **rodne osjetljivosti jezika** u popratnim tekstovima i vježbama/primjerima uz glavni tekst:

neutralan	rodno osjetljiv	rodno neosjetljiv	Ukupno
1464	443	129	2036
72%	22%	6%	100%

Najviše tekstova (72%) koristi rodno neutralne oblike obraćajući se učenicima i učenicama u drugom licu jednine ili množine, i zapovjednim načinom, kao na primjer: „**Pronađi stihove koji izražavaju pjesnikovu čežnju za dalekim krajevima – u koje nikad neće stići.**“ (Hrvatska čitanka za VIII. razred osnovne škole, Ante Bežen i Olga Jambrec, Zagreb 2007., str. 122)

IV. TEKST

Autorstvo tekstova po spolu

Spol	Broj tekstova	Postotak
Autori	1322	63%
Autorice	314	15%
Nepoznato	455	22%
Ukupno	2091	100%

Od 1636 tekstova za koja je poznat spol autora/ice, 81% čine tekstovi autora, 19% tekstovi autorica.

Glavne teme tekstova

Upitnikom je definirano 15 skupina unutar kojih je kodirano 1940 tema. Za teme koje nisu mogle biti svrstane u predložene skupine ostavljena je opcija – *ostalo* – koja je obuhvatila dodatne teme poput razmišljanja o smrti, svemiru, suncu i planetima, životne mudrosti, kriminalističke priče, TV-serije, filmove, putopise i sl. Postotak po svakoj od ovih tema je vrlo malen pa nisu uključene u tablicu.

TEMA	Broj tekstova	Postotak
1. dječji život	393	20%
2. priroda/životinje	381	20%
3. obiteljski život	183	10%
4. ljubavna	150	8%
5. rodoljubna	137	7%
6. povijesna tema	122	6%
7. umjetnost/književnost	122	6%
8. život na selu	102	5%
9. profesija	87	4%
10. religiozna	65	3%
11. ratna	58	3%
12. život u gradu	53	3%
13. zabava, hobi	42	2%
14. ljudska prava, dječja prava	30	2%
15. sport	15	1%
Ukupno:	1940	100%

Tablica pokazuje da se najviše tema u udžbenicima odnosi na dječji život (igra, škola, odnosi među djecom) – 393 (20%) i na prirodu i životinje – 381 (19%), zatim na obiteljski život – 183 (9%), ljubavne – 150 (8%) i rodoljubne teme – 137 (7%).

U tekstovima su kodirane i teme vezane uz problematiziranje moguće diskriminacije na temelju spola, vjere, nacionalnosti, imovinskog statusa, spolne orijentacije, obiteljskog ili bračnog statusa, osoba s invaliditetom i drugih različitosti pojedinaca/ki ili grupa.

Takvih tekstova je bilo ukupno **29, nešto više od 1%**.

Nekoliko pozitivnih primjera tekstova koji progovaraju o različitostima među ljudima prema raznim osnovama:

„Odišlo ne čini čovjeka“²⁸ – blog-tekst o razlikama među ljudima na temelju imovinskog stanja;

„Različitosti“²⁹ – ulomak iz igrokaza o značaju različitosti

„Različitost nije grijeh. Različitost čini ovaj svijet ljepšim... Ja volim i želim biti različit od drugih!!!“

„Predrasude“³⁰ – o definiciji predrasuda, o tome što su predrasude kroz kviz pitanja o predrasudama prema onima slabijeg imovinskog stanja, pripadnicima/cama druge rase, neobičnim jelima, nepoznatim ljudima. U konačnim rezultatima bodova, oni s najmanje bodova opisani su na ovaj način:

„Od glave do pete zavezan/zavezana si u lance predrasuda: tvoji vrijednosni sudovi zasnivaju se na tuđim procjenama. Tako si uskraćuješ radost otkrivanja raznolikosti svijeta u kojoj se sastoji njegova ljepota i njegov napredak, a često svojim stavovima nanosiš drugima nepravdu.“

Tema o drukčijoj seksualnoj orijentaciji osim heteroseksualne – ljubavi mladića i djevojke – nema.

---

²⁸ „Kрила riječi“, čitanka za peti razred OŠ, skupina autora/autorica, Zagreb 2007., str. 118-119

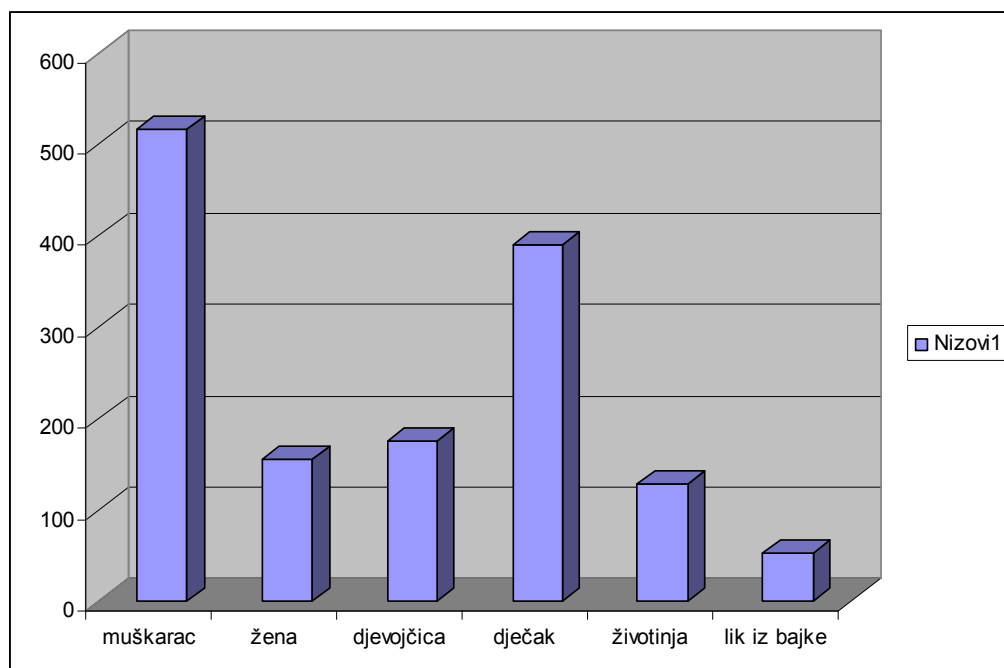
²⁹ „Kрила riječi“, čitanka za peti razred OŠ, skupina autora/autorica, Zagreb 2007., str. 33-35

³⁰ „Hrvatska jezična škrinjica 6“, udžbenik hrvatskoga jezika za šesti razred OŠ, Valentina Kamber i Lidija Sykora-Nagy, str. 67-68

V. LIKOVI

Glavni lik

Od **ukupno 1417 tekstova** u kojima se pojavljuje/u glavni lik/likovi, raspodjela po spolu je sljedeća:

Muški likovi (muškarci, starci i dječaci) kao glavni likovi pojavljuju se u ukupno 906 tekstova (64%), ženski likovi (žene, starice, djevojčice) u 331 tekstu (23%), dok su 13% likova životinje i likovi iz bajke.

muški lik	ženski lik	ostalo	Ukupno
906 (64%)	331 (23%)	180 (13%)	1417

Zanimanje glavnih likova

Profesija/zanimanje glavnog lika ne spominje se u svakom tekstu. **Prema broju različitih zanimanja glavnih likova** koja su spomenuta, dobiveni su sljedeći brojevi rezultati:

V. razred - 10 udžbenika		VI. razred - 10 udžbenika		VII. razred - 8 udžbenika		VIII. razred - 8 udžbenika	
M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž
24	7	41	5	61	21	37	10

Međutim, broj spominjanja muških odnosno ženskih zanimanja je veći, stoga što se pojedina zanimanja spominju i nekoliko puta u tekstovima jednog ili više udžbenika za isti razred. Stoga, PRAVOBRANITELJICA ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA – IZVJEŠĆE O RADU ZA 2007. GODINU

tablica prema broju spominjanja muških odnosno ženskih zanimanja po razredima izgleda ovako:

V. razred - 10 udžbenika		VI. razred - 10 udžbenika		VII. razred - 8 udžbenika		VIII. razred - 8 udžbenika	
M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž
32	8	56	5	83	31	49	12

Rezultati brojčane analize muških i ženskih zanimanja pokazuju da se **muškarce četiri puta češće definira zanimanjem kojeg obavljaju nego žene:**

- 220 puta se u tekstovima spominje zanimanje muškarca (80%)
- 56 puta žene (20%).

Zanimanja muškaraca nisu samo 4 puta brojčano nadmoćnija, već su i raznovrsnija, raspoređena po školskim spremama od najniže do najviše, dok su ženska zanimanja vrlo jednolika, stereotipna i tek s pokojom suvremenom iznimkom.

Najbolji primjer su samo 4 zanimanja u kojima se spominju **žene** – glavni likovi u udžbenicima za VI. razred osnovne škole: **balerina, mlinarica, pravica i žetelica.**

Istovremeno se **muškarci** – glavni likovi spominju se u 40 različitih zanimanja, i to 55 puta u rasponu koji uključuje: **astronauta, geologa, kočijaša, kapetana broda, pastira, prometnika, putnika/avanturista, ribara, redatelja, vojnika, skladatelja, atletičara, stolara, vojskovođe, učitelja, zidara i znanstvenika.**

VI. SPOREDNI LIKOVI

Kao sporedni likovi u tekstu: muškarci se pojavljuju 910 puta, a žene 505 puta.

Broj sporednih likova je najčešće ograničen na 1-2 lika (566 tekstova), a u najvećem broju slučajeva radi se o odraslim osobama (503) te osnovnoškolskom uzrastu (195).

VII. OBITELJSKO STANJE LIKOVA

Tekstova u kojima se izrijekom spominje ili iz kojih se jasno može zaključiti obiteljsko stanje odraslih likova bilo je 424 (20%). U 62% slučajeva radi se o obitelji s djecom.

Obiteljsko stanje	Ukupno	Postotak
obitelj s djecom	262	62%
bračna zajednica	72	17%
samohrana majka	19	4%
neoženjen	17	4%
Neudata	16	3%
udovac	13	3%
izvanbračna zajednica	8	2%
Udovica	8	2%
Razveden	4	1%
razvedena	3	1%
samohrani otac	2	1%
Ukupno:	424	100%

VIII. Obiteljske uloge

Analizom obiteljskih uloga definirano je u kojim se ulogama najčešće i najrjeđe pojavljuju glavni ženski i muški likovi unutar obitelji te koji su obiteljski odnosi najčešće/najrjeđe zastupljeni. U nekim tekstovima likovi se pojavljuju u više od jedne kombinacije.

Obiteljske uloge u kojima se pojavljuje glavni ženski lik

Kći	majka	sestra	unuka	baka	ostalo	ukupno
85	45	18	8	5	4	165
52%	27%	11%	5%	3%	2%	100%

Od 165 ženskih likova čije su obiteljske uloge jasno definirane, 52% se odnosi na ulogu kćeri, a 27% na ulogu majke. U kategoriji „ostalo“ nalaze se nećakinje.

Obiteljske uloge u kojima se pojavljuje glavni muški lik

Sin	otac	unuk	brat	djed	ostalo	ukupno
197	57	44	31	8	4	341
58%	17%	13%	9%	2%	1%	100%

Od 341 muškog lika čije su obiteljske uloge jasno definirane, 58% se odnosi na ulogu sina, a 17% na ulogu oca.

Iako se u tekstovima i sporedni likovi spominju u nekoj od ovih obiteljskih uloga, ovdje se navode samo obiteljske uloge glavnih muških i ženskih likova.

Primarni obiteljski odnos između likova

Obiteljski odnos	broj	postotak
mama-sin	158	25%
otac-sin	141	23%
mama-kći	62	10%
otac-kći	62	10%
djed-unuk	38	6%
brat-sestra	32	5%
baka-unuk	31	5%
brat-brat	23	4%
suprug-supruga	18	3%
Roditelji	18	3%
baka-unuka	12	2%
sestra-sestra	8	1%
mama-dijete	5	1%
otac-dijete	4	1%
djed-unuka	4	1%
Ukupno:	616	100%

U ukupno 616 primarnih obiteljskih odnosa glavnih likova, prevladava odnos jednog od roditelja sa sinovima – majka-sin (25%) i otac-sin (23%). U više od dvostruko manjem postotku na drugom mjestu je odnos roditelja i kćeri – mama-kći (10%) i otac-kći (10%).

Zbrojimo li posebno odnose između muških i ženskih likova, rezultat izveden iz ukupnog broja tekstova u kojima su primarno istaknuti obiteljski odnosi glavnih likova (616) pokazuje sljedeće postotke zastupljenosti obiteljskih odnosa:

otac-sin	141	70%
djed-unuk	38	19%
brat-brat	23	11%
Ukupno:	202	100%

U 33% tekstova (202) govori se o odnosu između muških članova obitelji, od čega u 70% slučajeva (141) o odnosu otac-sin.

mama-kći	62	76%
baka-unuka	12	15%
sestra-sestra	8	9%
Ukupno:	82	100%

U 13% tekstova (82) govori se o odnosu između ženskih članica obitelji, od čega u 76% slučajeva (62) o odnosu majka-kći.

Tematika ravnopravnosti spolova u udžbenicima hrvatskog jezika i književnosti

Ravnopravnost spolova kao tema glavnog teksta ili popratne tekstualne opreme gotovo da i ne postoji.

Iznimke su popratni zadaci kojima se učenici/učenice motiviraju na razgovor, dodatni rad i razmišljanje, a kojima glavni tekst služi kao povod, kao na primjer:

Usmena narodna balada „Asan-aginica“

„Krila riječi 8.“, skupine autora/ica, Zagreb 2007. str. 165-168

U dodatnoj opremi teksta osim pitanja o likovima i njihovim odnosima u ovoj narodnoj baladi, u podnaslovu „U stvarnome životu“ **učenicima/učenicama se postavlja izravno pitanje o ravnopravnosti žena i muškaraca danas** i traži od njih da potkrijepe svoje tvrdnje. Navodi se da sama balada prikazuje „vrlo patrijarhalnu sredinu u kojoj vladaju muškarci, a žene nemaju baš nikakvih prava“ te se postavlja pitanje „Ima li u tvojoj sredini takvih patrijarhalnih obitelji?“

Projekt na koji se pozivaju učenici/učenice pod nazivom „Kodeks ponašanja suvremene obitelji“, traži od učenika/ca da se podijele u skupine i naprave ankete kojima će istražiti mišljenje svojih vršnjaka o tome koja zajednička prava imaju majka, otac i dijete (djeca) u suvremenoj obitelji te da izrade „kodeks ponašanja u obitelji koji određuje i prava i dužnosti svakog člana“.

Zadatak nakon istog teksta „Asan-aginice“ u drugom udžbeniku (Dveri riječi 8., Nada Babić, Dinka Golem, Dunja Jelčić i Ivan Đurić, Zagreb 2007., str. 95-97) traži od učenika/ca da napišu glavnim likovima pismo u kojem će iznijeti svoj doživljaj njihova postupanja s Asan-aginicom. U temama za razgovor o djelu potiče ih se na razmišljanje o tome što bi se Asan-aginici dogodilo da je prekršila pravila društva i sredine svoga vremena i izašla iz kuće bez muževe pratnje.

Ista tematika, ali ovaj put ulomak iz drame „Hasanaginica“ Milana Ogrizovića („Dveri riječi 8.“, Nada Babić, Dinka Golem, Dunja Jelčić i Ivan Đurić, Zagreb 2007., str. 220-223) – zadatak je napisati sastavak o temi: „Nepravedno sam optužena/optužen“ i imenovati „osobe koje u tvome mjestu ili kraju u svatovskom ceremonijalu imaju određene uloge (mladoženja, kum, djever i drugi) i objasni njihove dužnosti.“

Tekst „Djevojčica iz Afganistana“, Deborah Ellis,

„Hrvatska čitanka 7“, Ante Bežen, Jure Karakaš, Zagreb 2007., str 113-116

U zadacima uz tekst o položaju žena pod Talibanima, učenike/ce se pita: „Kako bi ti se činilo da tvoja mama mora izlaziti u grad pokrivena od glave do pete?“ U razgovoru o tekstu konstatira da su „ženama uskraćena gotovo sva ljudska prava“, a zadatak učenicama i učenicima je da napišu što se iz teksta može naučiti o „građanskim pravima afganistanskih žena“.

Žensko pismo, Lidija Dujić,

„Dveri riječi 7“, Nada Babić, Dinka Golem, Dunja Jelčić, Zagreb 2007., str. 195 - 197

Tekst o hrvatskim književnicama govori o književnicama prošlosti i sadašnjosti. U popratnom tekstu navode se još neke žene iz hrvatske povijesti, kao i legenda da su Hrvate u današnju domovinu predvodile dvije sestre, Tuga i Buga. Razgovor o samom tekstu donosi i nove podatke o književnicama, a **povod je i za raspravu o položaju i ulozi žene u hrvatskom društvu.**

Sam tekst želi skrenuti pozornost na postojanje književnica u hrvatskoj povijesti i činjenicu da je njihov broj znatno veći nego što ih bilježi službena povijest. Razlog se otkriva u činjenici da je ženama bila namijenjena uloga čitateljice i junakinje književnog djela, a ne autorice.

Jedini prigovor je, međutim, što tekst uključuje i osvrt na obiteljski/bračni status hrvatskih književnica, što nije slučaj niti s jednim književnikom u kratkim biografijama koje stoje uz odabrane tekstove njihovih djela, što potvrđuje današnju društvenu stereotipnu praksu prema kojoj se žene u velikom broju slučajeva, za razliku od muškaraca, definiraju u odnosu na svoj obiteljski/bračni status.

„Zanimljivo je primijetiti da su biografije naših književnica međusobno slične... često ostaju neudane – bez vlastitih obitelji, nedostatak obiteljskog života nadomještaju pedagoškim radom – najčešće u zvanju učiteljica, književnim se radom bave usputno – najuspješnije u malim formama i autobiografskoj građi, izrazito su dugovječne.“

Činjenica jest da se u biografijama naših književnica može iščitati ovakva sličnost, no isticanje njihovog bračnog odnosno obiteljskog statusa, nije zabilježeno u biografijama niti jednog autora.

Bila sam dječak, Vesna Parun

(„Krila riječi 7“, skupina autora/ica, Zagreb 2007., str. 169)

Lirska pjesma pjesnikinje Vesne Parun govori o djevojčici koja sanjari i između ostalog zamišlja sebe i kao dječaka „što praćkom poklike baca“. Pjesma je **povod za zadatak učenicima i uenicama da na papiru označenom sa ZA i PROTIV upišu svoja razmišljanja o tome zašto je dobro biti dječak, odnosno djevojčica.**

U zadacima uz istu pjesmu u udžbeniku „Žubor riječi 5“, Zvonimir Diklić, Joža Skok, Zagreb 2007., str. 28, od učenika/ca se traži da napišu sastavak na temu „Moje najskrovitije želje i snovi“.

„Duga“, Dinko Šimunović - težnja djevojčice da bude dječak koja tragično završava

(„Žetva riječi 7“, Joža Skok, Zvonimir Diklić, str. 63-65 i Krila riječi 7, skupina autora/autorica, Zagreb 2007., str.170-172).

„Samo njihovi dječaci, mali Čardačani, smjeli su se pržiti na suncu i hladiti u mlakoj Glibušnoj vodi ne čekajući večer kao njihove sestre. One su morale čekati zalaz nemilog sunce da s majkama prošeću po jedinoj čardačkoj ulici i tako pokažu nove i svijetle opravice. A do tada su morale ležati da im lišca ostanu nježna i bijela kakva moraju da budu u gospodskih djevojčica.“

„Valja da čuvaš zdravlje jer ti nijesi nikakav dječak. Njima ne može ništa biti. Ti valja da se čuvaš...i Bogu da se moliš“, završila bi uzdišući (gospođa Emilija).

„Dječaci mogu žderati koliko hoće. Oni treba da budu veliki i jaki, a ti moraš biti tanka i vitka.“ - „I ne smiješ trčati jer se to djevojčici ne pristoji.“ „A mogla bi pasti i nagrditi lice“, govorili su naizmjenice Serdar i Serdarovica.

Pripovijetka „Duga“ je odličan primjer kako se tekst koji opisuje dvostruke standarde i ograničavajući položaj djevojčica/žena u 19. stoljeću može iskoristiti za razgovor o ravnopravnosti spolova, stereotipima, društveno nametnutim normama ponašanja različitim za dječake i djevojčice i o njihovoj opravdanosti te dvostrukim standardima u sadašnjosti. Udžbenik „Žetva riječi 7“ koristi tu priliku pa je jedan od zadataka uz tekst: **„Porazgovarajte o tome ima li danas sličnih odnosa prema djevojčicama i u čemu se oni očituju.“**

Udžbenik „Krila riječi 7“ uz isti tekst problematizira različitost pojedinaca/ki u svojoj sredini i traži od učenika/ca da se prisjete osoba koje kao da ne pripadaju u sredinu u kojoj žive, koje se bitno razlikuju od ostalih, te da pričaju o njoj i o načinu na koji se sredina odnosi prema takvoj osobi. Projekt vezan uz ovaj tekst je proučiti živote „velikih ljudi koji su živjeli neprihvaćeni od sredine jer su im razmišljanja bila daleko ispred svoga vremena“.

Kad mame dobiju posao, postoji opasnost da „prestanu“ biti mame

„Mama moja mamasta“, Marina Vidas

(„Krila riječi 6“, skupina autora/autorica, Zagreb 2007., str. 27-29)

„...mama je dobila posao u struci. Sutradan je obukla fini kostimić i cipele visokih potpetica. Bila je lijepa, ali nekako mi se učinila daleka, nedodirljiva. Kao da to više nije bila moja mama mamasta.

Dani su prolazili, mamina ruka u kući očito je nedostajala. Tata i ja bili smo posve zbunjeni.

...Tata se trudio skuhati bilo kakav ručak, a kuća je iz dana u dan bila sve zapuštenija.

...U školi su zaredale loše ocjene.

...Pokušao sam razgovarati s mamom, otpilila me u sekundi jer je bila strašno nervozna.

...Nisam više prepoznavao svoju mamu, bila mi je tako daleka i više se nije sa mnom šalila.“

Dječak, glavni lik, na kraju teksta shvati da mu mama radi jako važan posao vezan uz djecu s posebnim potrebama i postane jako ponosan na svoju mamu.

Većina teksta odraz je današnjih stereotipnih shvaćanja o „muškim“ i „ženskim“ poslovima. Stoga je važno što se u zadacima uz glavni tekst iskoristila mogućnost da se potakne učenike/ce da razmisle o

svojoj ljutnji na roditelje kad nemaju za njih vremena i da istaknu važnost svakog člana obitelji i pokažu razumijevanje prema poslu koji obavlja.

Tekst osim toga potiče učenike/ce da potraže informacije o udrugama koje okupljaju roditelje djece s posebnim potrebama, da saznaju koji sve problemi muče takve obitelji te kako bi se trebalo ponašati prema osobi s posebnim potrebama da ju ne povrijedimo.

Majka i sin

Majka-sin je najzastupljeniji obiteljski odnos između likova u udžbenicima hrvatskog jezika i književnosti. Odnos majke i kćeri je čak 2 i pol puta rjeđi.

RB 2 - UPITNIK ZA RADNE BILJEŽNICE

Autorstvo 34 radne bilježnice, potpisuje ukupno 35 različitih autora/autorica, od čega:

- 25 autorica (71%)
- 10 autora (29%)

Autorice i autori radnih bilježnica ujedno su i autorice i autori udžbenika budući da su radne bilježnice dodatak za vježbu, objašnjenje, primjer i dopunu tekstova iz udžbenika.

Rodna osjetljivost jezika u radnim bilježnicama

Analizirano je korištenje muškog i ženskog roda imenica, kao i korištenje rodno neutralnog jezika. Rezultati analize su pokazali da:

- 17 radnih bilježnica koristi rodno neutralni jezik
- u 13 radnih bilježnica prevladava rodno osjetljiv jezik
- 3 radne bilježnice u potpunosti koriste rodno osjetljiv jezik
- u samo 1 radnoj bilježnici prevladava rodno neosjetljiv jezik.

U radnim bilježnicama prevladava korištenje rodno neutralnog jezika, a **nema radnih bilježnica koje su u cijelosti napisane rodno neosjetljivim jezikom.**

Likovno-grafička oprema teksta u radnim bilježnicama

Analizirana je tematika likovno-grafičke opreme tekstova u radnim bilježnicama. Pronađeno je ukupno 1332 slika u 34 radne bilježnice. Rezultati analize:

TKO ILI ŠTO JE NA SLICI	BROJ	POSTOTAK
muškarac	261	20%
ženski i muški likovi zajedno	181	14%
Dječak	170	13%
životinje	151	11%
Priroda	146	11%
predmeti	127	9%
djevojčica	90	7%
Žena	71	5%

* 140 slika prikazuje anđele, apstrakcije, križaljke, slagalice, kartice za igru, staroegipatsko pismo i sl.

Iz tablice je vidljivo da **najveći postotak** prikazanih likova čine **muški likovi** (muškarci 20% i dječaci 13%), dok su **ženski likovi** (djevojčice 7% i žene 5%) na samom začelju tablice, **u postotcima manjim od postotaka u kojem su zastupljene priroda, životinje i predmeti.**

Tematika novih tekstova

U radnim bilježnicama se osim vježbi, uputa za vježbu i primjera koji ilustriraju tekst iz udžbenika hrvatskog jezika ili čitanke, nalaze i novi tekstovi.

U **novim tekstovima** koji se pojavljuju samo u radnim bilježnicama **definirano je ukupno 1073 likova i tema.** Iako se brojevi i postoci odnose na ukupan broj od 1073 teme i lika, odvojili smo postotke u tablicama na postotke u kojima se pojavljuju likovi i postotke u kojima su primarne teme, a ne likovi:

Glavni likovi

Muškarac	145	14%
Dječak	118	11%
Djevojčica	64	6%
Žena	43	4%

Teme

priroda, pejzaž	165	15%
Svakodnevnica	140	13%
dječja igra, škola	129	12%
Životinje	65	7%
Obitelj	70	6%

Muški likovi (muškarac i dječak) nalaze se u 263 nova teksta u radnim bilježnicama (25%), a ženski likovi (žena i djevojčica) u dva i pol puta manjem broju, tj. u 107 (10%).

12% (134) tema odnosilo se na likove i teme koji ovdje nisu definirani/e poput, rodoljubnih, religioznih, povijesnih podataka, crtica o hrvatskom jeziku, znanosti, blagdanskim i tradicionalnim običajima, općenito o međuljudskim odnosima i sl.

autorice	autori	nepoznato	ukupno
149	457	199	805
18%	57%	25%	100%

Novi tekstovi u radnim bilježnicama analizirani prema spolu autora/ica

Analizom po spolu ukupno 805 novih tekstova koji se pojavljuju samo u radnim bilježnicama, utvrđeno je sljedeće:

autorice	autori	nepoznato	ukupno
149	457	199	805
18%	57%	25%	100%

Odabrane nove tekstove u radnim bilježnicama čak tri puta češće potpisuju muškarci nego žene.

Sažetak dobivenih podataka

1. 36 udžbenika za 5., 6., 7., i 8. razred osnovnih škola potpisuje **59 različitih autora/ica** od čega većina autorica: **49 autorica (83%) - 10 autora (17%)**.
2. Autorstvo **34 radne bilježnice**, potpisuje ukupno 35 različitih autora/autorica, od čega većina autorica (koje su uglavnom i autorice udžbenika): **25 autorica (71%) - 10 autora (29%)**.
3. Najveći postotak **u likovno-grafičkoj opremi radnih bilježnica** čine muški likovi (muškarci 20% i dječaci 13%), dok su **ženski likovi** (djevojčice 7% i žene 5%) na samom začelju, **u postotcima manjim od postotaka u kojem su zastupljene priroda, životinje i predmeti**.
4. Od 1653 imena autora/ica 3604 likovno-grafička priloga u udžbenicima: 84% su muškarci (1396) i 16% žene (257).
5. Od 2091 teksta u udžbenicima, 1322 teksta potpisuju autori (63%), 314 autorice (15%), a autorstvo 455 (22%) tekstova je nepoznato.
6. Najviše tema u udžbenicima odnosi se na dječji život (igra, škola, odnosi među djecom) – 393 (20%) i na prirodu i životinje – 381 (19%), zatim na obiteljski život – 183 (9%), ljubavne teme – 150 (8%) i rodoljubne teme – 137 (7%).
7. Muški likovi (muškarci, starci i dječaci) kao glavni likovi pojavljuju se u ukupno 906 tekstova (64%), ženski likovi (žene, starice, djevojčice) u 331 tekstu (23%), dok 13% likova su životinje i likovi iz bajke.
8. Rezultati brojčane analize muških i ženskih zanimanja pokazuju da se muškarce četiri puta češće definira zanimanjem kojeg obavljaju nego žene.
9. U ukupno 616 primarnih obiteljskih odnosa glavnih likova, prevladava odnos jednog od roditelja sa sinovima – majka-sin (25%) i otac-sin (23%). U više od dvostruko manjem postotku na drugom mjestu je odnos roditelja i kćeri – mama-kći (10%) i otac- kći (10%).

ZAKLJUČAK

S obzirom na cilj analize postojećeg stanja u primjeni mjera iz Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, odredbi Zakona o ravnopravnosti spolova (NN 116/03.), Zakona o udžbenicima za osnovnu i srednju školu (NN 36/06.; 141/06.), i Udžbeničkog standarda (07/07.) te mjera Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova 2006. – 2010. (NN 114/06.), u udžbenicima hrvatskog jezika i književnosti za 5. - 8. razrede osnovnih škola:

Pravobraniteljica je mišljenja da je učinjen značajan pozitivan pomak u korištenju rodno osjetljivog jezika, što je u skladu s etičkim zahtjevima Udžbeničkog standarda – 94% tekstova iz tekstualne opreme glavnog teksta u udžbenicima koristi ili rodno neutralan ili rodno osjetljiv jezik, dok kod radnih bilježnica nema niti jedne koja koristi rodno neosjetljiv jezik.

Međutim, pravobraniteljica ističe da udžbenici još uvijek nisu u skladu sa stavkom 7. *Likovno-grafičkih zahtjeva i standarda* propisanih Udžbeničkim standardom (NN 07/07.)³¹, o čemu svjedoče postoci dobiveni analizom – 74% pojedinačnih likova prikazanih na crtežima, fotografijama i drugoj likovno-grafičkoj opremi uz tekst u udžbenicima su muškog roda. I u radnim bilježnicama najveći postotak u likovno-grafičkoj opremi radnih bilježnica čine muški likovi (33%), dok su ženski likovi s 12% zastupljenosti na samom začelju, u postotcima manjim od postotaka u kojem su zastupljene priroda, životinje i predmeti.

Pravobraniteljica smatra da bi ravnomjernija vidljivost ženskih i muških likova u likovnim rješenjima, značila promicanje ravnopravnosti spolova.

Iako pravobraniteljica uvažava činjenicu da je način na koji su žene prikazane u većini tekstova u udžbenicima uvjetovan načinom na koji su bile opisivane tijekom povijesti, tj. starije hrvatske književnosti, mišljenja je da se premalo koriste mogućnosti dodatnih zadataka, vježbi i tema za razgovor u svrhu odgoja i obrazovanja za ravnopravnost spolova.

---

³¹ „Likovna rješenja u udžbeniku trebaju promicati ravnopravnosti spolova“, Udžbenički standard (NN 07/07.), 2.6. Likovno tehnički zahtjevi i standardi, stavka 7.

PREPORUKE PRAVOBRANITELJICE

Stoga, u svrhu postizanja ciljeva rodno osjetljivog obrazovanja, pravobraniteljica preporučuje da se:

1. prilikom izrade i odobravanja udžbenika pomno preispita njihova usklađenost s mjerama UN Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, sa Zaključcima Odbora za uklanjanje diskriminacije žena na području obrazovanja, s odredbama Zakona o ravnopravnosti spolova, Zakona o udžbenicima za osnovne i srednje škole i Udžbeničkog standarda te s mjerama uvođenja rodno osjetljivog obrazovanja Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova 2006. – 2010.;
2. sustavno i dosljedno provodi stručno usavršavanje iz područja ravnopravnosti spolova za sve nositelje/ice odgojno-obrazovne djelatnosti.
3. provede mjera 3.1.2. Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova od 2006. – 2010. tj. da se izrade dokumenti za primjenu Udžbeničkog standarda, u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti spolova.

5. POLITIČKE STRANKE

U Nacionalnoj politici za promicanje ravnopravnosti spolova od 2006. – 2010. (NN 114/06., u daljnjem tekstu Nacionalna politika), jedno od poglavlja je i poglavlje broj 4. *Ravnopravnost u procesu odlučivanja*.

U svrhu postizanja uravnotežene zastupljenosti muškaraca i žena u predstavničkim i izvršnim tijelima vlasti na svim razinama, rok provedbe u 2007. predviđen je za mjere:

4.1.1. Provest će se upoznavanje političkih institucija i političkih stranaka s Preporukom Rec (2003.) Odbora ministara Vijeća Europe državama članicama o uravnoteženoj participaciji žena i muškaraca u političkom i javnom odlučivanju.

4.1.5. Obrasci očitovanja kandidata i kandidatkinja o prihvaćanju kandidature za sudjelovanje na izbornim listama prilagodit će se Zakonu o ravnopravnosti spolova tako da se uvedu ženski oblici imenica, a isto će se unijeti i u obrasce izjava članova/članica izbornih povjerenstava o prihvaćanju dužnosti članova/članica tijela za provođenje izbora za predstavnička tijela na svim razinama, kao i u izorno zakonodavstvo.

Mjera 4.1.1. je provedena. Nositelj mjere, Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH, promovirao je 29. listopada 2007. publikaciju Vijeća Europe „Preporuka REC(2003)3 Odbora ministara državama članicama o uravnoteženom sudjelovanju žena i muškaraca u političkom i javnom odlučivanju i Memorandum s objašnjenjima“. Također je Državnom izbornom povjerenstvu uputio dopis u kojem traži da se uvedu ženski oblici imenica u tekst Obvezatnih uputa, kao i sve druge kandidacijske i izborne obrasce, te dopis svim političkim strankama da na izborima za Hrvatski sabor primijene načelo uravnotežene zastupljenosti oba spola s ciljem povećanja udjela žena u 6. sazivu Hrvatskog sabora.

Mjera 4.1.5. nije provedena. Obrasci korišteni prilikom izbora zastupnika i zastupnica za Hrvatski sabor na parlamentarnim izborima 25. studenoga 2007. **napisani su isključivo u muškom rodu.** Od tog pravila djelomično se odstupilo jedino u Obvezatnim uputama broj III Državnog izbornog povjerenstva - *Kandidiranje u I. do XI. izbornoj jedinici*, u poglavlju naslovljenom *Kandidati i sadržaj prijedloga*, gdje stoji uputa sljedećeg sadržaja: „*Pod pojmom kandidat razumijevaju se svi predloženi kandidati i kandidatkinje.*“

Niti u obrasce vezane uz tijela za provedbu izbora zastupnika/ca u Hrvatski sabor i popise članova/ca i predsjednika/ca i zamjenika/ca članova/ca nije uveden ženski rod.

Vežano za izborne obrasce, Uredu pravobraniteljice pritužila se stranka zbog diskriminacije temeljem spola od strane Ureda državne uprave u Karlovačkoj županiji. Razlog njezine pritužbe bio je dopis Ureda državne uprave u Karlovačkoj županiji, Službe za opću upravu, kojim su joj dostavljeni podaci upisani u popis birača radi provjere njihove ispravnosti. U rubrici nacionalnost upisana joj je nacionalnost u muškom rodu. Nakon što je utvrdila da su navodi točni, pravobraniteljica je uputila upozorenje Uredu državne uprave u Karlovačkoj županiji i preporučila da u obrascima poštuju načelo ravnopravnosti spolova.

Međutim, dodatnom provjerom, pravobraniteljica je utvrdila da je Središnji državni ured za upravu u Popisu birača u rubrici 'nacionalnost' razlikovao muški i ženski rod.

U tekstu Izvješća o provedenim izborima Državnog izbornog povjerenstva koristi se isključivo muški rod (kandidati, zastupnici i sl.), ali je na samom kraju izvješća ipak navedena statistika po spolnoj i dobnoj strukturi izabranih kandidata i kandidatkinja tj. zastupnika i zastupnica.

Pravobraniteljica smatra da su nositelji mjere 4.1.5. Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova od 2006.-2010.: Državno izbornog povjerenstvo i Vlada Republike Hrvatske trebali uskladiti sve obrasce sa Zakonom o ravnopravnosti spolova uvođenjem ženskog roda imenica.

5.1. IZBORI U 2007.

Pravobraniteljica je pratila izbore u 2007. godini s aspekta ravnopravnosti spolova kao temeljne vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske, posebno provedbu sljedećih zakonskih odredbi i politika:

- Prema Zakona o izborima zastupnika u Hrvatski sabor (NN, br. 69/03 – pročišćen tekst)

- Prema čl. 15. Zakona o izboru članova predstavničkih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave (NN, br. 44/05. – pročišćen tekst), prilikom sastavljanja liste predlagatelj je dužan voditi računa o načelu ravnopravnosti spolova;

- Prema čl. 5. i čl. 15. Zakona o ravnopravnosti spolova (NN br. 116/03.) ravnopravnost spolova znači da su žene i muškarci jednako prisutni u svim područjima javnog i privatnog života, da imaju jednak status, jednake mogućnosti za ostvarivanje svih prava, kao i jednaku korist od ostvarenih rezultata.

- Prema Nacionalnoj politici za promicanje ravnopravnosti spolova i Programu provedbe Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova od 2006. do 2010. godine, trebalo bi postići uravnoteženu zastupljenost muškaraca i žena u predstavničkim i izvršnim tijelima vlasti na svim razinama političkog odlučivanja (područje 4. Ravnopravnost u procesu odlučivanja).

5. 1.1. IZBORI ZA ČLANOVE/ICE VIJEĆA NACIONALNIH MANJINA

Izbori za članove/ice vijeća nacionalnih manjina u jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave, odnosno županijama, gradovima i općinama, održani su 17. lipnja 2007.

Odluku o raspisivanju izbora za članove vijeća nacionalnih manjina u jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave donijela je Vlada Republike Hrvatske na sjednici održanoj 9. svibnja 2007. (NN, broj 49/07).

Izbori su provedeni na temelju odredaba Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina (NN, broj 155/02) i Zakona o izboru članova predstavničkih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave (NN, broj 33/01, 10/02, 155/02 i 45/03, 43/04, 40/05 i 44/05 – pročišćeni tekst, dalje u tekstu: Zakon).

Ukupno je raspisano: "**308** izbora za članove vijeća nacionalnih manjina i to **73** u županijama i Gradu Zagrebu, **128** u gradovima i **107** u općinama³²".

Državno izborno povjerenstvo (www.izbori.hr) je, zajedno s drugim tijelima za provedbu izbora, provelo izbore za izbor **članove/ice vijeća** nacionalnih manjina u ukupno **20** županija, **57** gradova i **68** općina, u kojima se biralo: u općinama 10 članova/ica, u gradovima 15, odnosno u županijama 25 članova/ca pripadnika/ca nacionalne manjine. Na nekim izbornim listama kandidirano je manje kandidata/kinja nego što ih se bira u vijeće općine, grada ili županije. U takvim slučajevima u vijeće određene nacionalne manjine bio je izabran manji broj članova/ica od propisanog broja. U odnosu na ukupan broj raspisanih izbora za članove/ce vijeća nacionalnih manjina, zbog toga što nije bilo predloženih kandidata/kinja, izbori nisu održani u **10 gradova** i u **25 općina** ili 16,23%.

Na izbornu listu i na glasački listić bili su po **abecednom redu** uneseni svi valjano predloženi kandidati/kinje te pravobraniteljica nije ni mogla na ovim izborima analizirati poredak kandidata/kinja na izbornim listama.

---

³² www.izbori.hr

Pravobraniteljica je pratila izbore od raspisivanja do objave rezultata i to:

- prikupljanjem i analizom kandidacijskih listi prema spolu
- prikupljanjem i analizom izbornih rezultata prema spolu.

Kandidiranje

Pravobraniteljica je analizirala sve pravovaljane predložene kandidacijske liste (dalje: liste) za izbor članova/članica vijeća nacionalnih manjina, 358 listi.

Stoga se obratila županijskim izbornim povjerenstvima i Gradskom izbornom povjerenstvu Grada Zagreba tražeći liste za izbor članova/članica vijeća nacionalnih manjina po županijama, kao i za gradove i općine u kojima su oni imenovali druga gradska i općinska izborna povjerenstva.

Državno izborna povjerenstvo objavilo je Obvezatne upute za provedbu izbora, između ostalih i obrasce za postupak kandidiranja za koje je **pravobraniteljica utvrdila da su napisano rodno neosjetljivim jezikom budući da su koristili isključivo muški rod.**

Analiza kandidacijskih lista po spolu

Na izbornim listama za članove/ice vijeća nacionalnih manjina nalazilo se **5441** kandidat/kinja, 4152 muškarca (76,31 %) i 1289 žena (23,69 %), i to:

- 607 žena (23,64 %) i 1961 muškarac (76,36 %) za vijeća u županijama i gradu Zagrebu;
- 488 žena (26,42 %) i 1359 muškaraca (73,58 %) za vijeća u gradovima
- 194 žena (18,91 %) i 832 muškarca (81,09 %) za vijeća u općinama.

Bilo je predloženo svega 23,69 % žena.

Najmanji je postotak predloženih žena za vijeća nacionalnih manjina po općinama (18,91 %³³).

U tablici 24. *Struktura kandidata/kinja na kandidacijskim listama i rezultati izbora za izbor članova/ica vijeća nacionalnih manjina, za izbor članova/ica vijeća nacionalnih manjina, 2007.* str. 186, podaci o kandidatima/kinjama, kao i o rezultatima izbora, raspoređeni su pojedinačno i zbirno po županijama, gradovima, općinama temeljem spola.

---

³³ Silazan trend je bio i u predlaganju žena na listama za općine na lokalnim izborima održanim 15. svibnja 2005., Izvješće o radu pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2005. godinu, str. 89.
PRAVOBRANITELJICA ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA – IZVJEŠĆE O RADU ZA 2007. GODINU

Veliki je problem što se ti isti podaci tijekom provođenja izbora i utvrđivanja rezultata izbora nigdje ne obrađuju, niti iskazuju po spolu od strane tijela koja provode izbore, a što je suprotno odredbi članka 17. st. 1 ZORS-a o obvezi i načinu prikupljanja statističkih podataka, iako se u prijedlogu kandidata/kinja obvezno navodi, pored drugih podataka, spol kandidata. **Stoga je pravobraniteljica prikupila i analizirala podatke po spolu za svaku kandidacijsku listu (385).**

Izborni rezultati

Pravobraniteljica je u ovoj fazi prikupljanja i obrade podataka iste preuzela sa internetskih stranica Državnog izbornog povjerenstva. Između 5441 kandidata/kinja izabrani/e su 952 žene ili 24,18 % i 2985 muškaraca ili 75,82 %, to:

- 398 žena (23,58 %) i 1290 muškaraca (76,42 %) za vijeća u županijama i Gradu Zagrebu;
- 410 žena (27,93 %) i 1058 muškaraca (72,07 %) za vijeća u gradovima
- 144 žene (18,44 %) i 637 muškaraca (81,56 %) za vijeća u općinama.

5.1.2. IZBORI ZA HRVATSKI SABOR 2007.

Predsjednik Republike Hrvatske, na temelju odredbe članka 97. alineje 1. Ustava Republike Hrvatske te članka 5.,6. i 80. stavka 2. Zakona o izborima zastupnika u Hrvatski sabor (NN, broj 111/99, 109/00, 53/03, 44/06 i 19/07), donio je Odluku o raspisivanju izbora za zastupnike u Hrvatski sabor, koji su održani 25. studenoga 2007. godine

Na izbornim listama (258) za zastupnike/ce u Hrvatski sabor u XII Izbornih jedinica nalazilo se 3585 kandidat/kinja, od čega 70,1 % muškaraca i 29,9 %žena.

Državno izorno povjerenstvo tijekom provođenja izbora objavljivalo je podatke o broju kandidata/kinja kao i o rezultatima izbora po spolu. Izabrano je ukupno 153 zastupnika/ca, 32 žene (20,9 %) i 121 muškarac (79,1 %).

Pravobraniteljica je dodatno po spolu analizirala svih 258 kandidacijskih lista po svim Izbornim jedinicama i to po:

- nositeljima/icama lista

- poretku kandidata/kinja na prvih pet mjesta na kandidacijskim listama.

Na 258 lista kandidirano je 36 nositeljica (14,2 %), nositelja 217 (85,8 %).

Udio žena na kandidacijskim listama na prvih pet mjesta bio je 356 (27,6 %) i 934 muškarca (72,4 %).

Od nositeljica lista izabrane su 2 žene ili 5,1 % i 37 muškaraca 94,9 %.

Zaključak (51.1. i 5.1.2.)

Svi navedeni podaci ukazuju da prilikom sastavljanja listi predlagatelji nisu vodili računa o načelu ravnopravnosti spolova, odnosno o ravnomjernoj zastupljenosti žena i muškaraca na listama.³⁴

---

³⁴ Tablica 25. Izbor kandidata/kinja u Hrvatski sabor 2007, kandidacijske liste - razvrstani podaci po spolu, nositeljima/cama listi i poretku na listi od 1. do 5. mjesta, str. 189

Tablica 26. Rezultati izbora zastupnika/ca u Hrvatski sabor razvrstani po spolu i nositeljima/cama lista, 190.

6. MEDIJI

Pravobraniteljica redovito prati provedbu zakonskih odredaba i drugih propisa na nacionalnoj razini koje se odnose na promicanje svijesti o ravnopravnosti žena i muškaraca i zabranu javnog prikazivanja, oglašavanja i predstavljanja žena i muškaraca na uvredljiv, omalovažavajući i ponižavajući način, navedenih u Zakonu o ravnopravnosti spolova, NN 116/03 - u daljem tekstu ZORS; u Zakonu o medijima, NN 59/04, u Zakonu o elektroničkim medijima, NN 122/03, i u Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o elektroničkim medijima, NN 79/07.

5. ožujka 2007. Vladin Ured za ravnopravnost spolova u suradnji s nevladinim sektorom i predstavnicama novinarske profesije osnovao je Povjerenstvo za praćenje i procjenu provedbe politike ravnopravnosti spolova u medijima, čime je provedena mjera 7.3.3. iz Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova 2006. – 2010. (NN 114/06).

U povodu Međunarodnog dana obitelji, 15. svibnja 2007. Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti predstavilo je javnosti Priručnik sa smjernicama za medijsko izvještavanje o nasilju u obitelji u čijem je nastajanju aktivno sudjelovao i Ured pravobraniteljice za ravnopravnost spolova.

Pravobraniteljica također prati i primjenu relevantnih međunarodnih dokumenata koji reguliraju problematiku ravnopravnosti spolova u medijima, među kojima su, na primjer, i Preporuke Odbora ministara Vijeća Europe³⁵ i smjernice Putokaza ka ravnopravnosti žena i muškaraca za razdoblje 2006. – 2010 koje je Europska komisija prihvatila 1. ožujka 2006.³⁶

U svrhu transparentnosti rada Ureda pravobraniteljice za ravnopravnost spolova te omogućavanja što bolje dostupnosti dokumentima, izvješćima te svim materijalima vezanim uz ravnopravnost spolova kojima pravobraniteljica raspolaže, kao i informiranja javnosti o načinima kontaktiranja pravobraniteljice, njezinim ovlastima i djelokrugu rada, u 2007. kreirane je nova internetska stranica pravobraniteljice – www.prs.hr. Tijekom 2007. internetska statistika je zabilježila ukupno 59.077 individualnih posjetitelja/ica koji su 448.821 put otvorili internetsku stranicu pravobraniteljice.

---

³⁵ (Preporuka Rec (2002.) 5, t. 17.) „*potaknuti medije da promoviraju sliku žena i muškaraca neopterećenu stereotipima, a koja se temelji na poštovanju ljudske osobe i ljudskog dostojanstva; da izbjegavaju programe koji povezuju nasilje sa seksom; koliko god je to moguće te bi kriterije trebalo uzeti u obzir i u području novih informacijskih tehnologija*“).

³⁶ „*Mediji igraju ključnu ulogu u suprotstavljanju rodnim stereotipima. Oni mogu pridonijeti predstavljanju realne slike i vještina i sposobnosti žena i muškaraca u suvremenom društvu izbjegavanjem njihova portretiranja na degradirajući i uvredljiv način.*“

6.1. ZAKON O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O ELEKTRONIČKIM MEDIJIMA

Hrvatski sabor je na sjednici od 13. srpnja 2007. donio Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o elektroničkim medijima (NN 79/07). Zakonom su donesene dvije značajne izmjene vezane za zaštitu načela ravnopravnosti spolova:

Članak 15. stavak 2. podstavak 1. uključio je **spol** kao jednu od osnova po kojoj je zabranjeno poticati, pogodovati poticanju i širiti mržnju ili diskriminaciju.

Usvojen je i amandman Povjerenstva za praćenje i provedbu politike ravnopravnosti spolova u medijima da se „**poticanje razvoja svijesti o ravnopravnosti spolova**“ doda u sadržaje od osobito važnog javnog interesa (čl. 23 Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o elektroničkim medijima), čime je došlo do izmjene članka 57. Zakona o elektroničkim medijima (NN 122/03) koji se odnosi na poticanje proizvodnje i objavljivanje programskih sadržaja elektroničkih medija na lokalnoj i regionalnoj razini, koji je od javnog interesa, sredstvima Fonda za poticanje pluralizma i raznovrsnosti elektroničkih medija.

6.2. MEDIJSKI SADRŽAJI

I u 2007. pravobraniteljica je samoinicijativno i/ili na temelju pritužbi pristiglih u Ured pravobraniteljice pisanim putem reagirala na diskriminacijske medijske sadržaje priopćenjima za javnost i/ili upozorenjima, te preporukama i prijedlozima.

6.2.1. PRIMJERI JAVNIH PRIOPĆENJA

1. OPIS SLUČAJA (PRS-05-03/07-01): Pravobraniteljica je 21. svibnja 2007. reagirala javnim priopćenjem na reklamu Zagrebačke pivovare, „Žuja je zakon br. 11: Muškarci primjećuju samo bitno“. Osim emitiranja na televiziji, plakati istog naslova bili su izloženi na najfrekventnijim mjestima u gradu.

Obrazloženje: Poruka reklame je da ono bitno što muškarci primjećuju nije njihova partnerica, niti činjenica da je (i za njega) dovukla prepune torbe namirnica, već boca piva. Pravobraniteljica je smatrala da se ovakvim načinom prikazivanja odnosa među spolovima izravno omalovažava i diskreditira žena i njezina uloga u zajedničkom kućanstvu, i istovremeno vrijeđa muškarac koji se, u ovom slučaju, svodi na bezobzirnog pivopiju ograničenog polja interesa. Posebno zabrinjavajuća je bila i činjenica da se na internetskoj stranici Zagrebačke pivovare ovakav način odnosa među

spolovima, s uvredljivom, ponižavajućom i omalovažavajućom porukom, promovirao i nazivao „muškim zakonom“.

Poduzete mjere: Osim javnog priopćenja, Pravobraniteljica je uputila dopise Zagrebačkoj pivovari i HRT-u s upozorenjem da spornom reklamom krše čl. 16. st. 1. Zakona o ravnopravnosti spolova kojim se „*zabranjuje javno prikazivanje i predstavljanje žena i muškaraca na uvredljiv, omalovažavajući ili ponižavajući način, s obzirom na spol i spolnu orijentaciju*“ te članak 20. st. 8. Zakona o medijima koji navodi da „*nije dopušteno oglašavanje u kojem se žene i muškarci prikazuju na uvredljiv ili ponižavajući način, s obzirom na spol ili spolno opredjeljenje*“. Uz upozorenje, pravobraniteljica je preporučila da se sporna reklama povuče te da se kod odobravanja sadržaja drugih reklama vodi računa o zakonskim odredbama. Nakon što je javno priopćenje pravobraniteljice objavljeno na najposjećenijim internetskim portalima³⁷ i u dnevnom tisku³⁸, pravobraniteljica je bila pozvana da o temi diskriminacije po spolu u reklamama govori i u televizijskim i radijskim emisijama³⁹ u kojima je imala prigodu upoznati javnost s odredbama zakona koji reguliraju prikazivanje žena i muškaraca u medijima i razlozima zbog kojih su reklame koje diskriminiraju po spolu, koristeći se štetnim i nerealnim stereotipima, neprihvatljive neovisno o tome smatraju li ih neki duhovitima i zabavnima.

Ishod: Kako je Ured pravobraniteljice za ravnopravnost spolova zabilježio veliki broj poziva gledatelja i gledateljica koji su pozdravili reakciju pravobraniteljice na ovu reklamu te upozoravali i na druge reklame koje su smatrali uvredljivima ili ponižavajućima za ženski ili muški spol, očito je da su gledatelji/ce postali/e senzibilniji za pitanja odnosa među spolovima te da nisu više samo pasivni/e potrošači/ce reklamiranih proizvoda. Prema informacijama kojima raspolaže Ured pravobraniteljice, reklama se prestala emitirati.

2. OPIS SLUČAJA (PRS-05-06/07-05): U Večernjem listu od 8. svibnja 2007. u prilogu za Slavoniju objavljen je članak u kojem je glasnogovornik Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva, M. P., dao diskriminacijsku izjavu o saborskoj zastupnici Lj. L. aludirajući na njezin privatni život riječima da „*samo oni koji nemaju vlastiti privatni život, komentiraju ponašanje drugih*“.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je odmah reagirala javnim priopćenjem u kojem je podsjetila da Zakon o ravnopravnosti spolova zabranjuje diskriminaciju na temelju bračnog i obiteljskog statusa, koji zasigurno spadaju u privatnu sferu i nisu preduvjeti za obavljanje određenog posla ili državne dužnosti te se na temelju bračnog ili obiteljskog statusa ne može diskreditirati bilo koga vezano za obavljanje bilo koje dužnosti ili posla. Napomenula je da se i dalje gotovo

---

³⁷ www.hina.hr: www.business.net, , www.net.hr, www.liderpress.hr, www.javno.hr, www.h-alter.org, www.vecernji.hr, www.jutarnji.hr

³⁸ Večernji list, Jutarnji list, Vjesnik, Novi list, 24 sata

³⁹ 22. svibnja – Obiteljski radio, Media Servis, 28. svibnja HTV1 – Radni ručak, 30. svibnja Z1
PRAVOBRANITELJICA ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA – IZVJEŠĆE O RADU ZA 2007. GODINU

svakodnevno moramo boriti protiv stereotipa o ulozi žene u društvu, a da ovakve izjave, između ostalog, pridonose i podzastupljenosti žena u javnom i političkom životu te da bi glasnogovornici trebali biti posebno odgovorni za javno izgovorene riječi u medijima jer je za očekivati da su upoznati s utjecajem medija na javnost, što se odnosi i na širenje raznoraznih stereotipa o ženama.

ISHOD: Klub zastupnika stranke čija je Lj. L. zastupnica zatražio je raspravu u Odboru za ravnopravnost spolova (u daljem tekstu: Odbor). 24. svibnja 2007. na 44. sjednici Odbor je održao raspravu na kojoj su članovi i članice ocijenili su da su javni nastupi glasnogovornika bili neprimjereni i za svaku osudu.

Ostala javna priopćenja, upozorenja, prijedlozi i preporuke pravobraniteljice u 2007. uključuju javna priopćenja vezana uz: diskriminaciju na temelju bračnog statusa – „Protiv stereotipa“ Večernji list, 9. siječnja 2007. (povodom teksta „Obiteljska religija“, Večernji list, 5. siječnja 2007.); fizičko nasilje zbog seksualne orijentacije – napad na austrijskog izvođača i voditeljicu 25. travnja u blizini zagrebačkog kluba Gjuro II; diskriminacijsku poruku ostavljenu ispred ureda lezbijske grupe „Kontra“ 23. travnja 2007.; diskriminaciju i uvredu novinarku od strane javnog sportskog djelatnika, 1. listopada 2007.; uvredljiv i ponižavajući način prikazivanja žene koji ujedno sugerira i nasilje nad ženom (povodom fotografije objavljene uz tekst „Ikea stiže u Hrvatsku“ na internetskom portalu Večernjeg lista, 2. travnja 2007.); ugradnju implantata nakon mastektomije (povodom članka „Donatorice“, Nacional, 17. travnja 2007.).

6.2.2. ANALIZA CRNE KRONIKE

U razdoblju **od 1. do 30. travnja 2007.** Ured pravobraniteljice za ravnopravnost spolova analizirao je ukupno **875 članaka** objavljenih u rubrici Crne kronike u **ukupno 70 brojeva** „Večernjeg lista“, „Vjesnika“ i „Jutarnjeg lista“.

Cilj analize članaka Crne kronike bio je ustanoviti **koliko se i na koji način izvješćuje o obiteljskom nasilju** i drugim oblicima nasilja nad ženama u najtiražnijim dnevnim tiskovinama.⁴⁰

Obiteljsko nasilje – Brojčani pokazatelji

U ukupnom broju **od 875 analiziranih članaka** Crne kronike, **o obiteljskom nasilju pisalo se u ukupno 41 članku (4,6%), od čega je u 33 članka žrtva obiteljskog nasilja bila žena, a u 8 članaka pisalo se o ženi kao počiniteljici obiteljskog nasilja.**

⁴⁰ NAPOMENA: Ukupan broj članaka o nasilju ili obiteljskom nasilju odnosi se isključivo na članke objavljene u rubrici Crne kronike navedenog tiska.

Način izvještavanja o obiteljskom nasilju

Kod izvješćivanja o obiteljskom nasilju u naslovima se često sugerira povezanost pijanstva s nasiljem nad članom/članicom obitelji. Iako je alkoholiziranost počinitelja/ice obiteljskog nasilja česta, ona nije jedini i isključivi razlog obiteljskog nasilja.

Medijsko prepoznavanje i nestereotipno izvješćivanje o obiteljskom nasilju kao dugotrajnom nasilničkom ponašanju unutar obitelji koje se manifestira u raznim, lakšim i/ili težim, oblicima – od emotivnog, ekonomskog, psihološkog do fizičkog zlostavljanja – najčešće jednog počinitelja/ice u odnosu na jednog/jednu ili više članova/članica obitelji, izuzetno je važno u osvješćivanju javnosti za problem obiteljskog nasilja.

Nekoliko primjera novinskih članaka

Naslov u Večernjem listu od 16. travnja 2007. „Pijan tukao kćeri i nije im davao jesti“ sugerira da je pijanstvo razlog nasilničkog ponašanja. Međutim, članak donosi detaljnu povijest obiteljskog nasilja koje je trajalo više od desetljeća i u kojem su postojali gotovo svi oblici obiteljskog nasilja – bludničenje oca nad maloljetnom kćeri, zapuštanje i zapostavljanje djece od strane roditelja, fizičko zlostavljanje djece, pokušaj ubojstva supruge, nezakonito posjedovanje oružja:

D. Ž. (44), otac dviju maloljetnih djevojčica, „sumnjiči se da je p i j a n *bludničio* nad 17-godišnjom kćeri“, a prijavljen je i „za *zapuštanje i zlostavljanje* druge kćeri, 11-godišnjakinje“ koje je trajalo mjesecima, a usto ju je „kako je utvrđeno, *fizički zlostavljao*“.

Majka se prije više od godinu dana razvela od D. Ž., a *oboje su prije nekoliko godina bili prijavljeni zbog zapuštanja i zlostavljanja djeteta!* „Osim za zapuštanje djece prije desetak godina, D.Ž. je bio prijavljen i za *pokušaj ubojstva supruge.*“ Riječ je o umirovljenom vojniku koji je u garaži skrivao i pravi arsenal oružja, „*više od dvije tisuće komada različita streljiva za automatsko oružje, 11 trotilskih metaka, ručni bacač raketa, tzv. zolju, tromblonsku kumulativnu minu, tri tromblonske trenutne mine M62, osam ručnih bombi, tri suzavca, jedan plastični eksploziv težak pola kilograma, štapin i slično*“.

Obiteljsko nasilje često je vezano uz korištenje (vatrenog) oružja. Zabilježene prijetnje oružjem vezane su uz muškarce kao počinitelje i žene kao žrtve. Pojedini slučajevi bilježe nespretno korištenje oružja, što rezultira samoranjavanjem samog počinitelja.

Članak objavljen u **Vjesniku 5. travnja 2007. naslovljen je „Pijana izbola pijanog muža“** iako je optuženoj krv uzeta 26 i pol sati nakon kobnog događaja i nije izmjeren alkohol u krvi. Zbog čega je odlučeno da naslov članka ističe njezino pijanstvo kad ono mjerenjem čak nije ni dokazano? U samom se članku sugerira da je počiniteljica teško ozlijedila jetru supruga jer joj je „*očito u jednom trenutku prekipjelo i pobunila se protiv stalnih maltretiranja*“ što bi moglo ukazivati i na uzrok napada koji nema veze samo s pijanstvom. Nakon što je ostavila prvog supruga koji je također bio nasilnik, D. S. je, prema vlastitom priznanju, počela piti „*jer joj je alkohol pružao kakvu-takvu utjehu*“ pa pretpostavlja da je „*moralna biti pijana*“ jer je, „*da bi opstala*“ u okruženju u kojem su svi pili, i sama pila.

Izvjješćivanje o djelima koja imaju svoje korijene u obiteljskom nasilju zahtijeva senzibiliziranost novinara/ki i/ili urednika/ca i njihovo poznavanje dinamike, uzroka i oblika obiteljskog nasilja, kako bi u pojedinačnim slučajevima mogli prepoznati ono bitno ne pribjegavajući stereotipnom naglašavanju pijanstva, ljubomore i/ili siromaštva, kao postojećih, ali ne jedinih čimbenika obiteljskog nasilja.

Priručnik sa smjericama o medijskom izvještavanju o nasilju u obitelji, kojeg je izdalo Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, namijenjen je novinarima i novinarkama te svima odgovornima za kreiranje i objavljivanje tekstova ili emitiranje priloga u kojima se govori o nasilju u obitelji. Između ostalog, priručnik sadrži i zakonsku regulativu medijskog izvješćivanja, osvrt na medijsku sliku nasilja nad ženama i u obitelji u Hrvatskoj (primjeri dobre i loše medijske prakse) te poglavlje o nasilju kao diskriminaciji. Priručnik navodi i obrazlaže smjernice za medijsko izvješćivanje o nasilju u obitelji:

1. Obiteljsko nasilje nije privatna obiteljska stvar.
2. Za obiteljsko nasilje odgovoran je zlostavljač/ica, nasilnik/ica, a ne žrtva.
3. Izbjegavati senzacionalizam u izvještavanju o obiteljskom nasilju.
4. Zaštititi identitet žrtve.
5. Izbjegavati sekundarnu viktimizaciju žrtve.
6. Izbjegavati diskriminaciju i stereotipe.

Članci vezani za obiteljsko nasilje, u kojima se ističe alkoholiziranost počinitelja:

Večernji list od 7. travnja 2007. – navodi dva slučaja u kojima su muškarci kazneno i prekršajno prijavljeni. Jedan (60) zato što je *pod utjecajem alkohola* u kući vrijeđao i tukao svoju 59-godišnju suprugu, a drugi (53) jer je *pijan* iz stana na ulicu izbacio svoju suprugu i njihovu malodobnu kćer;

Večernji list od 21. travnja 2007. – „*Pijan ubo oca nožem u prsa*“;

Večernji list od 22. travnja 2007. – „*Pijani sin gađao majku kamenjem i nožem*“;

Večernji list 15. travnja 2007 – „*Pijani otac napao kćer*“;

Jutarnji list od 21. travnja 2007. – „*Benzinom polio majku i gledao kako živa gori*“ („*Susjedi su pretpostavljali da se radi o nesretnom slučaju jer je njezin sin (46), inače sklon alkoholu, znao zaspati s upaljenom cigaretom. Iz kuće se, naime, često čulo zapomaganje starice (73) koju je sin tukao...*“)

Pozitivni primjeri

Jedan od rijetko dobrih naslova je naslov članka, koji je naveden i u Priručniku sa smjericama za medijsko izvještavanje o nasilju u obitelji naslovljen „**Nakon šest godina ohrabrila se i prijavila muža zlostavljača**“ (Jutarnji list od 5. travnja 2007.)

Naslov ističe osnovne elemente vezane uz obiteljsko nasilje: dugotrajnost zlostavljanja u obitelji, vrijeme koje je žrtvi bilo potrebno da skupi hrabrost i prijavi nasilnika, te imenovanje nasilnika zlostavljačem – budući da je zlostavljanje ponavljano nasilničko ponašanje, a ne jednokratni događaj. U konkretnom slučaju radilo se o psihičkom ponižavanju i vrijeđanju supruge koja je supruga prijavila nakon još jednog poniženja. Iako je povod za prijavu bio što suprug supruzi nije dopustio korištenje perilice za rublje, prijeteći da će joj prerezati električni kabel, nakon šest godina vrijeđanja i prijetnji kao oblika obiteljskog nasilja, povod je mogao biti bilo što. Upravo je zato kod obiteljskog nasilja bitno prepoznati i odvojiti povod određenog prekršaja ili kaznenog djela od konteksta obiteljskog nasilja u kojem leže uzroci tj. razlozi. Ovaj članak je stoga odličan primjer koji pokazuje da **obiteljsko nasilje nije samo fizičko nasilje** te da ga karakterizira dugotrajnost nasilničkog ponašanja.

Većano za obiteljsko nasilje Vjesnik od 7., 8. i 9. travnja 2007. objavio je veći članak pod nazivom „Sve više obiteljskog nasilja u Šibeniku“ s podacima Centra za socijalnu skrb o porastu obiteljskog nasilja na šibenskom području.

Zastupljenost ostalih tema Crne kronike

- 26 članaka o ubojstvima (od ukupno 74) u kojima je žrtva bila žena; u ostalim člancima i žrtva i počinitelj su muškarci;
- 10 članka o prostituciji;
- 11 članaka o silovanjima;
- 60 članaka odnosilo se na prekršajna/kaznena djela vezana uz korištenje oružja;

- 35 članaka izvijestilo je o samoubojstvima i o pokušajima samoubojstva, od čega se u 31 članku radilo o muškarcu, a u 4 o ženi.

6.2.3. ANALIZA DNEVNOG/TJEDNOG NACIONALNOG I REGIONALNOG TISKA

Pravobraniteljica je u razdoblju od **1. siječnja 2007. do 31. prosinca 2007.** pratila i analizirala članke iz dnevnog i tjednog tiska koje redovito dobiva na uvid preko agencije za praćenje medija⁴¹, a koji su vezani uz ravnopravnost spolova, uključujući prava spolnih manjina, sve oblike diskriminacije po spolu ili spolnoj orijentaciji, vrijeđanja i omalovažavanja u bilo kojoj formi (intervjui, izjave, reportaže i sl.) te sva tematska područja koja se tiču ravnopravnosti žena i muškaraca u privatnoj i javnoj sferi života – od zakonodavstva i političkog života, do obrazovanja, zabave, umjetnosti, rada i zapošljavanja.

Analiza praćenih tema

Tijekom cijele 2007. analizirano je ukupno **3835 članaka** vezanih uz ravnopravnost spolova u navedenom tisku.

Poredak pojedinih tema po postocima zastupljenosti:

Tema	Broj članaka	Postotak
1. nasilje nad ženama i obiteljsko nasilje	818	21%
2. problematika LQGBT zajednica	461	12%
3. žene u politici	449	12%
4. ravnopravnost spolova na tržištu rada	423	11%
5. civilne udruge	316	8%
6. ravnopravnost spolova u medijima	257	7%
7. ravnopravnost spolova u obrazovanju	221	6%
8. ravnopravnost spolova općenito	183	5%
9. obitelj (jedoroditeljske obitelji, alimentacije, roditeljske naknade i sl.)	107	3%
10. zdravlje	104	3%
11. kultura i sport	104	3%
12. trafficking i prostitucija	70	1%
13. Međunarodni dan žena	62	1%

⁴¹ Agencijska usluga pokriva nacionalni i regionalni dnevni tisak i nacionalne tjednike (Arena, Bjelovarac, Dnevnik, Dubrovački vjesnik, Dubrovački list, 24 sata, Banka, Cosmopolitan, Extra, Feral Tribune, Fokus, Glas Istre, Glas Slavonije, Glas Podravine i Prigorja, Elle, Globus, Gloria, Gloss, Grazia, Hrvatski narodni list, Jutarnji list, Karlovački list, Karlovački tjednik, Lisa, Međimurske novine, Metro Express, Moby, Nacional, Novi list, Novi sisački tjednik, Osječki dom, Posavska Hrvatska, Poslovni tjednik, Slobodna Dalmacija, Stars, Story, Šibenski list, Varaždinske vijesti, Večernji list, Virovitički list, Vita, Vjesnik, Vukovarske novine, Zadarski regional, Zadarski list, Zagreb News, Zaposlena, Zarez); Informativne emisije radija: HR1: Dnevne novosti, Dnevnik, Kronika dana; Radio 101: Aktualni 101; Internet portale (Biznis infoforum, Bankamagazine.hr, Bug online, Corner, Hina, Indeks online, Iskon, Izvješća Sabora, Moj htnet, Monitor, www.liderpress.hr, www.business.hr, croatiabiz.com, VIP online, www.h-alter.org, T-portal, Indeks online, www.net.hr)

Preostalih 7% obuhvaća teme vezane uz položaj žena u svijetu, žene s invaliditetom, žene pripadnice nacionalnih i etničkih manjina, žene u vojsci, žene u ruralnim područjima, žene unutar katoličke crkve i sl.

Usporedba s rezultatima analize tiska 2006.

Usporedimo li 2006. i 2007. godinu, vidjet ćemo da su, od analiziranih tema, nasilje nad ženama i obiteljsko nasilje i dalje teme koje su u najvećem postotku zastupljene u tiskanim medijima (2006. – 28%, 2007. – 21 %). Ako ukupan broj članaka o nasilju i obiteljskom nasilju (818) podijelimo s brojem tjedana u godini, vidjet ćemo da je tjedno oko 16 članaka posvećeno ovoj temi. U ovaj broj/postotak nisu uključene vijesti iz crnih kronika, već isključivo članci koje su tiskani mediji posvetili osvješćivanju problematike nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja.

Veliki broj članaka pokrivaio je slučajeve obiteljskog nasilja poznatih osoba i slučaj skloništa za žene žrtve nasilja u Rovinju.

Tiskani mediji sve su senzibiliziraniji u izvješćivanju o nasilju nad ženama i sve više pridonose osvješćivanju javnosti o obiteljskom nasilju kao javnom i društvenom, a ne privatnom problemu, o čemu svjedoče i neki od naslova:

„Najopasnija zabluda – žena je sama kriva“ – Zadarski list, 2. siječnja 2007.

„Život poslije batina“ – Večernji list, 21. siječnja 2007.

„Svaka četvrta žena zlostavljana u obitelji“ – Večernji list, Podravina i Bilogora, 9. ožujka 2007.

„Mladi smatraju da šamar nije nasilje“ – Regionalni tjednik, 20. ožujka 2007.

„Nasilnik koji ubije svoju ženu u pravilu ima debeat policijski dosje“ – Slavonski dom, 21. ožujka 2007.

„U borbu protiv nasilja nad ženama uključiti muškarce“ – Novi list, 10. svibnja 2007.

„Veće kazne obiteljskim nasilnicima“ – Slavonski dom, 16. svibnja 2007.

„Zlostavljane žene ovise o milodarima nadležnih“ – Novi list, 7. srpnja 2007.

„Grupna terapija za zlostavljane žene“ – Posavska Hrvatska, 21. kolovoza 2007.

„Za nasilje nema opravdanja“ – Vinkovački list, 28. kolovoza 2007.

„Nasilnici neće moći izbjeći psihoterapiju“ – Vjesnik, 6. rujna 2007.

„Zlostavljati ženu znači biti slab i bolestan“ – Vjesnik, 24. rujna 2007.

„Humanošću protiv nasilja“ – Zadarski list, 23. studenoga 2007.

„Nasilnike udaljiti iz obitelji“ – Međimurje, 20. prosinca 2007.

2007. bila je i godina u kojoj su se na nacionalnoj razini provodile aktivnosti **Kampanje Vijeća Europe protiv nasilja nad ženama uključujući i obiteljsko nasilje**. Znatan broj članaka bio je posvećen praćenju aktivnosti Kampanje na nacionalnoj razini s fokusom na jedan od glavnih ciljeva Kampanje: uključivanje muškaraca. Medijski je popraćeno i izdavanje Priručnika sa smjernicama za medijsko izvještavanje o nasilju u obitelji Vlade RH u čijoj je izradi sudjelovao i Ured pravobraniteljice za ravnopravnost spolova.

Dok je u 2006. tema žena na tržištu rada bila na drugom mjestu po učestalosti (16%), u 2007. je pala na četvrto mjesto (11%), a prestigle su je teme vezane uz LGBTQ zajednicu (12%) i žene u politici (12%). Jedan od razloga povećanja broja tema žena u politici bili su parlamentarni izbori u studenome 2007., a povećanju tema vezanih uz LGBTQ zajednicu pridonijelo je praćenje nasilničkog napada na austrijskog umjetnika transvestita u travnju, održavanje Queer festivala u svibnju i Zagreb Pridea u srpnju 2007., kao i medijsko praćenje događanja vezanih uz uhićenje napadača na sudionike/ce Gay Pridea i početak suđenja.

Ravnopravnost spolova na području obrazovanja zadržala je isti postotak (6%) zastupljenosti u odnosu na 2006. (pisalo se najčešće o ženama u znanosti i o uvođenju eksperimentalnog programa zdravstvenog odgoja u osnovne i srednje škole). Povećan je i postotak tema koje su tijekom 2007. pratile rad civilnih udruga (8%) i materinstvo – članci su uglavnom bili posvećeni ukidanju ograničenja za rodiljne naknade (3%). U nešto većem postotku nego 2006. pisalo se i o prostituciji i traffickingu (3%).

Variranje broja članaka o ravnopravnosti spolova po mjesecima

Broj članaka s temama vezanim za položaj i ravnopravnost žena i dalje je najveći u ožujku (481), rujnu (327) i studenome (345), kad se obilježavaju datumi poput Međunarodnog dana žena (8. ožujka), Nacionalnog dana protiv nasilja nad ženama (22. rujna) i Međunarodnog dana protiv nasilja nad ženama (25. studenoga). Osim tematike usko vezane uz obilježavanje navedenih datuma, u navedenim mjesecima općenito raste broj članaka o ravnopravnosti spolova na tržištu rada, o obiteljskom nasilju, ravnopravnosti spolova u politici i sl.

U travnju i svibnju 2007. veliki broj članaka – ukupno 53 – bio je posvećen odluci Ustavnog suda o izjednačavanju dobi za odlazak u starosnu mirovinu za žene i muškarce.

Medijski nedovoljno zastupljene teme

I dalje su izuzetno rijetke teme **o ravnopravnosti spolova u ruralnim sredinama**. Žene u ruralnim sredinama, na primjer, spominju se isključivo u okviru izbora vinske kraljice ili izbora najbolje seoske žene povodom obilježavanja 15. listopada – Svjetskog dana seoskih žena. Jedan od rijetkih članaka koji je progovorio i o drukčijem aspektu položaja seoskih žena bio je članak „Seoske žene uče raditi na računalu“ – Večernji list, Dalmacija, 11. rujna 2007.

O **položaju žena Romkinja** se vrlo rijetko piše i to najčešće u kontekstu siromaštva, prosjačenja, broja djece ili obiteljskog nasilja. Iako vrlo kratak, pozitivna iznimka je članak: „Romkinje dvostruko diskriminirane“ – Posavska Hrvatska, 25. svibnja 2007.

Tijekom 2007. najveći broj članaka koji su se odnosili na romsku zajednicu odnosili su se na aktivnosti vezane za politiku države prema Romima prema Nacionalnom programu za Rome, zatim na svečano obilježavanje Svjetskog dana Roma 8. travnja, te na pravorijek Europskog suda („Pravorijek Europskog suda – Hrvatska država kažnjena zbog policijskog ponižavanja Šemse Šečića“ – Večernji list 4. lipnja 2007.).

O **ženama s invaliditetom** se rijetko piše iako se na brojnim okruglim stolovima i događanjima u 2007. govorilo o dvostrukoj diskriminaciji žena s invaliditetom („Diskriminirane i kao žene i kao invalidi“ – Večernji list, 4. srpnja 2007.). O osobama s invaliditetom pisalo se češće u ožujku vezano za pilot-projekt Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti o uvođenju osobnih asistenata za osobe s invaliditetom i u svibnju povodom puštanja u rad prvog SOS telefona za žene s invaliditetom.

Vezano za žensko zdravlje, najviše članaka bilo je posvećeno aktivnostima Nacionalnog programa ranog otkrivanja raka dojke i besplatnim mamografskim pregledima za žene starije životne dobi te uvođenju cjepiva protiv HPV-a.

10-ak članaka bilo je posvećeno sudionicama Domovinskog rata, njihovom statusu te poteškoćama borbe s PTSP-om.

Ravnopravnost spolova u predizbornoj kampanji

Tiskani mediji koje Ured pravobraniteljice za ravnopravnost spolova prati, redovito su donosili predizborne ankete, intervjue, sučeljavanja čelnika/ca i predstavnika/ca stranaka. Povremeno su izvješćivali i o kritikama stranaka zbog nepostojanja „ženskih“ tema u stranačkim programima od strane ženskih nevladinih udruga te o njihovim zahtjevima za ravnomjernom i ravnopravnom zastupljenošću oba spola na kandidacijskim listama.

U „Sučeljavanjima“ – specijalnom prilogu Večernjeg lista, Media Servisa i RTL televizije, objavljenima u Večernjem listu, u blic-pitanjima o kojima su se izjašnjavali/e stranački kandidati/kandidatkinje, gotovo da i nije bilo tema vezanih uz problematiku ravnopravnosti spolova te položaja žena.

U „Sučeljavanjima“ su prevladavali kandidati (Večernji list, 25. listopada 2007. – 4 kandidata / 3 kandidatkinje; Večernji list, 3. studenoga 2007. – 4 kandidata / 0 kandidatkinja; Večernji list, 6. studenoga 2007. – 3 kandidata / 2 kandidatkinje; Večernji list, 8. studenoga 2007. – 5 kandidata / 0 kandidatkinja, *Večernji list, 10. studenoga 2007. - 1 kandidat / 4 kandidatkinje* – iznimka, Večernji list, 13. studenoga 2007. – 4 kandidata / 1 kandidatkinja; Večernji list, 14. studenoga 2007. – 4 kandidata / 1 kandidatkinja, Večernji list, 21. studenoga 2007. – 5 kandidata / 1 kandidatkinja).

Prilikom sučeljavanja, od svih obrađenih tema o temama vezanim uz ravnopravnost spolova ili položaj žena razgovaralo se s kandidatima/kandidatkinjama samo:

25. listopada 2007., Večernji list – 4 kandidata / 3 kandidatkinje odgovarali/e su na pitanja o:

- *zabrani pobačaja* (od 7 predstavnika/ca, tri muškarca su bila za zabranu, a jedan suzdržan);
- *istospolnim brakovima/posvajanju djece* (od 7 predstavnika/ca, istospolnom braku se protive tri muškarca, a protiv posvajanja djece istospolnih parova bili su svi osim jedne suzdržane kandidatkinje);
- *legalizaciji prostitucije* (od 7 predstavnika/ca, za legalizaciju je bio jedan kandidat i jedna kandidatkinja, ostalih 5 je bilo protiv).

16. studenoga 2007., Večernji list – 5 kandidata / 0 kandidatkinja odgovarali su na pitanje:

Što ako vam djeca odaberu partnera istog spola?

Svi kandidati su odbili postojanje takve mogućnosti: izjasnili su se da su sretni da je dijete već napravilo odabir (heteroseksualni) pa nema takvih „problema“, da je dijete premlado da bi o tome razmišljalo, da su djeca dobila svjetonazor u kojem je to nemoguće te da ukoliko se to dogodi, djetetu treba pomoći (?!).

U jedinom „Sučeljavanju“ u kojem su prevladavale kandidatkinje (10. studenoga 2007. – 4 kandidatkinje i jedan kandidat), teme su bile promet i prostorno planiranje i financiranje grada Zagreba.

U predizbornoj kampanji žene su, za razliku od muškaraca, spominjane u kontekstima koji nisu imali toliko veze s politikom ili stranačkim programima, a u pojedinim slučajevima postale su i glavnim protagonisticama predizbornih medijskih izvješćivanja samo posredno povezanih s njihovim stranačkim angažmanom:

- trudna političarka iz Osijeka („U kampanji SDP-a u 7. mjesecu trudnoće“ – Jutarnji list, 19. listopada 2007., „Nosi dijete i izbornu listu SDP-a“ – Večernji list, 19. listopada 2007.);
- analiza potpore koju političarima/kama pružaju njihove supruge i supruzi („Bračni partneri u kampanji“ – Večernji list, 7. listopada 2007.);
- intervju s političarkama o njihovim hobijima, brizi za djecu, „malim užicima“, druženjima s prijateljima, kućanskim poslovima („Nijedna žrtva nije nam teška“ – 8. studenoga 2007., Gloria).

Mediji o medijima

257 članaka odnosilo se na tiskane i druge medije. Napominjemo da u ovaj broj članaka **nisu** uključeni članci vezani uz privatni život javnih osoba koje su tijekom 2007. mediji pratili pokrivajući nekoliko afera i skandala.

Dosta se pisalo o fizičkom napadu člana Vijeća HRT-a dr. Danka Bljajića na članicu Jadranku Kolarević. Izvješćujući o tom napadu u člancima se često ignorirala činjenica da je došlo do fizičkog nasilja muškarca nad ženom, dok su isticani neprimjereni naslovi poput „Štikla – novo žensko oružje“ – Večernji list, 31. ožujka 2007.; ili se izjednačavala žrtva i napadač „Potukli se Danko Bljajić i Jadranka Kolarević“ – Novi list, 27. ožujka 2007. i Večernji list – 27. ožujka 2007.; „Tučnjava na Vijeću HRT-a“ – Jutarnji list, 27. ožujka 2007.

U većem broju članaka bile su zastupljene i reakcije pravobraniteljice za ravnopravnost spolova i Povjerenstva za praćenje i provedbu politike ravnopravnosti spolova u medijima Vlade RH na kampanju Zagrebačke pivovare „Žuja je zakon br. 11: Muškarci primjećuju samo bitno“ te diskriminacijsku izjavu na temelju bračnog i obiteljskog statusa glasnogovornika Ministarstva poljoprivrede i šumarstva upućenu zastupnici HSS-a u Hrvatskom saboru.

Rijetki pozitivni primjeri

Vrlo mali je broj članaka o ženama koje ruše stereotipe o tipično muškim i tipično ženskim zanimanjima:

- „Navikla sam da me zovu barba“ / Riječanku Veru Zec, zapovjednicu velikog talijanskog putničkog broda, muška diskriminacija nije omela u karijeri – Novi list, 2. siječnja 2007.
- „Dogradonačelnica na čelu nogometnog kluba“ – Jutarnji list, 11. siječnja 2007.
- „Žena prvi put na čelu britanske kraljevske garde / Presedan u 350. godina dugoj povijesti, VIP online, 17. siječnja 2007.
- „Državu Izrael prvi put vodi žena“ – Večernji list, 27. siječnja 2007.
- „Opatijka postala prva žena tjeleohranitelj u Hrvatskoj“ – Jutarnji list, 29. svibnja 2007. *(Naslov uključujemo kao pozitivan primjer zbog sadržaja, iako je sam naslov rodno neosjetljiv.)*
- „Christina Fernandez nova predsjednica Argentine“ – Jutarnji list, 30. listopada 2007.

Rodna osjetljivost jezika

Jezik članaka u tiskanim medijima, uključujući i portale s vijestima na Internetu, pokazuje da se njihovi autori/ce ne snalaze u pitanjima rodne osjetljivosti jezika. Umjesto da se koristi hrvatskom jeziku imanentan ženski rod imenice, ona se ostavlja u muškom rodu, a ispred nje se dodaje imenica žena, pa tako imamo žene – noćne radnike, žene menadžere, žene računovođe, žene poduzetnike. Primjeri:

- „Prva žena na mjestu predsjednika Harvarda“ (Monitor, 12. veljače 2007.)
- „Žene najčešći noćni radnici“ (Slobodna Dalmacija, 6. ožujka 2007.)
- „Više od 40% sveučilišnih nastavnika - žene“ (Novi list, 25. ožujka 2007.)
- „I žene menadžeri s poslom idu na spavanje i s njim se bude“ (Glas Slavonije, 7. travnja 2007.)
- „Žene su bolji vođe od muškaraca“ (Zadarski regional, 13. travnja 2007.)
- „Petnaest žena završilo tečaj za računovođe“ (Glas Slavonije, 5. svibnja 2007.)
- „Žene poduzetnici u Hrvatskoj zapošljavaju 101 tisuću ljudi“ (Poslovni tjednik, 7. studenoga 2007.)
- „Svaka djevojka može biti vojnik“ (Jutarnji list, 30. studenoga 2007.)
- „K. Grabar na skupu 'Žene lideri'“ (Večernji list, 31. svibnja 2007.)

Drugu skupinu čine imenice u ženskom rodu, ali se ispred njih, u ovim slučajevima sasvim suvišno, dodaje i imenica žena.

Primjeri:

- „Žena političarka ima duplo radno vrijeme“ (Novi tjednik, 26. siječnja 2007.)
- „Žene liderice u lokalnim zajednicama“ (Glas Slavonije, 3. veljače 2007.)

6.2.4. WWW.PRS.HR – NOVA INTERNETSKA STRANICA PRAVOBRANITELJA/ICE ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA

Za neke medijske sadržaje u kojima se krše načela ravnopravnosti spolova ili se žene i muškarci prikazuju na omalovažavajući, uvredljiv ili ponižavajući način, javnost je već senzibilizirana, što je očito iz sve većeg broja pritužbi koje gledatelji/ce, slušatelji/ce i čitatelji/ce pravobraniteljici upućuju e-mailom. Međutim, diskriminacija na temelju spola ili obiteljskog i bračnog statusa često je neprimjetno sakrivena u primjedbe ili izjave javnih osoba, od političara do direktora i liječnika, koje se opravdavaju kao bezopasne šale.

S ciljem senzibiliziranja javnosti za medijske sadržaje koji su neprimjereni i neprihvatljivi iz aspekta promocije ravnopravnosti spolova, koji diskriminiraju jedan spol ili koji na izravan ili neizravan način prikazuju žene ili muškarce na uvredljiv, omalovažavajući ili ponižavajući način, na novoj internetskoj stranici pravobraniteljica je otvorila rubriku „šale i ravnopravnost spolova“. Iako nam je većina viceva i šala smiješna upravo zato što se temelji na određenim poznatim stereotipima, kad se koriste kao opravdanje za diskriminacijske stavove ili ponašanja, kad promoviraju uvredljive, ponižavajuće ili podcjenjivačke stavove o pojedinim grupama ljudi, stereotipi mogu biti izuzetno štetni.

Pravobraniteljica je stoga na temelju pritužbi čitatelja/ica objavila na svojim službenim web stranicama svoje reakcije na „šale“ smatrajući da je neophodna šira osuda javnosti takvih „šala“ i onih koji ih zbijaju i objavljuju:

„Sestre će u toplesu skočiti u novi bazen na Fizikalnoj“ – Slobodna Dalmacija, 22. srpnja 2007.

U članku o obnovi i modernizaciji opreme i uređenju bolničkih odjela koji bi trebali pružiti bolju zdravstvenu njegu pacijentima i bolje radne uvjete medicinskom osoblju u jednoj kliničkoj bolnici, u naslovu je urednik smatrao najvažnijim istaknuti „šalu“ ravnatelja prof. dr. D. M. o tome kako će na svečanom otvaranju pet sestara skočiti u bazen u toplesu. Novinar je u tekstu članka taj citat popratio komentarom: „šali se D., a sestre umiru od smijeha“. Međutim, da sestre takvu „šalu“ nisu doživjele kao smiješnu, već kao uvredu, svjedoči oštra osuda medicinskih sestara putem njihovih strukovnih udruga. („Sestre Marasoviću: Skidaj doktorice, a ne nas!“ – Slobodna Dalmacija, 26. srpnja 2007.)

Stav pravobraniteljice je da šala nije duhovita ako nekoga grubo vrijeđa. Medicinske sestre, koje rade izuzetno zahtjevan, a vrlo često nedovoljno cijenjen posao, neprimjeren je stavljati u ulogu osoba koje bi trebale uveličati svečanost otvaranja bazena i to, ni više ni manje, nego skidanjem grudnjaka. To nije i ne može se smatrati šalom. Reakcija sestara koje su tražile od predsjednice

bolničke podružnice Strukovnog sestrinskog sindikata da „mora reagirati na ovaj seksistički ispad da bi se zaštitilo dostojanstvo profesije“ samo potvrđuje da takve „šale“ vrijeđaju one na koje se odnose.

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova smatra da je izuzetno dobro što su sestre javno reagirale i što nisu prihvatile medijsku prezentaciju uvredljive izjave kao „šale“. Na otvaranju bazena odjela Fizikalne terapije nitko ne bi trebao skakati u bazen u toplesu, niti medicinske sestre niti doktorice, jer one imaju važnu društvenu ulogu, kao i njihovi muški kolege, i njihov se ugled ne smije narušavati neprimjerenim i uvredljivim „šalama“.

„Vidio sam ih oko 100 tisuća“ – Slobodna Dalmacija 24. veljače 2007.

Na e-mail adresu Ureda pravobraniteljice za ravnopravnost spolova stigle su burne reakcije čitateljica na intervju s umirovljenim ginekologom dr. S. Z., objavljen u Slobodnoj Dalmaciji pod naslovom „Vidio sam ih oko 100 tisuća“. Na stavove iz intervjua javno je reagiralo i Povjerenstvo za praćenje i procjenu provedbe politike ravnopravnosti spolova u medijima Vlade RH (objavljeno u Slobodnoj Dalmaciji 27. ožujka 2007, str. 24). „100 tisuća“ iz naslova intervjua odnosilo se na ženske spolne organe. Novinar M. B. koji je vodio razgovor s ginekologom Z. u svom javnom odgovoru predsjednici Povjerenstva nastojao je trivijalizirati kritiku i ismijati prigovore Povjerenstva (objavljeno u Slobodnoj Dalmaciji 29. ožujka 2007. str. 24), podcjenjujući i vrijeđajući predsjednicu Povjerenstva i diskreditirajući rad Povjerenstva.

Osnovni problem spornog intervjua leži u činjenici da su dva muškarca koje obvezuju kodeksi ponašanja novinarske i liječničke struke, u medijima, koje obvezuje Zakon o medijima, ismijavali najveću intimu žena. Odlazak ginekologu za većinu žena je stresan i velika većina žena, zbog neugode povezane s ginekološkim pregledom, ne odlazi ginekologu na redovite preglede koji su neophodni zbog reproduktivnog zdravlja, tj. ranog otkrivanja bolesti koje, bez redovitih ginekoloških pregleda i liječenja, za mnoge žene mogu biti smrtonosne. Dok je smrtnost u Hrvatskoj od raka vrata maternice veća nego u zemljama EU, i dok godišnje od te opasne bolesti umire 200 žena, a otkrije se više od 300 novih slučajeva (objavljeno u Jutarnjem listu 26. siječnja 2007. povodom stručnog skupa „Spriječimo rak vrata maternice“), za svaku je društvenu osudu zbijanje „šala“ na račun intime žena koje posjećuju ginekologe. Takve „šale“ mogu i te kako pridonijeti još većoj nelagodi i nepovjerenju pacijentica koje odlaze ili bi trebale ići na ginekološke preglede. Ginekolog koji svoje pacijentice promatra na bilo koji drugi način osim medicinskog i ne libi se o detaljima njihovih intimnih dijelova tijela pričati u javnosti, obeshrabrit će mnoge žene da odu ginekologu.

Na novoj internetskoj stranici pravobraniteljice za ravnopravnost spolova dostupne su informacije:

- o pravobraniteljici
- o Uredu pravobraniteljice
- adresa ureda i kontaktne informacije
- katalog informacija
- Etički kodeks državnih službenika
- odgovori na najčešća pitanja pravobraniteljici
- izvješća pravobraniteljice Hrvatskom saboru za 2003., 2004., 2005., 2006. i 2007.
- aktivnosti po mjesecima
- zakonodavne inicijative
- priopćenja za javnost pravobraniteljice
- teme vezane uz djelokrug rada pravobraniteljice: ravnopravnost spolova – rad i zapošljavanje, nasilje i obiteljsko nasilje, zastupljenost žena u politici, mediji, obrazovanje
- nacionalni i međunarodni dokumenti za zaštitu ravnopravnosti spolova uključujući nacionalne zakone
- korisni linkovi.

Od 1. siječnja do 31. prosinca 2007. zabilježeno je ukupno 59.077 individualnih posjetitelja/ica koji su 448.821 puta otvorili internetsku stranicu pravobraniteljice. Najveći broj individualnih posjetitelja/ica zabilježen je tijekom srpnja, kolovoza i rujna, kad je instalirana nova web stranica i sadržaj.

III. AKTIVNOSTI PRAVOBRANITELJICE NA PROMICANJU RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA

1. OSTALE AKTIVNOSTI PRAVOBRANITELJICE NA ZAŠTITI I PROMICANJU RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA

U 2007. pravobraniteljica je na brojnim okruglim stolovima, konferencijama, seminarima i promocijama, održanima u Osijeku, Rijeci, Puli, Zagrebu, Ravnoj Gori, Karlovcu, Sisku, Vukovaru, Varaždinu itd., govorila o zakonodavstvu na području ravnopravnosti spolova i njegovoj provedbi u praksi.

1.1 OBILAZAK ŽUPANIJA

Istarska županija

30. kolovoza 2007. – Pravobraniteljica je u Brtonigli-Verteneglio sudjelovala na okruglom stolu na temu Prijedloga Zakona o ostvarivanju prava na pravnu pomoć (u daljem tekstu: Prijedlog Zakona) u organizaciji Centra za građanske inicijative iz Poreča. Osim pravobraniteljice i predstavnika/ca organizatora, među sudionicima/ama skupa bili su i pučki pravobranitelj Jurica Malčić, saborske zastupnice Gordana Sobol i Dorotea Pešić-Bukovac, saborski zastupnik Silvano Hrelja, pročelnica županijskog Ureda za lokalnu i regionalnu upravu i samoupravu Desa Sarvan, odvjetnica Meri Franičević Gorjan, te Žarko Puhovski iz Hrvatskog helsinškog odbora. Sudionici/e skupa iznijeli/e su primjedbe na postojeći Prijedlog Zakona i složili/e se da treba izraditi novi.

Varaždinska županija

20. rujna 2007. – Povodom obilježavanja Nacionalnog dana borbe protiv nasilja nad ženama, pravobraniteljica je sudjelovala na 6. sjednici Povjerenstva za ravnopravnost spolova Varaždinske županije. Na sjednici je prezentirano izvješće o provedbi Programa obilježavanja kampanje za borbu protiv nasilja nad ženama u Varaždinskoj županiji te razmjena iskustava s predstavnicima/cama Međimurske i Krapinsko-zagorske županije.

Osječko-baranjska županija

26. listopada 2007. – Pravobraniteljica se u Osijeku susrela s voditeljicom i suradnicama Skloništa za žene žrtve obiteljskog nasilja i informirala se o životu i radu korisnica skloništa, te sa svakom ženom žrtvom nasilja pojedinačno razgovarala.

Vukovarsko – srijemska županija

26. listopada 2007. – Pravobraniteljica je posjetila Vukovar, gdje se sastala s gradonačelnicom Vukovara Zdenkom Buljan, a zatim i s članovima/cama povjerenstva za ravnopravnost spolova koji/e su upoznali/e pravobraniteljicu s aktivnostima u Županiji u provedbi projekta „Sklonište za žene i djecu žrtve obiteljskog nasilja“, kao i s ciljevima provedbe lokalne kampanje u borbi protiv obiteljskog nasilja slijedom plana Kampanje Vijeća Europe. Pravobraniteljica je i ovom prigodom ukazala na neravnan položaj žena na tržištu rada i njihovoj političkoj participaciji.

Istoga dana, pravobraniteljica je u Gradskoj vijećnici Grada Vukovara održala predavanje na temu: "Provođenje Zakona o ravnopravnosti spolova i drugih propisa koji se tiču ravnopravnosti spolova na razini lokalne samouprave". Predavanju su prisustvovali/e predstavnici/e vukovarske gradske uprave, Ureda državne uprave Vukovarsko-srijemske županije, pravosuđa, policije, Centra za socijalnu skrb, Hrvatskog zavoda za zapošljavanje PS Vukovar, drugih državnih tijela i nevladinih udruga. Sudionici/e su se složili/e da je velika važnost javnih politika za ostvarivanje boljeg položaja žena na tržištu rada i stvaranje veće mogućnosti njihovog zapošljavanja, kao i da je još uvijek nezadovoljavajuća politička participacija žena u politici. Kao nezaobilazna istaknuta su i pitanja vezana za borbu protiv nasilja nad ženama, o čemu su u raspravi nakon izlaganja s pravobraniteljicom razgovarale i predstavnice Udruge žena Vukovar i društva "Hrvatska žena" koje su je tom prigodom upoznale sa svojim radom.

Karlovačka županija

6. studenoga 2007. – Pravobraniteljica je posjetila udruhu Ženska grupa „Korak“ koja vodi Sklonište za zlostavljane žene i djecu u Karlovcu. Koordinatorica udruge upoznala je pravobraniteljicu s radom udruge na području zaštite žena i djece žrtava obiteljskog nasilja. Jedna od tema razgovora bila je i edukacija žena na tržištu rada. Pravobraniteljica je u prostorijama udruge i osobno porazgovarala s korisnicama Skloništa za zlostavljane žene i djecu o kojima brine Ženska grupa „Korak“.

Primorsko-goranska županija

21. studenoga 2007. – Pravobraniteljica je sudjelovala na tematskoj sjednici Odbora za ravnopravnost spolova, Gradskog vijeća Grada Rijeke, posvećenoj temi „Rad skloništa za žene žrtve obiteljskog nasilja“. Sudionici/e sjednice zaključili/e su da je potrebno riješiti pitanje sustavnog financiranja skloništa na državnoj razini.

Prilikom posjeta Rijeci, pravobraniteljica je imala prigodu razgovarati sa ženama žrtvama nasilja smještenima u Skloništu za žrtve obiteljskog nasilja o kojima brine Udruga za zaštitu obitelji – Rijeka. Također je razgovarala i sa ženama koje koriste usluge Centra za pravno savjetovanje žena žrtava nasilja.

Istarska županija

4. prosinca 2007. – Pravobraniteljica je posjetila Pulu, gdje se sastala s Jasnom Jaklin Majetić, predsjednicom HGK Županijske komore Pula, s kojom je razgovarala o primjeni Zakona o ravnopravnosti spolova, uključujući i prikupljanje rodno osjetljive statistike. Pravobraniteljica se zatim sastala i s Alidom Perkov, voditeljicom BPW (Business and Professional Women) – Prvog hrvatskog kluba Pula, s kojom je razgovarala o poticanju ženskog poduzetništva.

Tijekom boravka u Puli, pravobraniteljica je posjetila i udrugu Sigurna kuća Pula koja osniva Sklonište za zlostavljane žene i djecu u Puli. Voditeljica skloništa upoznala je pravobraniteljicu s njihovim radom na području zaštite žena i djece žrtava obiteljskog nasilja. U prostorijama udruge, pravobraniteljica je i osobno porazgovarala sa zlostavljanim ženama.

Primorsko-goranska županija

12. prosinca 2007. – Pravobraniteljica je posjetila Ravnu Goru, gdje je sudjelovala na okruglom stolu s temom „Promicanje načela ravnopravnosti spolova – radnice drvne industrije na području Ravna Gora“. Okrugli stol, koji je otvorio dijalog o položaju žena u drvnoj industriji, zajednički su organizirali Koordinacija žena Hrvatske udruge sindikata i Odbor za ravnopravnost spolova Općine Ravna Gora, u suradnji sa socijalnim partnerima, poslodavcima iz Ravne Gore i HUS-ovim Sindikatom „Radin“ iz Ravne Gore.

Pravobraniteljica je govorila o diskriminaciji žena na području rada u privatnom sektoru u odnosu na uvjete rada, kao i o pravima iz rada i na temelju rada, uključujući jednakost plaća, a imala je prigodu i osobno razgovarati s radnicama drvne industrije koje su sudjelovale u raspravi.

Pravobraniteljica pozdravlja organizaciju ovog okruglog stola kao izuzetno pozitivan primjer suradnje lokalne samouprave, poslodavaca i sindikata.

1.2. SUDJELOVANJE NA OKRUGLIM STOLOVIMA, SEMINARIMA, KONFERENCIJAMA

Pravobraniteljica je osobno sudjelovala na sljedećim događanjima:

1. Radionica „Edukacijom do znanja“ (9. – 11. veljače 2007.)
2. Seminar „Mreža koordinatorica za žene u sportu“ (14. veljače 2007.)
3. Okrugli stol „Izmjene i dopune Obiteljskog zakona“ (20. veljače 2007.)
4. Okrugli stol „Sustavno financiranje organizacija civilnog društva koje pružaju direktnu zaštitu žrtvama nasilja u obitelji“ (7. ožujka 2007.)
5. Okrugli stol „Jačanje rodne perspektive u obrazovanju u Hrvatskoj – iskustva, izazovi i primjeri dobre prakse u Europskoj uniji i regiji“ (15. ožujka 2007.)
6. Okrugli stol „Prostitucija i trgovanje ženama – inicijativa za zakonske promjene“ (4. travnja 2007.)
7. Svečano obilježavanje Svjetskog dana Roma, 5. travnja 2007.
8. Međunarodna konferencija „Ustavne implikacije članstva u Europskoj uniji“ (20. travnja 2007.)
9. Međunarodni seminar „Aktivna uloga muškaraca u suzbijanju nasilja nad ženama“ (9. svibnja 2007.)
10. Javna rasprava povodom predstavljanja konačne verzije inicijalnog istraživanja na temu „Utjecaj procesa približavanja Europskoj uniji na ljudska prava u Hrvatskoj“ (28. svibnja 2007.)
11. Konferencija za podizanje javne svijesti o politikama i zakonodavstvu Europske unije u području ravnopravnosti spolova (31. svibnja 2007.)
12. Okrugli stol „Uoči izbora: 10 razloga protiv legalizacije prostitucije“ (14. lipnja 2007.)
13. Tematska sjednica saborskog Odbora za ravnopravnost spolova pod nazivom „Analiza prava istospolnih zajednica u Republici Hrvatskoj“ (5. srpnja 2007.)
14. Pravobraniteljica je osobno podržala Zagreb Pride 2007. (7. srpnja 2007.)

15. XII. simpozij osoba s invaliditetom s međunarodnim sudjelovanjem na temu: „Konvencija o pravima osoba s invaliditetom – kako je primijeniti?“ (29. rujna 2007.)
16. Javna tribina „Pravni, ekonomski i psihologijski aspekti odnosa predstavnika radnika i predstavnika poslodavaca“ (2. listopada 2007.)
17. Zasjedanje 7. sjednice Gradskog vijeća djece i mladih održane u sklopu Dječjeg tjedna koji se u Velikoj Gorici održava od 9. do 13. listopada pod nazivom „Različiti, pa kaj?“
18. Simpozij u Osijeku „Biblija, kršćanstvo i ravnopravnost spolova – saznanja i iskustva“ (27. listopada 2007.)
19. Okrugli stol „Rodiljne naknade – egzistencijalno ili predizborno pitanje“ (30. listopada 2007.)
20. Okrugli stol „Prava seksualnih i rodnih manjina u kontekstu predstojećih izbora za novi saziv Hrvatskog sabora“ (12. studenoga 2007.)
21. Okrugli stol „Novinarke danas: što se promijenilo od Zagorkinih vremena“ (29. studenoga 2007.)
22. Okrugli stol „Je li moguć hrvatski model fleksibilizacije na tržištu rada?“ (10. prosinca 2007.)
23. Međunarodni seminar „Športašica: od rezultata do karijere u športu“ (10. prosinca 2007.)
24. Javna rasprava „Ljudska prava osoba s invaliditetom – što nam donosi konvencija UN-a o pravima osoba s invaliditetom i Zakon o pravobranitelju za osobe s invaliditetom“ (12. prosinca 2007.)
25. Okrugli stol „Pružanje smještaja ženama koje su preživjele obiteljsko nasilje: Modeli i standardi“ (18. prosinca 2007.)

Osim navedenih događanja na koje se pravobraniteljica odazvala osobno, zamjenik pravobraniteljice, mr. sc. Dragan Vukadin i predstavnici/e Ureda pravobraniteljice prisustvovali su **na još 40 događanja** u organizaciji Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, ureda Vlade RH, sindikata, međunarodnih organizacija, pravobraniteljice za djecu te nevladinih udruga. Sažeci svih događanja dostupni su po mjesecima na internetskim stranicama pravobranitelja/ice za ravnopravnost spolova - www.prs.hr.

1.3. MEĐUNARODNA SURADNJA I AKTIVNOSTI

Tijekom 2007. pravobraniteljica je sudjelovala na nekoliko međunarodnih konferencija :

- **51. zasjedanje Povjerenstva UN-a o položaju žena - New York**, od 26. veljače do 9. ožujka 2007. Glavna tema 51. Komisije bila je „Ukidanje svih oblika diskriminacije i nasilja nad djevojčicama“. Povjerenstvo je utvrdilo da je osnaživanje djevojčica ključno za razbijanje kruga

diskriminacije i nasilja i učinkovite i potpune zaštite njihovih ljudskih prava te da takvo osnaživanje zahtijeva aktivnu podršku i angažman roditelja, skrbnika, obitelji, dječaka i muškaraca kao i šire zajednice. Povjerenstvo je također izrazilo zabrinutost zbog nedovoljne eksplicitne pozornosti i namjenskih sredstava za djevojčice u razvojnim politikama i programima. Nedostatak sredstava i podataka prema spolu, dobi i ostalim relevantnim čimbenicima koji se odnose na specifičnu situaciju ranjivih skupina djevojčica predstavlja ozbiljno ograničenje u formulaciji i provedbi učinkovite, ciljane politike, programa i procesa nadzora u eliminaciji svih oblika diskriminacije i nasilja. Još jednom je potvrđeno da prevladavajući društveni odnos i rodni stereotipi pridonose diskriminaciji djevojčica i kršenju njihovih prava.

- Radionica Pokrajinskog ombudsmana za ravnopravnost polova Vojvodine i Regionalnog centra za manjine o položaju žena na području Zapadnog Balkana, Beograd, 14. i 15. svibnja 2007. – organizirana za pravobranitelje/pravobraniteljice iz regije i predstavnike/ce nevladinih organizacija koji/e se bave ženskim pitanjima. Cilj radionice bio je razvijanje rasprave o dvije osnovne teme: zapošljavanje i poticanje ekonomskog razvoja žena i nasilje u obitelji.

- V. regionalna konferencija „Women Can Do It“ (Žene to mogu) – Ohrid, od 8. do 10. lipnja 2007. Na konferenciji su, osim predstavnice iz Hrvatske, sudjelovale i predstavnice iz Norveške, Slovenije, Albanije, Bosne i Hercegovine, Kosova, Makedonije, Crne Gore, Moldavije i Srbije.

- Regionalna konferencija „Izveštavanje po CEDAW Konvenciji“ - Crna Gora, od 24. do 26. rujna 2007. Države koje su ratificirale ili pristupile UN-ovoj Konvenciji o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW – u daljnjem tekstu Konvencija) pravno su se obvezale da odredbe Konvencije primijene u praksi. Kako Crnu Goru, koja je postala članicom Konvencije 23. listopada 2006., čeka podnošenje inicijalnog izvješća po CEDAW-u, Konferencija je organizirana kako bi se razmijenila iskustva s predstavnicima/cama zemalja jugoistočne Europe koje su svoja izvješća već predale.

- I. Globalna Konferencije „Women can do it“, Beograd, od 16. do 18. studenoga 2007. Cilj Konferencije bio je predstaviti rezultate i dostignuća programa „Women Can Do It“ (Žene to mogu) u zemljama u kojima se taj program provodi te razmotriti najbolju strategiju i prioritete za daljnji programski razvoj. Na Konferenciji je sudjelovalo 150 predstavnica institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova i aktivistkinja iz 26 zemalja Afrike, Azije, Europe i Latinske Amerike.

1.4. POSJETI STRANIH DELEGACIJA I PREDSTAVNIKA/CA UREDU PRAVOBRANITELJICE

- 13. ožujka 2007. – predstavnik UNHCR-a, g. Jean Claude Concolato;
- 23. travnja 2007. – iračke parlamentarne zastupnice Ala Talabani i Areez Abdulmahdi;
- 13. lipnja 2007. – delegacija Europske komisije u Hrvatskoj: g. A.Peeters i g. D. Hudson;
- 27. i 28. kolovoza 2007. – Luljeta Domaniku iz Jedinice za ravnopravnost spolova Ombudsmana Kosova;
- 27. rujna 2007. – osmočlana delegacija Programa Ujedinjenih naroda za razvoj iz Moldavije.

IV. FINANCIJSKO POSLOVANJE

14. RAD UREDA PRAVOBRANITELJICE

Sredstva za rad pravobraniteljice za ravnopravnost spolova u cijelosti su bila osigurana u Državnom proračunu Republike Hrvatske za 2007. godinu.

Za razdoblje od 01. siječnja do 31. prosinca 2007. od planiranih 2.612.000,00 kuna, ostvarila je rashode i izdatke u iznosu od 2.176.455,00 kuna (83,3%). Rashodili su bili za:

- zaposlene u iznosu od 1.460.068,00,00 kuna (85,3%).
- materijalne rashode u iznosu od 690.493,00 kuna (87,4%).
- financijske rashode u iznosu od 748,00kuna (37,4%).
- nabavu neproizvodne imovine u iznosu od 15.147,00 kuna (44,9%).

Na teret materijalnih rashoda potrošeno je: za obilazak po županijama (pozivi predstavnika/ca jedinica lokalne i područne /regionalne/ samouprave, njihovih odbora/povjerenstava za ravnopravnosti spolova i drugih institucija) utrošeno je 58.385,00 kuna; projekt „Analiza osnovnoškolskih udžbenika hrvatskog jezika i književnosti iz rodne perspektive“ 49.771,52 kuna, stručno usavršavanje zaposlenika 14.980 kuna i druge aktivnosti .

U Uredu Pravobraniteljice do kraja 2007. godine popunjena su sva radna mjesta (10), a status 3 djelatnice, koje su prekinule rad 29.7.2006. i vode sudski spor nije se promijenio tijekom 2007. godine.

V. ZAKLJUČNO RAZMATRANJE

ZAKLJUČNO RAZMATRANJE

Izješće pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2007. godinu pokazuje da se i dalje radilo na jačanju antidiskriminacijskog zakonodavstva i prakse te donošenju novih antidiskriminacijskih politika, ali da je primjena Zakona o ravnopravnosti spolova (u daljem tekstu: Zakon) i dalje nezadovoljavajuća.

Ocjena pravobraniteljice polazi od odredbe članka 5. Zakona, po kojoj ravnopravnost spolova znači da su žene i muškarci jednako prisutni u svim područjima javnog i privatnog života, da imaju jednak status, jednake mogućnosti za ostvarivanje svih prava, kao i jednaku korist od ostvarenih rezultata, i temelji se na analizama Ureda pravobraniteljice, statistikama, rezultatima provedbe antidiskriminacijskih zakonskih odredbi i politika, i radu na pritužbama čiji je broj povećan u 2007.

Tako analiza rezultata parlamentarnih izbora ali i izbora za vijeća nacionalnih manjina pokazuje da do povećanja političke participacije žena nije došlo. Budući da 2009. godine predstoje lokalni izbori, pravobraniteljica poziva da se kod odlučivanja o kandidatima/kinjama, u pripremama koje slijede, dosljednije poštuju svi relevantni propisi uključujući i čl. 15. Zakona.

Ni položaj žena na tržištu rada nije se bitno promijenio. Visok udio žena među nezaposlenima, jasna horizontalna i vertikalna segregacija između muškaraca i žena na tržištu rada, rad žena u potplaćenim sektorima, razlika u plaćama po spolu, konstante su koje su i dalje prisutne. Međutim, ukupno smanjenje nezaposlenosti sigurno je doprinijelo i smanjenju nezaposlenosti žena.

Delimitiranje roditeljskih naknada za prvih šest mjeseci roditeljskog dopusta pozitivna je zakonodavna promjena vezana za poboljšanje statusa žena.

Odredba članka 13. Zakona, o oglašavanju radnih mjesta, čiji je cilj ukidanje diskriminacije kod zapošljavanja, bitno se bolje primjenjuje u praksi nego proteklih godina, što pokazuju analize Ureda pravobraniteljice.

Sindikati postaju osjetljiviji na rodni aspekt svoga djelovanja pa se povećava i broj kolektivnih ugovora koji uvođenjem posebnih odredbi doprinose promicanju ravnopravnosti spolova.

Ured pravobraniteljice ima pozitivna iskustva u suradnji s Državnim inspektoratom te ocjenjuje da Državni inspektorat vrlo kvalitetno informira i stranke i državna tijela o mogućnostima zaštite u slučajevima diskriminacije na radu. Međutim, jačanje Državnog inspektorata, i u odnosu na kapacitete i u odnosu na ovlasti, i dalje smatram neophodnim, posebno radi ugovora o radu na određeno vrijeme, koji se sklapaju protivno Zakonu o radu, ali i radi drugih povreda radnog prava koje utječu na ostvarenje ravnopravnosti spolova.

Kod ocjene stanja u odnosu na obiteljsko nasilje kontinuirani naponi za suzbijanje tog nasilja, posebno Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti i Ministarstva unutarnjih poslova donijeli su vidljiva poboljšanja u zaštiti žrtava nasilja kad se ono dogodi.

Rad policije na predmetima obiteljskog nasilja je intenzivan i, gledajući u cjelini, kvalitetan, relevantno se zakonodavstvo sve dosljednije primjenjuje i dopunjuje već nekoliko godina, osviještenost javnosti o tom pitanju zahvaljujući i medijima i udrugama civilnog društva i državnim tijelima sve je veća, zahvaljujući Nacionalnoj kampanji za borbu protiv obiteljskog nasilja u sklopu Kampanje Vijeća Europe bitno se više radi na lokalnoj razini, radi se i na psihosocijalnom tretmanu nasilnika a broj skloništa za žene žrtve nasilja se povećava.

Statistike, međutim, pokazuju da je obiteljsko nasilje sveprisutno. Stoga ocjena pravobraniteljice o potrebi prevencije obiteljskog nasilja u zaključnim razmatranjima iz prošlogodišnjeg izvješća ostaje i dalje.

Obim nasilja i njegovi vrlo okrutni pojavnici ukazuju da jedino pojačana prevencija može dovesti do smanjenja tog nasilja, što uključuje i obrazovanje za ljudska prava i nenasilnu komunikaciju.

Dosljednije se provode odredbe o prikupljanju rodne statistike. Pravobraniteljica poziva i na uvođenje posebnih statistika o svim sudskim postupcima koji se vode radi diskriminacije na radu i zapošljavanju, ali i u ostalim područjima života, jer su i statistike pokazatelji provedbe i učinkovitosti antidiskriminacijskih zakona i politika.

Prema članku 3. Zakona državna tijela, dužna su u svim fazama planiranja, donošenja i provedbe neke odluke ili akcije ocjenjivati i vrednovati učinke te odluke ili akcije na položaj žena, odnosno muškaraca, radi postizanja stvarne ravnopravnosti žena i muškaraca.

Nepostojanje cjelovitih podataka o provedbi te zakonske odredbe, ne daje mogućnost cjelovite procjene njezinog učinka za protekli izvještajni period. Dostupni podaci odnose se uglavnom na slučajeve kršenja te odredbe kroz dio statističkih podataka ili pritužbi pravobraniteljici, kroz analize Ureda pravobraniteljice ili različite ankete i istraživanja.

Stoga pravobraniteljica smatra nužnim jačanje uloge koordinatora/ca za ravnopravnost spolova, uključujući i zakonske izmjene i praksu po kojoj bi se ti poslovi profesionalno obavljali barem u ministarstvima, jer bez vođenja rodno osviještene politike i u državnim tijelima (koja uključuje i provođenje javnih politika) zakonske odredbe ostaju deklarativne, a politike se samo djelomično provode u zadanim rokovima.

Promicanje prava osoba s invaliditetom također sve više uključuje rodni aspekt.

Pravobraniteljica ukazuje na potrebu da se radi izvještavanja o provedbi svih politika koje promiču ravnopravnost spolova izrade metodologije izvještavanja, uključujući usporedbu u odnosu na prethodne izvještajne periode, s ciljem kreiranja učinkovitijih mjera budućih politika i strategija.

**PRAVOBRANITELJICA ZA
RAVNOPRAVNOST SPOLOVA**

Gordana Lukač-Koritnik

VI. PRILOZI

1. VAŽNIJI DOKUMENTI ZA PRAĆENJE PROVOĐENJA PROPISA O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA

Ustav RH (NN, 41/01. – pročišćeni tekst)

ZAKONI

Zakoni vezani uz djelokrug rada pravobraniteljice:

Zakon o ravnopravnosti spolova (NN 116/03.)

Zakon o istospolnim zajednicama (NN 116/03.)

Zakon o radu (NN, 137/04. – pročišćeni tekst)

Zakon o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti (NN 32/02., Ispravak NN 86/02; Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti, NN 114/03, Ispravak NN151/03)

Zakon o socijalnoj skrbi (73/97., Zakon o izmjenama i dopunama zakona o socijalnoj skrbi NN 103/03., NN 79/07.)

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (NN, 116/03.)

Zakon o medijima (NN, 59/04.)

Obiteljski zakon (NN, 116/03., NN 17/04.)

Zakon o predškolskom odgoju i naobrazbi (NN, 10/97., Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o predškolskom odgoju i naobrazbi NN 107/07.)

Zakon o osnovnom školstvu (NN, 69/03. – pročišćeni tekst), Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o osnovnom školstvu (NN, 76/05.)

Zakon o srednjem školstvu (NN, 69/03. – pročišćeni tekst); Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o srednjem školstvu (NN 81/05.)

Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju i kasnije izmjene i dopune istoga (NN 123/03., NN 198/03., NN 105/04., NN 174/04., NN 46/07.)

Zakon o udžbenicima za osnovnu i srednju školu i Zakon o izmjenama i dopunama

Zakona o udžbenicima za osnovnu i srednju školu (NN, 117/01., NN 59/03., NN 36/06, NN 141/06)

Zakon o državnim službenicima (NN 92/05.), Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o državnim službenicima (NN 107/07.)

Zakon o akademskim i stručnim nazivima i akademskom stupnju (NN 107/07.)

Zakon o obrazovanju odraslih (NN 17/07.)

NACIONALNI PROGRAMI, POLITIKE, STRATEGIJE

Nacionalni dokumenti vezani uz djelokrug rada pravobraniteljice:

Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova 2006. – 2010. godine (NN, 114/06.)
Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2008. do 2010. godine (NN, 126/07.)
Nacionalni program zaštite i promicanja ljudskih prava od 2008. do 2011. godine (NN 119/07.)
Nacionalni program mjera za uvođenje obveznog srednjoškolskog obrazovanja (NN, 71/07.)
Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji (usvojen na sjednici Vlade RH 15. rujna 2005.)
Nacionalni program djelovanja za mlade
Nacionalni program odgoja i obrazovanja za ljudska prava
Nacionalni program RH za pridruživanje EU – 2004.
Nacionalni program za Rome, 2003.
Nacionalna populacijska politika, 2006.
Strategija razvitka službene statistike Republike Hrvatske 2004. – 2012.
Plan razvoja sustava odgoja i obrazovanja 2005. – 2010.
Strategija stručnog usavršavanja državnih službenika

OSTALI NACIONALNI DOKUMENTI

Ostali nacionalni dokumenti vezani uz djelokrug rada pravobraniteljice:

Udžbenički standard (NN 07/07.)
Nacionalna klasifikacija zanimanja (NN 111/98.)
Kodeks časti hrvatskih novinara
Katalog znanja, sposobnosti i vještina/HNOS (17. – 29. rujna 2004.)

MEĐUNARODNI DOKUMENTI

Međunarodni dokumenti neposredno i posredno vezani uz problematiku ravnopravnosti spolova:

UN Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, 1979.
UN Deklaracija o uklanjanju svih oblika nasilja nad ženama, 1993.

UNESCO-va Konvencija protiv diskriminacije u obrazovanju iz 1960. godine

Međunarodni pakt o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima od 1966.

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima od 1966.

Fakultativni protokol uz Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima od 1966.

Konvencija o suzbijanju trgovine osobama i eksploatacije prostitucije drugih od 1950.

Konvencija o političkim pravima žena od 1952.

Konvencija o državljanstvu udate žene od 1957.

Konvencija o pristanku na brak, minimalnoj dobi za zaključivanje braka i registraciji brakova od 1962.

Konvencija Međunarodne organizacije rada (br. 100) o jednakoj naknadi za muškarce i žene za rad jednake vrijednosti od 1951.

Konvencija Međunarodne organizacije rada (br. 111) o diskriminaciji glede zapošljavanja i zanimanja od 1958.

Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda od 1950. (Europska konvencija o ljudskim pravima) s Protokolima

Europska konvencija za sprječavanje torture i neljudskih ili ponižavajućih postupanja ili kazni od 1987.

Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina od 1995.

Pekinška platforma za djelovanje

Konvencija o zaštiti majčinstva (br.3) iz 1919.

Konvencija (br.45) o zapošljavanju žena na poslovima koji se obavljaju pod zemljom iz 1935.

Konvencija (br.100) o jednakim plaćama za muškarce i žene iz 1951.

Konvencija (br.103) o zaštiti majčinstva iz 1952. (revidirana)

Konvencija (br.111) o zabrani diskriminacije u zvanju i zapošljavanju iz 1958.

Konvencija (br.122) o politici zapošljavanja iz 1964.

Konvencija (br.156) o radnicima s obiteljskim obvezama iz 1981.

Konvencija o političkim pravima žena iz 1952.

Konvencija o državljanstvu udate žene iz 1957.

Dodatni protokol uz Konvenciju o ukidanju svih oblika diskriminacije žena iz 1999.

Konvencija (br.5) o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda iz 1950.

Okvirna konvencija (ETS br.157) za zaštitu nacionalnih manjina iz 1995.

Konvencija protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta iz 2000.

Protokol za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje krijumčarenja ljudi, posebice žena i djece iz 2000.

Europska konvencija o ljudskim pravima iz 1950. godine i njezini Protokoli
Ugovor o Europskoj zajednici (2002.)
Ugovor o Europskoj uniji (2002.)
Povelja temeljnih prava EU (2000.)

Smjernica 75/117/EEC – jednake plaće

Smjernica 76/207/EEC – jednako postupanje, pristup zaposlenju i promaknuću, stručno usavršavanje, radni uvjeti, spolno uznemiravanje na radnom mjestu

Smjernica 2002/73/EC – uznemiravanje i seksualno uznemiravanje

Smjernice 79/7/EEC; 86/378/EEC; 96/97/EC – socijalna sigurnost

Smjernica 86/613/EEC – jednako postupanje i samostalna djelatnost

Smjernice 92/85/EC; 96/34/EC – trudnoća i rodiljni dopust

Smjernica 97/80/EEC – prebacivanje tereta odgovornosti

Bečka deklaracija i program akcije od 1993.

Završni akt Konferencije i sigurnosti i suradnji u Europi od 1975.

Dokument kopenhaskog sastanka konferencije o ljudskoj dimenziji KESS-a od 1990.

Pariška povelja za novu Europu KESS-a od 1990.

Instrument Srednjoeuropske inicijative za zaštitu manjinskih prava od 1994.

Women and Science: Excellence and Innovation – Gender Equality in Science, SEC (2005) 370,
Commission of the European communities, Beussels, 11.3.2005.

Rezolucija Vijeća Europske unije na temu žene i znanost (1999.)

AVIS – Mišljenje Europske komisije, 2004.

Europska konvencija za sprječavanje torture i neljudskih ili ponižavajućih postupanja ili kazni od 1987.

Europska socijalna povelja iz 1961.

Teheranska proklamacija iz 1968.

Rezolucija Europskog parlamenta o homofobiji, 2006.

2. TABLICE

Projekt MARKETINŠKE AKTIVNOSTI ZA 2007. GODINU

Tablica 5

žene			
1.	Zagrebačka	28	485.000,00
2.	Krapinsko-zagorska	1	10.000,00
3.	Sisačko-moslavačka	5	110.000,00
4.	Karlovačka	4	75.000,00
5.	Varaždinska	10	206.500,00
6.	Koprivničko-križevačka	2	55.000,00
7.	Bjelovarsko-bilogorska	7	21.000,00
8.	Primorsko-goranska	7	75.000,00
9.	Ličko-senjska	0	0,00
10.	Virovitičko-podravska	0	0,00
11.	Požeško-slavonska	1	25.000,00
12.	Brodsko-posavska	7	76.000,00
13.	Zadarska	4	35.000,00
14.	Osječko-baranjska	15	275.000,00
15.	Šibensko-kninska	0	0,00
16.	Vukovarsko-srijemska	1	20.000,00
17.	Splitsko-dalmatinska	8	89.000,00
18.	Istarska	4	135.000,00
19.	Dubrovačko-neretvanska	1	105.000,00
20.	Međimurska	15	440.000,00
21.	Grad Zagreb	72	1.232.000,00
UKUPNO		192	3.469.500,00

Tablica 6

muškarci			
1.	Zagrebačka	86	1.751.000,00
2.	Krapinsko-zagorska	7	155.000,00
3.	Sisačko-moslavačka	18	310.000,00
4.	Karlovačka	17	429.000,00
5.	Varaždinska	32	656.500,00
6.	Koprivničko-križevačka	11	330.000,00
7.	Bjelovarsko-bilogorska	27	478.700,00
8.	Primorsko-goranska	19	293.500,00
9.	Ličko-senjska	2	40.000,00
10.	Virovitičko-podravska	7	91.500,00
11.	Požeško-slavonska	16	370.000,00
12.	Brodsko-posavska	20	440.000,00
13.	Zadarska	7	110.000,00
14.	Osječko-baranjska	29	535.000,00
15.	Šibensko-kninska	6	127.000,00
16.	Vukovarsko-srijemska	12	215.000,00
17.	Splitsko-dalmatinska	49	755.000,00
18.	Istarska	13	190.000,00
19.	Dubrovačko-neretvanska	3	110.000,00
20.	Međimurska	37	869.000,00
21.	Grad Zagreb	160	3.175.000,00
UKUPNO		578	11.431.200,00

Tablica 8.

Projekt "Inovacije i inovacijsko proizvodni klaster" za 2007. godinu

Redni broj	Županija	Odobreni zahtjevi po spolu		
		muški	žene	
1.	Zagrebačka	17	1	
2.	Krapinsko-zagorska	4	1	
3.	Sisačko-moslavačka	1	0	
4.	Karlovačka	6	1	
5.	Varaždinska	2	0	
6.	Koprivničko-križevačka	1	0	
7.	Bjelovarsko-bilogorska	1	0	
8.	Primorsko-goranska	14	0	
9.	Ličko-senjska	0	0	
10.	Virovitičko-podravska	2	0	
11.	Požeško-slavonska	1	1	
12.	Brodsko-posavska	4	1	
13.	Zadarska	0	0	
14.	Osječko-baranjska	6	0	
15.	Šibensko-kninska	4	0	
16.	Vukovarsko-srijemska	2	1	
17.	Splitsko-dalmatinska	21	3	
18.	Istarska	6	0	
19.	Dubrovačko-neretvanska	1	0	
20.	Međimurska	4	0	
21.	Grad Zagreb	41	8	
	UKUPNO	138	17	155

Tablica 2.

Zaposleni i uključeni u obrazovanje po mjerama aktivne politike iz Godišnjeg plana za poticanje zapošljavanja za 2007. godinu (do 31. prosinca 2007.)

Područna služba	Mjera 2. - sufinanciranje zapošljavanja mladih osoba bez radnog iskustva		Mjera 3. - sufinanciranje zapošljavanja dugotrajno nezaposlenih osoba		Mjera 4. - sufinanciranje zapošljavanja ženskih osoba iznad 45 i muških osoba iznad 50 godina starosti		Mjera 2. - sufinanciranje zapošljavanja posebnih skupina nezaposlenih osoba		Mjera 1. - sufinanciranje obrazovanja za poznatog poslodavca				Mjera 16 - financiranje obrazovanja za nepoznatog poslodavca		Mjera 3. - Javni radovi		UKUPNO		%
	Ukupno	Žene	Ukupno	Žene	Ukupno	Žene	Ukupno	Žene	novozaposleni		zadržavanje radnog mjesta		Ukupno	Žene	Ukupno	Žene	Ukupno	Žene	
									Ukupno	Žene	Ukupno	Žene							
Zagrebačka	62	30	60	49	48	26	27	1	0	0	12	0	10	10	9	2	228	118	51,75
Bjelovarsko-bilogorska	27	11	64	42	18	7	23	1	5	5	116	36	75	32	54	8	382	142	37,17
Međimurska	87	16	138	90	38	17	16	2	0	0	90	3	106	56	11	3	486	187	38,48
Dubrovačko-neretvanska	20	8	19	16	16	12	14	2	0	0	0	0	117	90	13	2	199	130	65,33
Ličko-senjska	4	2	1	1	4	4	3	1	0	0	0	0	12	11	10	3	34	22	64,71
Karlovačka	34	14	29	23	16	12	10	2	0	0	29	29	94	84	21	8	233	142	60,94
Krapinsko-zagorska	87	20	53	34	10	7	10	0	0	0	0	0	31	20	6	2	197	83	42,13
Koprivničko-križevačka	41	13	44	23	12	8	12	0	0	0	0	0	104	62	38	15	251	121	48,21
Sisačko-moslavačka	58	28	113	63	44	25	32	6	35	29	11	0	176	117	14	1	483	269	55,69
Osječko-baranjska	54	29	186	105	82	54	33	7	6	4	134	54	275	127	71	1	841	381	45,30
Požeško-slavonska	22	13	51	29	12	6	26	6	0	0	0	0	68	60	22	1	201	115	57,21
Istarska	32	14	17	13	16	13	2	0	0	0	0	0	27	22	0	0	94	62	65,96
Primorsko-goranska	87	54	94	63	63	44	15	1	0	0	49	0	352	288	6	6	666	456	68,47
Brodsko-posavska	35	13	48	29	23	11	16	2	0	0	0	0	277	39	29	3	428	97	22,66
Splitsko-dalmatinska	115	59	163	113	107	70	38	5	4	0	125	13	380	203	60	21	992	484	48,79
Šibensko-kninska	22	9	53	30	25	15	10	1	0	0	0	0	100	79	20	5	230	139	60,43
Varaždinska	42	22	95	62	43	20	28	5	3	3	33	4	103	59	8	0	355	175	49,30
Vukovarsko-srijemska	44	19	128	77	51	32	32	7	26	26	0	0	185	101	93	20	559	282	50,45
Virovitičko-podravska	38	17	55	33	18	14	13	0	0	0	0	0	137	65	38	6	299	135	45,15
Zadarska	32	20	29	16	24	15	8	0	0	0	17	0	12	7	0	0	122	58	47,54

Grad Zagreb	283	177	253	172	167	103	87	20	6	0	91	63	319	181	8	2	1214	718	59,14
Ukupno	1226	588	1693	1083	837	515	455	69	85	67	707	202	2960	1713	531	109	8494	4346	51,17
PS Kutina	10	7	27	15	11	8	6	2	0	0	0	0	33	24	2	1	89	57	64,04
PS Vinkovci	44	19	86	55	36	25	27	6	0	0	0	0	111	70	80	19	384	194	50,52

Tablica 4. Zaposleni i uključeni u obrazovanje po mjerama iz Nacionalnog programa za Rome / Akcijskog plana desetljeća za uključivanje Roma 2005. - 2015. za 2007. godinu (do 31. prosinca 2007.)

R.br.	Županija	Mjera J.		Mjera O/N.		Mjera O/N.		Mjera Z.			
		Javni radovi		Osposobljavanje za nepoznatog poslodavca		Osposobljavanje za poznatog poslodavca		Subvencioniranje zapošljavanja Roma u trajanju od 24 mjeseca			
		Ukupno	Žene	Ukupno	Žene	Ukupno	Žene	Ukupno	Žene		
1.	Zagrebačka	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2.	Krapinsko-zagorska	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3.	Sisačko-moslavačka	26	1	26	1	0	0	0	0	0	0
4.	Karlovačka	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5.	Varaždinska	8	4	8	4	0	0	0	0	0	0
6.	Koprivničko-križevačka	21	8	17	8	0	0	0	0	4	0
7.	Bjelovarsko-bilogorska	7	3	3	1	1	0	0	0	3	2
8.	Primorsko-goranska	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
9.	Ličko-senjska	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
10.	Virovitičko-podravska	8	0	8	0	0	0	0	0	0	0
11.	Požeško-slavonska	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
12.	Brodsko-posavska	8	0	0	0	4	0	0	0	4	0
13.	Zadarska	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

14.	Osječko-baranjska	103	27	95	26	1	0	0	0	7	1
15.	Šibensko-kninska	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
16.	Vukovarsko-srijemska	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
17.	Splitsko-dalmatinska	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
18.	Istarska	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
19.	Dubrovačko-neretvanska	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
20.	Međimurska	33	6	16	3	7	1	0	0	10	2
21.	Grad Zagreb	2	1	0	0	1	1	0	0	1	0
	Ukupno	216	50	173	43	14	2	0	0	29	5

Tablica 21

Donošenje Lokalnih programa u svrhu provođenja Kampanje Vijeća Europe za borbu protiv nasilja nad ženama, uključujući i obiteljsko nasilje (do 31. prosinca 2007.)

Podaci o donošenju Lokalnih programa obilježavanja Nacionalne kampanje za borbu protiv nasilja nad ženama, uključujući i obiteljsko nasilje, traženi su od županija, gradova na njihovom području i Grada Zagreba (studeni 2006. - prosinac 2007.)	Broj donesenih Lokalnih programa obilježavanja Nacionalne kampanje		Broj preporuka koje je 2007. godine pravobraniteljica uputila županijama i gradovima radi njihovog aktivnog uključivanja u provedbu Nacionalne kampanje		Analiza Lokalnih programa: suradnja s organizacijama civilnog društva koje pružaju pomoć ženama žrtvama nasilja		Analiza Lokalnih programa: planiranje obrazovnih aktivnosti (za djelatnike/ce u nadležnim državnim i lokalnim tijelima, za građane/ke)		Analiza Lokalnih programa: informiranje šire javnosti o problemima nasilja i senzibiliziranje zajednice				Analiza Lokalnih programa: planiranje osnivanja odbora / povjerenstava za ravnopravnost spolova kojima će se moći obraćati i žrtve obiteljskog nasilja		Analiza Lokalnih programa: za provedbu Lokalnih programa osiguravaju se sredstva u proračunu županija i gradova		Analiza Lokalnih programa: suradnja s domovima zdravlja, centrima za socijalnu skrb i policijskim postajama	
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.
	Broj županija i gradova	Broj donesenih programa	županija	gradovi	županije	gradovi	županije	gradovi	županije	gradovi	županije	gradovi	županije	gradovi	županije	gradovi	županije	gradovi
I. Zagrebačka ž.	1	1	1				1		1						1		1	
I. Gradovi	9	3		8		2		1		3		3		1		3		
II. Krapinsko-zagorska ž.	1	0	2															
II. Gradovi	7	0		7														
III. Sisačko-moslavačka ž.	1	0	2															
III. Gradovi	6	3		5		2		3		3					3			
IV. Karlovačka ž.	1	1	2		1				1		1						1	
IV. Gradovi	5	3		4		2		2		2		1			2		2	
V. Varaždinska ž.	1	1							1								1	
V. Gradovi	6	4		3		2		4		4		1			2			
VI. Koprivničko-križevačka ž.	1	0	2															
VI. Gradovi	3	0		3														
VII. Bjelovarsko-bilogorska	1	1	2						1								1	

VII. Gradovi	5	3		4		1		2		3							3	
VIII. Primorsko-goranska ž.	1	1					1		1		1					1		
VIII. Gradovi	14	5		14		4		3		3		3		4		1	4	
IX. Ličko-senjska ž.	1	1	1		1		1		1							1		
IX. Gradovi	4	1		4		1				1					1			
X. Virovitičko-podravska ž.	1	0	2															
X. Gradovi	3	3		3		3		2		3		2					3	
XI. Požeško-slavonska ž.	1	1	2		1				1		1							
XI. Gradovi	4	2		3		1		2		2		1			1			
XII. Brodsko-posavska ž.	1	1	0						1		1							
XII. Gradovi	2	1											1					
XIII. Zadarska ž.	1	1	2		1		1		1				1					
XIII. Gradovi	6	2		5		3			2		2		3		2		2	
XIV. Osječko-baranjska ž.	1	1	2						1		1							
XIV. Gradovi	7	2		5		2		1		2					1		1	
XV. Šibensko-kninska ž.	1	0	2															
XV. Gradovi	5	1		4		1		1		1		1						
XVI. Vukovarsko-srijem. ž.	1	1	2				1		1		1					1		
XVI. Gradovi	5	2		5					1		1							
XVII. Splitsko-dalmatinska ž.	1	0	2															
XVII. Gradovi	16	3		13		2		1		3		1		1		1	1	
XVIII. Istarska ž.	1	0	2															
XVIII. Gradovi	10	3		10		1		1		1		3			1			
XIX. Dubrovačko-neretv. ž.	1	0	2															
XIX. Gradovi	5	2		5		1				1		1						
XX. Međimurska ž.	1	1	2						1		1		1			1		
XX. Gradovi	3	2		2		1		1		1		1						
Grad Zagreb	1	1		1		1		1		1		1			1		1	
Ukupno	146	58	32	108	4	30	5	25	12	37	7	22	2	10	1	19	8	17
UKUPNO			140		34		30		49		29		12		20		25	

Prikaz o postupanju koordinatora/ica za ravnopravnost spolova u uredima državne uprave temeljem

Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji u 2006. i 2007.g.

Tablica 22

Usporedba odgovora iz upitnika upućenih koordinatorima/cama za ravnopravnost spolova u uredima državne uprave o provedbi mjera temeljem Protokola u 2006. i 2007.g.	Uspostava suradnje i razmjene podataka sa županijom, gradovima, općinama, koordinatorom/icom za ravnopravnost spolova u uredu državne uprave i nevladinim organizacijama u cilju zaštite žrtava nasilja i afirmacije njihovih prava (t.2., glava 2. Protokola)		Kordinator/ica za ravnopravnost spolova ima(+) / nema (-) popis onih s kojima surađuje i podatke koje su ukupnom razmjenom evidentirali u tekućoj godini		Održavanje i koliko često sastanaka s relevantnim čimbenicima na području županije vezano uz problematiku pojedinačnih slučajeva nasilja u obitelji i o postignućima u rješavanju problema obiteljskog nasilja (t.3. glave 2. Protokola)		Tko je sazivao sastanke (t.3. glava 2. Protokola)		Najčešće raspravljani problemi u vezi pojedinačnih slučajeva nasilja u obitelji: navedeno (+) / nije navedeno (-), (t.3. glave 2. Protokola)		Kordinator za ravnopravnost spolova ima/nema navedeno mišljenje o postignuću/ima u rješavanju problema obiteljskog nasilja u županiji nakon isteka tekuće godine	
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
	2006.	2007.	2006.	2007.	2006.	2007.	2006.	2007.	2006.	2007.	2006.	2007.
I. Zagrebačka županija	-	+	-	-	0	0	-	-	-	-	-	-
II. Krapinsko-zagorska žup.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
III. Sisačko-moslavačka žup.	-	+	-	+	0	0	-	-	-	-	-	+
IV. Karlovačka županija	+	+	-	+	0	0	-	-	-	-	+	-
V. Varaždinska županija	+	+	-	+	0	0	-	-	-	-	+	-
VI. Koprivničko-križev. žup.	+	+	-	+	0	0	-	-	-	-	-	-
VII. Bjelovarsko.bilogor. žup.	+	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-
VIII. Primorsko-goran. žup.	+	+	+	+	0	-	-	-	-	-	+	+
IX. Ličko-senjska županija	-	-	-	-	0	1	-	županija	+	-	-	+
X. Virovitičko-podrav. žup.	-	+	-	-	0	0	-	-	-	+	-	-
XI. Požeško-slavon.	+	+	+	+	0	0	-	-	-	-	-	-

Županija												
XII. Brodsko-posavska žup.	+	-	+	-	0	0	-	-	-	-	+	-
XIII. Zadarska županija	-	-	-	-	0	0	-	-	-	-	-	-
XIV. Osječko-baranjska žup.	+	-	+	-	0	-	-	-	-	-	+	-
XV. Šibensko-kninska žup.	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-
XVI. Vukovarsko-srijem. žup.	+	+	+	+	0	0	-	-	-	-	-	-
XVII. Splitsko-dalmatin. žup.	-	+	-	+	0	0	-	-	-	-	-	-
XVIII. Istarska županija	+	+	-	-	0	0	-	-	-	-	-	+
XIX. Dubrovačko-neret. žup.	-	+	-	-	0	0	-	-	-	-	-	-
XX. Međimurska županija	-	+	-	-	0	0	-	-	-	-	-	+
Ukupno	10	13	5	8	0	1	0		1	1	5	5

Prikaz o postupanju županijskih odbora/povjerenstava za ravnopravnost spolova temeljem Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji u 2006. i 2007. g.

Tablica 23

Usporedba odgovora iz upitnika upućenih odborima/povjerenstvima za ravnopravnost spolova u županijama o provedbi mjera temeljem Protokola u 2006. i 2007.g.	Uspostava suradnje i razmjene podataka sa županjem, gradovima, općinama, koordinatorom/icom za ravnopravnost spolova u uredu državne uprave i nevladinim organizacijama u cilju zaštite žrtava nasilja i afirmacije njihovih prava (t.2., glava 2. Protokola)		Odbor/povjerenstvo za ravnopravnost spolova ima(+) / nema (-) popis onih s kojima surađuje i podatke koje su ukupnom razmjenom evidentirali u tekućoj godini		Održavanje i koliko često sastanaka s relevantnim čimbenicima na području županije vezano uz problematiku pojedinačnih slučajeva nasilja u obitelji i o postignućima u rješavanju problema obiteljskog nasilja (t.3. glave 2. Protokola)		Tko je sazivao sastanke (t.3. glava 2. Protokola)		Najčešće raspravljani problemi u vezi pojedinačnih slučajeva nasilja u obitelji: navedeno (+) / nije navedeno (-), (t.3. glave 2. Protokola)		Odbor/povjerenstvo za ravnopravnost spolova ima/nema navedeno mišljenje o postignuću/ima u rješavanju problema obiteljskog nasilja u županiji nakon isteka tekuće godine	
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
	2006.	2007.	2006.	2007.	2006.	2007.	2006.	2007.	2006.	2007.	2006.	2007.
I. Zagrebačka županija	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
II. Krapinsko-zagorska žup.	-	+	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-
III. Sisačko-moslavačka žup.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
IV. Karlovačka županija	-	+	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-
V. Varaždinska županija	+	+	+	+	0	-	-	0	-	-	-	+
VI. Koprivničko-križev. žup.	+	-	-	-	0	-	-	-	-	-	+	-
VII. Bjelovarsko.bilogor. žup.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
VIII. Primorsko-goran. žup.	+	+	-	-	0	0	-	-	-	-	-	+
IX. Ličko-senjska županija	+	+	+	-	0	0	-	-	-	-	-	-
X. Virovitičko-podrav. žup.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XI. Požeško-slavon. Županija	+	+	-	-	0	0	-	-	-	-	-	-
XII. Brodsko-posavska žup.	+	-	+	-	0	-	-	-	-	-	+	-

XIII. Zadarska županija	+	+	-	-	0	0	-	-	-	-	-	+
XIV. Osječko-baranjska žup.	+	-	-	-	0	-	-	-	-	-	+	-
XV. Šibensko-kninska žup.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XVI. Vukovarsko-srijem. žup.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XVII. Splitsko-dalmatin. žup.	+	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-
XVIII. Istarska županija	+	-	+	-	0	-	-	-	-	-	+	-
XIX. Dubrovačko-neret. žup.	+	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-
XX. Međimurska županija	+	+	-	-	0	0	-	-	-	-	-	-
XXI. Grad Zagreb	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Ukupno	13	9	5	2	1	1	1	1	1	1	5	4

STRUKTURA KANDIDATA/KINJA NA KANDIDACIJSKIM LISTAMA I REZULTATI IZBORA ZA IZBOR ČLANOVA/ ICA VIJEĆA NACIONALNIH MANJINA, 2007.

Tablica 24

	Ukupan	Ukupan broj	Žene na listi		Muškarci na listi		N	REZULTATI IZBORA				
	broj lista	kandidata/kinja	ukupno	%	ukupno	%	članova/ica	Ž	%	M	%	N
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ŽUPANIJSKA SKUPŠTINA												
I. Zagrebačka županija	4	150	23	15,33	127	84,67	100	21	31,82	45	68,18	66
II. Krapinsko-zagorska žup.	0	0	0	0,00	0	0,00	0	0	0,00	0	0,00	0
III. Sisačko-moslavačka žup.	9	171	39	22,81	132	77,19	125	31	24,80	94	75,20	125
IV. Karlovačka županija	4	90	14	15,56	76	84,44	50	8	16,00	42	84,00	50
V. Varaždinska županija	2	33	15	45,45	18	54,55	50	15	45,45	18	54,55	33
VI. Koprivničko-križev. žup.	1	25	7	28,00	18	72,00	25	7	28,00	18	72,00	25
VII. Bjelovarsko.bilogor. žup.	5	119	25	21,01	94	78,99	100	22	22,45	76	77,55	98
VIII. Primorsko-goran. žup.	9	224	74	33,04	150	66,96	200	67	33,67	132	66,33	199
IX. Ličko-senjska županija	3	5	10	200,00	40	800,00	25	3	12,00	22	88,00	25
X. Virovitičko-podrav. žup.	2	40	9	22,50	31	77,50	25	7	28,00	18	72,00	25
XI. Požeško-slavon. Županija	5	117	20	17,09	97	82,91	75	13	17,33	62	82,67	75
XII. Brodsko-posavska žup.	4	92	19	20,65	73	79,35	50	5	10,00	45	90,00	50
XIII. Zadarska županija	3	53	6	11,32	47	88,68	50	6	12,50	42	87,50	48
XIV. Osječko-baranjska žup.	11	272	69	25,37	203	74,63	150	22	14,77	127	85,23	149
XV. Šibensko-kninska žup.	1	25	5	20,00	20	80,00	25	5	20,00	20	80,00	25
XVI. Vukovarsko-srijem. Žup.	10	204	41	20,10	163	79,90	125	19	15,20	106	84,80	125
XVII. Splitsko-dalmatin. žup.	6	109	26	23,85	83	76,15	125	26	26,00	74	74,00	100
XVIII. Istarska županija	13	277	69	24,91	208	75,09	200	44	25,29	130	74,71	174
XIX. Dubrovačko-neret. žup.	2	48	6	12,50	42	87,50	50	6	12,50	42	87,50	48
XX. Međimurska županija	2	26	0	0,00	26	100,00	50	0	0,00	25	100,00	25
Grad Zagreb	21	488	130	26,64	358	73,36	225	71	31,84	152	68,16	223
UKUPNO (I.)	117	2568	607	23,64	1961	76,36	1825	398	23,58	1290	76,42	1688
GRADOVI												
I. Zagrebačka županija	4	40	13	32,50	27	67,50	60	13	32,50	27	67,50	40

II. Krapinsko-zagorska žup.	0	0	0	0,00	0	0,00	0	0	0,00	0	0,00	0
III. Sisačko-moslavačka žup.	12	155	35	22,58	120	77,42	135	28	21,37	103	78,63	131
IV. Karlovačka županija	3	45	15	33,33	30	66,67	60	11	36,67	19	63,33	30
V. Varaždinska županija	0	0	0	0,00	0	0,00	30	0	0,00	0	0,00	0
VI. Koprivničko-križev. žup.	2	19	4	21,05	15	78,95	30	4	21,05	15	78,95	19
VII. Bjelovarsko.bilogor. žup.	7	102	32	31,37	70	68,63	105	31	36,05	55	63,95	86
VIII. Primorsko-goran. žup.	14	205	72	35,12	133	64,88	225	67	38,29	108	61,71	175
IX. Ličko-senjska županija	2	27	6	22,22	21	77,78	30	6	22,22	21	77,78	27
X. Virovitičko-podrav. žup.	3	39	8	20,51	31	79,49	45	8	20,51	31	79,49	39
XI. Požeško-slavon. Županija	10	144	30	20,83	114	79,17	120	28	25,00	84	75,00	112
XII. Brodsko-posavska žup.	8	100	24	24,00	76	76,00	60	12	22,22	42	77,78	54
XIII. Zadarska županija	6	68	7	10,29	61	89,71	60	4	8,51	43	91,49	47
XIV. Osječko-baranjska žup.	13	192	66	34,38	126	65,63	195	43	41,75	60	58,25	103
XV. Šibensko-kninska žup.	4	60	7	11,67	53	88,33	60	7	11,67	53	88,33	60
XVI. Vukovarsko-srijem. Žup.	8	119	28	23,53	91	76,47	120	28	23,53	91	76,47	119
XVII. Splitsko-dalmatin. žup.	8	107	34	31,78	73	68,22	120	24	28,57	60	71,43	84
XVIII. Istarska županija	27	370	103	27,84	267	72,16	390	92	30,77	207	69,23	299
XIX. Dubrovačko-neret. žup.	3	40	4	10,00	36	90,00	60	4	10,00	36	90,00	40
XX. Međimurska županija	1	15	0	0,00	15	100,00	15	0	0,00	3	100,00	3
UKUPNO (II.)	135	1847	488	26,42	1359	73,58	1920	410	27,93	1058	72,07	1468
Općine												
I. Zagrebačka županija	0	0	0	0,00	0	0,00	0	0	0,00	0	0,00	0
II. Krapinsko-zagorska žup.	0	0	0	0,00	0	0,00	0	0	0,00	0	0,00	0
III. Sisačko-moslavačka žup.	10	94	9	9,57	85	90,43	60	4	6,90	54	93,10	58
IV. Karlovačka županija	9	89	16	17,98	73	82,02	70	10	16,67	50	83,33	60
V. Varaždinska županija	1	10	0	0,00	10	100,00	10	0	0,00	7	100,00	7
VI. Koprivničko-križev. žup.	2	20	2	10,00	18	90,00	20	2	10,00	18	90,00	20
VII. Bjelovarsko.bilogor. žup.	9	85	18	21,18	67	78,82	110	14	18,92	60	81,08	74
VIII. Primorsko-goran. žup.	0	0	0	0,00	0	0,00	40	0	0,00	0	0,00	0
IX. Ličko-senjska županija	8	79	16	20,25	63	79,75	60	7	17,95	32	82,05	39
X. Virovitičko-podrav. žup.	7	58	10	17,24	48	82,76	90	10	17,86	46	82,14	56
XI. Požeško-slavon. Županija	1	10	0	0,00	10	100,00	0	0	0,00	10	100,00	10
XII. Brodsko-posavska žup.	4	36	8	22,22	28	77,78	40	7	25,93	20	74,07	27
XIII. Zadarska županija	2	20	2	10,00	18	90,00	10	1	10,00	9	90,00	10
XIV. Osječko-baranjska žup.	25	248	66	26,61	182	73,39	220	53	27,89	137	72,11	190
XV. Šibensko-kninska žup.	3	30	8	26,67	22	73,33	30	8	26,67	22	73,33	30
XVI. Vukovarsko-srijem. Žup.	20	197	39	19,80	158	80,20	170	28	17,50	132	82,50	160

XVII. Splitsko-dalmatin. žup.	0	0	0	0,00	0	0,00	0	0	0,00	0	0,00	0
XVIII. Istarska županija	0	0	0	0,00	0	0,00	40	0	0,00	0	0,00	0
XIX. Dubrovačko-neret. žup.	0	0	0	0,00	0	0,00	0	0	0,00	0	0,00	0
XX. Međimurska županija	5	50	0	0,00	50	100,00	40	0	0,00	40	100,00	40
UKUPNO (III.)	106	1026	194	18,91	832	81,09	1010	144	18,44	637	81,56	781
UKUPNO (I.+II.+III.)	358	5441	1289	23,69	4152	76,31	4755	952	24,18	2985	75,82	3937

**IZBOR KANDIDATA/KINJA U HRVATSKI SABOR 2007 , KANDIDACIJSKE LISTE - RAZVRSTANI PODACI PO SPOLU, PO NOSITELJIMA/CAMA LISTI I PORETKU NA LISTI
OD 1. DO 5. MJESTA**

Tablica 25

	IZBORNA JEDINICA	Ukupan	Ukupan	Žene na listi		Muškarci na listi		Nositelj/ice lista				Udio u prvih 5 na listi			
		broj lista	broj kandidata/kinja	ukupno	%	ukupno	%	Ž	%	M	%	Ž	%	M	%
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9		10	11	12	13
1.	I.Izborna jedinica	27	378	143	37,8	235	62,2	5	18,5	22	81,5	45	33,3	90	66,7
2.	II.Izborna jedinica	25	350	105	30,0	245	70,0	4	16,0	21	84,0	42	33,6	83	66,4
3.	III.Izborna jedinica	25	350	105	29,7	245	70,3	4	16,0	21	84,0	42	33,6	83	66,4
4.	IV.Izborna jedinica	23	322	97	30,1	225	69,9	3	13,0	20	87,0	35	30,4	80	69,6
5.	V.Izborna jedinica	19	266	67	25,2	199	74,8	4	21,1	15	78,9	20	21,1	75	78,9
6.	VI.Izborna jedinica	23	322	103	32,0	219	68,0	5	21,7	19	82,6	35	30,4	80	69,6
7.	VII.Izborna jedinica	24	336	100	29,8	236	70,2	3	12,5	21	87,5	29	24,2	91	75,8
8.	VIII.Izborna jedinica	24	336	111	33,0	225	67,0	1	4,2	23	95,8	33	27,5	87	72,5
9.	IX.Izborna jedinica	24	336	93	27,7	243	72,3	2	8,3	22	91,7	27	22,5	93	77,5
10.	X.Izborna jedinica	25	350	101	28,9	249	71,1	4	16,0	21	84,0	35	28,0	90	72,0
11.	XI.Izborna jedinica	13	182	39	21,4	143	78,6	1	7,7	12	92,3	9	13,8	56	86,2
12.	XII. Izborna jedinica	6	72	9	12,5	63	87,5	0	0,0	0	0,0	4	13,3	26	86,7
	UKUPNO	258	3585	1073	29,9	2512	70,1	36	14,2	217	85,8	356	27,6	934	72,4

REZULTATI IZBORA ZA IZBOR ZASTUPNIKA/CA U HRVATSKI SABOR RAZVRSTANI PO SPOLU I NOSITELJIMA/CAMA LISTA

Tablica 26

	IZBORNA JEDINICA	Ukupan broj kandidata/kinja	Žene na listi		Muškarci na listi		Ukupan broj lista	Nositelj/ice lista			
			ukupno	%	ukupno	%		Ž	%	M	%
	0	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.	I.Izborna jedinica	14	4	28,6	10	71,4	3	1	33,3	2	66,7
2.	II.Izborna jedinica	14	4	28,6	10	71,4	3	0	0,0	3	100,0
3.	III.Izborna jedinica	14	4	28,6	10	71,4	4	0	0,0	4	100,0
4.	IV.Izborna jedinica	14	2	14,3	12	85,7	4	0	0,0	4	100,0
5.	V.Izborna jedinica	14	2	14,3	12	85,7	5	0	0,0	5	100,0
6.	VI.Izborna jedinica	14	3	21,4	11	78,6	4	1	25,0	3	75,0
7.	VII.Izborna jedinica	14	3	21,4	11	78,6	4	0	0,0	4	100,0
8.	VIII.Izborna jedinica	14	2	14,3	12	85,7	5	0	0,0	5	100,0
9.	IX.Izborna jedinica	14	4	28,6	10	71,4	2	0	0,0	2	100,0
10.	X.Izborna jedinica	14	3	21,4	11	78,6	3	0	0,0	3	100,0
11.	XI.Izborna jedinica	5	0	0,0	5	100,0	2	0	0,0	2	100,0
12.	XII.Izborna jedinica	8	1	12,5	7	87,5	6	–	–	–	–
	UKUPNO	153	32	20,9	121	79,1	45	2	5,1	37	94,9

Tablica 12 Nezaposlene osobe po dobi i spolu krajem prosinca 2007.

Red. br.	Županija	Ukupno		15 - 19		20 - 24		25 - 29		30 - 34		35 - 39		40 - 44		45 - 49		50 - 54		55 - 59		60 i više	
		Ukupno	Žene	Ukupno	Žene	Ukupno	Žene	Ukupno	Žene	Ukupno	Žene	Ukupno	Žene	Ukupno	Žene	Ukupno	Žene	Ukupno	Žene	Ukupno	Žene	Ukupno	Žene
1.	Zagrebačka	10.448	6.754	583	356	1.254	875	1.136	850	859	658	831	627	921	653	1.212	833	1.903	1.415	1.420	467	329	20
2.	Krapinsko-zagorska	4.364	2.723	269	185	551	430	388	315	266	203	274	185	334	204	554	369	970	675	612	146	146	11
3.	Sisačko-moslavačka	15.638	9.397	813	436	1.789	1.105	1.690	1.165	1.582	1.158	1.610	1.120	1.784	1.156	1.946	1.162	2.249	1.327	1.704	676	471	92
4.	Karlovačka	11.574	7.255	428	231	1.098	738	1.145	851	1.103	815	1.081	755	1.306	904	1.612	1.043	2.184	1.384	1.319	522	298	12
5.	Varaždinska	7.334	4.276	429	203	931	605	772	549	570	383	484	304	626	359	933	599	1.447	967	913	297	229	10
6.	Koprivničko-križevačka	6.354	3.705	479	227	947	613	775	529	586	414	525	343	574	343	740	439	994	641	609	151	125	5
7.	Bjelovarsko-bilogorska	11.030	6.299	800	444	1.565	1.036	1.360	935	1.146	781	1.116	703	1.118	663	1.297	698	1.354	725	981	286	293	28
8.	Primorsko-goranska	14.205	9.151	566	272	1.549	928	1.730	1.152	1.309	922	1.266	895	1.304	936	1.683	1.220	2.583	1.902	1.835	863	380	61
9.	Ličko-senjska	3.275	1.879	156	71	373	209	360	223	329	235	329	222	350	228	434	254	518	297	322	131	104	9
10.	Virovitičko-podravska	8.151	4.832	534	270	1.236	809	1.077	729	866	615	790	540	843	513	879	492	1.033	582	722	247	171	35
11.	Požeško-slavonska	5.026	3.061	352	183	832	549	696	512	529	376	466	303	467	283	467	257	747	482	380	112	90	4
12.	Brodsko-posavska	13.657	8.952	887	517	1.873	1.354	1.658	1.274	1.512	1.209	1.448	1.046	1.500	1.033	1.624	1.020	1.659	1.016	1.085	432	411	51
13.	Zadarska	10.508	6.621	422	203	988	609	1.128	785	1.124	850	1.106	811	1.314	927	1.279	810	1.673	1.087	1.130	498	344	41
14.	Ošječko-baranjska	27.025	16.800	1.649	854	3.909	2.462	3.565	2.527	2.838	2.082	2.653	1.918	2.811	1.901	2.943	1.866	3.539	2.208	2.448	914	670	68
15.	Šibensko-kninska	7.420	4.308	279	131	844	482	842	498	769	509	902	626	974	635	966	560	1.157	654	565	209	122	4
16.	Vukovarsko-srijemska	17.411	10.105	1.104	553	2.569	1.415	2.214	1.466	2.083	1.395	1.888	1.261	1.988	1.198	1.821	1.040	2.036	1.221	1.316	521	392	35
17.	Splitsko-dalmatinska	34.236	21.718	1.647	786	4.180	2.362	4.384	2.813	4.104	2.869	4.179	3.037	4.117	2.902	3.957	2.685	4.342	2.908	2.705	1.236	621	120
18.	Istarska	6.189	4.094	218	108	723	484	716	477	549	396	542	396	590	429	756	547	1.259	985	720	253	116	19
19.	Dubrovačko-neretvanska	7.141	4.454	244	113	761	437	958	603	795	521	741	532	782	541	844	582	1.160	831	669	267	187	27
20.	Međimurska	5.374	3.438	457	289	886	616	752	526	485	310	427	274	401	269	510	344	882	653	437	152	137	5
21.	Grad Zagreb	28.124	16.886	1.166	646	3.271	2.048	3.549	2.369	2.374	1.600	2.086	1.399	2.466	1.577	3.049	1.934	5.106	3.494	3.902	1.595	1.155	224
	Ukupno	254.484	156.708	13.482	7.078	32.129	20.166	30.895	21.148	25.778	18.301	24.744	17.297	26.570	17.654	29.506	18.754	38.795	25.454	25.794	9.975	6.791	881
3.1.	Područna služba Kutina	3.086	1.916	220	117	412	267	468	336	329	249	305	214	297	174	317	208	404	256	268	87	66	8
16.1.	Područna služba Vinkovci	11.468	6.756	863	439	1.785	1.028	1.482	1.023	1.449	1.010	1.361	935	1.399	832	1.120	606	1.156	626	651	240	202	17

Tablica 7.

Naziv projekta: TEHNIČKO USKLAĐIVANJE ZA 2007.g., BROJ DODIJELJENIH POTPORA PO SPOLU I ŽUPANIJAMA

Redni broj	Županija	Odobreni zahtjevi				udjel odobrenih zahtjeva u%	
		broj zahtjeva	ŽENE	MUŠKARCI	iznos odobrenih potpora u kn	prema broju zahtjeva	prema iznosima potpora
1	ZAGREBAČKA	48	5	43	984.500	10,98	11,35
2	KRAPINSKO-ZAGORSKA	11	1	10	330.000	2,52	3,80
3	SISAČKO-MOSLAVAČKA	10	0	10	192.000	2,29	2,21
4	KARLOVAČKA	13	2	11	250.000	2,97	2,88
5	VARAŽDINSKA	22	3	19	498.000	5,03	5,74
6	KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA	8	1	7	168.000	1,83	1,94
7	BJELOVARSKO-BILOGORSKA	4	0	4	123.000	0,92	1,42
8	PRIMORSKO-GORANSKA	30	5	25	589.000	6,86	6,79
9	LIČKO-SENJSKA	1	0	1	25.000	0,23	0,29
10	VIROVITIČKO-PODRAVSKA	4	1	3	90.000	0,92	1,04
11	POŽEŠKO-SLAVONSKA	8	2	6	167.000	1,83	1,93
12	BRODSKO-POSAVSKA	26	3	23	437.000	5,95	5,04
13	ZADARSKA	11	1	10	207.000	2,52	2,39
14	OSJEČKO-BARANJSKA	27	6	21	544.000	6,18	6,27
15	ŠIBENSKO-KNINSKA	2	1	1	45.000	0,46	0,52
16	VUKOVASKO-SRIJEMSKA	2	0	2	38.000	0,46	0,44
17	SPLITSKO-DALMATINSKA	25	8	17	369.000	5,72	4,25
18	ISTARSKA	26	7	19	472.500	5,95	5,45
19	DUBROVAČKO-NERETVANSKA	5	4	1	85.000	1,14	0,98
20	MEĐIMURSKA	21	4	17	458.000	4,81	5,28
21	GRAD ZAGREB	133	39	94	2.601.500	30,43	29,99
	Ukupno	437	93	344	8.673.500	100	100

Tablica 9. Projekt KONKURENTNA PROIZVODNJA

Red. br.	Županija	UKUPNO PO ŽUPANIJAMA								
		zaprimljeni zahtjevi			odobreni zahtjevi UKUPNO		odobreni zahtjevi ŽENE		odobreni zahtjevi MUŠKI	
		broj zaprimljenih zahtjeva UKUPNO	broj zaprimljenih zahtjeva ŽENE	broj zaprimljenih zahtjeva MUŠKI	broj odobrenih zahtjeva	odobreni iznos	broj odobrenih zahtjeva	odobreni iznos	broj odobrenih zahtjeva	odobreni iznos
1.	Zagrebačka	222	47	175	157	5.446.000	28	731.000	129	4.715.000
2.	Krapinsko-zagorska	54	8	46	30	935.000	3	78.000	27	857.000
3.	Sisačko-moslavačka	59	8	51	33	1.311.000	4	245.000	29	1.066.000
4.	Karlovačka	89	12	77	56	2.166.000	9	273.000	47	1.893.000
5.	Varaždinska	92	20	72	62	2.614.000	9	277.000	53	2.337.000
6.	Koprivničko-križevačka	45	7	38	27	1.072.000	5	155.000	22	917.000
7.	Bjelovarsko-bilogorska	81	12	69	62	2.185.000	10	333.000	52	1.852.000
8.	Primorsko-goranska	63	7	56	38	1.450.000	1	10.000	37	1.440.000
9.	Ličko-senjska	17	5	12	12	421.000	4	176.000	8	245.000
10.	Virovitičko-podravska	25	3	22	17	687.000	3	132.000	14	555.000
11.	Požeško-slavonska	33	6	27	21	674.000	1	54.000	20	620.000
12.	Brodsko-posavska	60	12	48	41	1.374.000	9	215.000	32	1.159.000
13.	Zadarska	24	1	23	19	645.500	1	45.000	18	600.500
14.	Osječko-baranjska	86	19	67	53	1.834.000	14	440.000	39	1.394.000
15.	Šibensko-kninska	20	4	16	9	342.000	1	20.000	8	322.000
16.	Vukovarsko-srijemska	24	3	21	14	498.000	1	25.000	13	473.000
17.	Splitsko-dalmatinska	84	15	69	51	1.584.000	7	163.000	44	1.421.000
18.	Istarska	49	8	41	32	1.079.000	4	132.000	28	947.000
19.	Dubrovačko-neretvanska	10	2	8	5	185.000	1	30.000	4	155.000
20.	Međimurska	118	18	100	79	2.838.500	14	570.000	65	2.268.500
21.	Grad Zagreb	350	60	290	237	7.733.377	33	1.092.000	204	6.641.377
ukupno		1.605	277	1.328	1.055	37.074.377	162	5.196.000	893	31.878.377

Tablica 13. Nezaposlenost i zapošljavanje od 1987. do 2007. godine

Godina	Novoprijavljeni		Zaposleni s evidencije		Brisani iz evidencija iz drugih razloga osim zaposlenja		Nezaposlene osobe (prosjeak)						Traženi radnici
			Ukupno	Žene	Ukupno	Žene	Nezaposlene osobe		Prvi put traže zaposlenje		Korisnici novčane naknade		
	Ukupno	Žene					Ukupno	Žene	Ukupno	Žene	Ukupno	Žene	
1987.	133.343	72.140	63.820	37.728	64.726	33.273	122.800	74.878	60.017	38.281	8.173	5.515	213.656
1988.	142.135	76.316	62.771	35.464	64.183	31.833	134.555	79.799	62.261	38.739	12.948	8.291	178.100
1989.	116.654	63.126	46.038	27.862	70.848	35.134	139.878	83.384	64.264	39.830	12.144	7.783	149.999
1990.	183.430	93.143	46.660	28.072	86.114	45.008	160.617	91.376	67.443	40.049	21.154	11.739	128.417
1991.	218.333	100.141	52.185	23.852	78.302	37.096	253.669	133.060	77.711	44.247	75.260	36.786	79.159
1992.	178.378	90.023	79.981	39.927	120.655	54.937	266.568	141.320	79.401	45.462	58.964	28.523	134.462
1993.	160.765	81.004	73.074	39.815	105.645	47.603	250.779	138.375	80.243	48.686	25.363	13.148	136.667
1994.	187.793	88.063	82.527	44.347	100.807	49.061	243.324	130.482	83.244	48.078	30.324	9.173	155.438
1995.	177.069	84.631	75.851	40.979	99.703	47.391	240.601	124.232	84.355	45.119	36.183	10.269	127.765
1996.	203.405	94.984	93.200	46.916	90.012	38.897	261.022	129.556	87.604	44.044	52.912	14.756	124.086
1997.	219.180	102.953	101.903	51.585	99.420	40.570	277.691	137.284	89.313	44.485	55.171	18.562	125.665
1998.	221.436	109.362	109.237	55.737	96.588	40.481	287.762	149.309	90.456	47.047	44.779	21.493	131.498
1999.	249.029	120.002	105.692	53.675	104.338	45.118	321.866	169.140	94.647	50.108	50.108	28.932	134.655
2000.	261.906	128.172	118.032	61.367	107.060	46.282	357.872	188.502	100.762	53.562	53.562	35.075	148.186
2001.	280.998	137.342	147.460	72.962	116.941	50.316	380.195	203.405	104.157	55.404	55.404	40.595	202.983
2002.	259.073	127.965	165.566	83.630	122.486	52.946	389.741	212.987	101.127	54.707	54.707	43.985	174.150
2003.	231.860	121.781	145.211	76.813	134.127	64.804	329.799	189.721	81.446	46.548	46.548	40.204	130.453
2004.	245.409	127.267	138.580	76.543	107.936	51.945	309.875	180.847	74.152	43.425	43.425	42.385	116.744
2005.	232.064	121.972	140.890	77.203	100.900	47.563	308.738	180.796	71.591	42.566	42.566	43.035	110.569
2006.	233.163	126.876	149.460	84.016	98.401	47.641	291.616	175.097	65.982	40.220	40.220	40.894	130.517
2007.	206.460	114.965	146.689	85.558	98.440	50.354	264.448	161.966	56.245	34.913	34.913	37.916	141.487

